T.C.
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI-YENİ EK BAĞLAMINDA NORMAN FOSTER YAPILARI

(Yüksek Lisans Tezi)

Hazırlayan
Ayşegül KILIÇ

Danışman
Doç. Dr. Gonca BÜYÜKMIHÇI

Ekim 2015
KAYSERİ

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Adı-Soyadı: Ayşegül KILIÇ

İmza : 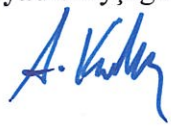

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

Tarihi Çevrede Yeni Yapı-Yeni Ek Bağlamında Norman Foster Yapıları adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi'ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Ayşegül KILIÇ

Danışman

Doç. Dr. Gonca BÜYÜKMIHÇI

Mimarlık ABD Başkanı

Doç. Dr. Kemal DEMİR

Doç. Dr. Gonca BÜYÜKMIHÇI danışmanlığında **Ayşegül KILIÇ** tarafından hazırlanan "**Tarihi Çevrede Yeni Yapı-Yeni Ek Bağlamında Norman Foster Yapıları**" adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

26/10/2015

JÜRİ:

Danışman : Doç. Dr. Gonca BÜYÜKMIHÇI .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hale KOZLU .....

Üye : Yrd. Doç. Dr. Füsun KOCATÜRK .....

ONAY:
Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 24/11/2015 tarih ve 2015/48-05 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..24.../..11.../2015

Prof. Dr. Kâzım KESKİNOĞLU
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın gerçekleştirilmesi sırasında bilgi ve yardımını esirgemeyen, deneyimleriyle beni yönlendiren, hoşgörü ve anlayışıyla beni her zaman motive edip ilerlememi sağlayan değerli danışman hocam Doç. Dr. Gonca BÜYÜKMIHÇI' a sonsuz teşekkür ederim.

Çalışma süresince, bilgi ve deneyimleri ile beni yönlendiren ve bana yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Hale KOZLU' a, Yrd. Doç. Dr. Ceyhan YÜCEL'e ve Yrd. Doç. Dr. Sencer ERKMAN'a teşekkürlerimi sunar, ayrıca çalışmamı inceleyen jüri üyelerine emekleri için de çok teşekkür ederim.

Çalışma boyunca yanımda olan sevgili arkadaşlarım Sevde KARAHAN'a, Burcu MENEKŞE'e ve Eylem TAŞDEMİR'e teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca gösterdiği sabır ve anlayışla bana destek olan, bilgi ve tecrübesiyle beni yönlendiren sevgili Yrd. Doç. Dr. Çağlar BAYDOĞAN'a,

Verdikleri maddi ve manevi desteklerle hep yanımda olan ve onlara karşı borcumu ödemem imkânsız olan aileme sonsuz teşekkür ederim.

Ayşegül KILIÇ

Kayseri, Ekim 2015

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI-YENİ EK BAĞLAMINDA NORMAN FOSTER YAPILARI

Ayşegül KILIÇ

Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Ekim 2015
Danışman: Doç. Dr. Gonca BÜYÜKMIHÇI

ÖZET

Tarihi kent dokuları, zaman içinde yer almış uygarlıkların sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını, yaşam felsefelerini, estetik kaygılarını ve teknolojik olanaklarını somut bir şekilde yansıtan mekânlardır. Toplumlarda zaman içinde görülen değişim paralelinde ortaya çıkan yeni mekân gereksinimleri, geçmiş uygarlıklarının yaşam biçimlerinin çağdaş yaşam içinde yer bulamamasına ve tarihi çevrelerin devinimine neden olmaktadır. Tarihi çevrelerin güncel ihtiyaçlar doğrultusunda değişime uğraması kaçınılmazdır. Bu değişim ve dönüşümün sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi ise doğru yaklaşımla ve koruma bilinciyle olmaktadır. Bu noktada, kent kimliklerini oluşturan tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı konusu oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

Çalışmada, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gündemde olan, özgün nitelikleri ile gelecek kuşaklara aktarılması gereken tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı konusuna dikkat çekilecektir. Çalışmanın amacı, tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı ardındaki düşünceyi, koruma biliminin öngördüğü yönetmelik ve tüzük, tasarımda etkili ölçüt ve yöntemler, tasarımı gerçekleştiren mimarın tutumu ile okumaktır. Bu bağlamda, dünyada ürün veren yetkin mimarlar araştırılmış ve farklı ülkelerde, farklı işlevlerde tarihi dokuda yeni yapı ve çağdaş ek niteliğinde birçok başarılı yapısı bulunan Norman Foster seçilmiştir. Çalışma, mimarın eserlerinin bulunduğu İngiltere, Almanya, Fransa gibi Avrupa ülkelerini eksen alan araştırması ile tarihi dokuda yeni yapı yaklaşımının nasıl olabileceği sorgusuyla değerlendirme amacındadır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi Çevre, Uluslararası Yaklaşımlar, Koruma, Yeni Yapı, Norman Foster

NORMAN FOSTER'S BUILDINGS IN HISTORICAL ENVIRONMENT; IN THE CONTEXT OF NEW CONSTRUCTION-NEW ADDITION

Ayşegül KILIÇ

Erciyes University, Graduate School of Natural and Applied Sciences
M.Sc. Thesis, October, 2015
Supervisor: Ass. Prof. Gonca BÜYÜKMIHÇI

ABSTRACT

Historical city patterns are the places which reflect the social, cultural, economic structure, life philosoph, aesthetic concerns and technological possibilities of the civilizations lived in. Parallel with the changes in societies in time, which requires the new settlements, causes not only the disappearence of the old civilizations life styles in modern life but also changes in historical places. As a result of the necessities of the current needs of the modern life, changes in historical places are inevitable. Proper approaches and awarness of protection enable to correct change and transformation. At this point, the new structural designs take important place in historical sites, which constitute the identity of the city.

In this study, I aim to draw attention to the one of the hot topics both in Turkey and all around the world that historical places should hand down the next generations with their special structural design. Within this context, I will underline the importance of the new structural designs in these historical places. The aim of this thesis is to read the ideas behind the new contructions in historical places through the regulations and rules, which are predicted by the protection science, standarts and methods, which are effective in design, and the attitude of architecture. In this context, a successful architect Norman Foster, who has countless new structures and modern additional buildings in historical places, is chosen among the other competent architects.
In this study, by focusing on the European countries mainly England, Germany, and France where Norman Forster`s works are, this thesis aims to analyze that how new approaches can be applied to the protection of the architectural works.

Key words: Historical Enviroment, International Approaches, Conservation, New Construction, Norman Foster

İÇİNDEKİLER

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI-YENİ EK BAĞLAMINDA NORMAN FOSTER YAPILARI

Sayfa

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK SAYFASI iii
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI iv
KABUL VE ONAY SAYFASI v
ÖNSÖZ vi
ÖZ vii
ABSTRACT viii
İÇİNDEKİLER ix
TABLOLAR LİSTESİ xii
ŞEKİLLER LİSTESİ xiii

GİRİŞ 1

1. BÖLÜM
TARİHİ ÇEVRE ve KORUMA KAVRAMINA ULUSLARARASI YAKLAŞIMLAR

1.1. Tarihi Çevre Kavramı 9
1.2. Tarihi Çevre Koruma ve Koruma Nedenleri 14
1.3. Tarihi Çevre Korumada Yaşanan Sorunlar 19
1.3.1 Sosyo-Kültürel (İnsan Odaklı) Sorunlar 21
1.3.2 Ekonomik (Finansal) Sorunlar 24
1.3.3 Yasal-Yönetsel (Planlama-Tasarım) Sorunlar 26
1.4. Koruma Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Kuramsal Temeli 29
1.5. Koruma Amacıyla Yapılan Uluslararası Anlaşmalar, Bildirgeler ve Tüzükler 33
1.6. Çeşitli Ülkelere Ait Koruma Yasaları ve Politikaları 45
1.6.1 İngiltere'de Tarihi Çevre Koruma Olgusu 46
1.6.2 Fransa'da Tarihi Çevre Koruma Olgusu 52
1.6.3 Almanya'da Tarihi Çevre Koruma Olgusu 57

1.6.4 Türkiye'de Tarihi Çevre Koruma Olgusu 61

2. BÖLÜM

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI OLGUSU

2.1. Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma 67

2.2. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Yaklaşımları 78

2.2.1. Tarihi Çevrede Uyum/Benzer Yaklaşım 78

2.2.1.1. Tarihsel Biçimlerin Taklidi/Tekrar 79

2.2.1.2. Tarihsel Biçimlerin Yorumu 84

2.2.3. Tarihi Çevrede Zıt/Karşıt Yaklaşım 89

2.3. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Ölçütleri 92

2.3.1. Çevre 97

2.3.2. Kütle 100

2.3.3. Cephe 104

3. BÖLÜM

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPILAŞMA UYGULAMALARININ NORMAN FOSTER ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

3.1. Norman Foster ve Mimarlığı 107

3.1.1. Norman Foster 108

3.1.2. Norman Foster Mimarlığı 111

3.1.3. Farklı Mimarların Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Yaklaşımları 115

3.1.4. Norman Foster'ın Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Yaklaşımı 122

3.2. İncelenen Norman Foster Yapıları 128

3.2.1. Carré d'Art, Nimes, Fransa (1984-1993) 129

3.2.2. Great Court at the British Museum, Londra, İngiltere (1994-2000) 136

3.2.3. Reichstag Alman Parlamentosu, Berlin, Almanya (1992- 1999) 144

3.2.4. Marsilya Vieux Limanı, Marsilya, Fransa (2011-2013) 152

3.2.5. Kraliyet Sanat Akademisi, Sackler Galerileri, Londra, UK (1985-1991) 157

3.2.6. Commerzbank Genel Merkez Binası, Frankfurt, Almanya (1991-1997) . 164

3.3. Sınıflama ve Değerlendirme 170

4.BÖLÜM
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

KAYNAKLAR 186
ÖZGEÇMİŞ 207

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. İngiltere'de Koruma Konusunda Çıkarılan Yasalar ve Kurumsal Yapılanmanın İşleyiş Modeli..... 51
Tablo 2. Fransa'da Koruma Konusunda Çıkarılan Yasalar ve Kurumsal Yapılanmanın İşleyiş Modeli..... 56
Tablo 3. Almanya'da Koruma Konusunda Çıkarılan Yasalar ve Kurumsal Yapılanmanın İşleyiş Modeli..... 60
Tablo 4. Türkiye'de Koruma Konusunda Çıkarılan Yasalar ve Kurumsal Yapılanmanın İşleyiş Modeli..... 65
Tablo 5. Norman Foster'ın Tarihi Dokuda ve Tarihi Yapıya Yaptığı Çağdaş Uygulamaları..... 127
Tablo 6. Carré d'Art - Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı Değerlendirme Tablosu..... 135
Tablo 7. İngiliz Müzesi- Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı Değerlendirme Tablosu. 143
Tablo 8. Reichstag - Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek Tasarımı Değerlendirme Tablosu.. 151
Tablo 9. Marsilya Vieux Limanı - Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek Tasarımı Değerlendirme Tablosu 156
Tablo 10. Kraliyet Sanat Akademisi, Sackler Galerileri - Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek Tasarımı Değerlendirme Tablosu..... 163
Tablo 11. Commerzbank Genel Merkez Binası - Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek Tasarımı Değerlendirme Tablosu 169
Tablo 12. Fransa - Genel Değerlendirme Tablosu 171
Tablo 13. İngiltere - Genel Değerlendirme Tablosu..... 172
Tablo 14. Almanya - Genel Değerlendirme Tablosu..... 173
Tablo 15. Genel Değerlendirme Tablosu..... 174
Tablo 16. Yeni Yapı Tasarımında Etkili Olan Ölçütler..... 179
Tablo 17. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Rol Oynayan Etkenler..... 185

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kapsam ve İşleyiş Şeması 8
Şekil 2. Toledo Tarihi Kenti, İspanya 11
Şekil 3. Siena Tarihi Kenti, İtalya 11
Şekil 4. Siena Tarihi Kenti, İtalya 11
Şekil 5. Tarihi Çevrelerin veya Binaların Kentlere Kazandırdığı Simge Özelliği ve Kentlerin Kişilik Çizgisine Etkisi 18
Şekil 6. 18. Yyda Notre Dame Kilisesi 30
Şekil 7. Viollet-le Duc'ün Restorasyon Önerisi 30
Şekil 8. Maison Carree Roma Tapınağı (M.Ö 19-16 Yy) 79
Şekil 9. Washington Anayasa Mahkemesi, 1935 79
Şekil 10. Mimar ve Kuramcı Krier'in Lüksemburg Les Halles İmar Projesi, 1979..... 81
Şekil 11. Geleneksel Eskişehir Odunpazarı Evi 83
Şekil 12. Geleneksel Dokuyu Taklit Eskişehir Odunpazarı Evleri 83
Şekil 13. Sultanahmet Camii 83
Şekil 14. Çamlıca Projesi İkincilik Ödülü 83
Şekil 15. Gottfried Böhm'ün Bensberg Belediye Binasını Uyum Yöntemi ile Tamamlaması 85
Şekil 16. Gottfried Böhm'ün Bensberg Belediye Binasını Uyum Yöntemi ile Tamamlaması 85
Şekil 17. Tarihsel Biçimlerin Yorumuna Örnek, PLANT – Atelier Peter Kis, Budapeşte 86
Şekil 18. Tarihsel Biçimlerin Yorumuna Örnek, PLANT – Atelier Peter Kis, Budapeşte 86
Şekil 19. Agence Commercıale Opac De L'aube- Troyes/Fransa 87
Şekil 20. Agence Commercıale Opac De L'aube- Troyes/Fransa 87
Şekil 21. Hotel Fouquet Barrière, Paris - Edouard François 87
Şekil 22. Murcia Belediye Binası- Rafael Moneo 87
Şekil 23. Londra Ulusal Galerisi, William Wilkins, 1824 88
Şekil 24. Sainsbury Kanat, Robert Venturi, 1991 88
Şekil 25. Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek 88
Şekil 26. Tarihi Çevrede Zıt Yaklaşıma Örnek Ontario Kraliyet Müzesi 90

Şekil 27. Tarihi Çevrede Zıt Yaklaşıma Örnek Ontario Kraliyet Müzesi 90
Şekil 28. Tarihi Çevrede Zıt Yaklaşıma Örnek Basque Health Department Headquarters Bilbao 91
Şekil 29. Tarihi Çevrede Zıt Yaklaşıma Örnek Basque Health Department Headquarters Bilbao..... 91
Şekil 30. Tarihi Çevrede Zıt Yaklaşıma Örnek Moderna Museet Malmö 91
Şekil 31. Tarihi Çevrede Zıt Yaklaşıma Örnek Moderna Museet Malmö 91
Şekil 32. Çağdaş Malzeme Kullanımı ile Yapılmış Örnekler..... 93
Şekil 33. Çağdaş Malzeme Kullanımı ile Yapılmış Örnekler 93
Şekil 34. Çağdaş Malzeme Kullanımı ile Yapılmış Örnekler 93
Şekil 35. Frank Gehry Dans Eden Ev 98
Şekil 36. Bierman Henket Architect Zwolle Vakıf Binası 98
Şekil 37. Norman Foster'ın BBC Radio Centre Binasında Çevresel Ölçekte Yaya Organizasyonunu Gösteren Eskizler ve Resim..... 99
Şekil 38. Norman Foster'ın BBC Radio Centre Binasında Çevresel Ölçekte Yaya Organizasyonunu Gösteren Eskizler ve Resim 99
Şekil 39. Norman Foster'ın BBC Radio Centre Binasında Çevresel Ölçekte Yaya Organizasyonunu Gösteren Eskizler ve Resim 99
Şekil 40. Norman Foster'ın BBC Radio Centre Binasında Çevresel Ölçekte Yaya Organizasyonunu Gösteren Eskizler Ve Resim 99
Şekil 41. Nevşehir Uçhisar Dokusu..... 100
Şekil 42. Sassi Kent Dokusu 100
Şekil 43. Brugge Kent Dokusu 100
Şekil 44. Norman Foster Sprerone Westwater Yapısı..... 101
Şekil 45. Wiel Arets Architects Konut Yapısı Amsterdam 101
Şekil 46. Frank Lloyd Wright Guggenheim Müzesi 103
Şekil 47. L.Ming Pei Louvre Piramiti..... 103
Şekil 48. Shop Arcihtect The Porter House 105
Şekil 49. Marie-José Van Hee, Robbrecht & Daem Ghent Pazar Alanı 105
Şekil 50. Pietro Carlo Pellegrini Arcitecture 105
Şekil 51. Brugge'da Konut..... 106
Şekil 52. Brugge'da Bir Yapı..... 106
Şekil 53. Yale Üniversitesi'nde Foster'ın Proje Sunumu 109

Şekil 54. Foster'ın Projesi, 1961 109
Şekil 55. Norman Foster 110
Şekil 56. Foster And Partners Ofis Görüntüler 110
Şekil 57. Stansted Havalanı, Londra, 1991 114
Şekil 58. Stansted Havalanı, Londra, 1991 114
Şekil 59. Tokyo Yüzyıl Kulesi 114
Şekil 60. Tokyo Yüzyıl Kulesi 114
Şekil 61. Tokyo Yüzyıl Kulesi 114
Şekil 62. Libeskind'in Zıt Yaklaşımla Tasarladığı Yahudi Müzesi, Berlin, 1999 117
Şekil 63. Libeskind'in Zıt Yaklaşımla Tasarladığı Yahudi Müzesi, Berlin, 1999 117
Şekil 64. Libeskind'in Zıt Yaklaşımla Tasarladığı Askeri Tarih Müzesi, Dresden, 2011 1117
Şekil 65. Libeskind'in Zıt Yaklaşımla Tasarladığı Askeri Tarih Müzesi, Dresden, 2011 117
Şekil 66. Richard Meier'in Tarihi Dokuda Tasarım Yaklaşımına Örnek Ara Pacis Müzesi, Roma, 2006 120
Şekil 67. Richard Meier'in Tarihi Dokuda Tasarım Yaklaşımına Örnek Ara Pacis Müzesi, Roma, 2006 120
Şekil 68. Musée De La Romanité Competition, Nimes, 2011 119
Şekil 69. Musée De La Romanité Competition, Nimes, 2011 119
Şekil 70. Caixa Forum Madrid, 2008 Herzog & De Meuron 120
Şekil 71. Caixa Forum Madrid, 2008 Herzog & De Meuron 120
Şekil 72. Dantel Kule, Hong Kong, 2008. Herzog & De Meuron 120
Şekil 73. Dantel Kule, Hong Kong, 2008. Herzog & De Meuron 120
Şekil 74. Kolumba Müzesi, Almanya, 2007 Peter Zumthor 121
Şekil 75. Kolumba Müzesi, Almanya, 2007 Peter Zumthor 121
Şekil 76. Hong Kong'daki Shanghai Bankası,1986, Norman Foster 125
Şekil 77. Hong Kong'daki Shanghai Bankası,1986, Norman Foster 125
Şekil 78. Carré d'Art Yapısının Vaziyeti ve Çevre Dokusu 129
Şekil 79. Caré d'Art Galerisi Yapılmadan Alanın Görünümü 130
Şekil 80. Carré d'Art Yapıldıktan Sonraki Genel Görünümü 130
Şekil 81. Eski Ve Yeninin Birlikteliği Carré d'Art Genel Görünüm 131
Şekil 82. Carré d'Art Zemin Kat Planı 131

Şekil 83. Maison Carree Tapınağı Yönünde Carré d'Art Kesiti 131
Şekil 84. Carré d'Art'ın İç Avludaki Merdiveninden Görünüm 132
Şekil 85. Carré d'Art'ın Üst Kattaki Terasından Görünüm 132
Şekil 86. Foster'ın Nimes'e İlk Ziyaretinde Çizdiği Eskizler, 1984 133
Şekil 87. Foster'ın Nimes'e İlk Ziyaretinde Çizdiği Eskizler, 1984 133
Şekil 88. Foster'ın Nimes'e İlk Ziyaretinde Çizdiği Eskizler, 1984 133
Şekil 89. Foster'ın Tasarım Yaklaşımını Belirttiği Çizimler ve Görseller 134
Şekil 90. Foster'ın Tasarım Yaklaşımını Belirttiği Çizimler ve Görseller 134
Şekil 91. İngiliz Müzesi'nin Vaziyeti ve Foster'ın Ek Yapısı 136
Şekil 92. Montagu Evi 137
Şekil 93. Quadrangular Binası 137
Şekil 94. İngiliz Müzesine Yapılan Çağdaş Ek ile Yaratılan Kültürel Rota 138
Şekil 95. British Müzesinin Giriş Avlusu ve Okuma Odası 139
Şekil 96. Okuma Odası Etrafında Merdivenlerin Restoran Kullanımı 139
Şekil 97. İngiliz Müzesi Yuvarlak Oda ve Avlu İçi Görüntüleri 141
Şekil 98. İngiliz Müzesi Yuvarlak Oda ve Avlu İçi Görüntüleri 141
Şekil 99. İngiliz Müzesi Yuvarlak Oda ve Avlu İçi Görüntüleri 141
Şekil 100. Foster'ın İngiliz Müzesi İçin Yaptığı Eskizler 142
Şekil 101. Reichstag Almanya Parlamento Binasının Genel Görünümü 144
Şekil 102. II. Dünya Savaşı Sonrası Reichstag 145
Şekil 103. 1960'larda Reichstag Parlamento Binası Genel Görünümü 145
Şekil 104. Reichstag Parlamento Binasının Giriş Cephesi 146
Şekil 105. Reichstag Parlamento Binasının Genel Görüntüsü 146
Şekil 106. Reichstag Parlamento Binasındaki Genel Kurul Toplantısının Yıllar İçinde Değişimi 147
Şekil 107. Çağdaş Ek Olan Kubbenin Görüntüsü 147
Şekil 108. Reichstag Parlamento Çağdaş Yapım Sistemi 147
Şekil 109. Kubbenin Gece Görüntüsü 148
Şekil 110. Kubbenin İç Mekan Görüntüsü 148
Şekil 111. Binanın İç Mekanı 149
Şekil 112. Binanın İç Mekânı 149
Şekil 113. Fotovoltaik Panel 149
Şekil 114. Foster'ın Çağdaş Kubbe Tasarımı İçin Yaptığı Eskizler 150

Şekil 115. Foster'ın Çağdaş Kubbe Tasarımı İçin Yaptığı Eskizler..... 150
Şekil 116. Foster Reichstag'a Sunumu Hazırlarken 150
Şekil 117. Reichstag'ın Kesitini Gösteren Çizim 150
Şekil 118. Norman Foster'ın Tarihi Dokuda Gerçekleştirdiği Marsilya Vieux Liman Projesi 152
Şekil 119. Limanın Düzenlemeden Sonraki Hali 153
Şekil 120. Limanın Yayalaştırılmış Hali 153
Şekil 121. Tesisat Birimleri İçin Su Üzerinde Yapılan Platformlar 154
Şekil 122. Su Üzerine Ahşap Deniz Kulüpleri 154
Şekil 123. İnce, Çelik Ve Paslanmaz Pavyon İçin Tasarlanan Saçak Yapısı 155
Şekil 124. İnce, Çelik Ve Paslanmaz Pavyon İçin Tasarlanan Saçak Yapısı 155
Şekil 125. Sackler Galerisinin Genel Görünümü 157
Şekil 126. Foster'ın Sackler Galerisine Yaptığı Çağdaş Ek 158
Şekil 127. Sackler Galerisinin Üç Boyutlu Görünümü..... 158
Şekil 128. Burlington Evi ve Viktoryen Galerisi Arasındaki Boşluk 158
Şekil 129. Boşluk Arasına Tasarlanan Yeni Bir Merdiven 158
Şekil 130. Norman Foster Tarafından Eklenen Çağdaş Yapı 159
Şekil 131. Norman Foster Tarafından Eklenen Çağdaş Yapının Kesiti 159
Şekil 132. Boşluğa Yerleştirilen Asansör ve Merdiven..... 160
Şekil 133. Boşluğa Yerleştirilen Asansör ve Merdiven 160
Şekil 134. Foster'ın Tasarım Kararlarına Göre Yaptığı Uygulamalar 160
Şekil 135. Foster'ın Tasarım Kararlarına Göre Yaptığı Uygulamalar..... 160
Şekil 136. Foster'ın Sackler Galerisi İçin Eskizleri 161
Şekil 137. Adamolekun, Bruce, Majidi'den Türkçeye Uyarlanmıştır- Sackler Galerisi Time Table 162
Şekil 138. Commerzbank Genel Merkez Binası 164
Şekil 139. Ağaç Gövdesine Benzeyen Atrium, Yapraklara Benzeyen Katlar 165
Şekil 140. Commerzbank Binasının Üçgen Kat Planı 165
Şekil 141. Commerzbank Genel Müdürlük Binasının Görünüşü..... 166
Şekil 142. Commerzbank Genel Müdürlük Binası Zemin Katları 166
Şekil 143. Commerzbank Ana Binan Geri Çekilmesi 167
Şekil 144. Yapının Tarihi Çevreden Genel Görünümü 167
Şekil 145. Commerzbank Binasının İç Bahçe Görünümleri..... 168

Şekil 146. Commerzbank Binasında Kullanılan Malzemeler 168

GİRİŞ

Kentler, zaman içinde yer almış olan çeşitli uygarlıkların yaşam biçimleri, kültürleri, teknolojik olanakları, inanışları çerçevesinde gelişerek ve zamana bağlı etkenler altında dönüşerek oluşmuştur. Tarih boyunca birbirinden farklı birçok uygarlığın yaşadığı değişim-dönüşüm ve buna bağlı olarak doğan soyut ve somut eylemler geçmiş uygarlıklara ait izleri taşıyan tarihi çevreyi oluşturmakta, mekânın kendine özgü karakterini belirleyen otantik değerlerini kazandırmaktadır. Tarihi çevreler, geçmiş uygarlıkların fiziksel, sosyo- kültürel, ekonomik katkılarıyla oluşan, kentin algısını ve okunabilirliğini sağlayan insan ölçeğindeki mekânlardır. Tarihi çevreler bu özellikleriyle sadece yapıların bulunduğu fiziksel mekânlardan oluşmuş cansız varlıklar olmayıp, çağın gereksinimleri bağlamında sürekli devinim halinde bulunan yaşayan canlılar olarak da betimlenebilir.

Geçmiş ile gelecek arasında bağlayıcı görev yapan tarihi çevreler, geçmiş uygarlıkların estetik anlayışları, toplumsal davranışları, gündelik yaşamları yanı sıra, dönemin mimari üslubu, yapı malzemeleri ve yapım teknikleri hakkında da bilgi edinmemizi sağlayan önemli belgelerdir. Güçlü yer ve bağlam duygusu barındıran bu mekânlar kentin bütünlüğünde insanlara tanıdık ve bildik ortak bir dil sunar. Tarihi çevreler genelde kent içinde de önemli hafıza mekânları olup bu özellikleriyle kentsel sürekliliğin sağlanmasına ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunurlar. Değişen yaşam şartları, özgün özellikteki bu çevrelerin yok olmalarına neden olmakta, ölçek ve doku farklılıkları kentin bütüncül algısını zedelemektedir. Bu noktada, kentsel algı ve kent kimliğinin belirleyicileri olan tarihi çevrelerin korunmaları ve kente entegre edilmeleri önem taşımaktadır.

Koruma bilimi, tarihi çevrelerde meydana gelen değişimin, tarihi çevrelerin taşıdığı otantik ve kültürel kimliği zedelememesi için çalışan bilim dalıdır. Koruma kavramı, insanların geçmişe ve geleceğe karşı sorumluluk üstlendikleri, tarihsel, bağlamsal, sosyal, ekonomik, ulusal ve uluslararası birçok boyutu barındıran bir olgudur. Koruma olgusunun gelişimine bakıldığında ilk olarak tek ve anıtsal yapı ölçeğinde olan koruma düşüncesi zamanla toplumsal tarihe ait diğer yapı grupları, sit alanları ya da sivil mimarlık örneklerinden oluşan tarihi dokuları kapsar niteliğe bürünmüştür. Çağdaş koruma anlayışında, kent bir bütün olarak korunurken, tarihi çevrelerin ve bu çevrelerde yapılacak yeni yapı uygulamalarının kentin gelecekteki yaşantısıyla bütünleşmesi amaçlanmaktadır.

Tarihi çevre koruma konusunda uluslararası ölçekte belirlenmiş temel ilkeler ve alınmış yaklaşım kararları mevcuttur. Ancak her tarihi çevrenin kimliği ve taşıdığı otantik özellikler birbirinden farklı olduğundan bu kararlar ancak bir üst çerçeve çizmekte detayda ise kabul edilen yasaların ülkeden ülkeye hatta bazen bölgeden bölgeye tekrar değerlendirilip, yapısal kimlik verilerine bağlı olarak farklı şekillerde yorumlanması gerekebilmektedir. Çoğu ülkede tarihi yapıların korunması ve tarihi doku içinde yapılacak yeni yapılarla ilgili farklı yollar izlenmektedir. Tarihi mirası bir sonraki zamana aktarma isteği her ülkede temelde aynı güdü ile fakat farklı kanunlar, yöntemler, kurumlar aracılığı ile uygulanabilmektedir. Tarihi çevrelerin, kültürel süreklilik çerçevesinde sağlıklı bir şekilde geleceğe aktarılması sorunsalı, korumanın tek problem alanını kapsamamakta, gelişen ve değişen ihtiyaçlar doğrultusunda tarihi çevrede yeni yapı ve çağdaş ek gibi problemlere de çözüm aramaktadır.

Tarihi çevrelerin dönüşümü, her zaman toplumun değişimi ile paralel gerçekleşmiştir. Her medeniyet kendi kültürüne, inancına, yaşayışına uygun çevreler kurmuş ya da yaşadığı çevreleri zaman içinde farklılaşan koşullara göre değiştirme yoluna gitmiştir. Toplumlarda görülen bu devinimin neden olduğu sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler geçmiş dönemlerin yaşam biçimlerine bağlı olarak gelişen yapılarının ve kültürlerinin çağdaş yaşam içinde yer bulamamasına neden olmuştur. Diğer bir yandan, günümüzde yeni eylemlere ve gelişen teknolojiye bağlı olarak doğan yeni ihtiyaçlar eski yapıların yeniden düzenlenmesini gerekli kılmıştır. Tüm bu gelişmeler geçmişin izlerini

taşıyan tarihi yapılara günümüz ihtiyaçlarına ve teknolojisine uygun yeni ekler ya da tarihi doku içerisinde yeni yapılar yapılmasını zorunlu hale getirmiştir.

Ekonomik ve teknolojik gelişmeler, hızla artan nüfus ve bunlara bağlı yeni ihtiyaçlar doğrultusunda tarihi dokularda oluşturulan çağdaş mekânlarda bağlam ve yerin ruhu gibi önemli temel kavramlar unutulmaya başlanmıştır. Yenilenen ya da tarihi binalara eklemlenen yapılar, ilişki içinde bulundukları tarihi çevreleri geniş ölçekte etkileyebilmekte, tarihsel bütünlüğe ve onun taşıdığı kültürel anlama doğrudan ya da dolaylı yönlerden olumsuz etki edebilmektedir. Oysaki tarihi çevreler kentsel bütünlüğü ve tarihsel sürekliliği sağlayarak kentlerin kimliklerini oluşturduğundan korunması gereken birikimlerdir. Bu noktada tarihi çevrede yeni yapı yapma eylemi, geçmişi ve bağlamını korurken, bulunduğu çağın özelliklerini yansıtarak geleceğe aktarmak gibi önemli bir misyon üstlenmektedir.

Bu bağlamda çalışma konusunun ele alınış nedeni; tarihi çevreler içinde artan yeni yapıların ve ek yapıların tarihi dokuya uyum sorunu üzerine eğilmektir. Çağdaş ek - yeni yapı uygulama örneklerinde tasarım yöntem/ölçütlerinin ve yasal düzenlemelerin etki payı irdelenip, bu konudaki yaklaşımın nasıl olması gerektiği konusunda çıkarımlar yapabilmektir. Tarihi kentlerin günümüzde hala varlığını devam ettirebilmesi için günümüz yaşam koşullarına uygun sosyal, ekonomik, işlevsel ve teknolojik şartları sağlaması gerekmektedir. Ancak zorunlu olarak gerçekleştirilen bu tasarımlar kentin özgün kimliğine, otantik değerlerine ve yerin ruhuna zarar verecek nitelikte olmamalıdır. Günümüzün şartlarına uyum sağlamaya çalışan-zorlanan tarihi mirasa eklenecek ya da tarihi çevre içerisine yapılacak yeni yapılara tasarım yaklaşımları akademik ortamda sürekli tartışılan bir konu olmuştur. Bu noktada, dünyada ürün veren yetkin mimarlar araştırılmış, farklı ülkelerde, farklı işlevlerde hem tarihi dokuda yeni yapı, hem de tarihi yapıya çağdaş ek niteliğinde birçok başarılı yapısı bulunan, aynı zamanda tarihi dokuya saygılı yaklaşımı nedeni ile ünlü mimar Norman Foster seçilmiş ve tez bu bağlamda kurgulanmıştır. Çalışma dünya genelinde yer alan bu yaklaşımları ve yeni yapı tasarım ölçütlerini, özellikle Norman Foster mimarlığını ve mimarın eserlerinin bulunduğu İngiltere, Almanya, Fransa gibi Avrupa ülkelerini eksen alan araştırması ile tarihi dokuda yeni yapı yaklaşımının nasıl olabileceği sorgusuyla değerlendirme amacındadır.

Ayrıca, Türkiye özelinde, tasarım yaklaşımlarının sığ, kısıtlı ve tutarsız olması, diğer yandan bu konuyla ilgili fazla çalışma olmaması da konunun ele alınış nedenleri arasındadır. Türkiye'de Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrasında koruma amaçlı atılan adımlar; sağlıklı bir politika, işler kontrol mekanizması ve halkta bilinç tesisi oluşturamamış, bu nedenle birçok tarihi anıt ve kentsel doku tahrip olmuş veya kaybedilmiştir. Ülkedeki sosyal, ekonomik ve siyasal sorunlar; kurumsal yapılanmanın yetersizliği, kent planlarının eksikliği Türkiye'deki kültürel mirasın sürekliliğini olumsuz etkilemiştir. Koruma bilinci ve kültürünün yeterli seviyede olmadığı ve tarihi mirasın sürdürülmesi için şartların-kuralların-yasaların yeterli olmadığı düşünülen Türkiye için tarihi binaya yeni ek, tarihi çevrede yeni tasarım konusuna farklı bir noktadan yaklaşmanın yararlı olabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Günümüzde tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı konusunda yaşanılan olumsuzluklar ve kötü örnekler konunun seçilmesinin en önemli nedeni olmuştur. Ekonomik, sosyal ve kültürel değişikliğin getirdiği hızlı kentleşme ve hızlı nüfus artışı gibi etkilerle oluşan yeni yapılaşma, kültürel sürekliliği bozmakta ve insanın yer ile bağlamsal ilişki kurmasını sağlayan tarihi çevrelerin tahrip edilmesinde ve bu çevrelerin otantikliğini kaybetmesinde rol oynamaktadır. Kentlerin kimliğini kaybetmeye başlaması paralelinde tarihsel süreklilik de tehlikeye girmektedir. Toplumsal gereksinimler, gelişen teknoloji ve sosyo-ekonomik dönüşüm ile birlikte kentlerde yeni yapılaşmanın ortaya çıkması doğal bir süreç olup, bunun engellenmesi mümkün olamamaktadır. Bu noktada asıl sorun, tarihi çevrelerdeki değişimin ve yeni yapılaşmanın, kentin tarihi dokusuna, fiziksel ve kültürel kimliğine zarar vermeden nasıl yapılabileceğidir. Bu nedenle, tarihi çevrelerde yeni yapı uygulamalarında yasal, kuramsal alt yapının oluşturulması, tasarımda etkili olan ölçüt ve yöntemlerin belirlenmesi, tasarımı oluşturan mimarın konuya duyarlı ve bilinçli yaklaşması gerekmektedir.

Bu çalışmada amaçlanan, tarihi çevrede yeni yapı tasarımı ardındaki düşünceyi tasarım algı, yöntem ve ölçütleriyle okumak, ülke, yönetmelik ve yasaların bu tasarım üzerindeki etkilerini incelemektir. Bu yöntemlerin daha iyi anlaşılabilmesi için günümüzde toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişimler sonucu değişen tarihi doku

içinde uygulanmış Norman Foster yapıları, farklı ülkelerde, farklı nitelikteki binalara farklı yöntemlerle dokunan Norman Foster'ın tasarım yaklaşımı ve koruma anlayışı aracılığı ile Türkiye'deki tutucu yaklaşıma bir mesaj iletmek amaçlanmaktadır. Bu kapsamda tarihi dokuya ya da yapıya getirilen eklerin nitelikleri daha iyi kavranacak ve yeni eklerin bulundukları bağlama, mimariye katabilecekleri anlamlar araştırılacaktır.

Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı ve ardındaki düşünceyi koruma biliminin öngördüğü ilgili mevzuat ve uluslararası tüzükler, tasarımda etkili ölçüt ve yöntemler, tasarımı gerçekleştiren mimarın tutumu bağlamında okumayı amaçlayan çalışma, beş ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın ilk bölümü olan giriş bölümünde, çalışmanın amaç, kapsam ve yöntemi anlatılmıştır.

İkinci bölümünde; çalışmanın kavramsal çerçevesi üzerinde durulmuş, koruma kuramının alt yapısını oluşturan, tarihi çevre kavramı, tarihi çevre korumasında yaşanan problemler, koruma olgusunun süreç içinde gelişimi ve ülkelerin bu konudaki tutumları irdelenmiştir. Koruma kuramının dünya ve ülke ölçeğinde tarihsel gelişimi, tarihi çevrede yeni yapı uygulamalarını da kapsayan temel veri olduğu için değerlendirme içerisinde yer alacak başlıklar olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda konu ile ilgili bugüne kadar yapılan uluslararası akademik çalışmalar, alınmış olan kararlar, yürürlükteki tüzük ve yönetmelikler kavramsal olarak incelenmiştir.

Tez kapsamında tarihi çevrelerde yeni yapılaşma konusunda inceleme alanı İngiltere, Fransa ve Almanya olarak belirlenmiş ve ülkeler ile ilgili genel bilgiye ikinci bölümde yer verilmiştir. Ülkelerin seçiminde, koruma konusunda öncü, koruma alanında yasa ve yönetmeliklerin etkili, tarihi çevrede yeni yapı tasarım ölçüt ve yöntemlerinin uygulanmasındaki tutarlılık etkili olmuştur. Ayrıca, tarihi dokuda yeni yapı, çağdaş ek çalışan birçok tasarım bürosunun bulunması, uygulanmış örneklerin nitelikli olması ve sayısal fazlalığı da inceleme alanı seçiminde göz önünde tutulmuştur. Söz konusu ülkelerde var olan kültürel mirası koruma sisteminin işlerliğinde, yasal ve kurumsal

düzenin ötesinde, sivil toplumda koruma kaygısının yer etmiş olması ve halkın koruma konusuna gösterdiği duyarlılık da büyük bir etkendir. Bu konuda karşılaştırma yapabilmek amacıyla Türkiye'deki genel çerçeve de bu bölümde ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde, tarihi çevrede yeni yapı kavramı üzerinde özellikle durulmuş, yeni yapı tasarımındaki anlayış, yöntem ve ölçütleri kuramsal olarak irdelenmiştir. Bu bağlamda konu ile ilgili uluslararası ve yerel literatür tarandığında, tarihi dokuda yeni yapı tasarım yaklaşımları üzerinde birbirine paralel birçok düşünce bulunmaktadır. Tez kapsamında incelenen yapılar, bu görüşler paralelinde, ölçütler göz önüne alınarak uyumlu ve zıt yaklaşıma göre analiz edilmiştir. Yeni yapı yapma ölçütlerinde ise araştırmacılar tarafından çevre, kütle ve cephe olarak belirlenen başlıklar altında tasarımda etkili olan kavramlar incelenmiştir. Ölçütleri oluşturan kavramların kurgulanmasında, tezde anılan araştırmacıların yaklaşımları geliştirilerek kullanılmıştır. Bu konularla ilgili tüm teorik altyapı kapsam içerisinde gözden geçirilmiştir. Ayrıca, konunun temelini oluşturan tarihi dokuda yeni yapı yapma ölçütleri ile tasarım yöntemleri dünyadan ve Türkiye'den çeşitli örneklerle irdelenmiştir.

Dördüncü bölümde, dünyaca tanınan, mimari alanda birçok yapısı bulunan ayrıca tarihi bağlam içerisinde birçok ürün vermiş İngiliz mimar Sir Norman Foster'ın konu ile ilgili yapıları seçilmiştir. Norman Foster yapıları tarihi çevrelerde farklı yaklaşımlara, farklı işlevlere sahip olduğu için ve ülkelerin tutumlarına göre mimarın tasarımsal davranışının sorgulanmasına imkân verdiği için araştırma konusu olarak seçilmiştir. İngiltere, Fransa ve Almanya'da uygulanmış Norman Foster yapılarından konuya katkı payı en yüksek olan altı yapısı konunun materyalini oluşturmaktadır. Seçilen yapılar tarihi doku içinde yeni yapı ölçüt ve yöntemleri, mimarın yaklaşım tarzı gibi kriterler üzerinden değerlendirilmiştir. Mimarın tarihsel bağlamda yeni yapı, çağdaş ek yaklaşımları, ülke bazlı süreç ve ilgili mevzuat ve uluslararası tüzükler üzerinden de değerlendirilmiştir. Çalışma bir karşılaştırmadan daha çok tarihsel bağlamda tasarım ve yöntemi üzerine yaklaşım farklılıklarını sorgulayarak değerlendirmektedir.

Tarihi çevrede yeni yapı konusunda dünya genelinde farklı ülkelerde farklı yaklaşımlar olduğu gibi, farklı mimarların da kendine özgü tasarım yaklaşımları mevcuttur. Çalışma, tarihi doku ve çevrelerdeki yeni yapı tasarım ölçütlerini Norman Foster

yapıları üzerinden analiz etme amacındadır. Çalışma kapsamı kısaca özetlenecek olursa; tarihi çevrede çağdaş yapı konusunda mevzuatlar, tarihi çevre-yeni tasarım bağlamında İngiltere, Almanya ve Fransa'nın koruma konusuna yaklaşımı, ülkelerdeki yasa ve yönetmeliklerin uygulama üzerindeki etkisinin incelenmesi, Norman Foster'ın tasarım yaklaşımı-yöntemi, bu ülkelerde bulunan konuyla ilgili çalışmaları, Türkiye'de tarihi çevre içerisinde yeni yapı, yeni ek kavramına ilişkin bilgi ve literatür tezin kapsamını oluşturmaktadır.

Sonuç bölümünde ise; tarihi çevrede yeni yapı çağdaş ek konusunda nasıl bir yaklaşım sergilenmesi gerektiğine ve bu yaklaşımda tüm bu girdilerin nasıl bir sentez oluşturarak tasarımı etkilediğine değinilmiş, tarihi çevrede tasarım konusunda öneriler, mevzuat ve ülkelerin tutumlarına, ölçüt ve yöntemlere ve mimarın tutumuna göre sıralanmıştır. Diğer bir yandan, Türkiye'nin konuya yaklaşımı hakkında da kısa bir değerlendirme yapılmıştır.

Tarihi çevrelerde yeni yapı uygulamalarının nasıl olması gerektiğini inceleyen çalışmada, kuramın daha iyi anlaşılabilmesi için detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Çalışma kapsamında incelenen konular ile ilgili bugüne kadar yayınlanmış olan bildiri, karar, tüzük ve yönetmelikler incelenerek, tarihi çevrede yeni yapı ile ilgili bilgiler sentezlenerek derlenmiştir. İngiltere, Fransa, Almanya'da uygulanmakta olan yasa, yönetmelikler ve koruma mekanizmasının işleyiş sistemi literatür taramasının ardından tablolar ile anlatılmıştır. Ayrıca bu konuda karşılaştırma yapabilmek amacıyla Türkiye'deki durum değerlendirilmiştir

Çalışmanın örneklem alanında, Norman Foster yapılarının tasarım ölçüt, yöntem ve ülke tutumlarına göre analizleri yapılmıştır. Analiz tablolarının oluşturulmasında temel etkenler göz önüne alınmıştır. Bunlardan ilki, tarihi dokuda yeni yapı/çağdaş ek tasarımlarında etkili olan ölçüt ve yöntemlerin sağladığı kavramlara göre değerlendirilmesidir. İkincisi, bu kavramlar üzerinden tarihi dokularda çağdaş yapı tasarım yaklaşımı olarak yapının bulunduğu bağlam içinde zıt- uygun olması durumunun sorgulanmasıdır. Sonuncusu ise, tasarımların bulundukları ülke bağlamında incelenmesi ve ülkelerin bu konudaki yaklaşımları ve bu yaklaşımların tasarıma etki boyutunun irdelenmesidir.

Sonuç aşamasında, bu analizlerden elde edilen bilgiler ile, tarihi çevrede yeni yapı yaklaşımında mevzuatlar, tasarım ölçütleri ve mimarın yaklaşımı konusundaki öneriler tablolaştırılmış ve Türkiye'de tarihi dokuda yapılacak yeni yapılar için yaklaşım - tutum ve yöntem bağlamında katkı koymuştur.

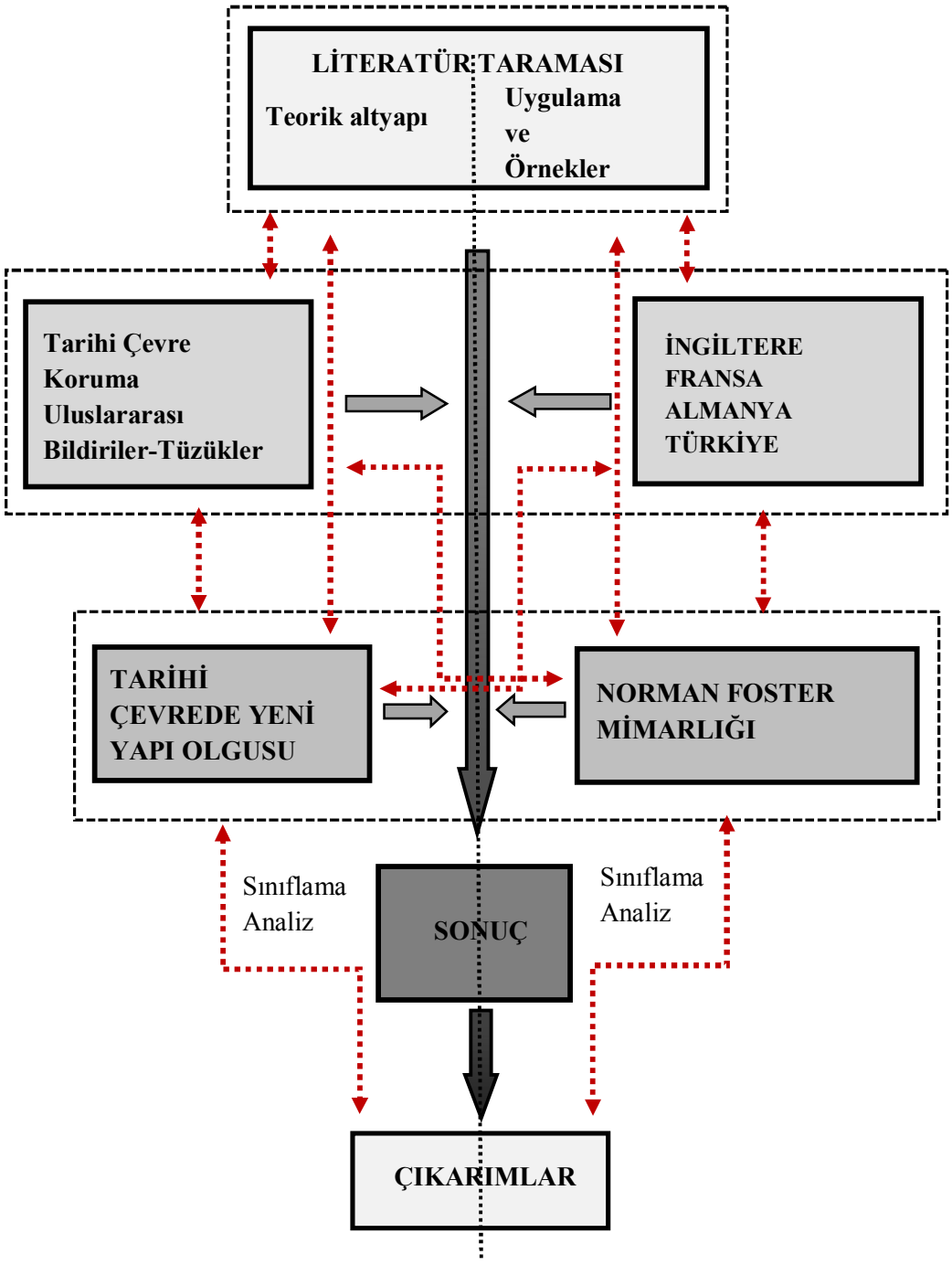

Şekil 1. Kapsam ve İşleyiş Şeması

1. BÖLÜM
TARİHİ ÇEVRE ve KORUMA KAVRAMINA ULUSLARARASI YAKLAŞIMLAR

1.1. Tarihi Çevre Kavramı

Geçmiş uygarlıklara ait kalıntıları barındıran doğal ve yapılı çevreler tarihi çevreleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda tarihi çevre kavramını daha iyi anlayabilmek için, konuya tarih ve çevre boyutlarında yaklaşmak yararlı olacaktır. İnsanoğlunun var oluşu ile günümüze kadar geçen süre zarfında yaşadığı olaylar, bu olaylara bağlı yarattığı kültürel, sosyal, toplumsal özellikleri yansıtan fiziki mekânlar tarihi oluşturan ana etkenlerdir. Bu durumdan yola çıkarak tarih kavramını daha net bir ifade ile "*Zamanın akışı içerisinde insanoğluna ait faaliyetlerin diyalektik gelişimiyle oluşan dinamik bir süreç*" olarak tanımlamak doğru olacaktır [1]. Çevre ise, tarihsel süreç içerisinde insanın gereksinimleri doğrultusunda değişen, geçmişe ait doğal-yapay her türlü öğenin oluşturduğu ve tarih kavramına paralel olarak insanoğlunun kullanımı ile gelişim, değişim ve dönüşüm gösteren olgudur.

Çevre insanın basitten karmaşıklığa, belirsizlikten düzene doğru geçirdiği kültürel evrimine göre farklılık gösterir. Diğer bir deyişle, yaşayan bir organizma gibi doğar, büyür ve gelişim göstererek farklılaşır. Bu süreç içinde her toplumun değişik evrelerde yarattığı kent parçaları o toplumun kültürel yapısının maddesel kalıntısını ve değişik çağların izlerini oluşturur. Böylece çevrelerde tarih ve tarihsellik kavramları yerleşmeye başlar. Bu izler sayesinde toplumların oluşturduğu toplumsal, ekonomik ve kültürel yapı özellikleri simgeleşerek tarihi çevreler oluşur [2].

Tarihi çevreler, ait oldukları toplumların kültürlerini, sosyal yaşamlarını, ekonomik ve teknolojik durumlarını sonraki nesillere aktaran yapıları barındıran birikimlerdir. Geçmiş ile gelecek ara kesitinde bulunan tarihi çevreler, geçmiş uygarlıkların gündelik davranış modelleri yanı sıra, dönemin teknik özellikleri olan mimari üslubu, yapı malzemeleri ve yapım teknikleri hakkında da bilgi edinmemizi sağlayan önemli belgelerdir. Barındırdıkları güçlü bağlamsal özelliklerle bu mekânlar kentin bütünlüğünde insanlara tanıdık ve bildik ortak bir alan sunar. Tarihi çevreler genelde kent içinde de önemli hafıza mekânları olup bu özellikleriyle kentsel sürekliliğin sağlanmasına ve kültürel mirasın korunmasına da katkıda bulunurlar.

Geçmiş çağlardan günümüze uzanan süreçte neyin korunması gerektiği ve tarihi çevrelerin kapsamı konusunda çeşitli görüşler bulunmaktadır. Venedik Tüzüğü'nün 1. Maddesinde " *Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar*" şeklinde tanımlanmıştır. Kuramsal gelişmeler paralelinde korumanın içeriğinin genişlemesi ile Venedik Tüzüğü'nde anıt kavram ile ifade edilen tarihi çevreler, Amsterdam Bildirgesi'nde 'mimari miras' kavramı kullanılarak ifade edilmiştir [3].

Tarihi çevre kavramı Avrupa Kültürel İşbirliği Konseyi'nin çalışmasında su şekilde tanımlanmaktadır; "*Doğal ya da kişi tarafından oluşturulan, bütünlüğü ve artistik, estetik, tarihsel, etnografik, bilimsel, edebi veya efsanevi özellikleri ile korunması ve değerlendirilmesi gereken bütünlerdir*". Ulusal boyutta ise, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası'nın 3. Maddesinde tarihi çevreleri oluşturan kültür varlığı, "*Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya sualtındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır*" şeklinde tanımlanmıştır [4].

Zeren'e (2010) göre, tarihi çevreler, dokuyu oluşturan binalar, o döneme özgün ve hayranlık uyandıran çeşitli üslup-biçimleri barındıran zengin düzenlemeler ve şaşırtmalara olanak veren geleneksel ve otantik yapısı ile bir bütündür. Tarihi çevreler

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 660 sayılı İlke Kararı ile "anıtsal yapılar" ve "çevresel değerli yapılar" olarak sınıflandırılmıştır. Zeren ise, anıtsal yapıları tarihi ve estetik değer taşıyan yapılar olarak nitelendirirken, çevresel değerli yapıları kentsel tarihi kimliği oluşturan değerler olarak nitelemektedir. Tarihi çevre kimliğinin oluşumunda, yukarıda bahsedilen fiziki bileşenlerin yanı sıra bu çevreyi örgütleyen ve onun oluşumuna neden olan toplumun yaşam biçiminin, sosyo-kültürel girdilerin, özgün estetik anlayışlarının, toplumsal ilişkilerinin önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir [5].

Papageorgiou'a göre, bir kentin tarihi kent ya da tarihi yerleşmeler olarak adlandırılabilmesi için aşağıdaki özellikleri taşıması gereklidir.

- Orijinal ve karakteristik kent strüktürü,
- Önemli mimari özellikler,
- Devam eden sosyal yaşam,
- Kültürel, toplumsal, estetik ve ekonomik referanslar,
- Güçlü yer ve bağlam duygusu,

Bu özelliklere göre, tarihi yerleşmelerin oluşumunda önemli olan nokta "tarihsel gelişim sürecidir" [6]. (Şekil 2,3,4).

Şekil 2. Toledo Tarihi Kenti, İspanya [7]

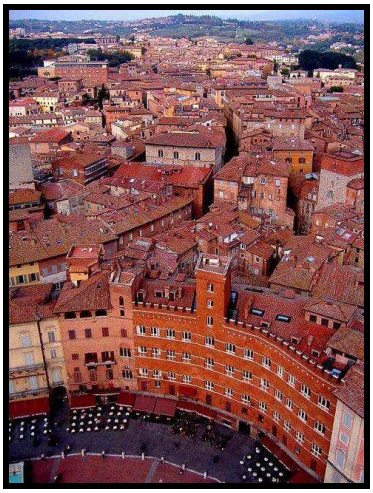

Şekil 3. Siena Tarihi Kenti, İtalya [8]

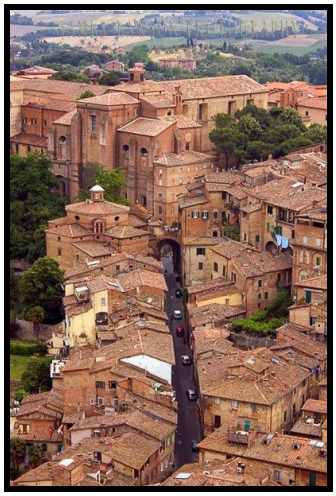

Şekil 4. Siena Tarihi Kenti, İtalya [9]

Akçura tarihi çevrelerin ve korunması gerekli alanların, tarihi, mimari, etnografik, görsel değerler taşıyan yapı gruplarının birlikteliğinden ve bu çevrelerin kültürel değerlerine ek olarak kullanma potansiyellerinin büyüklüğünden oluştuğunu söylemektedir [10]. Kangal bu görüşü destekler nitelikte, tarihi çevrelerin oluşumunun özünde insan ve insanın tarih boyunca çevre ile yaşamış olduğu etkileşim yattığını ifade etmiştir. Tarihi çevreler, geçmiş yüzyıllardan kalan ve geçmiş toplumların kullandığı ve bugüne aktarılmış olan yaşam çevrelerini tekrar kullanıma sunma arzusu taşıyan yerleşmelerdir [11]. Asatekin'e (2004) göre, tarihi çevrelerin oluşumunda, taşıdıkları ve günümüze ilettikleri soyut anlamlar ve yüklendikleri somut işlevler etkili olmaktadır. Bu bağlamda tarihi çevreleri tarihi kent dokuları, tarihi ticaret merkezleri ve tarihi olayların geçtiği alanlar olarak sıralamak mümkün olmaktadır [3].

Velioğlu (1992), diğer görüşler paralelinde, tarihi çevreleri, yapıldıkları devirlerin duygu, düşünce, yaşam deneyimleri, eğilimlerinin anlatıldığı ortak anlamlar barındıran yerleşmeler olarak tanımlamıştır. Geçmiş ile gelecek arasında köprü niteliği taşıyan bu çevreler, kentlerin okunabilirliği ve algılanabilirliği açısından önemli bir yer tutmakta, tanıdık, bildik ortamlar oluşturmaktadır [12]. Kuban (1965) ise, tarihi çevreleri, bir toplumun geçmişini şekillendiren olaylar zincirinin bir veya birden çok halkasını fiziki çevresinin bütününde veya parçalarında muhafaza eden yerleşmeler olarak tanımlamaktadır [13].

Batur (1975)'a göre, insan hem çevrenin içindedir, hem de çevrenin değişim ve dönüşümüne neden olan en büyük etkendir. Bu durum insanın çevresi ile dinamik, canlı, diyalektik bir ilişki içinde olmasını sağlamaktadır. İnsanın çevresi ile olan ilişkisi yaşam koşulunun ana damarlarından biridir ve yaşamın sürekliliği için bu çelişki kaçınılmazdır. Batur'a göre, insan ve çevresi arasındaki ilişki en genel anlamıyla doğadaki diğer canlılarda olduğu gibi uyum, refleks vs. gibi sistemlere bağlı değil, değiştirme, denetleme, düzenleme, analiz etme, yaratma gibi kültürel bir sisteme bağlıdır [14].

Aysu (1976) ise, geçmişi günümüze taşıyan kentsel tarihi çevrelerin, bir şehrin kimliğini anlatan fiziki mekâna dair söylem ve değerler bütününü oluşturduğunu ve birbirinden farklı evrelerde her toplumun yarattığı fiziki mekânların, o toplumun kültürel yapısını

gösterdiğini söylemektedir. Kendinden önceki evreler için eski nitelemesi alan olgular ve oluşumlar, nitelik ve nicelik açısından tüm eskiyi içermiş ve insanoğlunun kültürel evriminin bir parçası olarak, geçmiş hakkında verdiği önemli ipuçları ile tarihi nitelik kazanmıştır [15]. Bu bağlamda Rudofsky'i tarihi çevrelerin önemini vurgulamakta ve modern mimaride geçmişten gelen yaşam tarzlarının dikkate alınması gerektiğini düşünmektedir. Rudofsky'nin ünlü Mimarsız Mimarlık Sergisi ve Kataloğu, modern mimarların tarihi çevreye ve yerel yaşam tarzlarına duyarsız yaklaşımlarını eleştirmektedir [16].

Şahin ve Güner (2006), toplumların barınma, beslenme, sağlık gibi gereksinimleri olduğu kadar tarihi, bilimsel, kültürel, sosyal, politik vb. gereksinimlerinin de olabileceğini anlatmakta ve kültürel mirası anonim özellikli, kitlesel ve çok yönlü yaşam biçimi olarak tarif etmektedir. Yaşayan ve yaşatan birikimlerimizden meydana gelen tarihi çevreler insanlarla birlikte değişim geçirerek, insanoğlunun gelişiminin garantisi konumundadır [17].

Gerçekten de tarihi çevreler, insan ölçeğine göre düzenlenmiş, sosyal ilişkileri olumlu yönde etkileyen, bireyler arasındaki birlik duygusunun pekişmesine yardımcı olan, yaşam koşullarının, geleneklerin, yapım tekniklerinin hızla değiştiği bir dünyada geçmişte nasıl bir mekânda yaşandığını gösteren, arkeolojik, tarihi, estetik önemlerinin yanı sıra, folklorik, duygusal değerleri nedeniyle de önemlidirler. Eski kent ve mahallelerin oluşturduğu tarihi çevrelerde bulunan binalar sergiledikleri mimari üsluplar, mekân tasarımları, yapım teknikleri gibi özellikler, bugünü anlamaya, kendimizi tanımaya ve ifade etmeye yardımcı bir araç olarak düşünülebilirler. Müzelerde zaman ve mekândan soyutlanmış olarak sergilenen parçalar yerine, bütün olarak kavrayabileceğimiz yaşamsal birikimlerden oluşan ve daha ilgi çekici, etkileyici olan tarihi çevreler bu özellikleri ile mutlaka korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereken tarihi birikimlerimizdir [18].

Çalışma içerisinde önemli bir noktada bulunan tarihi çevre kavramına literatürde yer alan ana kaynaklar üzerinden açıklama ve tanım getirilmeye çalışılmıştır. Literatürde genelde birbirine yakın ve paralel tanım getirilen tarihi çevre kavramı çalışmanın fiziksel mekân-bağlamla ilişkisini kuran temel konularından biridir.

1.2. Tarihi Çevre Koruma ve Koruma Nedenleri

"Neyi korumak isteriz?

Bizim için değerli olanı, anıları olanı, tarihsel olanı… Bize dek yaşayarak gelebilmiş olanı, ön açmış, ön açan geleneği… Böyle bir şeyin bozulmamasını, niteliklerini yitirmemesini, yıpranmamasını, yok olmamasını isteriz. Giderek bütün bu özellikleri ile bizden sonrada sürsün, yaşasın isteriz… Çocuklarımıza, torunlarımıza da aktarmak isteriz onu… Onlar da değerini bilsinler isteriz… Böylece onlarda kişiliklerinin, geleceklerini daha sağlıklı, daha insana yakışacak biçimde kurabileceklerdir."
Bektaş, 1992

Koruma kavramı eski çağlardan günümüze kadar süregelmiş bir olgudur. Toplumların yüzlerce yıllık birikimi ile oluşturdukları ekonomik, sosyal, kültürel, estetik, otantik ve özgün değerlere sahip tarihi çevrelerin geleceğe aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, çağımızda tüm insanlığın ortak problemi olarak görülmekte ve üzerinde durulması gereken önemli bir konu olarak gündeme gelmektedir. Taşıdıkları değerler sayesinde tarihi çevreler, geçmiş ile gelecek arasında güçlü bir birleştirici nokta olmakta, kentlerin ve kültürlerin kimliklerini belirleyen duygusal, düşünsel verileri ve yabancılaşmaya karşı tutunacak değerleri sağlamaktadır. Bu ve bunlara benzer özellikler tarihi çevreleri koruma kavramını ön plana çıkarmaktadır.

Korumak, sözlük anlamıyla "*Bir varlığı tehlike ve dış etkilere karşı muhafaza etmek" olarak belirlenmiştir*" [19]. Kentsel bir kavram olarak ise Keleş, koruma kavramını kent bilimleri sözlüğünde "*Kentlerin belli kesimlerinde bulunan çağ bilimsel ve yapı tasarcılık değerleri yüksek yapıtlarla, anıtların ve doğal güzelliklerin gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması*" olarak tanımlamıştır [20].

Bir kentin kimliğinden ve kişiliğinden söz edildiğinde sadece o kentteki mimari yapılardan değil, o kentte yaşanılarak edinilen deneyim, kentin geçirdiği süreç ve kente yüklenen anlamlardan bahsedilmekte [21] ve bu bağlamda koruma kavramı önem kazanmaktadır. Doğan Hasol'a göre koruma, "*Tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemleri alma*" şeklinde tanımlanmaktadır [22].

Uzun süreçler sonucu günümüze ulaşan, kimliğimizin kültürel dayanağını oluşturan fiziksel tanıkların, yaşatılabilmesi ve bu oluşumlardan yararlanılabilmesi için, içerdikleri/sergiledikleri bilgiyi yanlış anlaşılmaya ve yanılgıya sebep olmayacak biçimde aktarmaya yönelik uygulama ve müdahalelerin tümü korumadır. Asatekin (2004) korumayı, her ölçekteki ve farklı tekniklerdeki tüm müdahale türlerini içeren bir şemsiye sözcük olarak tanımlamaktadır [3]. Tarihi çevrelerde müdahale ve koruma, kimlik oluşumu sağlayan özgün özelliklerin yitirilmemesi için oldukça önemli olup, tarihi çevrenin yok olması ya da zarar görmesi sadece fiziksel olarak mimari ya da estetik kayıp değil kültür ve kimlik değerlerinin de kaybolması açısından önem taşımaktadır.

Sözer (1978) ise, koruma kavramını, sosyal, ekonomik, estetik, turistik yönden önemi olan tarihi ve doğal değerlerin günün koşullarına göre çağdaş planlama yöntemleri ile ele alınıp, kamu yararına yönlendirilmesi olduğunu, bu tutumun ülkesel boyuttan yöresel boyutlara doğru ulaşma ve gelişme göstermesi gerektiğini ifade etmiştir [23]. Koruma kavramı gündeme geldiğinde insanlığın ortak çıkarının söz konusu olduğu unutulmamalı, özgürlüklere, yöresel farklılıklara, otantik değerlere ve özgün oluşumlara saygı duyularak her türlü yıkıcı eylemler, doğal koşullar ve eskimelere karşı güvence altına almak korumanın başlıca amacı olmalıdır.

Koruma kavramı tek boyutlu bir olgu değildir ve içerisinde birçok bileşeni barındıran karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu olgu, tüm dünyada amaçlar, yöntemler, yasalar, yönetmelikler ve uygulamalar ile giderek büyümekte ve kendine daha geniş bir yer edinmektedir. Kültürel mirasın korunması, sadece yapı ya da mimari ögelerin olduğu gibi dondurulması değil, aynı zamanda içinde bulunduğu çevrenin yaşamına dâhil olmasını gerektirmektedir. Birçok araştırmacı gibi Akçura'da aktif bir korumanın ancak, kültürel değerlerin uzun süreli kalıcılığının sağlanması, tarihi çevrelerin söz konusu potansiyellerinin kullanılması ve korunması gerekli değerlerin, içinde bulundukları kent yaşantısına katkıda bulunması ile sağlanabileceğini ifade etmektedir [10].

Koruma, toplumların gelişmişlik düzeyini gösteren önemli bir etkendir. Çoğu kentin oluşumunda merkezi konumda olan bu çevreler, kentlerin özgün ve otantik değerlerini kazanmasında başat bir rol üstlenmektedir. Kuban (1998), konuya paralel olarak,

geçmiş ile bağlantı kurmamızı ve kültürel kimliğimizin oluşmasında sabitleyici rol oynayan evrensel değerlerin mirasçısı olmayı, uygar toplumlara yüklenmiş bir sorumluluk olarak belirtmiştir [24]. Bu anlamda birçok kuramcı tarafından da belirtildiği gibi koruma bilinci ve kentlerin korunmuşluk düzeyi uygar olmanın önemli unsurlarından biridir. Tapan (1995) görüşlerini, bir toplum ne denli kendinden önceki uygarlıkların ürünlerini, mimari eserlerini korur ve onlara gelecek kuşaklarında erişebilmesini sağlamak amacı ile yaşama imkânı sunarsa o denli gelişmiş ve uygar olur. Geçmiş uygarlıkların yapıtlarını eski ve çağ dışı bulan toplumların geri kalmaktan kurtulamaz [25]. diye ifade ederken, Günay, korumanın insanlığın gelişim sürecini ve gelişmişliğini gösteren bir tutum olmasının yanı sıra, geleceği planlamamızda bir yol gösterici olduğunu ve neyin, nasıl korunacağı sorunsalının iyi bir bilgi birikimi istediğini, bununda öğrenme ve araştırma arzusunu kamçıladığını ifade etmiştir [26].

Üstünkök'e göre, tarihi çevre koruma, insan-doğa diyalektik ilişkisi çerçevesinde birçok etkeni barındırmaktadır. İnsan-doğa ilişkisinde bir yandan geçmişten günümüze gelen birikimler söz konusuyken diğer yandan bu birikimler üzerine inşa edilen yeni oluşumlar mevcuttur. Tarihi çevre korumadan anlaşılması gereken, tek yapıdan tüm yerleşmeler ölçeğine yeni, doğru, yeterli yaklaşım ve kültürel mirasın sürdürülmesinde kamu ve toplum yararı bulunan tüm oluşumların korunmasıdır [27]. Üstünkök'e paralel bir düşünceyle Batur, insan, fiziki çevre ilişkisinde hem belli bir var olmuşluk hem de bir yenilenme dinamiğinin olduğunu ve tarihi çevre korumanın temel objektifinin bu ikileme dayandığını, korumanın bu iki temel üzerinden şekillenmesi gerektiğini belirtmektedir [14]. Tanyeli bu düşünceye farklı bir perspektif getirerek; koruma söylemi özelinde, hangi malvarlığının, hangi araçlarla, hangi biçimde korunması gerektiği sorularının önemli olduğunu söylemiştir. Başka bir anlatımla, dünün yeniden üretilişi sırasında (çünkü her korumacı etkinlik geçmişi yeniden üretir) hangi yaklaşımın ahlaki olduğu sorusunun yaşamsal olduğunu ifade etmiştir [28].

Geçmişi öğrenmenin, deneyimlerden yaralanmanın, eski uygarlıkların yaşam biçimleri, sosyo-kültürel yapıları hakkında bilgi edinmenin ve geleceğe aktarabilmenin en doğru yollarından birisi geçmişin tanıkları olan tarihi çevrelerin korunmasıdır. Bu bağlamda, Eruzun (1987) tarihi çevrelerin korunmasının gerekliliğini üç madde de özetlemiştir.

1. Tarihi mirasın gelecek kuşaklara iletilmesi,
2. Kültür sürekliliğinin sağlanması,
3. Çağdaş insana tarih ile birlikte yeni yaşam olanakları sağlanması [29]

Kısaca koruma, insanoğlunun tarihsel yaşam sürecinde yarattığı kültürel mirasını, yeni yarattığı mekânsal ürünler ile uyumlu kılarak, kültürel devamlılığın sağlanması için giriştiği çabaların tümüdür. Bu noktada koruma kavramında değinilmesi gereken başka bir konu, neyin korunması gerektiği ve korunacak alanların sahip olması gereken değerleridir. Her çevrenin kendine göre özelleşen özgün değerleri olmakla birlikte, genel olarak tarihi çevre değerlerine şu şekilde değinilmiştir.

Madran ve Özgönül tarihi çevrelerin taşıdıkları değerleri, tarihsel değer, süreklilik değeri, anı değeri, mitolojik değer, artistik ve teknik değer, özgünlük değeri, enderlik değeri, teklik değeri, grup değeri, çokluk değeri, homojenlik değeri, ekonomik değer, işlevsel değer, geleneksel değer, eğitim değeri ve belge değeri şeklinde sınıflamışlardır [4].

Paralel bir düşünceyle, Tunçer vd. (2012), kültürel miras mevzuatı isimli çalışmasında bir yapının kültür varlığı niteliği taşıması için bazı değerlere sahip olması gerektiğini söylemiş olup, bu değerlerin somut nitelikli elle tutulabilir, gözle görülebilir olabileceği gibi soyut kavramlarla anlatılabileceğini ve duygu ve düşünceler sonucunda da oluşabileceğini ifade etmiştir. Tunçer tarihi eserlerin taşıyabileceği değerleri, tarihsel değer, mitolojik değer, geleneksel değer, çevresel değer, mimari değer, teknik değer, enderlik değeri, özgünlük değeri, teklik/benzersizlik değeri, ekonomik değer, işlevsel değer, süreklilik değeri, anı değeri, kimlik değeri, eğitim değeri ve belge değeri olarak sınıflamıştır[30].

Kevin Lynch, tarihsel sürecin toplum yaşamındaki rolü ile ilgili araştırmasında, geçmişe dönük yaşamın belgelerini oluşturan tarihi çevrelerin insan yaşamındaki önemini genel olarak, söz konusu çevrelerin insanın geleceğe güvenle bakmasını sağlaması ve yaşamın sürekliliğine inandırmaya yönelik gerekçeleri sunmasına dayandırmıştır [31]. Tarihi çevrelerde bulunan mimari yapıtların bu çevreye sağladığı değerlerin yanı sıra, kent

belleğinin oluşumunda da değişik katkıları bulunmaktadır. Aşağıda yapıların üstlendikleri rollere göre yapılan sınıflama yer almaktadır. Bunlar;

Simge Yapılar: Bu yapılar, yerleşmenin tanımlanmasında ve hafızada yer etmesinde, referans noktaları oluşturulmasında ve kişilerin daha sonra o yerleşmeyi anımsamalarında başat konumda yer alırlar. İzmir - Saat Kulesi, Edirne - Selimiye Camisi, Antalya - Yivli Minare bu tür yapılar arasındadır [32].

Tarihi çevrelerin kentlere kazandırdığı simgesel özellikler, kentlerin kişiliklerini kazanmalarında önemlidir. Londra, İstanbul, Berlin, Paris gibi kentlere bakıldığında bu etki aşağıdaki şekilde görüldüğü gibidir [33]. (Şekil 5).

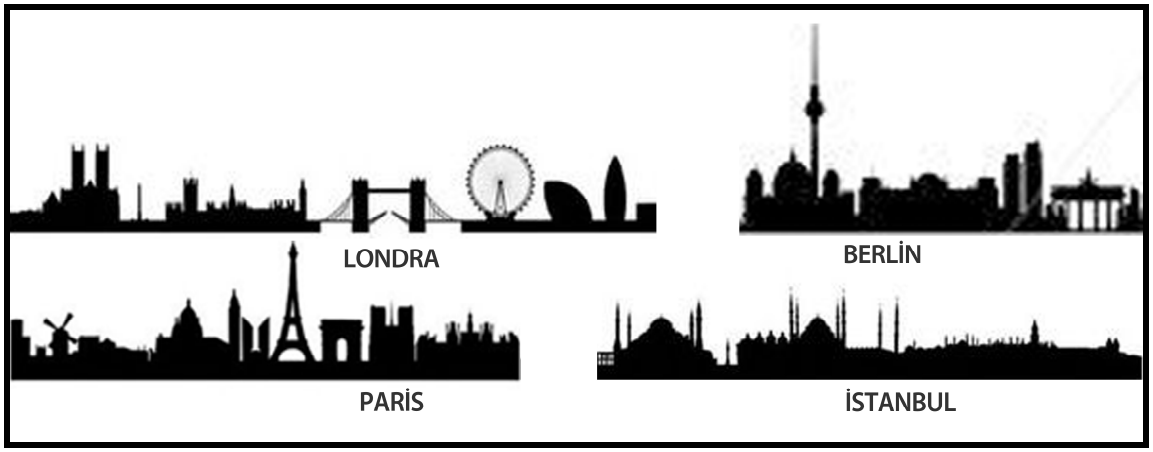

Şekil 5. Tarihi çevrelerin veya binaların kentlere kazandırdığı simge özelliği ve kentlerin kişilik çizgisine etkisi

Anı Yapılar: Kentle ilgili bir olayın anısına yapılan, üzerinde bulunan yazıt, bezeme, tarih vb. elemanlar sayesinde belge değeri taşıyan yapılardır [32].

Tanık Yapılar: Kentin yaşamında yer alan önemli bir olayın gerçekleştiği yapılardır. Olaydan önce çok önemli bir yeri olmayan yapılar, tarihin bir kesitinde yaşadıkları olaydan sonra kent belleğinde kalıcı bir yer edinmişlerdir. Örneğin, İzmir Hükümet Konağı, İzmir'in 9 Eylül 1922'deki kurtuluşunda, Türk Bayrağı çekilen ve böylece kurtuluşun sembolü olan bir yapı olarak değer taşımaktadır [32].

Dönem Yapıları: Bu yapılar**,** yapıldıkları dönemin yaşam biçimleri, mimari elemanları, bezemeleri, malzeme kullanımları ve yapım teknikleri ile en çok benimsenen ve bu nedenle yaygın kullanılan mimari öğelerin bulunduğu, doğru ve güvenilir tanıklardır [32].

Tarihi dokuda yapılacak yeni yapı ve çağdaş ekler, bütüncül koruma mantığında korumanın önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. İster taşınır, ister taşınmaz olsun, hangi ölçekte ve hangi tür yapı olursa olsun, tarihi çevreleri oluşturan bileşenler günümüze yansıttıkları özellikleri ile kentlerin kültürel kimliğinin oluşmasında ve insanın geçmiş ile bağlantı kurmasında kritik bir konumda bulunmaktadır. Koruma kavramı, genel olarak insanlığın tarihsel süreç boyunca oluşturduğu taşınır ya da taşınmaz kültür varlıklarının, sanatsal, kültürel, tarihsel, estetik, işlevsel özellikleri bağlamında günümüzde ki tarihi çevre ile bütünleşmesi ve geleceğe aktarılması için yapılan işlemler örgüsüne verilen isimdir. Bu doğrultuda, kültür değerlerimizin ve önceki dönem kültürlerinin göstergeleri olan tüm varlıkların geleceğe aktarılması için koruma olgusunun önemi kavranmalıdır.

1.3. Tarihi Çevre Korumada Yaşanan Sorunlar

Dünyada yaşanan değişimlere paralel olarak tarihi çevreler de gelişip, değişmektedir. Tarihi çevrelerin zaman içinde bir takım değişiklik göstermesi ve toplumun ihtiyaçlarına göre şekillenmesi normaldir. Önemli olan bu değişim ve dönüşümde korumanın iyi uygulanması ve tarihi çevrenin bütünlüğünü bozmayacak doğru yaklaşımların ve uygulamaların gerçekleştirilmesidir. Bu durumun sağlanabilmesi için koruma adımlarının ve tarihi çevrelerde yapılaşma koşullarının iyi belirlenip uygulanması gerekmektedir. Koruma farklı sorunları içinde taşıyan bir olgu olmakla birlikte temel yaklaşımlar açısından tekil bir yapıya sahip olup, ülkelere göre uygulama adımları değişse de Ahunbay (1999) tarihi çevreyi koruma aşamalarını kısaca şu şekilde özetlemiştir;

- Korunacak kültür ve doğa varlıklarının tam olarak saptanması,
- Çevre ile ilgili analizlerin yapılması,
- Rölöve ve tipoloji çalışmaları,

- Sağlıklaştırma, onarım, yenileme, temizleme işlemlerinin yapılması,
- Tarihi çevreleri yıpratan, kirleten işlevlerden arındırarak, tarihi dokulara zarar vermeyecek yeniden kullanım alternatiflerinin geliştirilmesi,
- Tarihi çevrede yeni yapılaşmanın çevre verileri düşünülerek, çevresiyle uyumlu olarak ele alınması [18].

Velioğlu'na göre (1992), kentlerin yaşamında ve sürekliliğinde önemli bir etken olan ve fiziksel çevrenin en önemli bileşenlerinden biri olan tarihi çevreler, uzun zaman sürecinde yapıların yaşlanması, deprem, yangın gibi doğal nedenlere ek olarak hızlı kentleşme, küreselleşme, nüfus artışı, ekonomik, teknolojik gelişmeler, tarihi çevrelerin içinde koruma kaygısı gütmeden gerçekleştirilen yeni yapılaşmalar gibi insan kökenli bozulmalar nedeniyle yıpranmakta ve yenilenmeye ihtiyaç duymaktadır [12].

Koruma sorunlarından bahsederken "ne"yin "kim"e karşı korunması gerektiği öncelikli olarak üzerinde durulması gereken konudur. Tarihi çevrelerin korunması kavramı uygarlıkların gelişmişlik ve bilinçlenme düzeylerine paralel olarak var olmaktadır. Gelişmiş ülkeler, tarihi çevrelerin insanlara tanıdık, bildik, geleneksel bir ortam sunarak kültürel kimliğe dayanak oluşturma özelliğinin farkındadırlar. Gelişmekte olan ülkeler ise tarihi çevreleri çağdaşlığın önünde engel, ekonomik anlamda verimsiz, yapısal ve malzeme anlamında kullanışsız görmekte ve bu çevrelere gereken düzeyde önem vermemektedir. Eyüboğlu (2009), gelişmiş ülkelerde koruma kavramının kentsel ölçeğe doğru genişlemiş olduğunu, çıkarılan yasalarla koruma bilincinin sağlanmaya çalışıldığını belirtmiştir. Bu yoruma ek olarak Eyüboğlu, 20. yüzyıl ortasında sanayileşme olgusuyla, hızlı kentleşmenin görüldüğü gelişmekte olan ülkelerin göç alan kentlerinde ise hızlı nüfus artışları yaşandığını aktarmıştır. Bu durum zaten yetersiz olan kent toprağına talebi artırmış, yapı yoğunluğunun artması ve yeni yapılaşma ile birlikte, tarihi çevrelerin tahrip ve köhneme süreci hızlanmıştır [34].

Zeren (1981)'e göre, tarihi çevrede soruna neden olan altı etken aşağıdaki gibidir;

- Tarihsel, ekonomik, fiziksel eskime ve insan eylemleri sonucu yapıların ve kentlerin harap olarak yıkılması,
- Yapıların uygun olmayan koşullarda, uygun olmayan işlevlerle kullanılması ya da terk edilmesi,

- Tarihi doku ve yapıdaki uygun olmayan sağlık ve barınma koşulları,
- Tarihi dokunun taşıt ulaşımına elverişli yol ve otopark alanlarına sahip olmaması,
- Yol, su, kanalizasyon, elektrik, telefon gibi altyapının eksikliği,
- Genellikle düşük gelir gruplarının barındığı sosyal ve ekonomik çöküntü alanları haline gelmesidir [35].

Kangal bu söylemleri destekler nitelikte, koruma olayının nüfus, arazi kullanımı ve ekonomik yapı üçlüsünün ilişkileri ile var olduğunu, bu üç etken ile gelişen şehirlerin ve tarihi dokuların yaşam ve fiziğini değiştirdiğimizi ifade etmektedir [11]. Tarihi dokuda yaşanan sorunlar tarihi çevrede yeni yapılaşmayı etkilediğinden ve yeni yapılaşma nedenlerini sağladığından, bu çalışma kapsamında koruma alanlarında yaşanan sorunlar literatürde yer alan sınıflamalar doğrultusunda belirlenmiştir. Genel anlamda bu sorunlar, sosyo-kültürel (insan odaklı) sorunlar, ekonomik (finansal) sorunlar ve yasal-yönetsel (planlama-tasarım) sorunlar olarak seçilip gruplandırılmıştır.

1.3.1. Sosyo-Kültürel (İnsan Odaklı) Sorunlar

Tarihi çevrelerin köhneleşmesinde, atıl, kullanılmaz hale gelmesinde etkili olan ve dikkate alınması gereken sosyo-kültürel sorunların, toplumun genel yapısında meydana gelen değişime, yapı sahiplerinin el değiştirmesine, yapıların kullanılmamasına, yapıların gündelik yaşam standartlarına uyum sağlayamamasına, ekonomik kaygıların tarihi kimliğin önüne geçmesine, halkın bilinçsiz ve umursamaz olmasına bağlı birçok boyutu olmakla birlikte, bahsi geçen her sorunun temelinde insan faktörü vardır.

İnsanın bir şeyi koruması için onu tanıması, benimsemesi gerekir. Bilgi ve bilinç eksikliği insanların nesne (mimari nesne-çevre) ile bağ kurmasında problemler yaratabilir. Koruma uygulamalarında insanların yol açtığı sorunlar, insanların bu konudaki farkındalıklarının az olması, kültürel örgütlenme ve kamuoyu oluşturmadaki eksiklikler ve korumanın insanların önceliği konumunda olmaması sorunların önemli sosyal boyutunu oluşturmaktadır. Tarihsel mirasa sahip çıkmak uygarlık seviyesini belirleyen en önemli ölçütlerden olduğu için, kültür varlıkları toplumun her kesimine, her yaşa tanıtılmalıdır. Korumanın bir kültür sorunu olduğu varsayıldığında, uygarlık

bilincinin insanın yarattığı değerlere (estetik, sosyal ve kültürel değerler) ne kadar sahip çıktığı ile bağlantılı bir olgu olduğu anlaşılabilir [36].

Koruma konusunda sosyolojik sorunlardan biri olan halkın bilinçlenmesi konusunda, Ergüden, hiçbir okul ve üniversitede korumaya dönük bir eğitimin olmadığını, halkın koruma konusunda bilinçlenmesi için bu konuda ilk önce kamuoyu oluşturulması gerektiğini söylemektedir. Çünkü ona göre halk, kulaktan duyduğu şeylere değil, gözüyle gördüklerine inanmaktadır [37]. Madran'da Ergüden'i destekler nitelikte, eğitsel konularda lisans düzeyinde mimar ve şehir bölge plancılarının koruma olgusunda eksikleri olduğunu, yüksek lisansta ise konu ile ilgili yanlış politikalar uygulanarak insanların uzaklaştırıldığını düşünmektedir.

Eyüpoğlu (2009), bugün gelinen noktada ülkemizde koruma olgusunu çoğunlukla siyasetin yönlendirdiğini, eski ve tarihi olanın kötü, yeni inşa edilenin iyi olarak benimsendiğini, her alanda kullanılan ileri teknoloji ve bilgi toplumuna rağmen, ülkede koruma ile sağlıklı bir ilişki kurulamadığını ifade etmiştir [34]. Batur ise konu ile ilgili olarak, halkın tarihi çevreyi korumanın bütünlüğü ve politik içeriğini değerlendirebilecek sağduyuda olduğunu düşüncesine sahiptir. Ancak halkın bunu yapabilmesi için kendisini işsizliğe mahkûm eden karar ve tercihler ile kent topraklarında milyarlık yapılar yapan ve tarihi çevreyi yok eden karar ve tercihlerin aynı kaynaklı olduğunu bilmesi gerekmektedir. Bu bağıntının kurulması, tarihi çevre korumasına politik bir öz kazandıracak ve halkın istemi içinde koruma daha etkin bir şekilde uygulanabilecektir [14]. Bu bağlamda koruma konusunda yapılan onarımlarda, infill yapılardaki niteliksizlikte engel halkın ilgisizliği ve kötü uygulamalara gerekli tepkiyi vermemesi olarak değerlendirilebilir.

Sanayileşme ve globalleşme sonucu kentlerde yaşanan hızlı değişim, dönüşüm ve gelişmeler kentlerde hane halkı hareketliliğine ve aile yapısında değişime neden olmakta, genelde tarihi çevrelerin oluşturduğu kent merkezleri düşük gelir seviyeli kullanıcılar, göçmenler tarafından kullanılmaya başlanmaktadır. Yapıların asıl sahipleri kentin yeni gelişen ve kentte sosyal yönden daha ön planda olan bölgelere göç etmekte, tarihi çevre içinde yaşayan kiracılar hali hazırda düşük olan gelirleri ile yaşadıkları alanda sorumsuzca bilinçsiz onarımlar, gereksinimlerine göre eklemeler yapmaktadırlar.

Rapoport (2002), kullanıcıların korumayı giderek reddetmesi altındaki bu tutumun temelinde, kültürün hızlı değişmesi buna rağmen geleneksel çevrelerin bu hızın gerisinde kalmasından kaynaklandığını düşünmektedir [38]. Bu durum, tarihi dokunun ve önemli dönemlere referans veren tarihi yapıların özgünlüğünü, otantikliğini yitirmesine hatta bazen tamamen yok olmasına sebep olmaktadır.

Asatekin de konu ile ilgili olarak, kentlerin tarihi çekirdeklerinde yapıların bugünkü yaşam şartlarına uymaması, aile büyüklük ve düzeninin değişmesi gibi nedenlerle genellikle alt gelir gruplarının yaşadığını söylemekte ve bu boyutta sağlıklaştırma olgusunun önem kazandığını vurgulamaktadır [39]. Zamanla kullanıcıları değişen gereksinimlerini karşılayamayan tarihi çevreler, kullanıcıları tarafından boşaltılarak süratli ve bilinçsiz bir yıkım süreciyle ya da çevreye uyum kaygısı gütmeden yeni yapılaşma ile karşı karşıya kalmakta ve özgün özelliklerini kaybetmektedirler.

Günümüzde tarihi çevrelerin tahrip olmasına, otantik yapılarını ve özgün özelliklerini kaybetmelerine neden olan bir diğer etken yapı ve yapı içinde kullanılan sistemlerdeki teknolojik ilerlemelerdir. Yapıldığı dönemin şartlarını taşıyan ve o dönemin gerekliliklerine göre tasarlanan tarihi çevreler, bugünün hızlı gelişim gösteren teknoloji dünyasına ayak uyduramamakta, insanların çağdaş yaşam gereksinimlerine cevap vermemekte, yeni ve çağdaş yaşam koşullarına adaptasyon sürecinde yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır.

Özet olarak bu etkenlerin tümü göz önüne alındığında sosyo-kültürel sorunlar;

- Halkın koruma konusundaki bilinç eksikliği ve umursamazlığına,
- Toplumun genel yapısında meydana gelen sosyal-kültürel değişime bağlı olarak aile yapısı ve yaşam şekillerinin değişimine,
- Yapıların çağdaş yaşam koşullarına uyum sağlayamamasına bağlı olarak yapıların el değiştirmesi, ya da terkedilerek köhneleşmesine,
- Tarihi çevrelerin teknoloji ile gelişen mekânsal kaliteye adaptasyon sorununa,
- Üretim biçimi ve modadaki değişimlere,
- Koruma konusun sadece bu konudaki uzman ve araştırmacılar tarafından benimsenmesine bağlıdır.

1.3.2 Ekonomik (Finansal) Sorunlar

Kültürel mirasın ve tarihi çevrelerin korunmasında ekonomik boyut çok önemlidir. Yapılacak her türlü eylemin altyapısında finansal ve maddi verilerin olduğu düşünülürse, ekonomik herhangi bir problem tüm tarihi çevre ve dokuyu olumsuz yönde etkileme gücüne sahiptir. Koruma etkinliklerine ayrılan kaynakların yetersizliği, tarihi dokuların sürekliliklerini etkileyecek ve niteliksiz yeni yapıları çoğaltacaktır. Bu durumun tam aksine, tarihi çevreye ayrılan fazla kaynakta, bu gelirden yararlanmak isteyen bilinçsiz ve alanında uzman olmayan birçok kişinin sırf para kazanmak adına bu çevreleri tahrip etmesine neden olabilmektedir.

Ekonomik kökenli bozulmalara sebep olan en önemli faktör, tarihi çevreyi yöneten, yönlendiren ve orda ki oluşumu sağlayan finansal yapının güncel gereksinimlere bağlı olarak değişmesi ve bozulmasıdır. Ekonomideki bu değişken ortam tarihi çevrelerde yapı, alt yapı bazında bozulmalara neden olabilmektedir. Tarihi kent merkezleri, konumları gereği ticari, yönetsel vb. farklı işlevlerin yoğunlaştığı bir duruma gelebilmektedir. Aşırı yükleme sonucu tarihi dokunun özgün kimliğinin oluşumuna neden olan ölçeğin ve niteliğin bozulması, yapı ve alanların sıradanlaşmasına sebep olmaktadır. Aynı biçimde, sanayileşme ile üretim biçiminde meydana gelen değişimler tarihi alanlarda geleneksel üretim teknikleri ve ürünlerin yerine, fabrikaların ticari iş merkezlerinin gelmesine ve buradaki trafik yükünün artmasına neden olmaktadır [40].

Ahunbay (1999)'a göre, yerleşme dokusu sadece doğal verilerle değil aynı zamanda yaşamsal gereksinimler, ekonomik olanaklar ve yapım geleneği etrafında biçimlenir [18]. Hızlı nüfus artışı, teknoloji ve sanayi alanlarında görülen gelişme kentlere göç talebini artırmış, bu durum toprak ve arsa değerlerinde büyük artışlara sebep olmuştur. Özellikle tarihi çekirdeğin bulunduğu kent merkezleri büyük bir rant ve yapılaşma baskısı altında kalmakta, çoğu yapının işlevi değiştirilmekte, eklemeler yapılmakta, bazen yapılar tamamen yıkılarak yerine yoğunluğun talebine cevap verecek yeni yapılar tasarlanmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak Çubuk vd. (1987), kentsel gelişmenin fonksiyonları ve talep ettiği yaşam biçimi ile tarihi çevrelerin geleneksel yapısı arasında aykırılık olduğunu ve bugünün sorunlarını çözmek için yol genişletme, kamulaştırma,

geleneksel konutları kaldırarak çağdaş yapı yapma durumlarının ekonomik kaygılar nedeni ile tercih edildiğini belirtmiştir [41].

Tarihi çevrelerin rant baskısı ve ekonomik kaygılarla tahrip edilmesi ve yok edilmesine yönelik Kuban, kültürel değerlerin ekonomik değerler kadar önemli olduğunun unutulduğunu ve bugünün dünyasında kültür değerlerinin ekonomik işletmede bir girdi olarak kullanılmasının mümkün olduğunu söylemektedir. Kısa vadeli ekonomik menfaatler karşılığı ortadan kaldırılması mahsur görülmeyen geleneksel dokunun, hem şehrin tarihi karakterinin devamlılığını sağlayan unsurlar olarak, hem de sağladığı çevre atmosferinin orijinalitesi yönünden turizmin rant parçasına katkı sağlayacak daha ileriyi gören bir davranış modeli olduğunu ifade etmektedir [13]. Ekinci'de paralel bir görüşle, ranta dönük yapılaşma taleplerinin sadece eski kent dokusuna apartman yüklemekle kalmadığını, aynı zamanda bu dokunun yaşam kaynağını oluşturan tarım, orman, yeşil alanlar, yapım sistemleri, malzemeleri gibi özgün özelliklerini ortadan kaldırdığını belirtmektedir [42].

Batur'a göre, tarihi çevre korumanın acil sorun haline geldiği büyük ve büyümekte olan kentlerde öncelikli problemin burada yaşayan halkın pahalılık, işsizlik ve konutsuzluk sorunlarına karşı yaşam savaşı veriyor olması ve bu durumun tarihi çevrenin geri plana itilmesine neden olmasıdır [14]. Bu durum, tarihi çevrelerde yaşayan kesimin yapısını değiştirmekte, düşük gelir seviyeli kullanıcı grubuna da maddi olanak sağlanmadığı için koruma öncelikli bir gündem konusu oluşturamamaktadır.

Korumada, turizm amaçlı kulanım tarihi çevrelerin finans kaynağı olarak görülmesinde bir diğer etkenir. Tarihi çevrelerin turizme yönelik kullanımı için yapılan işlev değişiklikleri, eklemeler, uzman olmayan kişiler tarafından uygulanan yüzeysel restorasyonlar, bu yapıların yıpranmasına ve özgün kimliklerine yitirmesine neden olan bir başka etkendir. Tarihi dokuların bir turizm metası olarak sıradanlaştırıldığı olumsuz örneklerin yanı sıra, bu amaçla yapılan bilinçli ve iyi uygulamalar tarihi dokuların ve bu dokudaki geleneksel yapıların daha uzun ömürlü olmasını da sağlayabilmektedir.

Ekonomik sorunları kısaca özetleyecek olursak;

- Ekonomik ihtiyaçlara bağlı olarak tarihi çevredeki kullanım durumunun değişmesi,
- Genellikle kentlerin merkezini oluşturan tarihi çekirdeklerin arsa değerlerinin artması ile rant baskısı altında kalması,
- Kullanıcı profili değişmesine bağlı olarak, yapılara onarım, restorasyon gibi uygulamalar yapılamaması veya bilinçsiz onarımlar,
- Siyasal ve politik amaçlı finansman sağlamaya yönelik yüzeysel işlevlendirme uygulamaları,
- Korunması gerekli tarihi çevrelere gerekli finansmanın sağlanmaması ya da sağlanan finans kaynakları için bilinçsiz ve yetkin olmayan firmaların tercih edilmesi,
- Kentsel dönüşüm,
- Soylulaştırma ve infill yapılar,
- Turizm odaklı yaklaşımlar

olarak özetlenebilir.

1.3.3. Yasal-Yönetsel (Planlama-Tasarım) Sorunlar

Günümüze kadar tarihi çevre koruma konusunda alınmış birçok karar, yasa ve yönetmelik mevcuttur. Bu yasalar farklı bileşenlere bağlı olarak ülkeden ülkeye hatta bazen bölgeden bölgeye değişiklik gösterebilmektedir. Yönetsel boyutta alınan bu kararların amacı, kültürel kimlik öğelerinin ve tarihi mirasın bozulmasını engellemek, değişimleri ve yeni yapılaşmanın kalitesini kontrol edebilmek ve koruma konusunda temel yol gösterici işlevi üstlenmek ve tarihi eserlerin özgün özellikleri ile sürdürülebilirliğinin sağlanmak, tahrip olması ya da yok olmasını önlemektir.

Tüm eserler evrenseldir ve insanlığın ortak malıdır. Koruma ile ilgili yasa, yönetmelik ve ilkelerin hazırlanması tek bir ulusun egemenliğine bırakılamaz. Bu nedenle uluslararası antlaşmalar yapılmış ve kararlar alınmıştır. Bu kararlar uluslararası ölçekte bir üst çerçeve belirlese de, her tarihi alanın farklılaşması ve bulunduğu coğrafyaya göre kendi özgün özelliklerini taşıması ülkelerin bu kararları revize ederek kullanmasına neden olmaktadır. Eyüpoğlu (2009)'a göre, her devlet kendi kültürel mirasına ait koşullar, öncelikler ve bu konuda sahip olduğu bilinç doğrultusunda kendi yasalarını

hazırlar ve bu durum koruma konusunda kanunların ülkeden ülkeye değişmesine sebep olur. Ancak burada dikkat edilmesi gereken en önemli nokta, devletlerin koruma yasalarını hazırlarken ya da bu yasalara yeni eklemeler yaparken günlük siyaset-politikadan etkilenmeyen, değişen yönetime göre değişmeyen ve kişisel yararı değil kamu yararını gözeten yasalar yapmasıdır [34].

Koruma konusunda yönetsel boyuttaki sorunlardan en önemlilerinden bir tanesi yukarıda bahsedilen özelliklerin göz ardı edilmesine bağlı olarak yasal çerçevelerinin ve görev dağılımının net sınırlarının belirlenmemesidir. Örneğin, ülkemizde öznel yorumlar ya da kurumdan kuruma değişen görüşlere göre uygulanan yasalar, koruma konusunda etkili bir yol çizememekte, tarihi çevre ve sitler konusunda birçok yönetim biriminin söz sahibi olması, uygulamalarda kargaşaya sebep olmaktadır. Asatekin'e göre, bütünleşik bir koruma politikasının oluşturulması ve tüm planlama, uygulama çalışmalarının bu politikaya göre yapılması gerekmektedir. Koruma olgusunun "koruma-kullanma-geliştirme" özellikleri taşıyan dinamik yapısının çevresindeki ulaşım, altyapı, turizm, konut, sanayi, ticaret gibi yerleşim karar ve uygulamalarını etkilediği göz önüne alınarak, sektörler arası ilişkiler ve yasal düzenlemeler iyi belirlenmelidir [39].

Kuban, çağdaş koruma uygulamalarına baktığımızda uzmanlık alanlarının sürekli birbirine karıştığını ve herkesin ötekini kendi işine karışmakla suçladığını söylemektedir. Ona göre bu durum, koruma amaçlı imar planlarında yanlış öneriler getirilmesine ve kargaşa sonucu ortaya çıkan süreksizlik sonucu kalitesizliğe neden olmaktadır [43]. Madran, günümüz Türkiye'sinde koruma konusunda 11 kuruluşun bulunduğunu ve bu kuruluşların genelde birbirinden habersiz görev yaptıklarını ve para kaynaklarının, planlamalarının kendi anlayış ve politikalarıyla olduğunu ifade etmektedir. Koruma konusunda yaşanılan bu kargaşanın yanı sıra, uygulanan yasaların tutarsız olması da, tasarımcıların kendi öznel düşünceleri ve yorumları ile hareket etmesine olanak sağlamakta ve tarihi çevrelerin taşıdığı kültürel kimliğin zedelenerek yok olmasına sebebiyet verdiğini ifade etmiştir [44]. Son dönemde yasalarda ilgili yapılan ciddi değişiklikler de korumada sürekliliğin sağlanamamasına neden olmaktadır.

Tarihi alanlar genelde, kentlerin tarihi çekirdeklerini oluşturan, ekonomik getirisi yüksek arsaları üzerinde bulunan ve buna bağlı olarak rant baskısı ve yoğunluğun fazla olduğu mekanlardır. Yeni yollar, alt yapı sistemleri, yeni yapılaşma, parsel büyüklüğündeki düzenlemeler ile çok hızlı bir şekilde değişime zorlanan tarihi çevreler, çoğunlukla sağlıklı bir planlama ve kentleşme sistemine sahip olamamaktadır. Koruma planlarının zamanında hazırlanmaması, sit ilan edilen yerlerde gerekli planlamanın yapılmaması, koruma ve imar planı arasında yaşanan farklılıklar, koruma kurullarının yüklerinin fazlalığı, kurul üyelerinin dönemin siyasi yapısından etkilenmesi, uzman sayısının azlığı, planların siyasi baskılarla değişmesi bu durumun göstergesi olmaktadır.

Türkiye'de koruma yasalarının yapılmasında sorun olmamasına ve birçok yasa olmasına rağmen, uygulamada sorun yaşanmasının en büyük nedeni devleti yönetenlerin koruma konusunda duyarsız, isteksiz, vurdumduymaz olmaları ve buna bağlı olarak denetim eksikliklerinin oluşmasıdır [34]. Ayrıca, vatandaşların yasal düzenleme hakkında bilgilendirilmesinin eksik olması, mal sahiplerinin hatta tüm vatandaşların tescil ve düzenlemelerden elde edilecek imkânlardan haberdar olmalarını engellemektedir [45].

Özet olarak korumada yaşanan yasal-yönetsel sorunlar;

- Yasal çerçevenin ve görev dağılımın net belirlenmemesi,
- Devlet dâhilinde birçok birimin tarihi çevre ve sitler konusunda söz sahibi olması,
- Yasaların içeriğinde netlik olmaması,
- Uzmanlık alanlarının birbirine karışmasına bağlı oluşan kalitesiz uygulamalar,
- Koruma planlarının zamanında hazırlanmaması,
- Sit ilan edilen tarihi alanlarda gerekli planlamanın yapılmadan ranta yönelik uygulamaların yapılması, [46]
- Koruma planı ile imar planı arasında bulunan çelişkiler,
- Vatandaşların yasal düzenleme hakkında yeterince bilgilendirilmemesi,
- Yapılan imar planları ile alınan kararların tarihi merkezlere kaldırabileceklerinden daha fazla ve ağır işlevler yüklemesi,
- Çevre ölçeğine uyum kaygısı olmadan yapılaşma [18].

şeklinde özetlenebilir.

1.4. Koruma Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Kuramsal Temeli

Kültür varlıklarının korunması düşüncesi, ilk çağlardan beri insanların içgüdüsel olarak sahip olduğu temel düşüncelerden biridir. Günümüze kadar ulaşmış belgeler, insanların yerleşmeyi akıllarına koydukları devirlerde dahi anıtları koruma kaygısının olduğunu düşündürmektedir [47]. Koruma ile ilgili düşünceler süreç içerisinde değişik nedenlerle önem kazanmış, genellikle toplumları etkileyen toplumsal ve siyasal olaylar neticesinde gelişmiştir [48].

Koruma kavramının geçmişi çok eski olmakla birlikte, çağdaş korumanın kuramsal temelleri, 19. yüzyılda gelişmeye başlamış ve İkinci Dünya Savaşı'nın verdiği büyük zararlar neticesinde tarihi çevre koruma bilincinde doğan farkındalık ile anıtların bağlamıyla birlikte bütüncül korunması Avrupa'da hız kazanmıştır. Çağdaş koruma kavramının, 1789 Fransız Devriminden sonra şekillenmesini sağlayan olaylar ve düşünceler kronolojik sıra göz önünde bulundurularak aşağıda kısaca anlatılmaya çalışılmıştır.

1789 Fransız devrimi sırasında eski eserler aristokrasinin simgeleri olarak görülmüş ve tahrip edilerek, yıkılmıştır. Bu durumun oluşturduğu tepki ve sanayi devrimi ve ürettiği mekânlardan tarihi çevrelere kayan ilgi ve tarih bilinci, kapsamlı ve sistemli koruma çabalarının başlamasını sağlamıştır [49]. Ekinci'de tarihsel mirasın bütün birikimiyle korunması gerektiği düşüncesinin 18. yüzyılda güçlenen ve 19.yüzyılda siyasal ve kurumsal yapılanmaları da etki alanına alan Aydınlanma Devrimi ile ortaya çıktığını belirtmiştir [42].

Düşünsel kökeni Fransa, İtalya ve İngiltere'de atılan 19.yüzyılın tanımladığı koruma yaklaşımları;

- Üslupsal Bütünleme / Viollet-le Duc (1814-1879)
- Romantik Görüş / John Ruskin (1819-1900)
- Tarihsel Bütünleme / Luca Beltrami- Camillo Boito (1836-1914)
- Çağdaş Restorasyon Kuramı / Gustavo Giovannonni (1873-1914) olarak sıralanabilir [18].

Bu akımların tarihi dokuda yeni yapı, konusuna genel yaklaşımları özetlenmiştir.

Üslupsal Bütünleme (Stilistik Rekompozisyon): Üslupsal bütünleme akımının öncülüğünü yapan Viollet-le Duc'e göre "*Bir yapıyı restore etmek, onu korumak, onarmak veya yeniden yapmak değil, belirli bir zamanda, hiç var olmadığı biçimiyle tam bitmiş bir yapı haline getirmek demektir*" [18]. Akımın İngiltere'de ki uygulayıcısı Sir Gilbert Scott, özgün üslupsal bütünlüğü bozan bütün eklerin kaldırılmasını, yıkılmış yerlerin restoratör tarafından tamamlanmasını ve yapıyı ilk yapıldığı dönemin üslubuna göre yapma düşüncesini referans almaktadır [18]. Buna göre, tarihi bir alanda yapılan çağdaş ekler, mevcut yapının ilk döneminei referans alan tamamen yeni bir yapı niiteliğindedir. Viollet-le Düc'ün Notre Dame için yaptığı öneri buna iyi bir örnektir.

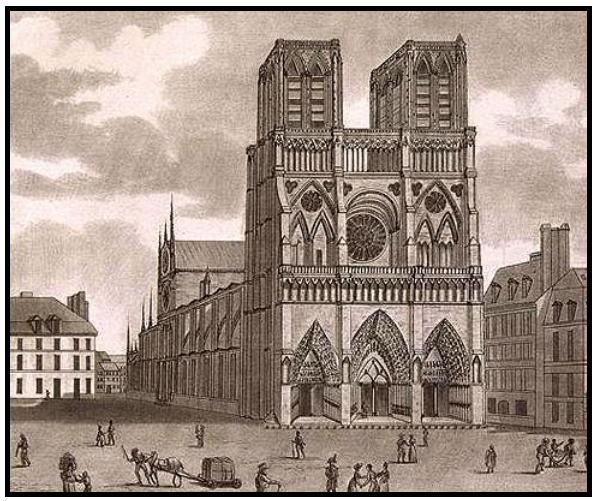

Şekil 6. 18. yyda Notre Dame Kilisesi [50]

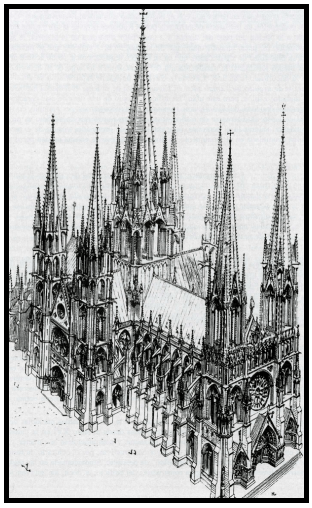

Şekil 7.Viollet-le Duc'ün Restorasyon Önerisi [51]

Romantik Görüş (Anti Restorasyon): Stilistik Rekompozisyon Akımına karşın sanat yapıtının dokunulmazlığı ve sadece belgelenmesi ile minimum müdahale görüşüne dayanan Romantik Akım, Anti Restorasyon olarak da adlandırılmaktadır [18]. Öncüğünü John Ruskin'nin yaptığı kuram, yapılara hiç dokunmama, yapıları sadece belgeleyerek kendi doğal ömürleri içinde yok olmaya bırakma taraftarıdır [52].

Ruskin, onarımlara ve çağdaş eklere karşı tutumunu, " *Restorasyon, bir anıtın başına gelebilecek en büyük kötülük, tümüyle yıkımdır. Mimaride en güzel ve büyük olanı*

restore etmek bir ölüyü canlandırmak kadar olanaksızdır. Yalnız sanatkârının ellerinin ve gözlerinin yapabileceği bir sanat eseri asla yeniden tekrar ortaya konulamaz. Başka bir devir onu canlandırabilir, ancak bu yeni bir yapı olur. Eserlerinize itina gösterirseniz, onları restore etmeye ihtiyacınız olmaz. Eski anıtı büyük bir ihtimamla gözleyiniz. Taşlarını sayınız, dağılmaya başlarsa demirle, telle bağlayınız, yıkılmayı önlemek üzere payandalar koyunuz, onu kurtarmak üzere yaptığınız şeylerin çirkinliği ile meşgul olmayınız, bir koltuk değneği bir uzvu kaybetmekten daha iyidir" sözleri ile ifade etmiştir [53].

Tarihi Restorasyon: Ortaçağ mimarisine ahlaki bir tutumla yaklaşan Camillo Boito, tarihi yapı restorasyonunu ne Viollet-le Duc gibi üslupsal bütünlük yönünden, ne de Ruskin gibi sadece belgeleme yoluyla kendi halinde yok olmaya terkedilen bir anı olarak değerlendirmemiş, bütün içeriği ile teknik müdahale yapılmasını sağlayacak tarihi ve estetik bir belge olarak değerlendirmiştir [52]. Luca Beltrami'de Camillo Boito'nun görüşüne paralel olarak tarihçi-arşivci restoratör kavramını benimsemiş ve restorasyonun somut belgeler ile yapılması gerektiğini savunmuştur [18]. Restorasyon konusunda bugünkü anlayışa en yakın görüşü savunan Boito, 1883'te kendisine ait restorasyon ilkelerini yayımlamıştır. Bu ilkelerde tarihi çevrede yeni yapı, çağdaş ek ile ilgili olanlar;

- Eğer ek veya yenileme zorunlu ise bunlar kolayca anlaşılmalı ve yapının üslubundan farklı olmalıdır.
- Eğer bitmemiş ya da tahrip olmuş eklerin yapılması zorunluluğu varsa, bunlar değişik malzeme ile ve özgün yapıda olan ayrıntılara sahip olmadan inşa edilmelidir.
- Eğer özgün yapının önemli bir özelliğini örtmüyorlarsa, değişik zamanlarda yapılan ekler ortadan kaldırılmamalıdır. Eğer bunlardan özellikle estetik niteliği olanlar kaldırılırsa, yapının çevresinde korunmalıdırlar [52].

Çağdaş Restorasyon Kuramı: Restorasyonun daha bilimsel yapılmasını ve anıtların çevre dokusu ile birlikte korunması görüşünü savunan Bilimsel Restorasyon kuramının 20. Yüzyıl başındaki temsilcileri Gustavo Giovannonni – Ambrogio Annoni'dir. Bu kuramın diğerlerinden ayrıştığı ve çağdaş koruma bilincine ulaşmasını sağlayan en

etkili ilke, boyutu ne olursa olsun estetik ve tarihi değeri olan her yapının, çevrenin, sokağın, meydanların ve kentsel çevrenin koruma kavramı içine alınması gerektiğidir [52].

Giovannoni, üslupsal bütünlemeye olduğu kadar tarihi yapıya yapılacak çağdaş eke de karşı çıkmaktadır [52]. Boito'nun öğrencisi olan Giovannoni onun prensipleri üzerinden yeni restorasyon ilkeleri oluşturmuştur. Bu ilkelerde tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı ile ilgili olarak; [52]

- Ekler, eski yapıdan ayırt etmeli ve üzerlerine tarihi yazılmalıdır.
- Ekler, kütleyi tamamlayan basit çizgili ögeler olmalı, bezemesel olmamalıdır.
- Bütünlemeyi ancak kesin verilere dayanarak yapmalı, hipotezlere göre değişiklik yapmamalıdır. Tümü tamamlamak için, ikincil önemde, nötr bölümler öngörülebilir.

ilkeleri yer almaktadır.

Baysan, bugün ki anlayışın temelini oluşturan bu sürecin, 19. yy.'da koruma anlayışının somut ifadesi olan ve bu alanı düzenleyen yasal düzenlemelerin Avrupa'nın merkez ülkelerince oluşturulmaya başlandığını ve bu anlayıştaki gelişim ve değişimlere bağlı olarak geliştirilen ilkeler çerçevesinde kültürel varlıklar ile tarihsel alanların korunmaya çalışıldığını ifade etmiştir [48].

20. yüzyılın ilk 30 yılında modernleşme sürecinin geçmişi tamamen reddettiği bir dönem yaşanmış, ancak II. Dünya Savaşı sonrası tarihi kentlerin yıkılmaları ve yeniden toparlanma çabaları ile koruma ve yeniden kullanım fikrinin geliştiği gözlemlenmiştir [54]. Akçura (1973) II. Dünya savaşı sonrasında koruma anlayışında meydana gelen değişikliği; "*II. Dünya Savaşının sebep olduğu trajik, yoğun yıkımları, savaş sonrası spekülatörlerinin, şehirlerin, şehir çevrelerinin görünümlerini değiştiren tutumları karşısında, çevre koruma anlayışında da daha genel, daha kapsamlı tutumlara kayıldı. Kendi başlarına anıt olmayan fakat bir arada tarihi, geleneksel, görsel değerler taşıyan kasabaların, şehirlerin kendine özgü karakterini yaratan tüm öğelerin bir arada korunması gereği ortaya çıktı. Bu amaçla ilk hukuki, idari tedbirler alınmaya başladı*" [49] şeklinde satırlara dökmüştür.

İngiltere, Almanya ve Fransa tarihsel süreçte de görüldüğü üzere koruma konusunda ilk bilinçlenen ve en erken oluşumların gerçekleştiği ülkelerdir. Önceleri yapı ölçeğinde algılanan koruma 1960'lardan sonra çevresel ölçekte algılanmaya başlanmıştır. Sonuç olarak tarihi çevrelerin korunması konusunda 20. yüzyılın ortalarına doğru daha bilinçlenen toplumlar tarihi çevrelerin korunması ve geleceğe aktarılması için ulusal ve uluslararası tüzükler, konferanslar ve anlaşmalar üzerinde çalışmışlardır.

1.5. Koruma Amacıyla Yapılan Uluslararası Anlaşmalar, Bildirgeler ve Tüzükler

Tarihten gelen önemli referansları taşıyan kültür varlıklarının korunması ve geleceğe aktarılması, geçmişten günümüze kadar tüm ülkelerin üzerinde tartıştığı, değişen tanımlara çokça rastlanan ve birçok ilke konulan bilgi alanıdır. Özellikle 20.yüzyılda tarihi çevrelerin öneminin ve korunması gerekliliğinin bilincine varılmış, bu konuda uluslararası çalışmalar ve toplantılar düzenlenmiş, bunların sonucunda her kültürün doğrudan ya da yorumlayarak uygulamasına olanak sağlayacak şekilde belgeler, ilkeler ve kararlar üretilmiştir. Bu bölümde çağdaş koruma kuramının gelişmesine önemli katkıda bulunan belgeler ve özellikle tarihi çevrelerde yeni yapı-çağdaş ek konusunda oluşturulan ilkelere değinilmiştir.

1931 Carta Del Restauro Bildirgesi

1931 yılında düzenlenen Atina Konferansı, tarihi anıtların korunmasını ana tema olarak belirlemiş olan ilk uluslararası konferans olması, kendinden sonra düzenlenecek konferanslara ve alınacak kararlara temel teşkil etmesi açısından önemli bir noktadadır. Bu konferansta oluşturulan Carta Del Restauro Bildirisi, tarihi doku ve tarihi yapılara yapılacak ekler ve uygulamalar hakkında halen geçerliliğini koruyan yönlendirici maddelere sahiptir. Tarihi yapılara ve çevrelere yapılacak eklerin nasıl ve ne ölçüde olabileceğine dair temel hükümler içeren maddeler aşağıda sıralanmıştır;

Madde 6 *"Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de saygılı olunmalıdır. Anıtın çevresindeki yapılar yıkılarak uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına veya*

çevresinin niteliği, kütlesi, rengi, üslubu ile rahatsız edici yapılarla sarılmasına engel olunmalıdır" [55].

Madde 7 *"Eğer bir anıtı sağlamlaştırmak, kısmi veya tam olarak bütünlemek amacıyla, ya da yeniden kullanım nedeniyle ekler yapılması gerekirse, uyulması gereken temel koşul yeni öğelerin en azda tutulmaları, yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalarıdır; benzer üslupta bir ek ancak yapının mevcut çizgilerini devam ettirmek ve bezemeden arınmış geometrik anlatımlar söz konusu olduğunda kabul edilebilir"* [55].

Madde 8 *"Ekler kesin ve açık olmalı ve özgünden farklı malzeme kullanılarak veya bezemesiz bir çerçeveyle sınırlanarak, ya da damga veya yazıtla belirtilmelidir. Bir restorasyon asla onu inceleyenleri yanıltacak veya tarihi bir belgeyi değiştirecek şekilde yapılmamalıdır"* [55].

1964 Venedik Tüzüğü (Uluslararası Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri II. Kongresi)

Uluslararası düzeyde, konuyla doğrudan doğruya ilgili teknisyenlerin ve bilim adamlarının 1957 yılında Paris'te birincisini yaptığı kongrenin ikinci ayağı 1964 yılında II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'dir [53]. Bu kongrede alınan kararlar ile oluşturulan Venedik Tüzüğü, eski yapıların ve tarihi eserlerin korunması, onarılması ilkeleri üzerinde karara varmak ve bunları uluslararası bir temele dayandırmak amacıyla, "Tanımlar", "Amaç", "Koruma", "Onarım", "Tarihi Yerler", "Kazılar" ve "Yayın" olmak üzere 7 ana bölüm ve 16 maddeden oluşmaktadır.

Venedik Tüzüğü, tarihi yapıların korunması ve restorasyonu hakkında getirdiği tek yapı ölçeğinden kentsel ölçeğe uzanan kavramsal açıklamalarla ve kültür mirasının bütün dönem özellikleri ile korunması, sadece sanatsal değil tarihi belge niteliği taşıması, onarımlarda bilimsel veriler kullanılması, anıtların çağdaş yaşam içinde yer edinebilmesi, eklerin özgün yapıdan ayırt edilmesinin sağlanması, yapılan çalışmaların raporlar halinde belgelenerek arşivlenmesi gibi ilkelerle Avrupa'nın koruma konusunda uzlaştığı bir belge olmasından ve her korumacının kesinlikle bilmesi gereken bir motto konumunda olmasından dolayı ayrı bir öneme sahiptir.

Venedik Tüzüğü'nün 1. maddesinde *"Tarihi kültür varlığı kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar"* [55] ifadelerine yer verilmektedir.

Madde 6 *"Anıtın korunması, ölçeğin dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir"* [55]. Söz konusu madde ile tarihi çevre içinde yeni yapılanma ile ilgili tavır açık bir şekilde ortaya konmuştur.

9.madde'de *"Onarım uzmanlık gerektiren bir iştir. Amacı, anıtın estetik ve tarihi değerini korumak ve ortaya çıkarmaktır. Onarım, kendine temel olarak aldığı orijinal malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır. Faraziyenin başladığı yerde onarım durmalıdır; yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyondan farkı anlaşılabilmeli ve gününün damgasını taşımalıdır. Herhangi bir onarım işine başlamadan önce ve bittikten sonra, anıtın arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapılmalıdır"* [55] ifadesi yer alır. Bu madde de tarihi yapıya yapılacak bir uygulamanın, ister onarım, ister restorasyon ister yeni yapı boyutunda olsun kesinlikle bir belgeye dayandırılması gerektiği açık bir şekilde belirtilmiştir. Çağdaş yapı ve ekin nasıl olması gerektiği konusuna değinmiş ve geleceğe aktarılacak tarihi yapıların hem kendi özgün özelliklerini hem de günümüz çağdaş anlayışı yansıtacak nitelikte olması gerektiğini belirtilmiştir. Bu düşünce 13. Maddede ifade edilen, *"Eklemelere, ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağıntısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir"* [55] sözleriyle desteklenmiştir.

1975 Avrupa Mimari Miras Tüzüğü (Amsterdam Bildirgesi)

Avrupa Konseyi tarafından 1975'in Avrupa Mimari Miras Yılı olarak ilan edilmesi çerçevesinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nce hazırlanan tüzük, 26 Eylül 1975'de yürürlüğe girmiştir. Avrupa'da tüm ülkelerin temsilcilerinin katılımıyla

gerçekleşen Amsterdam Kongresi'nde, Avrupa'nın eşsiz mimarisinin tüm halkların ortak mirası olduğu bilincinin yerleşmesi ve bu mirasın korunması için tüm Avrupa devletlerinin birlikte çalışmasını amaçlayan tüzük Amsterdam Bildirgesi olarak da bilinmektedir.

Amsterdam Bildirgesi ile bütüncül koruma politikalarının oluşturulmasının gerekliliği ve önemine değinilmiş, koruma kapsamına giren tek olgunun tarihi yapılar olmadığını, tarihi kentlerin, kentlerin eski mahalleleri ve geleneksel karakteri olan kent ve köylerin de çevreleri ile birlikte geniş bir perspektifte korunması gerektiği belirtilmiştir. Kentsel ve bölgesel planlamanın önemini vurgulayan bildiri, koruma olgusunun ikincil bir kaygı olmadığını, planlama ile birlikte yürümesi gerektiğini açık bir şekilde ifade etmektedir. Kültürel mirasın korunması için gereken örgütsel-kuramsal yapılanma, ekonomik ve finansal teşvik unsurlarının, halk bilinçlenmesine yönelik eğitim çalışmalarının bu düşünce çerçevesinde yapılması gerektiği açıklanmıştır.

Amsterdam Tüzüğü'nün bütünleşik koruma anlayışını temel alan kararlarından 3. ve 11. maddeleri tarihi kent dokusunda ve tarihi çevrelerde yeni yapılaşmalarla ilgilidir. Madde 3'de kültürel mirasın tüm halkların ortak malı olduğuna değinilmiş, bu mirasın kasıtlı yıkım, düzensiz yeni yapılaşma ve aşırı trafikten korunması gerektiği ifade edilmiştir. 11. Madde'de ise bugünkü yeni yapıların geleceğin mirası olacağından dolayı, çağdaş mimarlık kalitesinin yüksek olması için çaba gösterilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir [55]. Ayrıca konu ile ilgili olarak "*yeni yapıların çevreleriyle uyum içinde olmalarını sağlayacak bazı hacimsel ve boyutsal (yükseklik, arazi kullanımı kat sayısı vb.) kısıtlamalar getirecek bir yasa hazırlamak*" gerektiğinden bahsedilir [55].

1976 Nairobi Bildirgesi

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu Genel Kurulu'nun 1976 yılında, Nairobi'de gerçekleştirilen on dokuzuncu toplantısında kabul edilen bildiri ile tarihi çevrelerin geçmişin izlerini günümüze yansıtan en somut tanıkları olduğu, korunmalarının ve uygun işlevlerle çağdaş yaşantıya katılmalarının gerektiği, kültürel kimlik öğesi olarak sosyal, dini, kültürel, estetik, faaliyetleri temsil ettiği ve kentle bütünleşik koruma planlamasının yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Beş ana bölümden

oluşan bildiri tarihi kentlerde yeni yapılaşmanın nasıl olması gerektiği ile ilgili birçok konuya değinmiştir. Tarihi çevrede yeni yapı ile ilgili öneriler şu şekildedir;

Madde 4'e göre *"Tarihi alanlar ve çevreleri, her türlü tehlikeye karsı etkin biçimde korunabilmelidir, özellikle özgünlüklerini zedeleyebilecek uygun olmayan kullanımlar, gereksiz ekler, yanlış veya duyarsız değişiklikler gibi zararlı etkenlere veya her türlü kirlenmenin zararlarına karsı korunabilmelidirler. Tüm onarım etkinlikleri bilimsel ilkelere dayanmalıdır. Benzer biçimde yapı gruplarını ve onların kendine özgü karakterini oluşturan farklı bölümlerin birbirlerine bağlanmaları veya karşıtlıklarının yarattığı estetik duygular ve uyuma özellikle dikkat edilmelidir"* [18].

Madde 5'de yeni yapılaşma ile ilgili olarak *"Yapı ölçek ve yoğunluğunda büyük artışa neden olan çağdaş kentleşmenin koşulları içinde, tarihi alanların doğrudan yok edilmesi tehlikesi dışında, tarihi alanların yakınındaki yeni gelişme alanlarının, tarihi alanların çevrelerini ve karakterini mahvetme tehlikesi de bulunmaktadır. Mimarlar ve şehir plancıları, anıtların ve tarihi alanların görünümlerinin bozulmamasına ve tarihi çevrelerin uyumlu bir biçimde çağdaş yasamla bütünleşmesine özen göstermelidirler."* [18] ifadesi yer almaktadır.

Madde 10'da tarihi alanların korunması için kurulacak sistemin ilkeleri belirlenmiş, korunacak alanlar ile ilgili gerekli plan ve belgelerin sağlanması ile ilgili ilkeler konmuştur. Toplamda yedi ilkeden oluşan maddede, korunacak alanlar ve çevreleri için geçerli sınırlamalar ve genel koşullar, koruma amacıyla planlanması gerekli program ve işlemler, yapılacak bakım ve onarımların sorumluları, kentleşme ve kırsal alanların etkili olduğu alan tanımlamaları, koruma programının finansmanlarının belirtilmesi gerektiği açıklanmıştır. Tarihi çevrede çağdaş yapı ile ilgili ilkede ise, korunacak alan sınırları içinde yıkım, yeni yapım, değiştirme gibi izinlerin nasıl olması gerektiği ve kimler tarafından verileceği açıklanmıştır [18].

Madde 11'de, korumada kullanılacak plan, doküman ve standartların belirlenmesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda yeni yapılaşma ve bakım, restorasyon, iyileştirme ile ilgili koşullar getirilmelidir denilmektedir [18].

Çağlar boyunca sosyal, dini, kültürel etkinliklerin en somut tanıkları olan tarihi çevreler ile ilgili yasal, yönetsel, teknik, ekonomik, siyasal açıklamalar getiren Nairobi bildirgesinde, tarihi çevrede yeni yapılaşmalarla ilgili bir diğer ilke madde 24'te açıklanmıştır. Madde 24 *"Koruma planları olan yerlerde, mimari ve tarihi değer taşımayan veya harap yapıların yıkımını, eklerin veya değersiz ek katların ve hatta alanın bütünlüğünü bozan yeni yapıların kaldırılmasını içeren yeni gelişme veya yeniden imar programlarına ancak plana uygun ise izin verilebilir."* [18] ifadesi ile yeni yapılaşma uygulamalarının plana bağlanması gerektiği vurgulanmıştır.

Madde 25'de *"Koruma planlarının kapsamadığı alanların yeni gelişme ve yıkım programları, mimari ve tarihi değer taşıyan yapılara ve diğer öğelere olduğu kadar, çevresel değer taşıyan yapılara da saygı göstermelidir. Eğer bu öğeler programdan ters yönde etkilenebilecekler ise, yıkımdan önce koruma planları hazırlanmalıdır."* [18] ifadesi yer almıştır. Bu kapsamda tarihi çevrelerin bir bütün olduğu ve bu sürekliliğin sağlanmasında yeni yapı tasarımlarının belirli sistem çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

Tarihi çevrede çağdaş tasarım yapmadan önce, mevcut dokunun karakter analizinin, özgünlüğünün ve otantikliğinin iyi yapılması gerekmekte, yeni yapı bulunduğu bağlamla bütünlük oluşturmalıdır.

Madde 28'de açıklanan *"Yeni yapıların mimarisinin, tarihi yapı gruplarının mekânsal organizasyonu ve yerleşim biçimleriyle uyumlu olması için, yeni yapılarla ilgili kurallar ve denetim sistemine özen gösterilmelidir. Bu amaçla herhangi bir inşaata girişmeden önce, tarihi yerleşmenin genel karakterini; yüksekliklerin armonisini, kullanılan renk, malzeme ve biçimleri, cephe ve çatı tiplerini, bina kütlelerinin oranlarını, parsel içindeki konumlarını, çevre ile ilişkilerini tanımlayıcı bir kentsel çevre analizi yapılmalıdır. Parsel büyüklüklerine özellikle dikkat edilmelidir, çünkü herhangi bir yeni parsel düzenlemesi, bütünün uyumunu tehlikeye düşürecek kütle değişikliklerine yol açabilir."* [18] sözleriyle yeni yapılaşma ile ilgili bu kurallara değinilmiştir.

1985 Granada Sözleşmesi

Granada'da, Avrupa Konseyi üye devletler tarafından Avrupa'nın mimari mirasının korunması ve koruma olgusunun yaygınlaştırılması için gerekli ilke ve politikaların belirlendiği bu anlaşma, 3 Ekim 1985 tarihinde kabul edilmiştir [4].

Diğer anlaşmalarda ve tüzüklerde olduğu gibi, mimari mirasın tanımını yapan, koruma için gerekli çevresel ve kültürel politikaların belirleyen, geleneksel malzemelerin ve bunların kullanılması gerektiğinden bahseden, koruma bilincinin oluşumunda eğitimin önemini vurgulayan Granada Anlaşmasında yeni yapılaşma ile ilgili tek madde şu şekildedir;

"Bir yapı grubunu veya bunların bir kısmını ya da bir sit alanını etkileyen yapıların yıkımı, yeni yapıların yapımı, yapı veya sit alanlarında onların özelliklerini bozacak önemli değişiklik gerektiren çalışmalar ve ilgili projeler yetkili bir makama sunulmalıdır" [4].

1987 Washington Tüzüğü (Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü)

Ekim 1987'de Washington'da yapılan ICOMOS Genel Kurulu'nda kabul edilen tüzük, tarihi kentleri, doğal alanları ve insan yapısı çevreyi kapsamaktadır. Endüstrileşme ile birlikte kentsel alanda oluşan yoğun tahribat ve kentlerin kimlik kaybına dikkat çekmek amacı ile ICOMOS tarafından Venedik Tüzüğü'nün devamı niteliğinde oluşturulmuştur [56].

Koruma konusunda uygulanması gerekli ilkeler ve hedeflerin belirlendiği bölümde 2. Madde yeni yapılaşma için referans niteliğindedir. Bu madde, korunması istenen niteliklerin kentin veya kentsel alanın tarihi karakteri ile bu karakteri oluşturan maddi ve tinsel bileşenlerden oluştuğunu ifade etmektedir. Özellikle:

"a) Parsel ve sokakların tanımladığı kent dokuları,
b) Binalarla yeşil ve açık alanlar arasındaki ilişkiler,

c) Binaların ölçek, boyut, üslup, yapım tekniği, kullanılan malzemeler, renk ve bezemeler ile tanımlanan biçimleri, iç ve dış görünüşleri,
d) Kent veya kentsel alanın doğal ve insan yapısı çevresi ile arasındaki ilişki,
e) Kent veya kentsel alanın zaman içinde yüklendiği değişik işlevler.
Bu özellikleri tehdit eden olumsuz etkenler tarihi kent veya kentsel alanın özgünlüğünü zedeleyebilir" [56] ifadesi ile tarihi çevreye yaklaşımın çok hassas olması gerektiği konusuna vurgu yapmaktadır. Yöntem ve araçların anlatıldığı bölümde ise, 8. ve 10. maddeler yeni yapılaşma ile ilgilidir. Bu maddeler aşağıdaki gibidir;

Madde 8 *"Yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır. Bu alanların çağdaş yaşama uyarlanması için gerekli teknik servislerin getirilmesi veya iyileştirilmesi işlemleri özenle yapılmalıdır"* [56] Madde 10 *"Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eskileri uyarlanırken, mevcut mekânsal oluşum saygı görmeli, özellikle ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir. Çevreye uyumlu çağdaş öğeler yöreyi zenginleştirebileceğinden, yeni tasarımlar engellenmemelidir"* [56].

1994 Nara Özgünlük Belgesi

1994 tarihinde gerçekleştirilen bu konferans Japon Hükümeti Dış İşleri Dairesi ve Nara Valiliği'nin daveti üzerinde gerçekleştirilmiştir. Japonya'da Nara Konferansı'nın kapanışında oluşturulan Nara Belgesi 45 katılımcı tarafından oluşturulmuş olup, bu belgede tüm insanlığın ortak mirası kültür varlıklarını oluşturan en önemli kriter olan otantikliğin dikkate alınması amaçlanmıştır.

"Kültürel çeşitlilik ve miras çeşitliliği", "değerler ve özgünlük" olmak üzere iki bölümden oluşan tüzük, kültür mirası çeşitliliğinin düşünce özgürlüğü olduğunu, kültür varlıklarını koruma ve geliştirmenin bu açıdan oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. Kültürel mirasın tüm tarihi dönemleriyle korunabilmesi, söz konusu yapıtın biçim ve malzeme özgünlüğü hakkında varılacak yargının temelini oluşturmaktadır. Her miras değerine özgü bir uygulama yönteminin geliştirilmesi ve doku içinde yapılacak müdahalelerde bu hususun dikkate alınması ifade edilmektedir.

1999 Icomos Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü

Geleneksel mimarinin genel tanımını yapan, koruma ve uygulama ilkelerini içeren Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü ICOMOS'un Ekim 1999'da Meksika'da yapılan 12. Genel kurul toplantısında kabul edilmiştir. Sosyo-ekonomik, kültürel farklılaşma nedeniyle mevcut fiziki yapılaşma ile bütünleşmede sorun yaşayan geleneksel yapıların korunması ve bakımı konusunda ilkeler belirleyen tüzük, geleneksel yapılara yapılacak ekler ve geleneksel dokulardaki yaklaşım konularına aşağıdaki kriterlerle çözüm aramaktadır [57]. Bunlar koruma ilkelerinde;

Madde 2 *"Geleneksel yapılara, yapı gruplarına ve yerleşmelere yapılacak çağdaş müdahaleler onların kültürel değerlerine ve geleneksel karakterlerine saygı göstermelidir."* [57].

Madde 5 *"Geleneksel miras yalnız somut biçimler, kütleler, strüktürler ve mekânlardan oluşmaz, bunların kullanılış ve algılanış biçimlerini, gelenekleri ve onlara bağlı elle tutulamayan ilişkileri de kapsar."* [57] sözleri ile anlatılmıştır.
Uygulama İlkelerinde ise;

Madde 2 *"Geleneksel yapılara müdahale edilirken, bu yapıların konumuna, fiziksel ve kültürel çevreyle ilişkilerine ve birbirlerine göre düzenlerine saygı gösteren, onları koruyan bir yaklaşım benimsenmelidir"* [57].

Madde 4 *"Çağdaş kullanım isteklerinin zorladığı ve kabul edilebilir değişimler bütünün genel ifadesine uyumlu, görünüş, doku ve biçim yönünden aykırı olmayan malzemelerle yapılmalı; yapı malzemelerin birbiriyle uyumuna özen gösterilmelidir"* [57].

Madde 5 *"Geleneksel yapıların yeni işlevlere uyarlanması ve yeniden kullanımında, yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, bütünlüğü, karakteri ve biçimi saygı görmelidir. Eğer geleneksel mimari biçimler hala kullanılıyorsa, müdahaleler toplumun kabul edeceği etik kurallar çerçevesinde yapılabilir"* [57] ile ifade edilmiştir.

2005 Bristol Mutabakatı

6-7 Aralık 2005 yılında İngitere'nin Bristol kentinde, 'Sürdürülebilir Topluluğun Özellikleri' ve 'İyi Uygulama Örneklerinin Derlenmesi İçin Anlaşma' başlıkları altında toparlanmıştır. 2004 yılı Rotterdam Kentsel Mevzuatını temel alarak oluşturulan Bristol Mutabakatı, kentlerin ekonomik, fiziksel, sosyal yönden canlandırarak sürdürebilirliğinin sağlanması için ilkeler belirleyen belgede, sürdürülebilir mekanlar, güvenli ve kapsayıcı, iyi bir şekilde planlanmış, inşa edilmiş ve yönetilen, herkes için eşit olanak ve hizmet sağlayan yerler olarak tarif edilmektedir [58].

Sürdürülebilir topluluklar; aktiflik, kapsayıcılık, iyi idare, iyi ulaşım, iyi hizmet, iyi gelişim, iyi tasarım, herkes için eşitlik gibi ilkelerle belirlenmektedir. İyi tasarım ve inşaat ilkesinde değinilen, yapılı çevrede yapılacak yeni yapının yerel özelliği tamamlayacak boyut, ölçek, yoğunluk ve tasarımda yapılması gerektiği karma kullanımlı sistemler ile ilgili ilke, tarihi dokuda yeni yapı yaklaşımında bağlamın önemini net bir şekilde vurgulamaktadır [58].

2011 Paris Deklarasyonu

28 Kasım, 1 Aralık 2011 tarihleri arasında Fransa ICOMOS ulusal komitesinin daveti ve Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi'nin (ICOMOS) 17. Genel kurulu nedeniyle ve Paris, UNESCO merkezide toplanan 109 ülkenin katılımıyla gerçekleşmiştir. Kültürel mirasın korunması, sahip olduğu değerlerin yayılması ve toplumların kültürel sosyal ve ekonomik gelişmeleri için bir koz olarak öngördüğü, kültürel miras ve gelişme arasındaki ilişkileri ele alan bu ilkesel deklarasyonu ve tavsiye kararlarını kabul etmiştir [59]. Bu deklarasyon, kültürel mirasla alakalı tüm aktörlere, devletlere, yerel yönetimlere, uluslararası organizasyonlara, UNESCO'ya ve sivil toplum kuruluşlarına hitap etmektedir.

Kültürel Miras ve Ülkesel Gelişim, Yapı Sanatına Dönüş, Turizm ve Gelişme, Miras ve Ekonomi olmak üzere dört ana başlıktan oluşan bildirgenin, ilk bölümünde tarihi çevrede yeni yapılaşma ile ilgili şu ilkeler yer almaktadır.

- Eski mahalleleri korumak ve rehabilitasyonlarını teşvik etmek,

- Rehabilitasyon ve yoğunlaşma faaliyetlerini parsel, yol, hacim ve gabari/yükseklik ölçeğine bağlantılı ve uyumlu olarak, ardarda gelen kentsel gelişimlerin özellikleri ile birlikte yönetmek ve yönlendirmek; kentsel sınır kavramlarını canlandırmak [60].

Paris Deklarasyonunun ikinci bölümü olan yapı sanatına dönüş kısmında yeni yapılaşma ile ilgili şu ilkelere yer verilmiştir;

- Nitelikli kentsel ya da kırsal, anıtsal ya da vernaküler yapı mirasını kendi fiziki ve sosyo-kültürel ortamında, malzeme zenginliği, özgün konstrüksiyonu, ve mimari -işlevsel düzeni ile korumak,

- Yeni kullanım ve işlevi mirasa adapte etmek, (tersi değil), ve kullanıcılarının modern konfor konusundaki taleplerini karşılayabilmek,

- Geleneksel mimari, yenilikçi ve modern bir mimari için, konstrüksiyon, biçim, yerleşim düzenleri ve kaliteli yaşama sanatıyla birlikte evrensel boyutta tükenmez bir ilham kaynağıdır [60].

2011 Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri

28 Kasım 2011 tarihinde, 17. ICOMOS Genel Kurulu tarafından Valletta'da düzenlenen sempozyumda kabul edilen ilkelerdir. Bu metinde yaşam kalitesine değinilmiş, sürekli bir değişim olduğundan bahsedilmiş ve bu değişimin tarihi alanların kalitesinin artırılması yönünde kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Belgenin ana amacı, tarihi alanlarda uygulanacak ilke ve stratejilerin belirlenmesi ve bu ilke ve stratejiler belirlenirken tarihi alanların çağdaş yaşama sosyal, kültürel ve ekonomik yönden entegre olmasını sağlamak olarak açıklanmıştır [61].

Deklarasyon tanımlar, kültürel değişim, müdahale kriterleri, teklif ve stratejiler olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde bulunan yerin ruhu, alan

planlaması, koruma, tampon bölge, düzenleme gibi alt başlıklarda tarihi çevrede yeni yapılaşma ile ilgili olarak, tarihi çevrelerin korunması için gerekli ilke ve prosedürlerin oluşturulmasında çağdaş yaşam koşullarının ve yerin ruhunun dikkate alınması gerektiğine değinilmiştir [61].

İkinci bölüm olan kültürel değişimde, tarihi çevrelerin doğa, insan, soyut ve somut nesnelerin birleşiminden oluşan yaşayan bir organizma olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda, tarihi çevrelere yapılacak çağdaş yapıların tarihi çevrenin morfolojisi ile tutarlı, çevreye saygılı, çevrenin kalitesini geliştirici yönde olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, tarihi çevrenin sürekliliğini bozarak kesinti yapacak aşırı zıtlıklardan kaçınılması gerektiği belirtilmiştir [61]. Tarihi çevrede çağdaş yapılaşma ile ilgili olarak üçüncü bölümde dikkat edilmesi gerekli ilkeler; değer, kalite, nicelik, tutarlılık, denge ve uyumluluk, yöntem, zaman, denetim, multidisipliner işbirliği, kültürel çeşitlilik olarak sıralanmıştır.

Dördüncü bölüm olan teklif ve stratejiler bölümü ise, elemanların korunması, yeni fonksiyonlar, çağdaş yapı, kamusal alan, hizmetler ve değişiklikler, akışkanlık, turizm, risk, enerji koruma, katılım, koruma planı ve yönetim planı olmak üzere on iki alt başlıktan oluşmaktadır. Çağdaş mimari başlığı altında tarihi çevrelerde yeni yapılaşmanın nasıl olması gerektiği açıklanmıştır. Bu metne göre, tarihi çevrelerde yapılacak çağdaş yapı, bulunduğu bağlamla uyum içinde olmalı, ölçek, oran olarak saygılı yaklaşmalı, bunları yaparken de kendi çağının özelliklerini yansıtmalıdır. Mevcut çevrede yeni yapı tasarımına başlamadan önce, tarihi alanı oluşturan sokak dokularının, yapıların, odak noktalarının iyi analiz edilmesi gerektiği belirtilmiştir. [61].

2014 Floransa Deklarasyonu

9-15 Kasım 2014 tarihlerinde ICOMOS 18. Genel Kurul toplantısında 94 ülkeden 1650 katılımcı ile gerçekleştirilen toplantı sonrasında yayınlanan deklarasyondur. Paylaşım ve turizm aracılığı ile toplum kimliği, kültürel yaşam alanı olarak peyzaj, geleneksel bilgi yoluyla sürdürülebilirlik, toplum odaklı koruma, koruma uygulamaları için gelişen

araçlar olmak üzere beş ana bölümden oluşan bildiride, Unesco ve Icomos'un birlikte yaptığı kültürel miras koruma yaklaşımları ve etik kurallar üzerinde durulmuştur.

Kültürel mirasın geçmişin hafızasını taşıyan maddi ve maddi olmayan ögelerden oluştuğunu açıklayan deklarasyonda, bu mirasın değerini kaybetmeden geleceğe aktarılmasının etik sorumlulukları olduğuna değinilmiştir [62]. Bu bağlamda tarihi dokuda uygulanacak yeni yapılaşmanın da bu kapsam içinde ele alınması gerekmektedir.

1.6. Çeşitli Ülkelere Ait Koruma Yasaları ve Politikaları

Koruma insanların geçmişe ve geleceğe karşı sorumluluk üstlendikleri, tarihsel, bağlamsal, sosyal, ekonomik, ulusal ve uluslararası birçok boyutu barındıran bir olgudur. Koruma, tarihi gelişiminin incelenmesinde de görüldüğü gibi Avrupa kökenli bir olgudur ve bu konuda en etkin ülkeler İngiltere, İtalya, Almanya ve Fransa'dır. İlk koruma yasalarının oluşturulduğu ülkeler olmalarının yanı sıra, kültürel varlıkların yoğunluğu ve bunların yarattığı ortamın incelenmesi yönünden İtalya, merkezi koruma sisteminin oluşturulması bakımından Fransa, özel kuruluş ve derneklerin koruma üzerindeki etkinliği açısından İngiltere [53] koruma bağlamında birçok ülkeye örnek olacak çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Bu bölümde yapılan çalışmanın öncelikli amacı; Sir Norman Foster'ın yaptığı ve tarihi dokuda yeni yapı tasarım ölçüt ve yöntemlerine göre değerlendirilecek yapıların yer aldığı ülkelerin korumaya yaklaşımları, ilk yasalaşma eylemleri bu konudaki deneyimleri, güncel politikaları ve Türkiye'nin bu konuda ki durumunun değerlendirilmesidir. Bu bağlamda, seçilen ülkelerin koruma politikaları incelenmiş, koruma yasalarına değinilmiş ve tarihi çevrede yeni yapı tasarımına yaklaşımları incelenmiştir. Ülkelerin koruma politikaları çok geniş bir alan olup, bu tez çerçevesinde detaylı bir şekilde incelenemeyecek kadar derinlikli bir olgu olmakla birlikte, tez çalışmasının ana kurgusunu desteklemesi açısından ve sonuç bölümüne referans oluşturacak şekilde kısaca yer verilmiştir.

Sir Norman Foster'ın tarihi dokuda tasarlayıp uyguladığı nitelikli yapılarının bulunuyor olması, tarih ve kültürel değer zenginliği, koruma konusunda öncü ve doğru politikaların bulunması, araştırmada için ulaşılabilir kaynaklara sahip olması, çalışma içinde yer alan ülkelerin İngiltere, Fransa ve Almanya olarak seçilmesinde etkili olan genel kriterlerdir. Bunlara ek olarak, İngiltere, Fransa ve Almanya'nın kültür mirası korunmasında uluslararası ölçekte etkili olması da önemli bir etkendir.

Avrupa ülkelerinde tarihi çevre koruma çalışmalarında temel nokta çalışmaların belirli bir tutarlılık ve süreklilik içinde yürütülebilmesidir. Bu çalışmalarda amaç, bir yandan tarihi, estetik, kültürel, otantik boyutlarıyla tarihi çevrelerin korunmasını sağlamakken diğer yandan bu alanlara ekonomik işlerlik kazandırarak etkin koruma anlayışını gerçekleştirmektir. Bu amaçla başta İngiltere, Fransa, Almanya gibi ülkeler olmak üzere çok sayıda koruma çalışması gerçekleştirilmiş ve tarihi çevrelerin günlük hayata katılması sağlanmıştır. Bu uygulamaların başarısı ayrıntılı araştırmalar sonucu gerçekleştirilen gerçekçi plan, korumanın gerekliliğine inanmış yönetim ve içinde yaşadığı tarihi çevrenin değerinin farkında olan halk bilincine bağlıdır [63].

1.6.1. İngiltere'de Tarihi Çevre Koruma Olgusu

İngiltere'de 1700'lü yıllarda büyük yangınlar ve doğal yıkımlar sonucu zarar gören eski eserlerin, tarihi çevrelerin, kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve belgelenmesi için 1751 yılında kralın tüzüğünü onayladığı "Londra Eski Eserler Derneği" nin çalışmaları korumada öncü ilk adımlardır [30-53]. İngiltere'de korumaya yönelik hareketlerde 19. Yüzyılın ikinci yarısında Sir Gilbert Scott'un (1811-1878) ve John Ruskin (1819-1900) ile William Morris (1834-1896)'in öncülüğünü yaptığı iki genel ve karşıt yaklaşım bilinçli korumanın temelini oluşturmakta ve bu yaklaşımların öncülerini takip eden diğer isimlerle İngiltere'deki bilinçli korumanın gelişimi devam etmektedir [64].

Anıtların korunması faaliyetleri paralelinde gelişen anıtların belgelenmesi çalışmalarına başlanır ve 1882 yılında koruma ile ilgili ilk yasa "Eski Anıtları Koruma Yasası" çıkarılır. Bu yasanın çıkarılmasında William Morris tarafından 1877 yılında kurulan Tarihi Binaları Koruma Cemiyeti öncülük etmiş ve bu yasa ile birlikte kullanılmayan

tarihi eserlerin, eski yapıların devlet mülkiyetine alınmasına karar verilmiştir [30]. İngiltere'de koruma konusunda etkili başlıca yasa ve kurumlar şöyle sıralanabilir;

- 1900 yılında "Eski Anıtları Koruma Yasası" çıkarılmış, bu yasa ile ortaçağ ve sonrasında yapılan eserlerin de anıt olarak değerlendirebileceği belirtilmiştir. [65].

- 1913 tarihinde yürürlüğe giren "Eski Anıtları Sağlamlaştırma ve Düzenleme Yasası" bugünkü anlamı ile İngiltere'de meydana gelen ilk koruma tedbirleridir. Bu yasa ile eski eserlerin durum ve tespitlerini yapacak "Danışma Kurulları" oluşturulmuş, eski eserlere yapılacak her türlü müdahale için izin alınması zorunluluğu getirilmiş ve tarihi anıtlara zarar verenlere çeşitli cezalar öngörülmüştür [53-65].

- 1931 yılında, 1913 kanunu tekrar düzenlenmiş ve eksiklikler giderilmiştir. Bu kanun ile yerel yönetimlerin tarihi alanların ve kültürel mirasın korunması konusundaki uygulamalarını koruma planları yolu ile yapması getirilmiştir [66].

- 1944 ve 1947 yıllarında yapıların çevreleri ile birlikte belgelenmesi ve saptanmasına yönelik kararnameler oluşturulmuş ve yasalaştırılmıştır [67].

- 1953 tarihli "Tarihi Binalar ve Eski Anıtlar Yasası" ndan sonra 1962 yılında "Yerel Yönetimler Tarihi Yapılar Yasası" çıkarılmıştır. Bu yasa ile tarihi anıtların ve eski eserlerin korunması konusunda yerel yönetimlere parasal destekte bulunulması kararlaştırılmıştır [65].

- 1967 yasası "Şehir Estetiği Yasası" yerel yönetimleri tarihi eserlerin saptanması, belgelenmesi ve denetlenmesi ile görevlendirmiş, planlamaya "koruma alanı" anlayışını getirmiş ve koruma kapsamı tekil tarihi yapıların korunmasından daha geniş alanların korunmasına genişletilmiştir [65-67].

- 1968 yılındaki "Şehir ve Kır Planlama Yasası" tarihi çevrelerin ve mimari değeri olan mahallelerin korunmasına ilişkin planlama ve finansal destek sağlanmasına

ilişkin yeni düzenlemeler öngörmüş, yerel yönetimlerin yetkisini artırmış ve arşiv çalışmalarının yapılmasını sağlamıştır [65-67].

- 1971, 1972, 1974, 1975, 1977, yıllarında 1968 tarihli yasanın eksiklikleri giderilecek şekilde, koruma alanı içinde tescil edilmeyen yapılardaki uygulamalar için izin zorunluluğu getirilmiş, parasal destek uygulamaları tekrar düzenlenmiştir [65-67].

- 1979 tarihli "Eski Anıtlar ve Arkeolojik Alanlar Yasası" ile arkeolojik alan düşüncesi gelişmiş, anıtlara yapılacak uygulamaların programı, denetimi üzerine yeni ilkeler getirilmiştir [65].

- 1984 tarihli "Finance Act" yasası yeni bir finans düzenlemesi getirmiştir [67].

- 1990 tarihli "Tescilli Binalar ve Koruma alanları Yasası" ile tescilli binalar ve koruma bölgelerine ait yasal düzenlemeler genel planlama da yerini almıştır [68].

- 1992, 1993 ve 1994 yıllarında planlama politikasını içeren rehber çalışmalar (Planning Policy Guidence Note) yapılmıştır [67].

- 2008 yılında English Heritage tarafından yayınlanan Koruma Prensipleri, Politikalar ve Rehberlik Kentsel tasarım kitapçığında tarihi çevrelerde yeni yapılaşma ve yeni işlevlendirme ile ilgili olarak bazı şartlar açıklanmıştır. Bu şartlar; yeni yapılacak yapının çevreye etkisinin kapsamlı incelenmesi, önerilen yapının çevrenin değerini daha çok ortaya çıkarması, önerilen yapının ya da ek yapının şimdi ve gelecekte çevre kalitesini artırması, teklif edilen yapının uzun vadeli planlamasının yapılması olarak belirtilmiştir [69].

- 2013 yılında, İşletme ve Düzenleyici Reform Yasası çıkarılmıştır. Bu yasa ile korunması gereken yerlerin tescil işlemleri ile ilgili düzenlemeler getirilmiştir [70].

İngitere'deki kültürel miras, tarihi alanların korunması konusunda belirlenecek politikalar, uygulamalar yapılacak denetimler, eğitimler ile ilgili hizmetler 1997'den bu yana Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı tarafından yürütülmektedir [68]. Parlamento tarafından kurulan "Tarihi Binalar ve Anıtlar Kurulu (English Heritage)" Bakanlık ve İngiliz Hükümetine tarihi ve kültürel miras konusunda danışmanlık yapmakla görevli sivil toplum kuruluşudur ve bu kuruluş dışında bakanlığa danışmanlık yapan Civic Trust, Oxford Preservation Trust, Oxfordshire County Council gibi birçok sivil toplum kuruluşu mevcuttur [71].

İngiltere'nin, tarihi çevre koruma konusunda, diğer Avrupa ülkelerinden farklı olmasının en önemli nedeni "National Trust" adlı kuruluşun varlığıdır. Amacı mimari ve tarihi bakımdan önemli yapıları kamu yararına devamlı olarak koruma şeklinde özetlenebilecek bu kuruluş, dünyadaki tüm benzerlerinden farklıdır. İngiliz parlamentosu tarafından verilen bazı haklara sahip olmasına rağmen tüzel olmayan ve amaçlarını üyelerin verdiği aidat ve bağışlarla sağlayan kuruluş, İngiltere'deki koruma bilincinin ve halkın bu konudaki çabası ve duyarlılığının geldiği üst seviyeyi göstermektedir. İngiliz kanunları yürürlüğe girmeden önce de halkın kültürel mirasın korunması yönünde ciddi bir bilince sahip olduğu izlenmektedir [53].

İngiltere'de ulusal ölçekte envanterleme işlemi Tarihi Anıtlar Komisyonu tarafından, tescilli sivil mimarlık yapılarının envanterleme işlemi ise Tarihi Binalar ve Anıtlar Komisyonu tarafından gerçekleştirilmektedir. Bunların dışında, tarihi yapıların ve sitlerin mimari, endüstriyel, geleneksel gibi kollara ayrılarak bilimsel yöntemlerle envanterlenmesi ile oluşturulmuş özel envanterleme sistemleri mevcuttur [71].

İngiltere'de tarihi anıtların korunmasında ekonomik yönden destek merkezi hükümet tarafından kısıtlı olarak yapılmakla birlikte, ülkede koruma uygulamalarına resmi katkı 20.yy itibarı ile belirginleşmiştir [53]. Bakanlık tarafından finanse edilen English Heritage Komisyonu ise, özel mimariye sahip binalar, belirli plan çerçevesinde yapılan koruma işlemleri ve şehir planları dâhilinde yapılan işler gibi kriterlere göre maddi yardım yapmaktadır. Koruma konusunda maddi destek olarak anıtsal miras fonunun sağladığı yardımlar ile çeşitli vakıfların bağışları bulunmaktadır [72].

Sonuç olarak İngiltere'de korumaya ilişkin sistemin temel özelliğinin kültür varlıklarının belirli bir program çerçevesinde, uzun dönemli onarılması, değerlerinin artırılması ve bu hedeflere ulaşılırken karar alma sürecinde ilgili kurum, kişilerin katılımının ve maddi yardımların sağlanması olduğu söylenebilir [68].

Ancak koruma sürecinin işleyişinde de görüldüğü gibi İngiltere kurumsal yapısı ve halkı koruma konusunda oldukça katı bir tutuma sahiptir. Bu kapsamda tarihi çevreye yapılacak yeni yapı ve yeni ek konusunda İngiltere, 1980'lere kadar tutucu bir tavır sergilemiştir. Tarihsellik içinde geleneklerine bağlı İngilizler bu döneme kadar yeni bir yapı yerleştirirken sessiz ve geride kalmayı tercih etmişlerdir. 1980'lerin başında yaşanan ekonomik patlama ile bir anda çok sayıda ofis ve ticaret mekânına ihtiyaç duyan İngiltere ve özellikle Londra, bu gelişme karşısında geleneksel koruma politikalarıyla çelişmek pahasına çağdaş yapılaşma için imar ayrıcalıkları çıkarmıştır. Bir alandaki yeni yapılanmada, hem tescille, hem de planlama ile ilgili izin almak zorunluluğu bulunur. Tarihi dokuda yapılacak yeni yapı ya da yeni ek tasarımında her yapının kaldırıma taşma mesafesi, gabarisi, yüksekliği, tarihi dokuya dokunma sınırı gibi konularda kendine özgü özel izin şartları bulunmaktadır.

İngiltere'nin tarihi dokuda yeni yapıda çağdaş malzemeye daha olumlu bakmasının en önemli sebeplerinden birinin de, çağdaş malzemeler ile tarihi dokuya en az zarar verilerek, doku kalitesinin ve algısının artırılmış olmasıdır. Bu bağlamda, gerçek bir İngiliz olan Norman Foster tarihi dokuda gerçekleştirdiği yapılarla bu algının oturmasında önemli bir rol oynamıştır. İngiltere'de korumanın tarihsel gelişimi ve kurumsal işleyişi Tablo 4.'de özet olarak gösterilmiştir.

Tablo 1. İngiltere'de Koruma Konusunda Çıkarılan Yasalar ve Kurumsal Yapılanmanın İşleyiş Modeli

YASAL DÜZENLEMELER

- 1882 yılında İngiltere'de koruma ile ilgili ilk yasa olan "Eski Anıtları Koruma Yasası" çıkarılmıştır.
- 1900,1913 yılında, 1882 yasası geliştirilmiş ve bu yasa ile ortaçağ ve sonrasında yapılan eserlerin de anıt olarak değerlendirebileceği belirtilmiştir.
- 1944 ve 1947 yıllarında yapıların çevreleri ile birlikte belgelenmesi ve saptanmasına yönelik kararnameler oluşturulmuş ve yasalaştırılmıştır.
- 1967 yasası "Şehir Estetiği Yasası" (Civil Amenities Act), koruma kapsamını tekil tarihi yapılardan daha geniş ölçeğe çıkarmıştır.
- 1979 tarihli "Eski Anıtlar ve Arkeolojik Alanlar Yasası" ile arkeolojik alan düşüncesi gelişmiş, anıtlara yapılacak uygulamaların programı, denetimi üzerine yeni ilkeler getirilmiştir.
- 1992, 1993 ve 1994 yıllarında planlama politikasını içeren rehber çalışmalar (Planning Policy Guidence Note) yapılmıştır.
- 2008 yılında tarihi çevrede yeni yapıyı konusuna da değinen kentsel tasarım rehberi yayınlanmıştır.
- 2013 yılında, İşletme ve Düzenleyici Reform Yasası çıkarılmıştır. Bu yasa ile korunması gereken yerlerin tescil işlemleri ile ilgili düzenlemeler getirilmiştir.

KURUMSAL İŞLEYİŞ

MERKEZİ YÖNETİM

İngitere'deki kültürel miras, tarihi alanların korunması konusunda belirlenecek politikalar, uygulamalar yapılacak denetimler, eğitimler ile ilgili hizmetler 1997'den bu yana ***Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı*** tarafından yürütülmektedir. İngiltere'de koruma alanında devletin oluşturduğu kurumlar Milli Anıtlar Arşivi, Antik ve Tarihi Anıtlar Kraliyet Komisyonu, English Heritage, olmak üzere üç üst kurumdan oluşmaktadır. Merkezi yönetimin görevleri;

- Koruma Politikalarının belirlenmesi,
- Anıt eserlerin listelenmesi
- Binaların tescil edilmesi,
- Tescilli yapıların onarımı, bakımı ve yıkımı için izin verilmesi
- Koruma alanındaki dokümantasyon ve belgeleme işlerinin sürdürülmesi,
- Ekonomik destekte bulunulmasıdır.

YEREL YÖNETİM

- Uygulamaların denetlenmesi,
- Geçici tescil işlemlerinin yapılması ve bakanlığa onaylatılması,
- Koruma alanlarının belirlenmesi,
- Tescilli binaların onarımına ihtiyaç duyulması halinde harekete geçme,
- Zorunlu kazanım gücü olarak kamulaştırma yetkisine sahiptir.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Parlamento tarafından kurulan Tarihi Binalar ve Anıtlar Kurulu (English Heritage) ile birlikte National Trust, Civic Trust , Royal Commission on Ancient and Historical Monuments, Oxford Preservation Trust, Oxfordshire County Council, York Conservation, Oxford City Council gibi birçok sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bu kuruluşların görevi;

- Bakanlık ve İngiliz Hükümetine tarihi ve kültürel miras konusunda danışmanlık yapmak,
- Mali destekte bulunmak,
- Ulusal miras politikasını belirlemek,
- Tescilli binaların onarım, genişletme ve yıkım işlemleri,
- Diğer paydaşlar ile iletişime geçmektir.

EKONOMİK İŞLEYİŞ

İngiltere'de tarihi anıtların korunmasında ekonomik yönden destek merkezi hükümet tarafından kısıtlı olarak yapılmakla birlikte, ülkede koruma uygulamalarına resmi katkı 20.yy itibarı ile belirginleşmiştir.

English Heritage Komisyonu ise, özel ve mimariye sahip binalar ve belirli plan çerçevesinde yapılan koruma işlemleri gibi kriterlere göre maddi yardım yapmaktadır.

Koruma konusunda maddi destek olarak anıtsal miras fonunun sağladığı yardımlar ile çeşitli vakıfların sağladığı bağışlar bulunmaktadır.

ÜNİVERSİTELER

Üniversiteler koruma bilinci oluşturma, uzman yetiştirme, konusunda yetkindir.

HALKIN YAKLAŞIMI

Halk koruma konusunda çok bilinçli, gönüllü denetleyici konumunda

1.6.2. Fransa'da Tarihi Çevre Koruma Olgusu

Kültürel miras kavramının aydınlanma çağı ile birlikte ortaya çıktığı Fransa'da bugün ki koruma anlayışının alt yapısı, 21 Ekim 1830 yılında Fransa İçişleri Bakanı Guizot'un hazırladığı raporla oluşturulmuştur. Kutsal sayılmayan tarihi çevrelerin bilinçsiz ve duyarsız tahribine karşı çıkan ve tüm kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılması gerektiğini ifade eden bu rapora göre ilk kez, bir devlet koruma görevini "kamu hizmeti" olarak üstlenmiştir. Korumaya ait bu ilk adımın ardından 1837'de Fransa'da "Tarihi Anıtlar Komisyonu" kurulmuş ve komisyon kararları ile ülkede tarihi çevre korumacılığı kurumsallaşmıştır [42].

1840 yılında mimarların uzmanlık alanları ile ilgili yasadan başlayarak birçok yasal düzenleme yapılmıştır. Fransa'da koruma konusunda temel oluşturan yasaların başlıcaları aşağıda kronolojik olarak sıralanmıştır;

- 1887 "Koruma Kanunu", Fransa'nın korumada etkin olmasını sağlaması açısından binaların tahrip edilemeyeceği, güzel sanatların denetiminden sorumlu Bakanlığın onayı olmadan tamir, restorasyon ya da değişiklik yapılamayacağını belirten ana prensipleri kurumsallaştırdığı için önem taşımaktadır [30].

- 31 Aralık 1913'te çıkarılan "Tarihi Anıtlar Yasası", 1887'de çıkarılan yasanın eksikliklerini gidererek, özel mülkiyetteki eserleri de listeye dâhil etmiş ve merkezi koruma örgütlenmesine yeni bir düzenleme getirmiştir [73]. Bu düzenleme sayesinde koruma alanları bölgeler ve alt bölgelere ayrılmış, koruma çalışmaları devletin denetiminde yerel halkın ve sivil toplum örgütlerinin demokratik katılımıyla gerçekleşmiştir [74]. Bu yasa günümüzde hala yürürlüktedir.

- 1930 yılında çıkarılan "Doğal Yapıların ve Sanatsal, Tarihi, Bilimsel, Efsanevi veya Görsel Önemi Olan Doğal Anıtların Korunması Yasası" ile ilk kez "doğal sit alanı" kavramı ortaya çıkmış ve doğal yapıların, sanatsal, tarihi, estetik yönlerinin korunması amaçlanmıştır [74].

- 1943 yılında çıkarılan "Tarihi Anıtları Çevreleyen Alanlara Yönelik Yasa", 1913 yasasında yapılan değişiklikler ve düzenlemelerin sonucunda 500m. yarı çaplı "dairesel alan kuralı"nı ve anıtsal yapıların çevrelerinde Kültür Bakanlığı'nın yetkisinde altı önemli sınırlama getirmiştir [73]. Uyulması zorunlu şartlar kısaca; komisyon düşüncesi, mal sahibinin düşüncesi, düzenlemeyi talimat şeklinde bildirmek, talimatı mal sahibine bildirmek, kararı hipotekler bürosuna tescil ettirmek, düzenlenmiş binaları belirli aralıklarla resmi gazetede yayınlamak olarak sıralanabilir [45].

- Fransa'nın koruma alanlarına farklı bir bakış açısı getirerek koruma olgusunu şekillendiren en önemli yasal düzenlemesi olan ve Kültür Bakanı yazar "Andre Malraux" nun adıyla anılan "Malraux Yasası" 1962 yılında kabul edilmiştir. Bu yasa ile "mimari miras nitelikli kentsel bütün anlayışı" getirilmiş ve tarihi yerleşmelerde bulunan kentsel donatılar ve alt yapı düzenlemeleri yapılmıştır. [73].

- 1983'teki "Mimari ve Kentsel Kültür Mirasının Korunması Yasası" Fransa'da yerel yönetimler ve devlet arasında yetki dağılımını daha da belirginleştirmiştir. [34]. Bu yasa ile yetkiler merkezden yerele kaydırılmış ve mimari kentsel ve peyzaj mirası koruma bölgeleri oluşturulmuştur [71].

- 2000 yılında onaylanan "Ulusal Hazinelerin Korunması İle İlgili Yasa" ise resmi koleksiyonlar oluşturmak için önemli eserleri edinmesi işlemini sağlamaktadır [72].

Fransa'da kültürel mirasın korunmasına yönelik politika, araştırma, eğitim, uygulama, önlem ve denetim Kültür Bakanlığının yetkisinde bulunan merkezi ve yerel örgütler aracığı ile sağlanmaktadır. Doğal varlıkların korunması ve kent planlamasına yönelik işlemlerde ise Çevre Bakanlığı etkin rol oynamaktadır. Bunların dışında koruma konusunda görev yapan bir diğer kurum Altyapı-Konut, Ulaşım ve Turizm Bakanlığıdır [71].

Ulusal Anıtlar Merkezi, Sivil Toplum Örgütleri, Konut Sağlıklaştırması İçin Ulusal Ajans (L'ANAH), PACT-ARIM, Kentsel Arsa Derneği (L'AFU) gibi kuruluşlar da koruma, uygulama, denetim kollarında maddi-manevi destek sağlayan diğer oluşumlardır [72]. Bu sivil katılım örgütleri Fransa'da her kentte genel müdürden teknik elemana kadar geniş bir kadroya sahiptir ve yönetim, teknik, finans konularında bilgi vermek, danışmanlık yapmak, uygulama halinde inşaatı denetlemek, bölgede bulunan tarihi eserlerin durumunu saptamak ve bu konuda belediyeye bilgi vermek gibi görevleri vardır [34].

Fransa'da kent planlamada yerel yönetimin etkin, korumada ise devletin etkin olduğu bir sistem söz konusudur. Ulusal boyuttan yerel boyuta kadar oluşturulan farklı kurullar, merkezi ve yerel bürolara danışmanlık görevi yapmaktadırlar. Bu sistem iyi kurgulanmış, yasal ve yönetsel koordinasyonun sağlıklı kurulması ile işleyebilecek bir sistem olup, sistem bir belediye başkanının Kültür ve Çevre Bakanlığının görüşünü almadan tarihi anıtlar, eserlerin çevreleri ve sit bölgelerinde herhangi bir uygulamaya izin vermeyecek şekilde hassas planlanmıştır [71].

Fransa'da kültür varlıklarının tescil işlemleri, iki şekilde yapılabilmektedir. Bunlardan ilki, Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak çalışan; Tarihi Anıtlar Koruma Servisi'nce tarihi, sanatsal ve kültürel yönden önemli olan yapıların korunması için önerilen tescillerdir. ikincisi ise tarihi, sanatsal, estetik ve kültürel değeri olmamasına rağmen doku bütünlüğünü sağladığı için Tarihi, Arkeolojik ve Etnolojik Miras Bölge Kurulu önerisi ile yapılan ek envanter defterine kayıtlı bütünleyici tescil işlemleridir [72]. Tescilleri yapılan tarihi anıtlar, çevrelerde bakanlığın izni olmadan değişiklik, restorasyon, onarım ve yıkım yapılamaz [71].

"*Fransa'daki koruma yasası, koruma alanını sınırlarının çizilmesinden planlama sürecine, sonrasında da planın uygulanmasına kadar geçen sürecin çerçevesini çizmekle birlikte, uygulama sırasında gerekli mali desteğin ne şekilde sağlanacağını da tanımlamaktadır*" [74]. Devlet tescilli tek yapıların bakım ve onarımı için toplam maliyetin %40-45'ini, bütünleyici envanterdeki yapılar için toplam maliyetin ise %40'ını sağlayacak yardım yapabilir. Yerel yönetime ait restorasyon işlerinin finansmanı da % 50 oranında devlet, % 25 oranında idari bölümler, % 25 oranında

kendileri tarafından sağlanır [71]. "*Fransa'da yapılan bu uygulamalar için çok büyük bir devlet bütçesi olması gerektiği düşünülse de aslında böyle değildir. Devlet restorasyon için ayırmış olduğu bütçenin büyük bir kısmını (yaklaşık % 80) vergi yoluyla geri kazanabilmektedir. Söz konusu mekanizmanın işleyebilmesi için; Devlet'in korumanın kaçınılmaz bir zorunluluk olduğunu kabul etmesi, vergi sisteminin ve denetiminin aksamaması, yıllık enflasyon değerinin düşük olması gerektiği belirtilmektedir*" [73].

Sonuç olarak Fransa'da, kurumsal iletişimin, yeterli maddi desteğin sağlandığı, uluslararası düzeyde işbirliğine sahip koruma politikası yer almaktadır. Bu bağlamda Fransa, tarihi çevrelerin korunması ve mimarlık bakımından her dönemde öncü bir ülke konumundadır. Ancak Gotik, Rönesans, Barok, Art Deco gibi akımlarda hep lider olan Fransa Modernizm kapsamında ikinci planda kalmıştır. 20. Yüzyılın başlarında Fransa, devrimselden çok, gelenekselin ağırlıklı olduğu bir bakış açısındadır. Bu durum o dönem Fransa'nın ekonomik-endüstriyel geri kalmışlığının yanı sıra, Fransa'da bulunan mimarlık alanında dünyaca ünlü akademilerin değişim ve yeni olana direnmelerinden de kaynaklanmaktadır [75].

Bu kapsamda, Fransa'da tarihi çevrede yapılacak yeni yapılar ya da çağdaş ekler hem 1913, 1943 yasaları gibi yukarda belirtilen yasalar kapsamında yapılmakta, hem de merkezi ve yerel yönetimim koordinasyonu ile işleyen bir sistem sayesinde yapılmaktadır. Tarihi kentsel dokuda bulunan alan içerisinde yapılacak her türlü yeni yapı için resmi mimarın izninin alınması gerekmektedir. Bu bağlamda, imar planlarının tarihi çevrelere getirdikleri kısıtlamalar, tarihi çevrelerde yapılacak yeni yapı ve ekler ile bu alanların geliştirilmesi, çevreyle entegre edilmesi ve çevreye katkı sağlaması açısından özel koşullar ile değiştirilip, geliştirilebilmektedir. Bu değişimde dikkat edilmesi gerekli noktalar, geleneksel yapılı çevrenin korunmasına yönelik kurallara mutlaka uyulması, modern malzemelerle yapılacak yeni yapıların geleneksele saygı ve ilham ile yapılması, çağdaş yapıların kentsel plan tasarımı ile birlikte düşünülmesi olarak söylenebilir. Sir Norman Foster'ın Fransa'da ki yapıları da bu kapsam çerçevesinde tarihi çevrelerde uygulanış başarılı çağdaş yeni yapılar olarak nitelendirilebilir.

Tablo 2. Fransa'da Koruma Konusunda Çıkarılan Yasalar ve Kurumsal Yapılanmanın İşleyiş Modeli

YASAL DÜZENLEMELER

- 1830 yılında yılında Fransa İçişleri Bakanı Guizot'un hazırladığı rapor korumanın alt yapısını oluşturmuştur.
- 1887 Koruma Kanunu, Fransa'nın korumada etkin olmasını sağlamış, binaların tahrip edilemeyeceği, Bakanlıktan onaysız restorasyon yapılamayacağını belirtmiştir.
- 1913'te çıkarılan Tarihi Anıtlar Yasası, özel mülkiyetteki eserleri de listeye dâhil etmiştir.
- 1930 tarihli yasa ile ilke kez doğal sit kavramı ortaya çıkmış, çevre ölçeğinde koruma etkisi geliştirilmiştir.
- 1943 yılında çıkarılan Tarihi Anıtları Çevreleyen Alanlara Yönelik Yasa, 500m. yarı çaplı "dairesel alan kuralı"nı ve Kültür Bakanlığı'nın yetkisinde altı önemli sınırlama getirmiştir.
- 1962 tarihli "Malraux Yasası" ile "mimari miras nitelikli kentsel bütün anlayışı" getirilmiş ve tarihi yerleşmelerde bulunan kentsel donatılar ve alt yapı düzenlemeleri yapılmıştır.
- 1983'teki "Mimari ve Kentsel Kültür Mirasının Korunması Yasası" Fransa'da yerel yönetimler ve devlet arasında yetki dağılımını daha da belirginleştirmiştir.

KURUMSAL İŞLEYİŞ

MERKEZİ YÖNETİM

Fransa'da kültürel mirasın korunmasına yönelik politika, araştırma, eğitim, uygulama, önlem ve denetim ***Kültür Bakanlığının*** yetkisinde bulunan merkezi ve yerel örgütler aracığı ile sağlanmaktadır. ***Çevre Bakanlığı*** ve ***Altyapı-Konut, Ulaşım ve Turizm Bakanlığı*** koruma konusunda görevli diğer bakanlıklardır. Bunların görevleri;

- Şehircilikle ilgili strateji belirlemek,
- Finansörlerin ilgisini geleneksel yapılara çekmek,
- Restorasyon projeleri için gerekli finansın yer aldığı şemayı hazırlamak,
- Yatırımcı hareketini arttırmak,
- İşletme hakkı sahibinin bütün haklarını korumak,
- Uygulama için gerekli takibi yapmaktır.

L'ANAH, geleneksel konutların günümüz koşullarına uyarlanması amaçlı kurulan bir kamu kurumudur

YEREL YÖNETİM

- Belediyeler, merkezi birimlerin ürettiği politikaların uygulamalarını yerel örgütler ile birlikte çalışarak ortaklaşa denetlemek,
- Fransa'da koruma bölgeleri kurmak,
- Fransa'da koruma alanının belirlenmesine dair öneri için ilk önce, belediye meclisi ve valinin görüşlerini almak,
- Tarihi yerleşmelerin yenilenmesine ilişkin koruma projelerini sivil toplum örgütlerine yaptırmak, kişi için oluşturulan bu projenin ücreti ise, o yerleşmenin belediye fonundan vermek,

gibi görevlere sahiptir.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

- Fransa'da her kentte sivil katılım örgütleri; genel müdürden teknik elemanlara kadar gelişmiş bir kadroya sahiptir. PACT-ARIM (Konut Sağlıklaştırması),L'OPAH (konut iyileştirmelerinin programlı uygulanması), L'AFU gibi sivil toplum örgütlerinin görevleri;
  - Teknik, finans konularında bilgi vermek,
  - Danışmanlık yapmak,
  - İnşaat halindeyken inşaatı denetlemek,
  - Bölgede kurtarılması gereken tarihi eserler hakkında araştırma yapıp belediyeye bilgi vermek,
  - Kamu yararına projeler geliştirmek,
  - Bakımsız binalarla ilgili araştırmalar yapmak,
  - Kenti ve tarihi binaları güzelleştirmektir.

EKONOMİK İŞLEYİŞ

Devlet tescilli tek yapıların bakım ve onarımı için toplam maliyetin %40-45'ini, bütünleyici envanterdeki yapılar için toplam maliyetin ise %40'ını sağlayacak yardım yapabilir.

Devlet restorasyon için ayırmış olduğu bütçenin büyük bir kısmını (yaklaşık % 80) vergi yoluyla geri kazanabilmektedir.

Yerel yönetime ait restorasyon işlerinin finansmanı da % 50 oranında devlet, % 25 oranında idari bölümler ve % 25 oranında kendileri tarafından sağlanır.

ÜNİVERSİTELER

Fransa'da mimarlık alanında en önemli eğitim kurumları bulunmaktadır. Modern mimariye karşı biraz daha çekingen bir yaklaşım sergilemektedirler.

HALKIN YAKLAŞIMI

Fransa'da halkta koruma bilinci yüksek ve halkın koruma konusunda hem maddi, hem manevi hakları güvence altına alınmıştır.

1.6.3. Almanya'da Tarihi Çevre Koruma Olgusu

1871 yılında kurulan birliğe kadar Almanya'da her hükümet eski eserlerin korunması konusu ile ilgilenmiş, gerekli yasal düzenlemelerde bulunmuştur. 1815 yılında çıkarılan yasa ile kamu yapılarının ve tarihi anıtların gerekli kurumlardan izin almadan değiştirilmesi, onarılması yasaklanmış, 1841 yılına kadar eski eserleri koruma konusunda birçok yeni yasal düzenleme yapılmıştır. Bu yasal düzenlemelerden başlıcaları şöyledir;

- 1844 yılında bütün restorasyon işinin sorumluluğunu devlet üstlenmiş ve 1853 yılında kurulan komisyon ile eski eserlerin tespiti, belgelenmesi sağlanmıştır.

- 1892 yılından itibaren devletin her bölgesinde koruma birimleri oluşturulmuştur. 1899 tarihinde kurulan "Die Deutsche Burgenvereinigung (DBV)" ülkede anıt koruma için çalışan en eski kurum olup, kültürel, sanatsal, tarihi, estetik değeri olan anıtların korunması için bilimsel çalışmalar yapmak, danışmanlık yapmak, eğitimde etkili olmak, koruma stratejileri belirlemek gibi görevlere sahiptir [30].

- 1902 yılında "Eski Eserlerin Korunması Hakkında Yasa" eski eserlerin ve tarihi çevrelerin korunmasına yönelik Fransız ve İtalyan yasal oluşumlarının iyi bir sentezi olarak yürürlüğe girmiş ve ilerleyen yasal düzenlemeler ile anıtların bakım ve onarım işlemlerini içeren düzenlemeler yapılmıştır [30].

Almanya on altı eyaletten oluşan federal parlamenter cumhuriyettir. Her eyalet kendi yasama, yargı ve yürütme organına sahip, diğer yandan Federal Hükümetin uygulamakta olduğu yasalara da uymak zorunda olup, Alman politik sistemi 1949'da ilan edilen yasa ile temellendirilmiş [76]. Anıtların korunmasına ilişkin devlet mevzuatı ve yasal düzenlemeler de yine 1971-1980 yılları arasında oluşturulmuştur. Özellikle 1980 yılında oluşturulan "Federal Yasası" bölge planlama, suyolları, telekomünikasyon, demir yolları gibi işlerin uygulanması durumlarında anıtların korunmasını sağlamak ve korumayı zorunlu kılmak amacı ile birçok federal yasa ve kararnamenin değişmesine neden olmuştur. 1990'da sağlanan tam birleşmeden sonra yeni federal devletler mevzuatlarını yürürlüğe koymuşlardır [71].

Almanya'da federal hükümet, federal devletler ve yerel yönetim birimleri olmak üzere üç kademede işleyen [77] federal bir yönetim söz konusu olduğundan kültürel faaliyetler eyaletler tarafından yürütülmekte, ülke için ortak bir kültür bakanlığı yerine her eyalete ait ayrı kültür bakanlığı bulunmaktadır [34]. Almanya anayasasının verdiği yetkiyle kültürel mirasın korunması ve korumaya ait politikaları her federal devletin kendi kültürel işlerinden sorumlu bakanlıkları, bilimsel ve teknolojik koruma birimleri, yerel belediye başkanlıkları, belediye meclisleri oluşturmakta ve uygulamaktadır. Bu konuda görev alan diğer bakanlıklar ise; İçişleri, Bölge Planlama, İmar ve Kent Gelişme Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Araştırma ve Teknoloji Bakanlıkları olarak sıralanabilir [71].

Almanya'da planlamaya ve uygulamaya yönelik ve korumada da etkili olan bu kurumlar tarafından kullanılan başlıca araçları şöyle sıralayabiliriz;

- Federal Hükümet ve eyalet devletleri düzeyinde oluşturulan bölgesel ve bölgeler üstü yasal düzenlemeler,
- Her biri kendi sistemine sahip, Federal Hükümet ve eyalet devletleri düzeyinde planlama yasaları,
- Her eyaletin kendi ihtiyaçlarına ve yapılaşmasına yönelik çıkardığı bina yönetmelikleri
- Bine yönetmeliğine ek nitelikte çıkarılan diğer yasal düzenlemeler [77].

Bölgeler ve belediyeler bu yasal düzenlemelerin sağladığı yetkiler ile tescilli yapının yakın çevresine uyumsuz yeni yapı yapılmasını engelleyebilmekte ve özel koruma kararları alabilmektedir. Korunmakta olan bir binaya yapılacak her türlü onarım, restorasyon kararlarında ya da tarihi dokuda çevresel özellikleri değiştirecek yeni bir yapı yapımında mal sahipleri koruma otoritelerini haberdar etmek zorundadır. Aykırı işlem durumunda maddi ve hapis gibi çeşitli cezalar uygulanmaktadır. Federal eyaletlerde anlatılan kültürel mirasa sahip çıkmak, gelece aktarmak, bakım, onarım, restorasyon gibi görevleri "Anıtları Koruma Kurumu" üstlenmiştir [71].

Her federal eyalette korumadan sorumlu bakanlıklar envanterleme işlemi ile görevli olup, Almanya'da anıtların%45 i anayasal, %35'i deklarasyon tescille koruma altına alınmıştır. Bunlar dışındaki tarihi eserler ise genelde dini yapılar olup daha üst düzey bir koruma sistemine sahiptir [71]. Tarihi eserlerin ve anıtların korunmasında ekonomik desteğin sağlanması doğrudan devlet yardımı ile olabildiği gibi, özel girişimcilerin desteği ile de olabilmektedir. Federal Hükümet her eyalete belli bir bütçe ayırmakta, bunun yanı sıra her eyalet kendi bölgesindeki anıtların restorasyon, onarım, rehabilitasyon işlemleri için kaynak sağlamaktadır. Ekonomik açıdan kültür varlığı sahiplerine hükümetin vergi sisteminde uyguladığı kolaylıklar korumaya yönelik çalışmalardandır [71].

Almanya'da federal sistemin varlığı koruma konusunda diğer ülkelerden farklılaşmasını sağlamakla birlikte, Almanya'da da koruma kapsamının belirlenmesi, koruma planlamasının ve planlama sürecinin yürütülmesi, maddi desteğin boyut ve şekli belirlenmiştir. Almanya iki dünya savaşından çıkması nedeni ile birçok zarara uğramış, tarihi çevrelerde birçok eksilmeler ve yıkılmalar oluşmuştur. Bu kapsamda, Almanya'yı incelenen diğer ülkelerden farklı kılan özellik, tarihi çevrelerde yapılacak çağdaş yapılar ve çağdaş ekler konusunda biraz daha rahat bir tutum oluşturmasıdır denilebilir.

Savaşlardan, özellikle Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesinden sonra, Modernizm akımının da dünya genelinde yoğun olarak etkin olduğu dönemde Almanya'da yıkılan yapıların çağdaş eklerle onarılması ve tarihi çevrelerde açılan boşluklara yeni yapılar yapılması oldukça sık rastlanan bir durum haline gelmiştir. Bu bağlamda ekonomik güç ve kültürel isteğini bu yöne çeviren Almanya'da birçok yabancı mimarın yapıları bulunmaktadır. Yapıların yapılması ve uygulanmasında diğer ülkelerde ki gibi izinlerin alınması gerekmesi ile birlikte, özgürlük alanının biraz daha geniş olduğu ülkede, Norman Foster'da yapılarını bu şekilde gerçekleştirmiştir. Almanya'nın yasal düzenlemeleri ve kurumsal işleyiş sistemi kısaca aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 3. Almanya'da Koruma Konusunda Çıkarılan Yasalar ve Kurumsal Yapılanmanın İşleyiş Modeli

YASAL DÜZENLEMELER

- 1815 yılında çıkarılan yasa ile kamu yapılarının ve tarihi anıtların gerekli kurumlardan izin almadan değiştirilmesi, tamir ve onarılması yasaklanmıştır.
- 1844 yılında çıkarılan yasa ile bütün restorasyon işinin sorumluluğunu devlet üstlenmiştir.
- 1853 yılında kurulan komisyon ile eski eserlerin tespiti, belgelenmesi sağlanmıştır.
- 1892 yılından itibaren devletin her bölgesinde koruma birimleri oluşturulmuştur.
- 1902 yılında "Eski Eserlerin Korunması Hakkında Yasa" eski eserlerin ve tarihi çevrelerin korunmasına yönelik Fransız ve İtalyan yasal oluşumlarının iyi bir sentezi olarak yürürlüğe girmiş ve ilerleyen yasal düzenlemeler ile anıtların bakım ve onarım işlemlerini içeren düzenlemeler yapılmıştır.
- 1980 yılında oluşturulan "Federal Yasası" bölge planlama, suyolları, telekomünikasyon, demir yolları gibi işlerin uygulanması durumlarında anıtların korunmasını sağlamak içim birçok federal yasa ve kararnamenin değişmesine neden olmuştur.
- 1990'da sağlanan tam birleşmeden sonra yeni federal devletler mevzuatlarını yürürlüğe koymuşlardır.

KURUMSAL İŞLEYİŞ

MERKEZİ YÖNETİM

Almanya'da federal hükümet söz konusu olduğundan kültürel faaliyetler eyaletler tarafından yürütülmekte, ülke için ***ortak bir kültür bakanlığı yerine her eyalete ait ayrı kültür bakanlığı*** bulunmaktadır. Eyaletlerde bu konuda görev alan diğer bakanlıklar ise; ***İçişleri, Bölge Planlama, İmar ve Kent Gelişme Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Araştırma*** ve ***Teknoloji Bakanlıkları*** olarak sıralanabilir.

Anıtları Koruma Kurumu ve "Das Deutscher Hcimatbund" adlı kurum anıtların bakımını sağlayan önemli devlet kurumlarıdır. Bu kurumların görevleri;

- Kültürel mirasa sahip çıkmak,
- Geleceğe aktarmak,
- Anıtların bakım ve korumalarını yapmak,
- Anıtların korunması ile ilgili bilimsel danışmanlık hizmetini yürütmektedir.

YEREL YÖNETİM

Almaya anayasasının verdiği yetkiyle kültürel mirasın korunması ve korumaya ait politikaları her federal devletin kendi kültürel işlerinden sorumlu bakanlıkları, bilimsel ve teknolojik koruma birimleri, yerel belediye başkanlıkları, belediye meclisleri oluşturmakta ve uygulamaktadır.

Bölgeler ve belediyeler yasal düzenlemelerin sağladığı yetkiler ile

- Tescilli yapının yakın çevresine uyumsuz yeni yapı yapılmasını engelleyebilmekte,
- Özel koruma kararları alabilmektedir.
- Tarihi eserlerin korunması ile ilgili yasal kararlar belediyedeki Anıtları Koruma Görevlileri tarafından alınır.

KORUMADA ETKİN DİĞER ARAÇLAR

Almanya'da koruma konusunda federal devletlerin ve eyalet devletlerini etkileyen önemli düzenlemeler mevcuttur. Bunlar;

- Federal Hükümet ve eyalet devletleri düzeyinde oluşturulan bölgesel ve bölgeler üstü yasal düzenlemeler,
- Her biri kendi sistemine sahip, Federal Hükümet ve eyalet devletleri düzeyinde planlama yasaları,
- Her eyaletin kendi ihtiyaçlarına ve yapılaşmasına yönelik çıkardığı bina yönetmelikleri
- Bine yönetmeliğine ek nitelikte çıkarılan diğer yasal düzenlemelerdir.

EKONOMİK İŞLEYİŞ

Tarihi eserlerin ve anıtların korunmasında ekonomik desteğin sağlanması doğrudan devlet yardımı ile olabildiği gibi, özel girişimcilerin desteği ile de olabilmektedir.

Federal Hükümet her eyalete belli bütçe ayırmakta, ayrıca her eyalet bölgesindeki anıtların restorasyon, onarım, rehabilitasyon işlemleri için kaynak sağlamaktadır.

Ekonomik açıdan kültür varlığı sahiplerine hükümetin vergi sisteminde uyguladığı kolaylıklar da korumaya yönelik çalışmalardandır.

ÜNİVERSİTELER

Almanya'da eğitim kurumları koruma konusunda hükümete yardımcı uzmanlar ve mimarlar yetiştirmektedir.

HALKIN YAKLAŞIMI

Almanya'da savaşında verdiği etki nedeni ile halkın tarihi çevre konusunda duyarlılığı fazla ve bilinç yüksektir.

1.6.4. Türkiye'de Tarihi Çevre Koruma Olgusu

Türkiye'de korumaya yönelik kuramsal yapılanmanın, yasal ve hukuksal sınırların belirlendiği koruma olgusu, Osmanlı dönemi ve kentleşme, sanayileşmenin hızlandığı Cumhuriyet dönemi olmak üzere iki temel değişim noktasına sahiptir.

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat öncesi dönemde kurallar ve yasalarla tanımlanmış bir koruma anlayışı bulunmamakla birlikte, bu dönemde imar hareketleriyle birlikte onarım kavramı gelişmiş ve koruma anlayışı "sürekli bakım" pratiği ile özdeşleştirilmiştir. Koruma konusunda belirli bir yasal çerçevenin olmaması bu dönemde karışıklığa neden olmamış, kurallara bağlı olmaksızın bir dizi bürokratik işlem genellikle padişah fermanı yoluyla vakıflar tarafından gerçekleştirilmiştir [78]. Osmanlı Devleti'nde korumanın yasallaşma süreci 19.yüzyıl ortalarında Tanzimat sonrasında başlamış, pek çok alanda yapılan değişiklikler ve yasal düzenlemelerin paralelinde tarihi eserler, kültür varlıkları ve bu varlıkların korunmasına yönelik yaklaşım ve programlar kurallara ve yasalara bağlanmıştır [30]. Osmanlı döneminden başlayarak Cumhuriyet dönemine kadar yapılan yasal düzenlemelerin en önemlileri aşağıda kronolojik olarak sıralanmıştır.

- 1848 Ebniye Nizamnameleri (İmar Yönetmelikleri) büyük kentlerdeki ulaşım yeni yapılaşma gibi alanlarda yenilikler getirmenin yanında, eski yapılara ilişkin bazı hükümleri de içermektedir [30].

- 1864 yılında yayınlanan 'Turuk ve Ebniye Nizamnamesi'(Yollar ve Binalar Yönetmeliği) de mevcut yapıların dış cephe onarımları ile ilgili çeşitli hükümler içermektedir [30].

- 1869 tarihli Birinci Asar-ı Atika Nizamnamesi, Osmanlı topraklarında eski eser aramak ve kazı yapmak isteyenlerin Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığından) izin alması, eski eserlerin yurt dışına çıkışının yasaklanması gibi hükümler getirmiştir. Batı müzeciliğine özenti ve taklitle çıkarılan bu kanun, daha çok arkeolojik alanlara dönük ve koruma anlayışı bakımında oldukça yetersiz ve sığ hükümlere sahiptir [78].

- 1874, tarihli İkinci Asar-ı Atika Nizamnamesi, ilk kez kavramsal tanımların yapıldığı 36 maddeden oluşan bir kanun niteliğindedir [78]. 1884 tarihinde Üçüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi bir önceki nizamnamenin eksikliklerini kapatmak için 1881 yılında Osman Hamdi Bey'in Müze Müdürlüğü'ne atanmasından sonra çıkarılmıştır [30].

- 1906 tarihli Dördüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi Osman Hamdi Bey zamanında çıkarılan yasal düzenlemenin sonuncusu ve 67 yıl boyunca yürürlükte kalan nizamnamedir. Daha önceki nizamnamelere göre daha gelişmiş bir içeriğe sahip olması ve 1973 yılında yürürlüğe girecek olan yasanın alt yapısını oluşturması açısından önem taşımaktadır [30].

- 1912 tarihinde yürürlüğe giren Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi belediyelere kaleler, burçlar, surlar gibi kullanılmayan yapıları belgelemek koşulu ile yıkma hakkı vermiştir. Korumadan çok yıkımı destekleyen bu kanun, birçok bilinçsiz uygulama ve tarihi eserlerin yıkımına neden olmuştur [35].

Osmanlı Devleti'nde tanzimat ile başlayan koruma anlayışı ilk önce taşınır ve müzelerde saklanabilecek tarihi eserleri kapsamış daha sonra anıtsal yapıları kapsamıştır. Bu dönemde kentsel ölçekli koruma düşüncesinin oluşmaması ve buna yönelik planlamaların yapılmaması, birçok geleneksel, tarihi, estetik, mimari özellik taşıyan kentsel dokunun tahrip olmasına neden olmuştur [79].

Cumhuriyet döneminin başında, sosyal, kültürel anlamda yeni toplum düzeninde gerçekleşen çağdaşlaşma isteği, eski ve yeni çatışmasının yaşanmasına, Osmanlı eserlerinin hor görülüp tahrip edilmesine ve birçok eski yapının işlevini yitirerek harabe olmasına sebep vermiştir [34]. Cumhuriyet'in ilanından sonra koruma konusunda çağdaş ilke ve yaklaşımların oluşması, koruma konusunda oluşturulan yasal ve hukuksal düzenlemeler kronolojik sıralamanın devamı niteliğinde aşağıda anlatılmıştır.

- 1931 tarihinde Tarihi Anıtları Koruma Komisyonu Bakanlar Kurulu kararı ile kurulmuş ve koruma konusunda birtakım kararlar alınmış, koruma uygulamalarına yönelik ödenek oluşturulmuştur [71].

- 1951 yılında kurulan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, Türkiye Cumhuriyeti'nde kültür varlıklarının korunmasına dair ilk ciddi yasal oluşumdur. Toplumun bugün sahip olduğu koruma bilinci ve isteğinin çok üzerinde bir bilinçle oluşturulmuş kurul, korumaya yönelik ilke koyan, aynı zamanda uygulamaya yönelik karar alan ilk kurumdur [30].

- 1973 yılında yürürlüğe giren 1710 sayılı Eski Eserler Yasası, korumadaki perspektifi tekil yapı ölçeğinden kentsel ölçeğe ve tarihi çevre bütününe getiren ilk yasal düzenleme olması açısından önem taşımaktadır. Korumanın gerektirdiği durumlarda İmar planlarının değiştirilmesi ve kamu kuruluşlarında yeni düzenlemeler yapılmasına ve eski eserlerin bakım onarımdan sorumlu kurumların netleşmesini sağlamıştır [30].

- 1983 Tarihli ve 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 1710 sayılı kanunun ilkelerini yerine getirememesi sonucu çıkarılmış ve bu kanun ile Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun görevi sonlanmış, bu kurumun yerine Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu oluşturulmuştur [30].

- 2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile uluslararası normlara uygun bir kanun oluşturulmaya çalışılmıştır [80].

Türkiye'de kültür varlıklarının korunması uygulamalarında merkez kuruluş; Kültür ve Turizm Bakanlığı'dır. Bakanlığın görevleri arasında; tarihi alanları korumak, koruma ile ilgili kuruluşları yönlendirmek, kültür ve turizm yatırımlarını denetlemek vardır. Bunun yanında, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Yenileme Alanı Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri, Rölöve ve Anıtlar Müdürlükleri, Valilikler, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Restorasyon ve Konservasyon Merkez Laboratuarı Müdürlüğü bakanlığa yardımcı kuruluşlardır [72].

Tarihsel mirasa merkezi hükümetin sahip çıkması devlet olarak görevi olmakla birlikte asıl yükümlü olan diğer birim yerel yönetimlerdir. Zaten yerel yönetimlerinin var oluşu buradan ileri gelmektedir. Merkezi yönetim ana planlarla, ana kullanım kararlarıyla destekleyen mali araçlarla devreye girmekte, uygulama ise belediyeler tarafından yapılmaktadır [80].

Türkiye'de koruma ile ilgili maddi kaynakları kökenlerine göre; Merkezi yönetim kaynakları, yerel yönetim kaynakları ve özel sektör kaynakları olarak sıralanabilir. Söz konusu yardımlar; malzeme yardımı, parasal yardım (kredi, vergi indirimi vb.) ve teknik yardım (danışmanlık, vb.) olabilmektedir. Diğer ülkelerde sağlanan korumaya kaynak sağlama mekanizmaları Türki'de kendine gerekli yer bulamamıştır.

Türkiye'de cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrasında koruma anlayışının işleyişine bakıldığında diğer ülkelere nazaran kurumlar arası eş güdüm, koruma kültürü ve bilinci, maddi yeterlilik, koruma mevzuatlarının birbiri ile örtüşmesi, uzman kadrolaşma, vb. konularda sorunların olduğu görülmekte ve bu konuda üzerinde çalışılması, çözümlenmesi gereken pek çok nokta bulunmaktadır. Tüm bu eksiklikler bir araya geldiğinde ülkemizde korumaktan çok korumamaya ve yeniden yapmaya dönük eğilimler ortaya çıkmaktadır.

Tarihi çevre koruma konusunun önemli bileşenlerinden olan tarihi çevrede yeni yapı ve çağdaş ek konusu da bu paralel de etkilenmektedir. Günümüzde mimarlığın ranta alet edilmesi/yozlaşması ile birlikte gelişen ortam içinde yakın çevresi ile kurduğu duyarlı ilişkiyle öne çıkması gereken yeni yapılar ve çağdaş ekler, genellikle bağlamına uygun söylemi adı altında niteliksiz bilgiyi referans alan kimliksiz uygulamalar olmaktan kurtulamamaktadır. Bu bağlamda tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusuna incelenen diğer ülkeler göz önünde bulundurularak, sonuç bölümünde Türkiye'ye de değinilecektir. Çok kapsamlı bir konu olup, sonuç bölümüne altlık oluşturması amacı ile kısaca anlatılan Türkiye'de koruma olgusu aşağıda tabloda kısaca özetlenmiştir.

Tablo 4. Türkiye'de Koruma Konusunda Çıkarılan Yasalar ve Kurumsal Yapılanmanın İşleyiş Modeli

YASAL DÜZENLEMELER

- 1848, 1879, 1864 tarihli Ebniye Nizamnameleri eski yapılara ilişkin bazı hükümler içermektedir.
- 1869 tarihli 1. Asar-ı Atika Nizamnamesi, 1874, 1884 yıllarında ikinci ve üçüncü nizamnameler çıkarılmıştır.
- 1906 tarihli Dördüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi 67 yıl boyunca yürürlükte kalan nizamnamedir.
- 1951 yılında kurulan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu, Türkiye Cumhuriyeti'nde kültür varlıklarının korunmasına dair ilk ciddi yasal oluşumdur.
- 1973 yılında yürürlüğe giren 1710 sayılı Eski Eserler Yasası, koruma tekil yapı ölçeğinden kentsel ölçeğe ve tarihi çevre bütününe getiren ilk yasal düzenleme olması açısından önem taşımaktadır.
- 1983 Tarihli ve 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 1710 sayılı kanunun ilkelerini yerine getirememesi sonucu çıkarılmıştır.
- 2004 yılında "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun" ile uluslararası normlara uygun bir kanun oluşturulmaya çalışılmıştır

KURUMSAL İŞLEYİŞ

MERKEZİ YÖNETİM

Türkiye'de kültür varlıklarının korunması uygulamalarında merkez kuruluş; ***Kültür ve Turizm Bakanlığı'dır***. Bunun yanında; ***Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, Yenileme Alanı Koruma Bölge Kurulu Müdürlükleri, Rölöve ve Anıtlar Müdürlükleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü,*** bakanlığa yardımcı kuruluşlardır.

Bakanlığın görevleri arasında;

- Tarihi alanları korumak,
- Koruma ile ilgili kuruluşları yönlendirmek,
- Kültür turizm yatırımlarını denetlemek,
- Yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iletişimi geliştirmek ve işbirliği yapmak,

YEREL YÖNETİM

Yerel Yönetim içinde yer alan kuruluşlar, İl Özel İdareleri, Belediyeler, KUDEB, Proje Büroları ile Eğitim Birimleri gibi oluşumlardır. Yerel yönetimlerin görevleri;

- Bünyesinde koruma birimi kurarak tescilli yapılara bakım izni yetkisi bulunması,
- Birtakım küçük onarımların KUDEB'ler tarafından yapılarak koruma süreci hızlandırılmak ve koruma kurullarının iş yükü hafifletmek,
- Bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore etmek,
- Tarihi ve kültürel aşınmaz varlıkların yenilenerek korunmak ve yaşatarak kullanmak,
- Tabii afet risklerine karşı tedbirler alınmak gibi görevleri mevcuttur.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Türkiye'de bulunan STK'lar koruma sürecinin katılımında etkin olmayıp, koruma politikasında etki güçleri yoktur. Bunlar;

- Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği, Mimarlar Odası
- Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği, Şehir Plancıları Odası
- Çevre ve Kültürel Değerleri Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL)
- Tarihi Kentler Birliği Tarihi Kentler Birliği
- Anıt, Çevre, Turizm Değerlerini Koruma Vakfı (TAÇ)
- Koruma ve Restorasyon Uzmanları Derneği (KORDER)

EKONOMİK İŞLEYİŞ

Türkiye'de koruma ile ilgili maddi kaynakları kökenlerine göre; Merkezi yönetim kaynakları, yerel yönetim kaynakları ve özel sektör kaynakları olarak sıralanabilir.

Söz konusu yardımlar; malzeme yardımı, parasal yardım (kredi, vergi indirimi vb.) ve teknik yardım (danışmanlık, vb.) olabilmektedir.

Diğer ülkelerde sağlanan korumaya kaynak sağlama mekanizmaları Türki'de kendine gerekli yer bulamamıştır.

ÜNİVERSİTELER

Diğer ülkeler paralelinde üniversiteler koruma bilinci oluşturma, uzman yetiştirme, konusunda yetkindir.

HALKIN YAKLAŞIMI

Geniş halk kitlelerine yeterince indirilememiş ve benimsetilememiştir. Koruma bir kalkınma faktörü haline gelememiştir.

2. BÖLÜM
TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPI OLGUSU

Günümüzde nüfus artışı, köyden kente göç, ekonomik ve teknolojik gelişmeler, küreselleşme toplumda egemen olan sosyal, ekonomik ve kültürel yaşam biçimlerinin değişmesine neden olmaktadır. Yaşam biçimlerinde, alışkanlıklarda ve ihtiyaçlarda meydana gelen değişim fiziksel çevrelerin sürekli devinim halinde olmasını gerektirmektedir. Bu değişimin neden olduğu hızlı kentleşme eski yapıların yeniden düzenlenmesini ya da bu yapılara ek yeni yapılar yapılmasını zorunlu hale getirebilmektedir. Yenilenen ya da tarihi binalara eklemlenen yapılar, ilişki içinde bulundukları tarihi çevreleri geniş ölçekte etkileyebilmekte, tarihsel çevre içindeki yapı ve/veya ek yapılar, tarihsel bütünlüğe ve onun taşıdığı kültürel anlama direkt ya da dolaylı yollardan olumlu veya olumsuz etki edebilmektedir. Bu bağlamda tarihi çevrede yeni yapı yapma eylemi, geçmişi ve bağlamını korurken, bulunduğu çağın özelliklerini yansıtarak geleceğe aktarmak gibi önemli bir işlev üstlenmektedir.

Kentlerin bugünkü kentsel ve mimari oluşumları; tarihsel süreklilik içinde yer almış farklı uygarlıkların yaşam şekilleri, inanışları, estetik anlayışları, teknolojik olanaklarının somut bir yansımasıdır. Tarihi çevreler ve tarihi yapılar, hızla değişen dünyada geçmişe tutunmayı sağlayacak verileri barındırmakta, geçmişi günümüze ve geleceğe taşıyarak kültürel sürekliliği sağlamaktadır. Çağın ekonomik, sosyal ve kültürel değişimine rağmen tarihi-kültürel sürekliliğin sağlanması, tarihi çevrelerin korunması ve bu çevrelerde yapılan yeni yapılaşmanın kalitesi ile doğru orantılıdır. Bu bakımdan, tarihi çevre içinde yapılacak yapıların tasarlanmasında göz önüne alınacak unsurların, tasarım ölçüt/yöntemlerinin ve tasarım kriterlerinin nasıl olması gerektiği son yıllarda üzerinde önemle durulan bir konudur. Çalışmanın bu bölümünde bu konulara detaylı bir şekilde yer verilecektir.

2.1. Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma

Günümüzde tarihi çevrelerin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için, sadece fiziksel mekânlarının korunması ötesinde, güncel yaşama katılabilmeleri ve çağdaş ihtiyaçlara yanıt verebilmeleri gerekmektedir. Sadece yapıların değil burada süren yaşamın korunması gerekmekte, aksi takdirde tarihi çevreler açık hava müzesi olmaktan öteye gidememektedir [54]. Bu nedenle sosyal, kültürel ve ekonomik değişim paralelinde tarihi çevrelerde mevcut yapıların yıkımının önlenmesi, yapıların belli işlevsel değişiklikler geçirmesi, tarihi çevrelere çağdaş binalar eklenmesi, tarihi çevrelerin insanla birlikte yaşatılması için kaçınılmaz bir koşul haline gelmektedir. Bu kapsamda, tarihi dokuda onarım, restorasyon, infill yapılar (tarihi doku içinde boş parsellere yeni yapı inşa edilmesi), çağdaş ekler ve çağdaş yapı gibi uygulamalar yapılmaktadır.

Bu bağlamda Branca, tarihi çevrelerde yapı eylemini üç başlık altında değerlendirmektedir. Bunlar: restorasyon, tarihsel yapılar grubu içinde yapı eylemi ve tarihsel yapılar grubunun etki çevresinde yapı eylemidir [81]. Zeren'e göre, tarihi yapılara verilen fonksiyona veya gereksinimlere bağlı olarak ekler çatı, cephe tamamlaması, iki yapı arasında geçiş elemanı, yapıya eklenen yangın merdiveni, yapıya eklenen saçak elemanı, yapı cephesinde yapılan bütünlemeler veya yapıya eklenen yeni bir yapı olabilmektedir ve tarihi yapılara ekler iki önemli nedenden dolayı getirilmektedir. Bunlar;

- Tarihi yapıların dönüşüm, yenilenme ve yeniden işlevlendirme sürecinde, yapılara verilen ikincil fonksiyonlara hizmet edecek yeni mekân ihtiyacı

- Hasar gören ya da bir kısmı yıkılan tarihi yapıların, hasar gören bölümlerinin estetik, işlevsel ya da strüktürel denge açısından bütünlenmesi ihtiyacıdır [5].

Kuban, konu ile ilgili görüşünü; "*Tümel bir çevre tasarımı bağlamında, eski ve yeni arasında kurulacak dengede tarihi dokunun sabit bir veri olduğu kabul edilse bile, bu alanları yaşatmak için işlev değişikliği bir zorunluluktur. Bununla birlikte iki pratik soru daha karşımıza çıkar. Bunlardan biri eski mahallelerdeki boş arsaların durumu, diğeri eski mahallelere plan ve koruma kararlarından önce yapılmış yeni binaların eski*

doku ile eski yapı üsluplarıyla uyumsuzluğudur. Kent planları, genel bir arazi kullanılışı ve onun sonucu olan bir işlev tanımladıktan sonra; temel tasarım sorunu, eski dokuyu oluşturan yapılarla yeni yapıların birlikte yaratacağı sokak ya da meydan cepheleridir" [52] şeklinde belirtmiştir ve restoratör ya da tasarımı yapacak mimarın genelde üç değişik durumla karşılaşacağını söylemiştir. Bunlar;

- İşlev değiştiren bir eski yapı tasarımı,

- Üzerinde vaktiyle var olan yapının cephe restitüsyonuna olanak verecek, bilgi bulunmayan boş arsalara yapılacak yeni yapıların cephe tasarımı (infill cepheleri),

- Eski dokular içine inşa edilmiş yapıların cephelerinde çevre ile uyum sağlayacak tasarım değişiklikleri [52] olarak özetlenebilir.

Yıldız ise, tarihi dokuya yapılacak müdahaleleri iki başlıkta toplamıştır;

- Kentsel sit alanlarında boş parsellerde yeni yapı uygulamaları,

- Tarihi dokuda çağdaş eklentiler (tarihi yapıların özgün fonksiyonlarından farklı bir fonksiyonda kullanılması durumunda çağdaş ilave yapı tasarımı ve çağdaş mimari eleman tamamlamaları) [82].

Her müdahale biçimi tarihi çevrede yapılacak yeni yapıları tanımlamaktadır. Araştırmacıların da belirttiği gibi değişen ihtiyaçlara paralel olarak gerçekleştirilen tarihi çevrede çağdaş ek, yeni yapı tasarımlarında, tarihi dokuyla bütünlük kurulabilmesi ve bu dokunun devamının sağlanabilmesi noktasında eski-yeni birlikteliği önem kazanmaktadır.

Yapılı çevrede yeni-eski karşılaştırmasında kesin bir sınır bulunmamaktadır. Göreceli olarak bazı yapılar eski, bazı yapılar yeni olarak tanımlanmaktadır. Eski ve yeni terimi, eski uygarlıklar yeni uygarlıklar bağlamında kullanıldığında, bir Mısır tapınağı eski, bir Barok kilise yeni olurken, Osmanlı-Cumhuriyet dönemi bağlamında kullanıldığında

Osmanlı eski, Cumhuriyet dönemi yapısı yeni olmaktadır. Benzer bir yaklaşımla II. Dünya Savaşı'nda bir ayrım düşünüldüğünde 1945'ten öncesi eski, bir ünlü mimarın yaşamı düşünüldüğünde mimarın yaşamını yitirmesiyle bütün yapıları eski olmaktadır. Bu bağlamda, fiziksel çevrenin kalitesinin oluşmasında eski-yeni ögelerden hangisinin daha ağırlıklı olduğunu ve bu ikilemin sınırını saptamak neredeyse imkânsızlaşmaktadır [43].

Çevrenin kalitesini oluşturan eski-yeni arasındaki bu dengenin sağlanması zor olmakla birlikte, yeni- eski ilişkisi, 19.yüzyılın ikinci yarısına kadar gelişim hızının yavaş olması sebebi ile göreceli olarak daha uyumlu gitmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren üretim teknolojilerinin, yapım tekniklerinin, yapı malzemelerinin, farklı nedenlerle işlevin hızla değişmeye başlaması eski-yeni yapı arasındaki ilişkinin sorgulanmasına neden olmuş ve bu konuyu gündeme getirmiştir. Pugin 19.yüzyılda yaşananları yozlaşma olarak değerlendirmiş [83], Camillo Sitte'de tarihi kentlerin yapısı ve mimarisi ile kendi döneminin modern kent yapısını ve mimarisini karşılaştırmış, modern kentsel yapılaşmanın gerekçelerinin zayıflığına değinmiş [84], Jokilehto [85], yeninin istilası karşısında koruma fikrinin daha etkin hale geldiğini belirtmiştir [86].

I. ve II. Dünya Savaşları sırasında kentsel alanlarda oluşan boşalmalar eski ve yeni birlikteliğini ve eskinin taklidini tekrar gündeme getirirken, Le Corbusier, Mies Van Der Rohe gibi modern hareketin temsilcileri eskinin taklidine karşı duruş sergilemiş, geçmişi kopyalamanın özgün ve otantik olanın değerini de düşürdüğünü savunmuşlardır. Bağlamın özelliklerinin yeninin tasarımında girdi olarak kullanılabileceği görüşünden hareketle, o dönemlerden itibaren birçok mimar, plancı ve düşünür (Aldo Rossi, Giorgio Grassi, Kevin Lynch, Christopher Alexander, Christian Norberg-Schulz vd.) konunun kuramsal çerçevesinin gelişmesinde katkıda bulunmuştur [86].

20.yüzyıl başından itibaren koruma disiplininde de sürekli tartışılan bir konu haline gelen eski-yeni birlikteliği, koruma disiplininin kuramsal temellerinin oluşumunda büyük rol oynayan Camillo Boito ve Gutavo Giovannoni tarafından da değerlendirilmiştir. Boito ve Giovannoni, tarihi dokunun bütünlüğünün korunması gerektiği bilincinde olunmasını, yapılacak yeni yapılarda ve eklerde dekoratif, şekilsel

olandan kaçınılmasını, modern teknik ve malzemelerin kullanımı ile sade ve nötr uygulamalar yapılmasını önermişlerdir [85]. ICOMOS gibi uluslararası organizasyonların oluşması konunun uluslararası platformda da ele alınmasını sağlamıştır. Özellikle 1960'lardan sonra kentsel koruma konusundaki çalışmalarında hız kazanması, tarihi dokuda yeni yapılaşma konusunun nasıl olması gerektiği sorunsalını gündeme getirmiştir [86].

Tarihi dokuda tasarım yapmak tek boyutlu bir olgu olmayıp, kesin bir reçetesi de yoktur. İçinde tarihi yapıları barındıran bir kent dokusunun değişimi ve dönüşümü söz konusu olduğunda her tasarımın girdisi farklı olacağından, tarihi dokuya ya da yapıya önerilecek yapı ve/veya ekin hangi yöntemle yapılacağı konusunda birçok görüş bulunmaktadır.

Madran, konu ile ilgili olarak tasarımcının kendinden önce oluşmuş belli bir çevrede tasarım yaparken mevcut olanı çok iyi analiz etmesi gerektiğini söylemiş ve bu konuda üç özelliğe dikkat çekmiştir. Bunlardan ilki, daima çevre değerine önem veren bir tutum ile yaklaşılması, ikincisi geleneksel ögelerin kullanımı zorunlu ise günümüz teknoloji ve malzemesinin kullanılmasıdır. Üçüncü ve son özellik, kültür sürekliliğin devam eden mimari anlayışına katkı sağlarken eskiyi taklitten kaçınmaktır [12].

Eldem, "Tarih Bilinci ve Çağdaş Kişilik" adlı eserinde, var olan doğal veya yapılı çevreye yeni bir yaşam birimini eklemenin o ortamı temelli değiştirebileceğine değinmiş ve yeni birimin her zaman var olan ile karşılıklı etkileşim içinde birlikte yaşayıp algılanacağına dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, tasarımcıya düşen görevi her türlü çözüm modellerinden kurtulup detaylı bir araştırma ve durumun gerekliliklerini sorgulama olarak belirtmiştir [87].

Zeren'e göre tarihi yapılara yapılacak yeni yapılar ve getirilecek ekler için belirlenen tasarım kriterleri her yapının içinde bulunduğu bağlamın ve gereksinimlerinin farklı olmasından dolayı öznel veriler içermektedir. Üretilen uygulamalar yöntem belirlemede faydalı olmakta, tarihi dokuya getirilecek olan ekin formu, oranı, üslubu, malzemesi ve yapım sistemi düşünülmesi gereken önemli konular olmaktadır [5].

Tarihten alınan referanslar ile gerçekleştirilen yeni yapı tasarımı ile ilgili olarak, Asatekin tarihi çevrede yeni yapı yapmak için gerekli ipuçlarının, yapıların ve yapıların oluşturduğu fiziksel çevrenin iyi okunarak sağlanabileceğin söylemiştir. Asatekin gerek bütünsel çözümlerden gelerek, gerekse tek yapı ölçeğindeki irdelemelerde özellikle kültür varlıklarının ilettikleri mesajları doğru okumak gerektiğine dikkati çekmekte ve bu mesajların da çağdaş tasarıma doğru aktarılması gerektiğini vurgulamaktadır [88].

Tarihi dokuda tasarım yapmak, farklı disiplinde yetişmiş birçok uzmana ihtiyaç duymakta ve tasarım kararlarında yapım sisteminden malzeme seçimine, işlevden tekniğe birçok farklı boyut barındırmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak Akçura, içinde tarihi yapıları barındıran tarihi dokular veya kent parçalarının değişip gelişirken korunmasını ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasını eski-yeni arasındaki doğru ilişkinin salt yapı ölçeğinde değil, kullanım şemaları, standartları, malzeme, teknoloji, teknik vb. tüm konularda aranması ile sağlanabileceğini söylemiştir. Bunun sağlanabilmesi her alanda eski olanın detaylı araştırılması, yeni olanın ise geliştirilmesi ile olanaklıdır [89].

Bu konuda çalışan uzmanlarında belirttiği gibi, tek yapı ölçeğinden kentsel ölçeğe geniş bir yelpazede konumlanan tarihi çevrelerde yapılacak yeni yapının hem geçmişe saygılı olması hem de geleceğe bugünün referanslarını iletmesi gerekmektedir. Bu bakımdan var olan dokunun iyi analiz edilmesi, özgün ve otantik değerlerinin belirlenmesi, tasarımcıya yeni yapı tasarımında nasıl bir yol izleyeceği hakkında fikir verebilir. Tasarımcı yaptığı çalışmalar sayesinde yerin bağlamsal özeliklerini özümsediği takdirde geçmişin çağdaş bir yorumu ya da tamamen farklı bir yaklaşım ile yeni yapı tasarımını gerçekleştirebilir.

Tarihi kentlerin kültürel bileşenlerini oluşturan tarihi yapılara yapılacak ekler ya da çağdaş yapılar yapının karakterine öykünen taklit biçiminde olabileceği gibi günümüz mimarisini yansıtan çağdaş biçimde de yapılabilir. Tüzüklerde, yasalarda ve yönetmeliklerde de bahsedildiği üzere, çağdaş eklerde korumacılık açısından beklenen tarihi dokuya en az müdahale eden, en az zarar veren, döneminin karakterini hem üslup hem de malzeme açsından yansıtarak dışardan okunabilen nitelikte olmalarıdır. Tüm tüzük ve çalışmaların ortak noktası; yapılacak eklerde dikkat edilmesi gereken noktalar, tarihi binaların ve çevrelerin bu eklerin gölgesi altında kalmaması, tarihi yapıya egemen

olmaması, kendinin ana yapı tarihi yapıların ek duruma düşürülmemesi ve dönüştürülebilir olmasıdır.

Voordt ve Wegen, "Architecture In Use" adlı kitaplarında, bağlamın yeni yapı tasarımının biçimlenişinde çok önemli rol oynadığından bahsetmektedirler. Buna bağlı olarak bazı tasarımcılar sürekliliği ve uyumu sağlamak için boyut, ölçek, üslup, oran ve renk kullanımında tarihi yapılar ile benzer elemanlar kullanmakta, bazı tasarımcılar ise çekicilik yaratmak, tanınabilirliğini ve algılanabilirliğini artırmak için zıtlık yöntemini tercih etmekte olduğunu aktarmaktadır [90]. Bu görüşe paralel biçimde Dibner ve Dibner'de tarihi çevrede yapı yapmanın birçok yolu olacağını söylemiş ve bu sınıflandırmayı;

- Orijinal dokunun aynısını yapmak olan kopyalama yöntemi,
- Mevcut çevrede bulunmayan mimari elemanlarla yaratılan zıtlık/kontrast yöntemi,
- Eski binanın ölçülerini ve bezmelerini çağdaş malzeme ile yeniden yaparak kullanan çağrışım yöntemi,
- Kavramların birleştirilerek kullanıldığı geçiş yöntemi,
- Mevcutta bulunan tarihi yapıların oranlarını koruma yöntemi ve
- Sadece cephenin korunarak iç işleyişin tamamen değiştirildiği cephecilik yöntemi,

şekilde ifade etmiştir [91].

Tasarım temelinde öznel veriler içermekle birlikte tarihi çevre içinde tasarım daha karmaşık bir hal almakta, çevrenin verileri tasarım kararları üzerinde daha etkin bir rol oynamaktadır. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında başarılı uygulamanın temel şartları English Heritage tarafından şu maddeler ile ifade edilmiştir;

- Tasarım alanın tarihi ve coğrafyası ile iyi bir ilişki kurmak,
- Çevresindeki yol akslarının gelişmesini dikkate almak ve olumlu katkıda bulunmak,
- Önemli manzara ve cephe görünümlerine saygılı davranmak,
- Komşu binaların ölçeğine saygılı davranmak,
- Mevcut binalardaki kadar kaliteli yapı malzemesi kullanmak,
- Çağın özelliklerine uygun yeni görünüm ve doku oluşturmak [92].

Sack, "Eski ve Yeninin Bütünleşmesi" adlı çalışmasında, yer ve zamandan bağımsız soyut bir stil aramanın hata olacağını belirtmiş ve bütünleşmede öne çıkan üç kavramdan bahsetmiştir. Bunlar; arsa, kontrast ve alıntıdır. Arsayı her yeni tasarımın nasıl olması gerektiği konusunda çerçeve hazırlaması, kontrastı bazen tasarım konusunda tek çıkar yol ve alıntıyı ise tasarım yaparken aynı elemanın farklı farklı yorumlarla kullanılması, morfolojik ilişkilerin önemsenmesi olarak ifade etmektedir. Mimarlığı var olanla bütünleşmek, yere verilen değerin artması ve içinde bulunulan yerin ruhunun hatırlanması olarak tanımlamaktadır. Bu tasarım yollarından hangisinin kullanılacağı da bu özelliklerin tasarımcı tarafından iyi özümsenip, özümsenmemesiyle doğru orantılı olarak değişiklik göstermektedir [93].

Hürol ve Ercan ise tarihi yapılarda yeni yapı tasarım için üç kriter belirlemiştir. Bunların ilk ikisinde teknolojinin ifadesi aranırken, üçüncü yaklaşım modelinde kültürün ifadesi aranmaktadır. Bunlar;

- Tarihi çevrelerde yapılacak binaların var olan çevreye uyması gerekmediği düşüncesi

- Optimum biçim özelliklerine uyumun hedeflenmediği ve teknolojinin ifadesinin abartılı olarak arandığı mimari biçimlenme anlayışında tarihi yapı ile zıtlık oluşturmak amaçlanmaktadır.

- Tarihi çevrelerin korunması ve bu çevrelerde uygulanacak olan yeni binaların mevcut çevreyle uyum içinde olması gerektiğini savunan düşünce tarzı. Bu grubun temel özelliği, optimum biçim özelliklerine uyumun hedeflenmeyip, kültürün ifadesinin aranmasıdır [94]. Burada kültür ile kastedilen, belli bir dönemi yansıtan, bu dönemle ilgili fiziksel anlamda belge niteliği taşıyarak günümüze dek korunarak gelebilmiş tarihi çevrelerin oluşturduğu sosyal, toplumsal, ekonomik birikimdir.

Tarihi çevreler toplumsal ve sosyal verileri sağlayan önemli kaynaklar olmakla birlikte, tarihi çevre içinde tasarım yaklaşımını etkileyen bir diğer faktör toplumların bu konudaki tutumlarıdır. Tekeli ülkemizde bu durum ile ilgili üç tutum olduğunu belirtmiştir. Bunlar;

- Bilinçli olarak tamamen yeni bir kültür almaya çalışmak olarak tanımlayabileceğimiz reddi mirasçı tutum,

- İkinci tutum buna tam zıt noktada duran kültürel mirasa sahip çıkan değişmeyi yadsıyan tutumdur.

- Üçüncü tutum ise, kültürün sürekli bir bütün olarak oluştuğu, değiştiği düşüncesinin etkili olduğu devrimci bir değişmeyi öngörmektedir [95].

Kurrent *"Eski binalarla uğraşırken göstermemiz gereken saygı ve yeni binaları tasarlarken sergilememiz gereken incelik istenilen senteze izin vermeli. Eski tarihi çevreye saygı ve yeni planlamada incelik sarkacın arasında sallandığı noktaları ve bizim eski bir çevrede yapı yaparken ki yaklaşımımızı belirlemeli. Saygı geçmişle eşanlamlı, incelikse geleceğin metaforu olarak algılanmalı. Gelecek ve geçmişin arasında, sürekli değişen ve aktif olabileceğimiz tek mümkün düzlem olan şimdi yatar."*

[96] sözleri ile tarihi yapı ve tarihi dokuda yeni tasarımın incelikli bir yaklaşım gerektirdiğini ifade etmiştir.

Farklı toplumların farklı dönemlerde oluşturdukları tarihi çevreler, kentin ve çevrelerin kimliğinin oluşmasında, algılanabilirliğinin sağlanmasında ve insana çevresiyle bağ kuracak veriyi sağlaması açısından önemli bir noktadadır. Bu bağlamda tarihi çevrelerde yapılan herhangi bir yanlış uygulama ya da onarım, geçmiş uygarlıklardan günümüze gelen izlerin bir kısmını ya da tamamını silerek şehirlerin kimliksizleşmesine ve yapı yığınlarıyla dolmasına sebebiyet verebilmektedir. Tarihi dokuda tasarım bu yüzden birçok uzman ve araştırmacının ilgi odağı ve günümüzde tartışılan bir konu olarak gündemdeki yerini korumaktadır.

Tarihi çevrede tasarım konusunda yukarıda da bahsedildiği üzere birçok tasarımcının düşünce ve eylemsel yaklaşımlarına yön veren birçok tasarım modeli geliştirilmiştir. Tasarım yaklaşımlarında genelde mevcut tarihi dokudan referans alma söz konusu olurken, bazen var olan dokunun taklidi ya da yorumlanması bazen de mevcuttan tamamen farklı yaklaşımlar tercih edilmektedir. Konu ile ilgili yerel literatür tarandığında ise tarihi dokuda yeni yapı tasarım yöntemlerinin genel olarak üç başlık altında sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu sınıflandırmayı Velioğlu, Uygunluk (Biçimlerin Yorumu- Biçimlerin Taklit Edilmesi), Zıtlık, ve Serbest Yaklaşımlar (Velioğlu, 1992) olarak üç ana başlık altında değerlendirirken, Baytin; benzer bir yorumla Üslüba Bağlı Yaklaşımlar (Yeni Yöreselcilik- Tarihselcilik), Bağlamcı Yaklaşımlar (Bağlamcılık, Mekancılık, Ekolojik), ve Kuralcı Yaklaşımlar (Baytin, 2000) olarak sınıflamıştır [46]. Çalışmanın ilerleyen aşamalarında tezde anılan araştırmacıların sınıflandırması geliştirilerek 4.bölümde (Norman Foster) incelenecek parametrelere temel oluşturacak olup, aşağıda Baytin'in yaptığı sınıflandırma da kısaca anlatılmıştır.

Baytin tarihi dokularda yeni tasarım anlayışını üç temel başlık altında incelemiştir. Bunlar;

1. Üsluba Bağlı Yaklaşımlar
2. Bağlamcı Yaklaşımlar
3. Kuralcı Yaklaşımlar

1. Üsluba Bağlı Yaklaşımlar

Günümüzde var olan bir çevre ya da yeni oluşturulan çevrelerde kuramsal mimarlık ve kuramsal olmayan mimarlık olmak üzere iki yaklaşım mevcuttur [97]. Üsluba bağlı yaklaşımların iki kolu olan yeni yöreselcilik kuramsal olmayan mimarlıkla, tarihselcilik ise kuramsal mimarlıkla bağdaştırılabilmektedir [64]. Kuramsal olmayan mimarlık insanların yaşamı ve eylemleri sonucunda oluşan, kuramsal mimarlık ise mimarlık teorileri ve modalarını yansıtan terimler olarak kullanılmaktadır.

Yeni Yöreselcilik: Kültürel üslup, anıları, bireysel, toplumsal deneyimleri içeren, rastlantısal ya da düşünülerek oluşturulmuş nesnelerin tümünden meydana gelmektedir. Yörelselci mimarlık kuramsal şartları bulunmayan, bölgesel karakterin izlerini taşıyan, rastlantısal olarak çıkmış pek çok ayrıntının bilinçle uygulandığı, kültürel imgeleri barındıran uyumlu bir yaklaşım modelidir [97].

Tarihselcilik: Tarihselcilik daha kuramsal temellere oturan, antik dünyadan günümüze kadar yapısal çevrede bir önceki dönemden referans alınarak, alınan referansların tasarımda kullanıldığı yaklaşım biçimidir. Rönesans'tan beri birçok mimarlık kuramı Antik Yunan'da oluşturulmuş formları kullanmıştır. Aynı şekilde Rönesans döneminde Roma'nın formları kullanılmış, Yeni-klasik dönemde Roma ve Antik Yunan formları kullanılmış, Eklektisizm'de gotik formlar kullanılmıştır. 20.yy tarihselci akımlar ise tüm bunların yanı sıra bazı ulusal ve yöresel birimleri de kullanmışlardır [98].

2. Bağlamcı Yaklaşımlar

Bu bölümde anlatılacak olan ve Bağlamcılığın üç ana unsuru olan Bağlamcılık, Mekancılık ve Ekolojik Yaklaşımda amaç, yeni yapının bulunduğu çevre ile bütünleşmesi olup temelinde uyum kavramı yatmaktadır.

Bağlamcılık: Bağlam teriminin çağrıştırdığı üzere tasarım yakın çevresi ile etkileşim içinde olmalı, belli sokağın var olan formunu tamamlamalı ya da yeni formlar eklemelidir. Bağlamsal mimarlık, farklı çağ ve tarzdaki binalar arasındaki mimari

biçimleniş sorunlarıyla ilgilenmektedir. Bağlamcılık içinde yer alan tutumlar genel olarak yukarda görüşüne yer verilen çoğu araştırmacı ile paralellik göstermektedir.

- Mevcudun aynısını yapmak,
- Eski binaların verilerini kullanarak çağrışım sağlamak ve
- Eski binalardan tamamen farklı zıt bir yaklaşım olarak üçe ayrılır [97].

Mekancılık: Mimarlık tarihi sürecinde mekan kavramına bakılacak olursa, kavram modernizm ile önem kazanmış ve farklı dönemlerde cephe, kütle, süsleme vb. öğeler mekanda 20.yüzyıl mimarlığının en önemli sorunu olmuştur [98]. Mekancılık yaklaşımını benimseyen tasarımcılar dış eylemlerin yer aldığı kentsel mekan ve iç eylemlerin yer aldığı iç mekan özelliklerinden yararlananlar olarak ikiye ayrılabilirler [97].

Ekolojik Yaklaşım: Endüstrileşme sonrası çevre problemlerinin artmasıyla önem kazanan ekolojiye paralel olarak bu yaklaşımda bütünüyle doğaya uyumlu, teknoloji ve teknolojinin olumsuz yanlarından olabildiğince uzak çevreler oluşturmayı amaçlamaktadır [97].

3. Kuralcı Yaklaşımlar

Tarihi ve kültürel çevrelerin yok olmalarını engellemek ve yeni yapılaşmaların mevcut çevre ile ilişkisini sağlamak amacıyla, tasarımların nasıl olmasına dair kararlar geliştirilmiştir. Korunan alanlarda benimsenen tasarımların genellikle yerel idareler tarafından hazırlanan imar kanunları, koruma kurulu kanunları, tasarım rehberleri ve tasarım rehberlerinin bir sonraki aşaması olan kontrol listeleri dikkate alınması ile yapılmasıdır [97].

Tarihi çevreler içinde yeni yapı tasarımı için Baytin'in yukarda yaptığı sınıflandırma Velioğlu tarafından yapılan sınıflama ile paralellik göstermektedir. Tez kapsamında ise incelenecek olan yapılarda tarihi çevreler ile kurdukları ilişkide uyumlu ya da zıt ilişki kurma durumu ölçütler üzerinden sorgulanacaktır.

2.2. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Yaklaşımları

Belli dönem ve dönemlerde farklı kültürler tarafından oluşturulmuş mimari anlayışın izlerini taşıyan tarihi çevrelerde, yeni tasarımların form/biçim, malzeme, yapım tekniği ve üslup olarak nasıl olması gerektiği günümüzde yoğun olarak tartışılan bir konudur. Tarihi doku içerisinde yapılacak yeni yapı ve çağdaş ekler kendi döneminin birebir kopyası şeklinde mi olmalı, var olan dokunun özelliklerini referans alan uyumlu ya da benzer yapılar mı olmalı yoksa günümüz mimari izlerini taşıyan çağdaş örnekler mi olmalı sorunsalı tasarımcılar için karar verilmesi gereken kritik noktalardandır. Mimari tasarım sürecinde önemli bir yer tutan bu sorular bu çalışmada iki ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar;

1. Tarihi Çevrede Uyum/Benzer Yaklaşım
    - Tarihsel Biçimlerin Taklidi/Tekrar
    - Tarihsel Biçimlerin Yorumu

2. Tarihi Çevrede Zıt/Karşıt Yaklaşım

2.2.1. Tarihi Çevrede Uyum/Benzer Yaklaşım

Uyum, biçimlendirmede ölçü, oran, yön, renk, biçim, doku gibi tasarım ögeleri açısından benzerlik taşıyan ve tasarımda bütünlük özelliğini sağlayan temel ilkelerden biridir [99]. *"Uyum (armoni)/benzer yaklaşım, var olan dokunun verilerinden kaynaklı olarak, geçmişin göstergesi olan mimari elemanların, biçimlerin, ölçülerin/oranların yorumlanıp kullanıldığı, bir yerde de geçmişi çağrıştıran tasarım ilkelerinin uygulandığı yaklaşım türüdür"* [12]. Tarihi çevrelerde eski ile yeni arasında oluşturulan birliktelikte uyumu yakalayabilmek için bazen tarihi çevrenin bağlamından hareketle yorumlanan oran, ölçü, malzeme, renk ve üslup kullanılırken bazen eskinin aynısı (taklit/replika) kullanılarak yapılan iki tasarım yolu izlenmektedir. Bunlar kuramsal çerçevede;

- Tarihsel Biçimlerin Taklidi/Tekrar
- Tarihsel Biçimlerin Yorumu, olarak adlandırılmaktadır.

2.2.1.1. Tarihsel Biçimlerin Taklidi Tekrar

Tarihi dokuda tasarım yaparken bağlamına uygunluk söylemi altında geçmişten yararlanmanın abartılarak taklide dönüştüğü yaklaşım modelidir. Tarihi kent dokusunda bölgede etkili ve yoğun bulunan mimari ögelerin, elemanların, ölçülerin, düzenlerin ödünç alınarak birebir aynen kullanılması yaklaşımına dayanmaktadır [12]. *"Taklit etme/kopyalama yaklaşımında, geleneksel yapıların biçim, malzeme, cephe elemanları, renk vb. özelliklerin aynen tekrarı söz konusudur"* [100].

Yeni yapı tasarımında kuramsal çerçevede uygunluk ve dokusal bütünlük sağlamak adına benzerliğin abartılarak eskinin aynen taklit edildiği yapılar ne kendi döneminin özgün özelliklerini ne de bugünün çağdaş dilini yansıtmadığı için arada kalmakta, geçmişi korumak adına yapılmakla birlikte kesin belgelere dayandırılmadığı ve yapım sistemindeki uygulama hataları nedeniyle alanın niteliğini aşağı çekerek mekânın özgünlüğünü ve otantikliğini zedelemektedir [46]. (Şekil 8,9).

Şekil 8. Maison Carree Roma Tapınağı (M.Ö 19-16 yy) [101]

Şekil 9. Washington Anayasa Mahkemesi 1935 [102]

Dışardan bakıldığında birebir aynı görünmekle birlikte özgün malzeme ve yapım tekniği açısından büyük farlılıklar taşıyan, izleyicisini yanıltan taklit yapılar, koruma kuramının anayasası sayılan Venedik Tüzüğü'nün 9. Maddesinde belirtilen *"Onarım uzmanlık gerektiren bir iştir. Amacı, anıtın estetik ve tarihi değerini korumak ve ortaya*

çıkarmaktır. Onarım, kendine temel olarak aldığı orijinal malzeme ile güvenilir belgelere saygıyla bağlıdır. Faraziyenin başladığı yerde onarım durmalıdır; yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyondan farkı anlaşılabilmeli ve gününün damgasını taşımalıdır. Herhangi bir onarım işine başlamadan önce ve bittikten sonra, anıtın arkeolojik ve tarihi bir incelemesi yapılmalıdır" [55] ilkesine aykırı olması açısından, bilimsel belgeye dayanmadığından ve yanıltıcı olduğundan kuramsal anlamda kabul edilemez bir uygulamadır.

Bu yaklaşımla ilgili olarak Atina antlaşmasının 70. Maddesinde de şöyle bir ifadeye yer verilmiştir;

Sözde estetik kaygılarla hareket ederek, tarihi bölgelerde yapılmış olan yeni yapılarda geçmişin üslubuna bağlı kalmak, zararlı sonuçlar doğurmaktadır. Bu gibi görenekleri devam ettirmek veya bu gibi teşebbüslerde bulunmak hiçbir şekilde hoş görülemez. Bu gibi metotlar tarihten alınan büyük derse aykırıdır. Hiçbir zaman geriye doğru bir dönüş olmamış, insan hiçbir zaman geriye gitmemiştir. Geçmişin şaheserleri, bize, her neslin kendine has bir düşünce tarzı, anlayışı ve estetiği olduğunu ve hayal gücüne hız verecek bir vasıta olarak kendi devrinin teknik imkânlarının tümüne başvurduğunu göstermektedir. Körü körüne geçmişi taklit etmek, kendini yalan dolana mahkûm etmek, prensip olarak "sahte" olanı koymak demektir; çünkü eski çalışma şartları yeniden canlandırılamaz ve zaman aşımına uğramış bir ideale modern tekniği uygulamak, her türlü canlılıktan mahrum bir sahtelikten başka hiçbir şeye ulaştırmaz. "Sahte" olanı "gerçek" olanla karıştırmakla, bir bütün intibaına ulaşılacak ve katkısız bir üslup duygusu yaratılacak yerde, suni bir yeniden yapmadan başka bir şey elde edilemez; bu ise bütün kalbimizle muhafaza edilmesini istediğimiz gerçek eserlerin itibarını kaybetmesine yol açabilir [103].

Konuya paralel olarak Aydın, tarihi çevre içinde yeni yapı tasarımında ısrarla kaçınılması gereken noktayı mimarinin birebir taklit edilmesi olarak ifade etmiştir. Eski ve yeni yapılaşmanın ayırt edilmesine izin vermeyen bu tutum 1933 Atina Antlaşması ile eleştirilmiş, koruma kuramının anayasası sayılan 1964 Venedik Tüzüğü ile tamamen terk edilmiştir [104]. Yasal olarak tüzüklerde ve yönetmeliklerde kesin olarak karşı çıkılmasına rağmen bu yaklaşım uygulamalarda halen kullanılmaktadır.

Eskinin kopyalanmasıyla yaratıcılık kullanılmadan uygulanan yöntem, eski-yeni yapı okunurluğunu yok etmekte, çevreye pozitif bir değer katmamakta, monoton yapılaşma oluşturmakta, görsel ve algısal rahatsızlık yaratmakta ve izleyenleri yanıltarak kötü replikalara sebep olmaktadır [46]. Ancak bu özelliklerine rağmen, Krier, *"günümüzde yapılacak olan her yapının 18–19. yy tarzında tasarlanıp inşa edilmesinden yanadır. Hatta gerek inşaat tarzı, gerek malzemelerin bile yeni sanayinin yöntem ve ürünlerinden seçilmemesini ister. Post-modernciler tarafından uygulanan klasik bir cephenin arkasında yer alan modern bina önerilerini güzel cepheler arkasında sanayi saçmalığı' olarak eleştirir. Yüzyılların birikiminin oluşturduğu ve denenerek geliştiği için klasik olan, mükemmel değerlere sahiptir"* [12] düşüncesini savunmuştur. Krier bu görüşün her yeni çevre için geçerli olduğunu söylemektedir. Bu düşünceyi savunan tasarımcılara göre, tarihi çevre içinde yapılacak yeni tasarımlarda güzelliği kabul edilmiş tarihi biçimler kullanılmalı, tarihi çevrenin özelliklerini yansıtmayan yapılar çevrenin sürekliliğini bozmaktadır. Bu görüş paralelinde, Krier 1979 yılında Lüksemburg Les Halles İmar projesinde, tamamen eski yapı tiplerini kullanarak yeni bir yerleşim tasarlamıştır (Şekil 10).

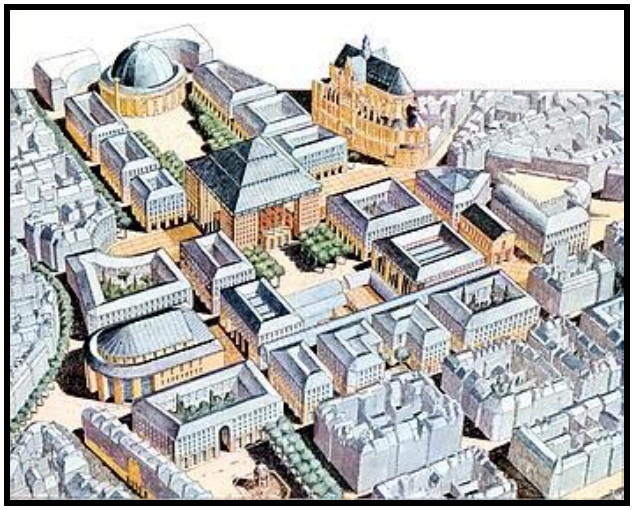

Şekil 10. Mimar ve kuramcı Krier'in
Lüksemburg Les Halles İmar projesi, 1979 [105]

Tarihi dokuda tasarımda taklit yaklaşımını uygulama konusunda uzmanların ve araştırmacıların görüşleri genel olarak, Krier'in tam zıttı şeklindedir. Birçok görüşte uzmanlar tarihi çevrede yapılacak tasarımların günümüz mimari dilini yansıtması

gerektiğini belirtmekte ve yanılsamaya sebebiyet veren tasarımlardan kaçınılmasını öngörmektedir.

Rasmussen "Yaşanan Mimari" adlı eserinde 19. yüzyıl hatalı düşüncelerinden birinin tasarımda en iyi sonuçların ancak tüm dünyada beğenilen eski yapıların kopya edilmesiyle alınabileceği inanç olduğunu söylemiştir. Modern bir kentte modern bir ofis cephesinin Venedik sarayının birebir replikası gibi yapıldığında, Venedik'te doğru yerinde ve uygun bir çevre içinde çok çekici olan bu cephenin, kopya edildiği bu yeni ortamda bütün anlamını ve özgünlüğünü yitireceğini belirtmiştir [106].

Altınöz taklit yaklaşımında mimarinin sadece kütle ve dış cephe özelliklerine indirgendiğini, mimarinin oluşumunda doğrudan etkin olan işlev, iç mekân, cephe gibi bileşenlerin yok sayılıp bir anlamda bir dekor yaratıldığını ifade etmektedir [86]. Bu bağlamda Öymen Gür, taklidi aşan mimari tutumların ve yaklaşımların yeni ufuklar açacağını ve uluslararası literatürde yerini alacağını söylemiştir [107].

Bektaş, çağının gerçek ürünü olan bir yapının yanına ancak gerçekten çağdaş olan bir yapı yakışabileceğini söylemiştir. Hatta yüzyıl içindeki koşullarda, o günkü yaşama biçiminden, yapım yöntemlerinden ve geçerli ilkelerden oluşturulmuş bir yapının, bugün aynısını yapmanın geçmişi kavrayamamak ve yüzyıllık geri kalmışlığın göstergesi olarak yorumlamıştır [108].

Eldem, tarihi çevrede yeni yapılacak binaların eski binaların üslup özelliklerinden yola çıkılarak, eski mimari ögelerin biçim, boyut ve kompozisyonu kullanılarak yapılmasını, dökülmüş dişler arasına yapılan proteze benzetmiş ve bu yaklaşımın tercih edilmemesi gerektiğini savunmuştur. Tarihi, gerçek ve otantik olanı korumanın ancak yeni yapının çağdaş yöntemlere yapılmasıyla sağlanabileceğini belirtmiştir [87]. Botton ise *"Biz kendimizden öncekiler gibi ideallerle değil yalnız gerçeklerle uğraşıyor, gerçeğe olan düşkünlüğümüzle gurur duyuyoruz. Bir yapıt o pespembe ideallerden ne kadar uzaksa, günün gerçeklerini yansıtmayı ne kadar iyi beceriyorsa o kadar övgü alıyor bizden. Bu yapıtı övüyoruz çünkü o bizim ne olmak istediğimizi değil, ne olduğumuzu yansıtıyor"* cümleleri ile açık bir şekilde taklit yöntemine karşı olduğunu ifade etmektedir [109].

Tarihi dokuda yeninin inşasında, taklit yöntemi günümüzde ülkemizde de dokusal bütünlük, bağlamına uygunluk, uyum yakalama gibi düşünceler altında sıkça başvurulan bir yöntemdir. Bunun birçok örneğini hem anıtsal hem de sivil mimaride görmek mümkündür (Şekil 11,12).

Şekil 11. Geleneksel Eskişehir Odunpazarı Evi

Şekil 12. Geleneksel dokuyu taklit Eskişehir Odunpazarı Evleri [110]

Tarihi çevreleri oluşturan tarihi yapılar kendi dönemlerinin mimari anlayış, imkânlarıyla çerçevesinde yapılmış ve o dönemi yansıtan ögelerdir (Şekil 13). Günümüzde yapılacak yapılarında ilerleyen zamanlarda tarihi sıfatını kazanacağı göz önünde bulundurularak yanılsamaya sebep verecek yapılar yapılmamalıdır (Şekil 14).

Şekil 13. Sultanahmet Camii [111]

Şekil 14. Çamlıca Projesi ikincilik ödülü [112]

2.2.1.2. Tarihsel Biçimlerin Yorumu

Tarihi kent dokusunda yaygın olan elemanların, biçimlerin, düzenlerin, ilkelerin, üslubun, malzeme yapısının, yapım tekniklerinin analiz edilmesi, değerlendirilmesi, yorumlanması ve çağdaş malzeme ve teknoloji ile ilişkilendirilerek yeni tasarımlarda kullanılması yolu ile tarihi çevrelerde bağlamsal uygunluk ve bütünlük kurmayı amaçlayan tasarım yaklaşımına dayanmaktadır [12]. Bu yaklaşımda yapı içinde bulunduğu tarihi çevre ile sürekli bir ilişki içindedir ve tarihi çevrelerden alınan veriler çağdaş bir dille yorumlanarak tasarım esaslarını belirlemektedir.

Uluslararası tüzük ve yasalarda kuramsal açıdan kabul görmüş bir uygulama yöntemi olan tarihsel biçimlerin yorumu, hem geçmişe hem de bugüne saygılı davranmayı sağlayacak geniş bir mimari tasarım perspektifine sahiptir. Tarihi çevrede yeninin inşasında, bağlamdan gelen verilerin soyutlanarak tasarım girdisine dönüştürülmesi, eskinin yeni bir yorumla ve çağın diliyle geleceğe aktarılması, dokusal bütünlüğün sağlanması, taklitten kaçınılması, kültürel süreklilik sağlanması, görsel ve algısal rahatsızlık yaratmaması, vb. yönler bu yöntemin olumlu özellikleri olarak sıralanabilmektedir [46].

Tasarımda en küçük bir yapı ögesinden genel siluete kadar her verinin yorumlanabilmesi tasarımcıya özgür hareket etme imkânı, bugüne ve tarihe saygılı davranma avantajı sağlamaktadır. Amaç, eski ve yeninin bir aradalığını sağlarken aynı zamanda ayrı birer öge oluşlarını yansıtarak zenginlik yaratmak ve zamanı okutmaktır.

Gottfried Böhm'ün Bensberg Belediye Binasında yaptığı tasarım, tarihi binanın biçim ve formunun devamını sağlayarak uyumu yakalarken, çağdaş malzemeler ve yapım tekniği ile yeni olduğunu anlatması açısından başarılı bir örnek olarak değerlendirilebilir (Şekil 15,16).

Şekil 15.16. Gottfried Böhm'ün Bensberg Belediye Binasını Uyum Yöntemi ile Tamamlaması [113]

Tarihi dokuların hepsi kendine has özgün özellikler taşıdığından, tarihi dokuda yeni yapı tasarımında her alan için tasarım yaklaşımları farklılaşmaktadır. Bu bağlamda her tarihsel çevrenin veya tarihi yapının kendine özgü bir yaklaşım gerektirdiği düşünüldüğünde, fonksiyon ve mekân organizasyonu, çağdaş malzeme, yapım tekniği konusunda sağladığı kolaylıklar açısından en çok tercih edilen yöntemdir. Kortan konu ile ilgili olarak, tarihteki mimarlık yapıtlarının analitik bir gözle incelendiğinde onlardan bir takım ilkeler çıkartılabileceğini, önemli olanın bu ilkelerin çağdaş koşullar ışığında yorumlanıp uygulanması olduğunu söylemiştir [114].

Akın ve Batur, yeni yapının içinde yer alacağı tarihi çevrenin özelliklerine dikkat eden vurgulanması gerekenin ne olduğunu bilen bir anlayışla yapılması gerektiğini ve eskinin yeni bir yorumla var olan çevrenin bir parçası olurken, kendi dönemini ve tavrını da açıkça ortaya koyan özellikte olması gerektiğini söylemiştir. Bu şekilde uygulanmış bir yapı geleceğe 20. veya 21. yüzyılda yapılmış bir yapı olarak aktarılacak ve tarihsel süreç içinde yerini alacaktır. Bu bakımdan, burada önemli olan nokta ne çevrenin kopyası niteliğinde olan ne de onu ezen, reddeden ve sadece kendi varlığını ön plana çıkaran bir tutumdur. Bu ara yaklaşımda asıl olan, içinde yeni bir tasarım gerçekleştirilecek çevreyi özel yapan özeliklerin iyi analiz edilmesi ve zor olanı hedeflemektir. Buradaki başarının anahtarı da, bilinçli yaklaşım ve mimari birliktelikle sağlanabilmektedir [115].

Oktay Ekinci ise; *"Kentin tarihi karakterini yansıtan doku, tek tek binaların, bu karakterde bütünleşen mimari form ve konumlarıyla oluşmuştur. Buna aykırı çözümler,*

"tescilli yapılar" dışındaki parsellerde yaygınlaşırsa koruması amaçlanan kentsel karakter de yok olacaktır. Yeni malzeme ve teknolojiler de kullanılsa, bu olanaklar "kültürel sürekliliği sağlama" yönünde de değerlendirilmelidir. "Modern mimari" anlayış, geleneksel çevreye saygıyı ve o çevreyle bütünleşen çözümleri dışlayan bir anlayış olmamalıdır" sözleriyle diğer uzmanlara paralel şekilde düşüncesini ifade etmiştir [116].

Budapeşte'de Atelier Peter Kis tarafından tasarlanan Atelier Peter Kis PLANT, Venedik Tüzüğü, Amsterdam Tüzüğü ve 2011 yılında tarihi çevre içinde yeni yapı tasarımına detaylı yer verilen Valetta İlkeleri'nin getirdiği yaklaşımlar açısından olumlu bir örnektir (Şekil 17,18). Tasarımda çevresinde bulunan tarihi binaların gabarileri ve kütlesi ile bir tutulan yapıda, pencere, kapı ve çeşitli elemanlar yorumlanarak uyum kullanılmıştır.

Şekil 17.18. Tarihsel Biçimlerin Yorumuna Örnek, PLANT – Atelier Peter Kis, Budapeşte [117]

Fransa'da Agence Colomes+Nomdedeu Architectes tarafından tasarlanan binada tamamen güncel, çağdaş bir mimari dil, malzeme ve yapım tekniği kullanılmış ve mevcut doku ile uyum yaklaşımı esas alınarak ilişki kurulmuştur (Şekil 19). Yapı işlev, kütle, cephe bütünlüğünü sağlarken, çevre yapılarla gabari, oran konusunda uygun ölçekle tasarlanmış, kullanılan çağdaş malzemeler ve çağdaş cephe yorumu ile kendi dönemini başarılı şekilde yansıtmıştır (Şekil 20).

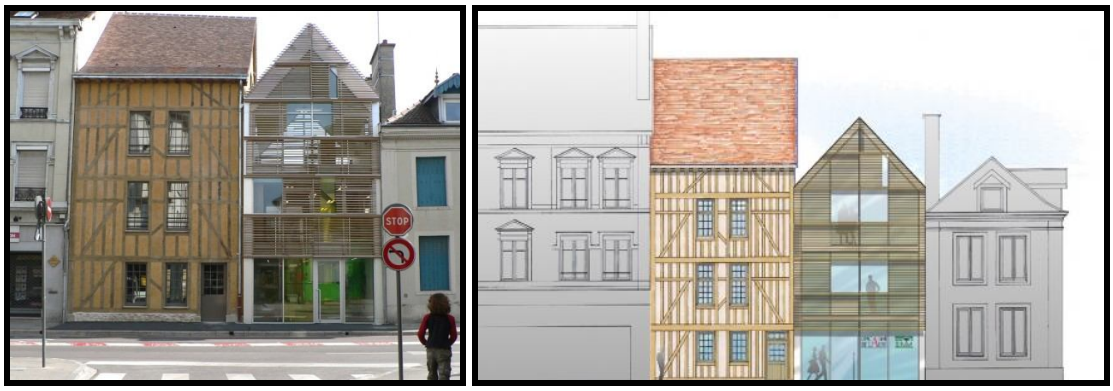

Şekil 19.20. Agence Commercıale Opac De L'aube- Troyes/Fransa [118]

Edouard François tarafından yapılan Hotel Fouquet Barrière (Şekil 21) ile Rafael Moneo tarafından yapılan Murcia Belediye Binası (Şekil 22) uyumlu yapma yöntemine verilecek diğer başarılı örneklerdendir. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda oluşturulan tüzükler ve kartalarda öncelikli olarak ele alınması gereken niteliğin tarihi çevrelere saygılı ve bu çevrelerin kalitesini artıracak, aynı zamanda kendi çağdaş özelliğini yansıtacak yaklaşımların uygulanması olduğu belirtilmektedir. Bu yaklaşım her iki yapı tarafından da sağlanmaktadır. Paris'te Champs Elysées üstünde, Hausmann döneminde oluşmuş bir doku içinde yer alan Hotel Fouquet Barrière binasında, gabari, kütle, cephe sürekliliği ile uyum sağlanırken, renk, malzeme ve dolu-boş dengesi ile yapı kendi çağını yansıtmaktadır. Rafael Moneo tarafından tasarlanan Murcia Belediye Binası da, kütlesel olarak gabari, oran, ölçek bağlamında çevre ile uyum sağlarken, cephenin çağdaş yorum ve malzemeler ile yeni olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Şekil 21. Hotel Fouquet Barrière, Paris - Edouard François [119]

Şekil 22. Murcia Belediye Binası- Rafael Moneo [120]

Tarihi biçimlerin yorumu dikkate alınarak tarihi çevrede uyumlu yapma yöntemine verilecek bir diğer önemli örnek Robert Venturi'nin Londra'daki Ulusal Galeri'ye (Şekil 23) yaptığı Sainsbury Kanat Ev'leridir. 1838 yılında William Wilkins tarafından yapılan yapıya ek olarak yapılan Sainbury Kanatı'nda, orijinal bina ile aynı malzemeler ve oranlar kullanılırken, cephe elemanlarının yenilikçi ve farklı şekilde tasarlanması, yeni ritm ve armoniler yaratılmasını sağlamıştır (Şekil 24). Böylece yeni olduğu anlaşılan yapı, aynı zamanda tarihi olanın kimliğine de saygılı bir şekilde yaklaşmaktır.

Şekil 23. Londra Ulusal Galerisi, William Wilkins, 1824 [121]

Şekil 24. Sainsbury Kanat, Robert Venturi, 1991 [122]

Türkiye'de yapılan örneklerden Sedat Hakkı Eldem'in Zeyrek'teki Sosyal Sigortalar Binası (Şekil 25), kütlesel hareketleri, cephe oranları ve topografyaya yerleşimi açısından uyum yaklaşımına verilecek olumlu örneklerdendir. Sosyal Sigortalar Binası cumba ve çıkmalarıyla, geniş saçaklarıyla, cephe oranları ve birimler arası kütlesel hareketleriyle geleneksel Türk mimarisinin başarılı bir yorumu olup, aynı zamanda topografyaya uyumu da oldukça olumludur.

Şekil 25. Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek [123]

2.2.2. Tarihi Çevrede Zıt/Karşıt Yaklaşım

Tarihi çevre içinde yapılan yapılardaki tasarım yaklaşımlarından biri de, zıtlık yöntemidir. Karşıt yaklaşım olarak da tanımlanan zıtlık yöntemi; tarihi doku içinde ölçü, oran, renk, biçim, doku, malzeme, form gibi tasarım ögeleri arasında bilinçli olarak saptanan zıtlık olarak tanımlanmaktadır. Bu görüşü benimseyen tasarımcılar zıt yaklaşım ile de bir uyum sağlanabileceği düşüncesindedirler. Tarihi alanlarla yaratılan bu zıtlıktaki amaç, çağdaş malzeme, mimari anlayış ve teknolojinin hem tarihi dokuyu hem de kendi özgün yapısını daha belirgin hale getirmesini sağlamaktır [12]. Bu tür uygulamalarda, çevreyi yaratan özgün nitelikleri ve çevrenin otantik değerlerini iyi bilmek ve tasarlanacak zıtlığı bu bilgiler çerçevesi içinde değerlendirip analiz etmek gerekmektedir. Yapıldığı alanda kolayca fark edilebilir olsa dahi, bu tasarımlar kendi içlerinde bir kompozisyon bütünlüğü taşımalı ve tarihi çevreyi reddeden bir tutumda olmamalıdır.

Zıt yaklaşım, günün malzeme, teknoloji, yapım tekniği, üslubu ve mimari anlayışının kullanılması sayesinde tarihi dokunun daha belirgin olarak ortaya çıkmasını sağlamakta ve böylelikle bir uyum yaratmaktadır. Bağlamına uygun oranlarla yapıldığında çağının dilini doğrudan yansıtması, herhangi bir yanılsamaya sebep vermemesi, fonksiyona uyumu ve tasarımcıya serbest hareket olanağı sağlaması açılarından olumlu bir yaklaşımdır [46].

Daniel Libeskind tarafından 1912 tarihli müze binasına 2002 yılında eklenen galerilerde zıtlık ilkesiyle dekonstrüktif bir yapı inşa edilmiştir (Şekil 26, 27). Yapının hem malzeme, hem teknoloji hem de oranlar açısından var olan tarihi bir bina ile bağdaşım noktası bulunmamaktadır. Tarihi bina veya çevreye zıt yaklaşımda çok sık tercih edilen cam ve çelik çağımızın yapım tekniği ve malzemesini yansıtmaktadır. İlgi çekici bir odak yaratan çağdaş yapı, hiçbir zaman tarihi yapıyı kütle, gabari ve oran olarak ezmemiştir. Tarihi yapıya eklemlenen yeni yapı strüktürel olarak da tarihi yapıya çok az yük getirmekte, istenildiği taktirde sorunsuzca geri sökülebilecek niteliktedir.

Şekil 26.27. Tarihi çevrede zıt yaklaşıma örnek Ontario Kraliyet Müzesi [124-125]

Karşıt yaklaşım konusunda birçok örnek veren Libeskind konu ile ilgili *görüşlerini "... açık bir toplumda çalışan bir mimar, kent içinde ifadesini bulan tarihin çatışan yorumlarıyla baş etme sorumluluğunu taşır. Anlamlı mimarlık üretmek tarihi alaya almak değil, onu anlamaya çalışmaktır; onu silmek değil, onunla uğraşmaktır"* [126] şeklinde ifade etmektedir.

Brolin ise bu konudaki görüşünü *"Görsel olarak birbirine taban tabana zıt iki ayrı eğilimin etkisiyle hareket etmek her zaman görsel olarak ilgi çekiciliği garantilemez. Sonuç birbirinden tamamen bağımsız, birbirine zarar veren ilgisiz sonuçlara doğru götürebilir. Gözlemcinin zıtlık-kontrast ile göz ardı etme-görmezden gelme arasındaki farkı ayırt etmesidir"* cümleleri ifade etmiştir [127].

Coll-Barreu Arquitectos tarafından Bilboa'da yapılan yapı hem form, hem malzeme hem de yapım tekniği açısından bulunduğu tarihi alanla tam bir zıtlık içindedir. Yapı etrafında bulunan yapıların oran, ölçülerinden veya cephe biçimlenişinden referans almamış, tamamen kendine ait bir dil yaratmıştır. Ancak kütle, gabari ve oran olarak tarihi çevreyi ezici bir tutumda olmayıp, yarattığı zıtlık sayesinde kendi döneminin özelliklerini yansıtmaktadır (Şekil 28,29).

Şekil 28.29. Tarihi çevrede zıt yaklaşıma örnek Basque Health Department Headquarters, Bilbao [128]

Malmö'de Tham & Videgård Arkitekter tarafından inşa edilen ve müze işlevinde kullanılan yapı renk tonundaki zıtlıkla kendini belli ederken, aynı zamanda malzeme, cephe düzenlemeleri, yapım tekniği, konusunda da çevresinde ki yapılaşma ile kontrast yaratmaktadır (Şekil 30,31).

Şekil 30.31. Tarihi çevrede zıt yaklaşıma örnek Moderna Museet Malmö [129]

2.3. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Ölçütleri

Tarihi çevrede tasarım konusu çeşitli kuramsal temellere dayanmakla birlikte, bu çevrelerde yapılacak yapının nasıl olması gerektiği günümüzde halen güncelliğini koruyan ve tartışılan bir konudur. Tasarımın yapılacağı alanın taşıdığı işaret, anlam, kimliğini oluşturan özgün özellikler, üslup ve dilin kavranabilmesi ve çevre verilerinin detaylı bir şekilde irdelenip çözümleme yapılması, yeni yapı tasarımının nasıl olacağına dair ipuçları sağlayabilmektedir [12]. Bu konuda birçok araştırmacı ve uzman tarafından yapılan çalışmalarda genellikle tasarımın yapılacağı yerin bağlamsal, çevresel ve mimari özellikleri üzerinde durulmuştur. Birçok mimarda bağlamdan esinlenerek eserlerini vermiştir.

Genel hassasiyetleri kavramsal bir taban yerleştirmeye çalışan Zeren, tasarımda gözetilmesi gereken kriterleri şu şekilde sıralamıştır [5];

Çevrenin Etkisi: Yapının yer aldığı tarihi dokudaki konumlanışı ve arsaya yerleşimi, yeni yapılacak yapının nasıl konumlanacağına dair ipuçları ve yapının malzemesini, üslubunu, biçimini etkileyecek unsurlar barındırır.

Ölçeğin Etkisi: yeni eklenecek olan yapının hem yatay hem düşeyde oluşturacağı hacmin insan ölçeğine ve çevre yapılarına etkisi, oran ve estetik kaygının oluşmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda doğru ölçek ve biçimde şekillendirilen yeni yapı, tarihi yapıyı ezmeyecek, kendi özgün özelliklerini gösterirken tarihi yapının da algısal olarak seçiciliğini artıracaktır.

Zıtlık Etkisi: İçinde tarihsel mekânlar barındıran bir çevrede yapılacak yeni yapıda zıtlık çeşitli yollarla sağlanabilmektedir. Malzeme, renk, ölçek, üslup ya da dokuda sağlanan zıtlıkla tarihi yapıya yaklaşım tutumunu deşifre eden bu kriterler oluşturulan başarılı örnekler bulunmaktadır.

Formun Etkisi: Yeni yapılacak ek ya da yeni yapının formunun nasıl olacağı da, tarihi çevrede bulunan yapılarla uyumu ya da zıtlığı sağlamaktadır.

Ritim Etkisi: Genelde tarihi çevreler içinde bulunan yapı/yapı grupları incelendiğinde cephe karakterlerinde kullanılan öge ya da motifin düzenli kullanımı ile ritim oluşturulmaktadır. Tarihi yapıya atıfta bulunarak oluşturulan yeni yapıda, bu öge ya da motiflerin farklı yorum, malzeme ve biçimleniş ile kullanılması, tarihi yapıya yaklaşımı belirleyebilmektedir.

Malzeme Etkisi: Yeni yapıda malzeme seçimi de tarihi çevrede yapılacak yapının niteliğini belirlemede önemli bir etkendir. Tarihi yapıya uyum ya da zıtlık malzemenin cinsi, rengi, dokusu ve kullanılışı ile kolay bir şekilde sağlanmakta, tarihi yapılarda oluşturulan yeni yapılarda genellikle cam, çelik gibi çağdaş malzemeler kullanılmaktadır [5]. Uygulamada çağdaş malzemelerinin daha çok tercih edilme nedenleri;

- Özgün malzeme ve teknikte uygulamayı yapan ustalarının yetersiz olması,
- Çağdaş malzemenin hafif ve kolay sökülür takılır olması,
- Tarihi yapıya yapısal müdahaleyi en aza indirgemeleri, az yük getirmeleri,
- Dönemin özgün kimliğini yansıtmaları,
- Tarihi yapıyla oluşturdukları kontrast sayesinde kimlik kargaşasını engellemeleri olarak ifade edilebilir [5]. (Şekil 32,33,34).

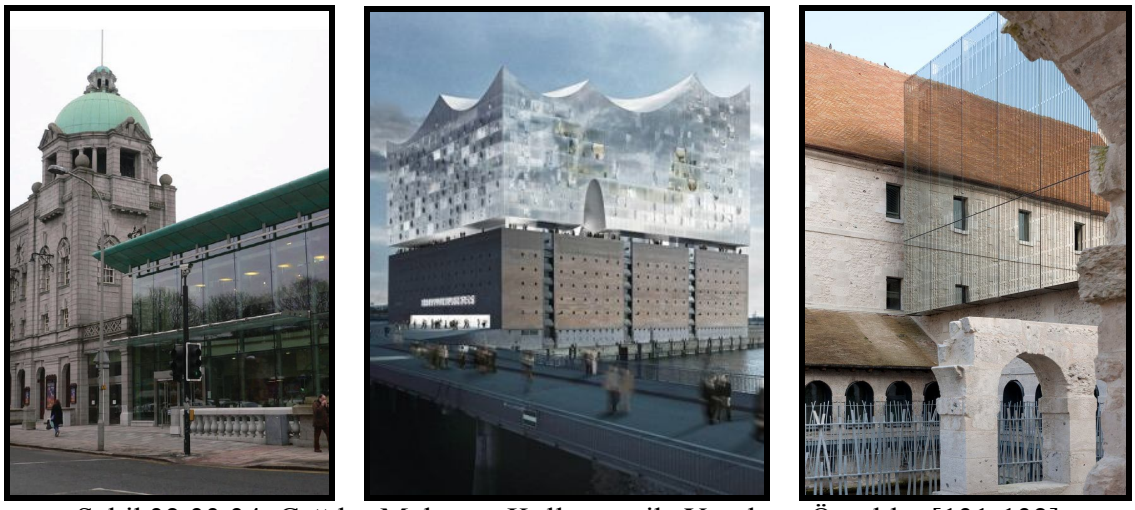

Şekil 32.33.34. Çağdaş Malzeme Kullanımı ile Yapılmış Örnekler [131-132]

İskoçya Hükümeti tarafından hazırlanan New Design In Historic Settings kentsel tasarım rehberinde tasarımcının özgür alanı kısıtlanmadan, tasarım aşamasında yardımcı olacak sekiz kriter belirlenmiş ve tasarımcının tek bir yöntem yerine tüm bu kriterleri göz önüne alarak tasarım yapmasının daha doğru olacağı belirtilmiştir. Bunlar;

Kentsel Yapı: Yeni yapı mevcut yapılaşmayı anlamalı ve var olan dokuya pozitif katkı yapacak bina, yerleşim ve yollar yapılmalıdır. Kentle bağlam uygunluğu sağlanırken tüm tasarımda birebir aynısının olması değil, tasarım sürecine yardımcı olacak verilerin sağlanması gerekmektedir.

Kentsel Damar: Yeni yapılaşma binaların yanı sıra kentlerin sokak yapısına, boşluk yapısına ve arazi yapısına uygun olmalıdır. Kentsel yapılanmadaki dolu-boş ritmine dikkat edilmeli ve yapısal geçirgenlik göz önünde bulundurulmalıdır.

Yoğunluk ve Karışım: Bir alanda çeşitlilik ve canlılık yaratmada en önemli unsurlardan biriside o alanın yapısal durumunun yoğunluğu ve karışımıdır. Tarihi dokulardaki yeni yerleşmelerde doğal ve güncel kullanılan alanların belirlenmesi, bölgeye özgü olan işlevlerin belirlenmesi yeni yaklaşım dinamiklerinde başarılı olmayı sağlayabilmektedir.

Ölçek: Tarihsel doku içinde yapılacak tasarımlarda çevredeki ölçek, hiyerarşi ve mevcut formların göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İnsan ölçeği, çevredeki binaların ölçeği, önemli ve stratejik alanların görünümü tasarımda önemli girdiler olmaktadır. Tarihi alanlarda mimarlar tasarımda oran sorunsalını çözmek için genelde proporsiyon ve saçak, pencere açıklıkları gibi mimari araçları kullanmaktadır.

Materyaller ve Detaylar: Tarihi alanlar geleneksel malzeme ile inşa edilmiş olup, 19. Ve 20. yüzyılda genellikle cam, çelik ve beton yaygın olarak kullanılmaktadır. Yeni yapılaşmada, yüksek kaliteli, iyi detaylandırılmış, sürdürülebilir ve geleneksel malzeme ile uyumlu materyal seçilmeli, geleneksel malzeme göz önüne alınarak renk, doku, desen seçiminde hassas davranılmalıdır.

Manzara: Yeni yapı tasarımında gerekli olan bir diğer özellik alanın topografyasını ve hâkim manzarasını iyi analiz etmektir. Manzara ile sadece doğal özellik içeren alanlar

kastedilmemekte, bunun yanı sıra insanlar tarafından inşa edilen mimari, estetik, arkeolojik ve sanatsal tüm alanlar kapsam içine alınmaktadır.

Önemli Yerler ve Görünüşler: Yeni tasarımlarda tarihi alanların taşıdığı nirengi nokta olma fonksiyonları ve tasarımların tarihi dokuya katkı sağlaması göz önünde alınmalı, tasarım buna göre şekillendirilmelidir.

Tarihsel Gelişim: Tarih alanlardaki katmanlaşmayı okumak, anlamak ve analiz etmek gerekmekte, yeni tasarımların bu katmanlaşmaya katkı sağlaması amaçlanmalıdır [133].

Düzgün ise yaptığı çalışmada tasarımı etkileyen faktörleri temel tasar ögeleri ve güncel kavramlar başlığı altında incelemiştir. Temel tasarım kriterlerini;

- Ölçü/Oran
- Işık/Renk
- Doku/Biçim
- Ritm/Tekrar
- Hareket
- Egemenlik
- Denge
- Koram
- Birlik

alt başlıkları altında incelerken; Güncel mimari kavramları ise;

- Şeffaflık/Saydamlık
- İç-Dış Geçirgenlik
- Masiflik
- Malzemeden Soyutluk
- Metafor
- Materyalite
- Katmanlaşma
- Esneklik
- Akışkanlık
- Karmaşıklık
- İkonik/Simgesel

alt başlıklarında detaylı olarak anlatmıştır [134].

Tasarımcının hangi çevresel verileri kullanarak tasarıma yön vereceğini belirlemesi için alanın tipolojik, morfolojik, yapısal ve kütlesel özelliklerini iyi analiz etmesi gerekmektedir. Brolin'e göre tarihi çevrede tasarım ölçütleri şu şekilde belirlenmiştir; [12].

- Sokaktan ileride veya geride inşa etme,
- Bitişik yapı düzeninden farklı olarak yapı aralarında boşluk bırakma veya aynı düzenin uygulanması,
- Kütle (büyüklük); yapı elemanlarının ve birimlerinin dizilmesi,
- Yaklaşık yükseklik,
- Cephe oranları ve yönü,
- Biçim ve siluet,
- Pencere ve kapı düzeni,
- Pencere ve kapı oranları/büyüklükleri,
- Malzeme,
- Renk,
- Doku

Tarihi çevrede tasarım konusunda birçok tasarımcı tarafından belirlenen çeşitli ölçütler, bazen kavram isimleri değişmesine rağmen çoğunlukla aynı olup, bu ilkeler Groat'ın belirlediği ana tasarım parametresi olan çevre, kütle ve cephe olmak üzere üç ana başlık altında toplanarak değerlendirilebilir. Bu başlıklar altında bulunan alt başlıklar ise, bir sonraki bölümde incelenen yapıların en net ve açık şekilde analiz edilmesi için tezde anılan araştırmacıların yaklaşımlarından geliştirilerek belirlenmiştir. Bunlar;

1. Çevre (Kentsel Entegrasyon, Odak Potansiyeli, Yaya Geçirgenliği, Bağlam)
2. Kütle (Gabari, Oran/Ölçek, Biçim/Form, Sürdürülebilirlik/Ekolojik Çözümler)
3. Cephe (Renk, Doku, Malzeme, Süreklilik)

2.3.1. Çevre

Tarihi çevre içinde yeni yapılaşma konusunda, yeni yapının bulunduğu çevre ile olan ilişkisi önemli bir ölçüt olmaktadır. Tarihi çevrede yeni yapıların ya da çağdaş eklerin çevresel bütün içindeki görsel ve algısal niteliklerini belirleyen mekân kurgusu, odak noktası olma durumu, bunu vurgulayan giriş aksları, peyzaj değerleri, geri çekilmeler ve ileri çıkma şekillerinin hepsi bu başlık altında değerlendirilebilir [12]. İlerleyen bölümde Sir Norman Foster'ın yapıları incelenirken çevre başlığı altında kentsel entegrasyon, odak potansiyeli, yaya geçirgenliği ve bağlam alt başlıkları değerlendirme kriterleri olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu kriterlerin tanımları kısaca şu şekildedir;

Kentsel Entegrasyon: Türk Dil Kurumu sözlüğünde entegrasyon "*bütünleşme, uyum*" [135] olarak tanımlanmıştır. Bir tasarım içindeki elemanlar ve görsel unsurlar bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirildiğinde, kompozisyondaki dağınıklığın ve parçalanmanın önüne geçilebilmektedir [136]. Entegrasyon kentsel bağlamda ise, kent kimliğini korurken, mevcut binaların yanına yeni bina ya da çağdaş ek katılımıyla zengin bir çevre yaratmak olarak tanımlanmıştır [137]. Kentsel ve mimari anlamda tasarımları etkileyecek entegrasyon kavramı, kütlesel ve sosyal açıdan şehrin uzak ve yakın çevresiyle her türlü ilişkisini sağlayan ve şehrin gelişmesini etkileyen etkenlerin tümü olarak tanımlanabilir. Korunması öngörülen alan ya da yapı değerlerini güçlendirmek ve mevcut yapılarla bütüncül bir kurgu içinde yeni yapı, çağdaş ek tasarımı yapmak kentsel entegrasyonu sağlayan önemli bir etkendir. Bu kapsamda, değerlendirme kriterlerinde, Norman Foster'ın yapılarının kütlesel, işlevsel, sosyal ve ekonomik yönden kente entegre durumunun tasarımlarda göz önüne alınıp alınmadığı sorgusu kentsel entegrasyon başlığı altında değerlendirilecektir.

Odak Potansiyeli: Bir tasarımı meydana getiren diğer öge, biçim ya da gruplara karşı üstünlük kurabilen nesne egemen sayılmaktadır. Egemenliğin en çabuk anlaşılan ve en sık kullanılan şekli ölçü egemenliği olmakla birlikte, tasarımlarda değer, doku, renk, biçim ve benzeri kriterlerle de egemenlik sağlanabilmektedir. Biçim ya da biçimler grubunun diğerine hâkim olabilmesi için her türlü egemenlikte zıtlık bulunmaktadır [138]. Frank Gehry'nin Prag'da bulunan Dans Eden Ev (Şekil 35) yapısı çevresinden malzeme ve biçim olarak farklılaşarak odak noktası oluştururken, Bierman

Henket Architect tarafından Hollanda'da Zwolle Vakfı Müzesin'e tasarlanan çağdaş ek yapısı da biçim, malzeme ve form olarak eklendiği yapıdan ayrışmakta ve bir nevi odak noktası oluşturmaktadır (Şekil 36).

Şekil 35. Frank Gehry Dans Eden Ev [139]

Şekil 36. Bierman Henket Architect Zwolle Vakıf Binası [140]

Boyut, şekil, konum, renk, doku yolları ile kurulabilen egemenlik tarihi çevrede tasarlanan yeni yapılarda oldukça fazla görülmektedir. Bu şekilde kurulan egemenlik, tarihi çevreye yaklaşım biçimini etkilemektedir. İncelenen yapılarda kriterler kapsamında değerlendirmede yapılırken, yeni yapı ve çağdaş ek tasarımlarının çevrelerine veya bulundukları yapıya herhangi bir özelliği ile egemenlik kurup kurmadığı analiz edilecektir.

Yaya Geçirgenliği: Geçirgenlik Türk Dil Kurumu sözlüğünde geçip gitme, geçebilmeye karşı elverişli olma durumu olarak tanımlanmaktadır [135]. Venturi ise, modern mimarlığın en önemli kıstaslarından olan geçirgenliği iç ve dış mekân arasında sağlanan süreklilik olarak ifade etmiştir. Venturi'ye göre akan mekân, birbirleriyle ilişkili yatay ve düşey düzlemler, kesintiye uğramadan bu düzlemlerin görsel bağımsızlığını sağlayan cam alanlar sayesinde oluşmaktadır [141]. Tarihi çevrelerde tasarım yapmanın çok boyutlu bir olgu olduğu göz önüne alınırsa, yeni yapılacak yapının halk tarafından ilgi çekici olabilmesi ve bulunduğu bağlamla ilişkisi açısından geçirgenlik önemli bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçirgenlik özelliği ile halkın binaya kolay dâhil edilmesi sağlandığı gibi çevresel ölçekte de geçirgen yapılar

bağlantı noktası konumunda çevresiyle daha entegre olabilmektedir. Bu bağlamda, incelenecek yapıların bulundukları çevredeki ve eklemlendikleri yapılardaki durumları göz önüne alınarak yaya organizasyonu açısından nasıl bir tasarım gerçekleştirildiği analiz edilecektir. Norman Foster'ın Londra'da bulunan BBC Radyo Merkezi Binasındaki eskizleri ve tasarımı yaya organizasyonunu göz önünde bulundurmakta, çağdaş malzemeler ile insan sirkülasyonunun devamlılığına izin vermektedir (Şekil 37,38,39,40).

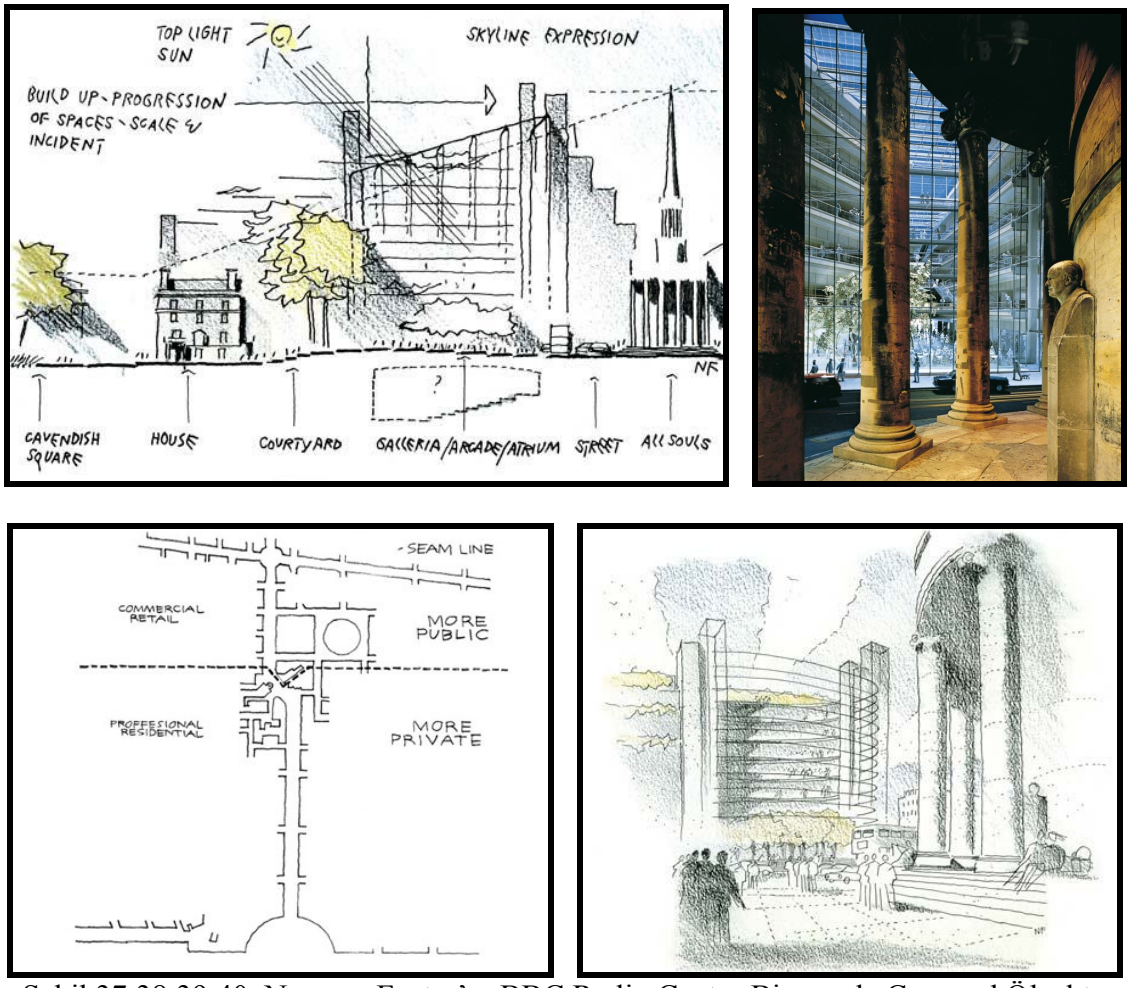

Şekil 37.38.39.40. Norman Foster'ın BBC Radio Centre Binasında Çevresel Ölçekte Yaya Organizasyonunu Gösteren Eskizler ve Resim [142]

Bağlam: Bağlam Türk Dil Kurumu Sözlüğünde "*Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü, kontekst*" olarak

tanımlanmaktadır [135]. Yerleşme sınıflandırması tartışmaya açık bir konu olmakla birlikte, fonksiyonel ölçütler ya da yerleşme şeklinin görünümleri, betimlemede yardımcı olmaktadır. Kırsal, kentsel, endüstriyel, toplu, dağınık ve plânlı gibi terimler, farklı insanlar tarafından değişik şekillerde yorumlanabilmektedir. Buna rağmen yerleşmeler, büyüklükleri, işlevleri, şekilleri, lokasyonları, yaşları, sahip oldukları konutların yapı malzemeleri ve kültürel nitelikleri bakımından sınıflandırılabilirler. Nevşehir Uçhisar dokusu doğal dokuyla bütünleşen konut dokusuna iyi bir örnek oluştururken, İtalya'da bulunan Urbino kenti ve Belçika'da bulunan Brugge kenti ise tarihi doku ve bağlama örnek olarak verilebilir (Şekil 41,42,43). Her bölge ve yöreye göre farklılık gösteren yerleşme dokusu ve bağlamı, tarihi çevre içinde yapılacak yeni yapı tasarımında tarihi dokunun bütünlüğü ve algısını bozmaması açısından önem taşımaktadır. İncelenecek yeni yapılarda ve çağdaş eklerde çevrenin bağlamının dikkate alınıp alınmadığı analiz edilecektir.

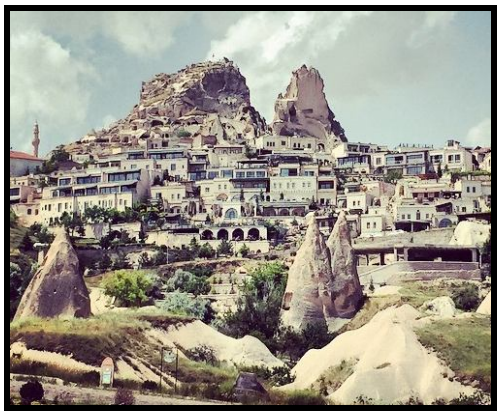

Şekil 41. Nevşehir Uçhisar Dokusu

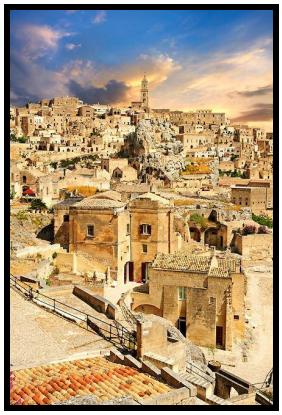

Şekil 42. Sassi Kent Dokusu [143]

Şekil 43. Brugge Kent Dokusu [144]

2.3.2. Kütle

Kütlenin biçimlenişi ve boyutu çevresel bütünlüğü etki eden önemli bir faktördür. Kütlesel devinim; gabari, yükseklik, biçimler/çeşitlilik, çatı çizgisi, düşey çıkmalar, ölçü/oran, ritm/tekrar, denge, siluet ve zıtlık gibi hacme ilişkin kurguları kapsamaktadır [12]. Bu bağlamda tarihi çevrelerde yapılacak yeni tasarımların hangi yöntemle yapılacağının belirlenmesinde kütlesel özellikler önemli bir yer teşkil etmektedir.

İncelenecek yapılarda kütlesel kriterler gabari, oran/ölçek, biçim/form ve sürdürülebilirlik/ekolojik yaklaşım olarak belirlenmiştir. Bunlar kısaca şu şekilde ifade edilebilir.

Gabari: Türk Dil Kurumu sözlüğünde "*Bazı eşyaya verilmesi gereken boyutları, yan görüşü çizmeye, hazırlamaya veya denetlemeye yarayan örnek*" olarak tanımlanan gabari mimari anlamında ise "*Bir binanın, yöre imar dairesinin öngördüğü azami yüksekliği*" [135] olarak tanımlanmıştır. En genel anlamı ile gabari binanın uzunluk, genişlik ve yüksekliğini belirleyen ölçüleridir. Bu bağlamda özellikle standart bir gabariye sahip tarihi çevrelerde yapılacak yeni yapı tasarımında, gabari tasarım yaklaşımının belirlenmesinde önemli bir ölçüt olmaktadır. Yeni yapıların, içinde bulunduğu bağlama göre gabarisinin ayarlanması, bazen çevresiyle tam bir uyum sergilemesi bazen de sembolik olma durumuna kadar giden zıtlık şeklinde ortaya çıkmaktadır. Norman Foster'ın New York'ta bulunan Sperone Westwater yapısı (Şekil 44) ve Wiel Arets Architects'in Amsterm'da bulunan konut yapısı (Şekil 45) çevresindeki yapıların gabarilerine yaklaşık oranlarla yapılmış çağdaş örneklerdir.

Şekil 44. Norman Foster Sprerone Westwater Yapısı [145]

Şekil 45.Wiel Arets Architects konut yapısı, Amsterdam [146]

Oran/Ölçek: Hasol Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğünde ölçüyü, "*Çeşitli nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirten*

ölçme birimi" olarak tanımlamıştır [22]. Kuban ise ölçü kavramını mimari boyutuyla üçe ayırmıştır. Bunlar;

- Yapının içlerinde yaşayacak insanlarla ölçülü olması olarak tanımlanan, 'insana göre ölçü'
- Yapının fiziksel çevresi ile olan ilişkisini belirleyen 'çevreye göre ölçü'
- Üçüncü anlamı ise, yapının 'kendi içinde ölçülü' olmasıdır [147].

Türk Dil Kurumu sözlüğünde oran "*büyüklük, nicelik veya derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütünü arasında bulunan bağıntı*" [135] olarak tanımlanmıştır. Mimari anlamda ise, "*bir yapının çeşitli parçalarının birbiri ve yapının bütünü ile meydana getirdikleri uygun ölçü ilişkileri*" dir [22]. Ching (2007) ise bunlara ek olarak Mimarlık-Biçim, Mekân, Düzen adlı kitabında görsel ölçekten bahsetmektedir. Görsel ölçeğin nesnelerin gerçek boyutları ile değil, aynı bağlam içindeki başka nesnelerin boyutları ile ilişkilerini anlattığını belirten Ching, tasarımcıların bu konuda özen göstermeleri gerektiğini belirtmiştir [148]. Bu bağlamda, tarihi çevrede yeni yapı tasarım yaklaşımları yükseklik, genişlik, derinlik gibi gabari oranları ile oynanarak belirlenebilir.

Biçim/Form: Türk Dil Kurumu sözlüğünde "*Bir nesnenin dış çizgileri bakımından niteliği, dıştan görünüşü, şekil, eşkâl*" [135] olarak tanımlanan biçim en genel anlamıyla, bir şeyin, bir mekânın şekli, bir binanın kitlesi, bir bütünün yapısı olarak tanımlanmaktadır. Tasarımın belirli çizgiler ile bir kalıba sahip olması veya bir nesneyi oluşturan dış kenarlar biçimi meydana getirmektedir [149]. Kısacası biçim: "*nesnelere, ayırt edici özelliklerini veren maddi öğelerin kurgusudur*" [150].

Cordan (2002) biçimi, tasarlama, yaratma etkinliğinin sonuç ürünü olarak tanımlamakta ve mimariyi var eden üç boyutlu soyut ve somut referansların biçim ile ifade edildiğini söylemektedir [151]. Bu bağlamda, biçim yeni yapılan yapıların ayırt edilebilmesi için somut ve soyut ögeler kurgusu oluşturmaktadır. Özellikle tarihi çevrede yapılacak tasarımların değerlendirme kriterleri kapsamında biçimin zıtlığı ya da uygunluğu mimarlık yapıtının çevre ile olan ilişkisinde önem kazanmaktadır.

Farklı biçimlerde tasarlanmış yapılara, Frank Lloyd Wright'ın New York'ta tasarladığı Guggenheim Müzesi ve Louvre Müzesine ek yapı olarak L.Ming Pei'in tasarladığı Louvre Piramiti örnektir (Şekil 46,47).

Şekil 46. Frank Lloyd Wright Guggenheim Müzesi [152]

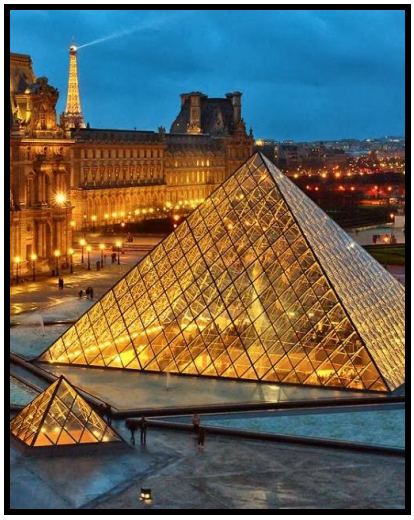

Şekil 47. L.Ming Pei Louvre Piramiti [153]

Ekolojik Çözümler: Sürdürülebilirlik kelime anlamı olarak, çeşitlilik ve üretkenliğin devamı, daimi olabilme yeteneğini korumak olarak tanımlanmaktadır [154]. Sürdürülebilirlik, çevresel, ekolojik, sosyal birçok boyut barındırmakta, insan ve doğa arasındaki dengenin sağlanması ile var olabilmektedir. İncelenecek yapılarda özellikle analiz edilecek olan konu, sürdürülebilirlik kapsamında bulunan ekolojik tasarım yaklaşımıdır. Ekolojik tasarımı Utkutuğ ve Elker, "*ürünlerin, sistemlerin, süreçlerin yaşam döngüleri boyunca çevrelerine, doğaya, ekosistemlere hiçbir zarar vermeden uyum içerisinde entegre olabilecekleri tasarımlar bunlar. İnsana ve doğaya verilen zararın en aza indirilebilmesi birincil hedef; ama temel hedef aslında hiç zarar verilmemesi. Temel kuralları pek çoğunuz belki duymuştur; tasarruf etmek, tekrar kullanmak, dönüştürmek, yenilenebilir çevre dostu ve sağlıklı olana öncelik tanımak*" şeklinde tanımlamışlardır [155].

2.3.3. Cephe

Yapıların yüzeyinde bulunan doluluk boşluk oranları, renk ve doku özellikleri, süslemeler, ritm/tekrar, malzeme, pencere ve kapıların boyut ve biçimlenişi yapının cephesel oranlarını oluşturmaktadır [12]. Tarihi yapıdaki cephe oranlarının aynısı farklı malzeme ve yapım tekniği ile kullanılabilirken, oranlar ya da dokusal özellikler yorumlanarak da kullanılabilmektedir. Ya da bu özellikleri tamamen geride bırakan bir tavırla zıt yaklaşım tercih edilebilmektedir.

Tarihi çevrelerin cephelerinden elde edilen renk, malzeme ya da oransal tasarım doneleri, hem geçmişe saygılı hem de günümüz özgün tasarım anlayışını yansıtan çağdaş yaklaşımlar için önemli veriler sağlamaktadır. Bu bağlamda bu başlık altında belirlenen tasarım kriterleri; renk, doku, malzeme ve süreklilik olmuştur.

Renk: Hasol rengi, "*Işığın eşya üzerine çarpmasıyla yansıyan ışınların niteliğine göre gözde oluşan duyumlardan her biri*" olarak tanımlamıştır [22]. Kıran ve Polatoğlu ise, "*Renk, duyular tarafından algılandığı zaman, onu izleyen sağlıklı bir göz olduğu zaman ve ışık kaynağı olduğu zaman vardır*" sözler ile ifade etmiştir [149].

Tasarlanan yapının formu, boyutları kadar rengi de ana tasarım kriterleri arasındadır. Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında görsel ilişkiyi sağlayan renk kriteri, tarihi dokuya yaklaşım modelini belirlemektedir. Tarihi dokuya ya da tarihi yapıya yapılacak ekler, renk sayesinde zıt ya da uyumlu bir birliktelik sağlamaktadır.

Doku: Ching, dokuyu, "*bir yüzeyin üç boyutlu yapısından dolayı sahip olduğu özel bir nitelik*" olarak tanımlar [148]. Roth ise mimarlığa çeşitlilik kazandıran birçok araçtan birinin doku olduğunu söylemiştir [156]. Bu tanımlamalardan yola çıkarak dokuyu malzemenin özgünlüğünü kazandıran etken olarak değerlendirmek mümkündür.

Aytuğ, doku kavramını doğada doku, mimarlıkta doku, kentsel doku ve sanatta doku başlıkları altında incelemiştir. Malzemelerin fiziksel dokusu, yapım tekniği ve örgünün oluşturduğu doku ve bezeme amacıyla yüzeylerde oluşturulan iki ya da üç boyutlu elemanların oluşturduğu dokuları, mimari doku olarak ifade etmiştir. Dokunun, mekân

algılamasında önemli bir yeri olduğunu, mekânı oluşturan dokulu yüzeylerin, gerek mekânın algılanan büyüklüğünü, gerekse mekânın anlamım etkilediği belirtmiştir [157]. Tarihi çevrelerde yapılacak olan tasarımlarda, dokunun seçimi ve özelliği tasarım yaklaşımlarına temel oluşturmaktadır. Shop Arcihtect tarafından New York'ta tasarlanan The Porter House eklemlendiği yapıyla renk ve doku olarak farklılaşmaktadır (Şekil 48). Marie-José Van Hee, Robbrecht & Daem tarafından Belçika'da yapılan Ghent Pazar Alanı yapısıda bulunduğu tarihi alanın rengi ve dokusuyla farklılaşarak öne çıkmaktadır (Şekil, 49). İtalya'da Pietro Carlo Pellegrini Arcitecture tarafından tasarlanan ek yapıda ise renk tonları benzer iken, çağdaş yapı tasarımı dokuda ki farklılaşma ile öne çıkarılmıştır (Şekil 50).

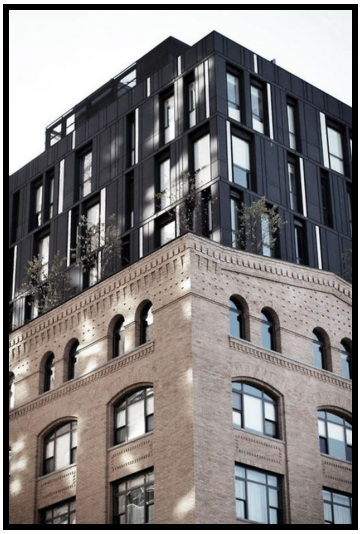

Şekil 48. Shop Arcihtect The Porter House [158]

Şekil 49. Marie-José Van Hee, Robbrecht & Daem Ghent Pazar Alanı [159]

Şekil 50. Pietro Carlo Pellegrini Architecture [160]

Malzeme: Soygeniş'e göre "*Her malzemenin kendine özgü bir karakteri vardır. Bu karakter, o malzemeye ilişkin renk, doku gibi görsel özellikler olabileceği gibi malzemenin kimyasal, fiziksel özellikleri, taşıyıcılık özelliği, dayanıklılığı, elde edilebilirliği, maliyeti, işleme kolaylığı gibi özellikler de olabilmektedir*" [161].

Aydın'da tarihi çevre içinde yapılan tasarımlarda kullanılacak malzemelerinin seçimini, çevre bütünlüğünü etkileyeceğini ve bundan dolayı çok önemli olduğunu ifade etmiştir

[104]. Tarihi dokuda yapılacak bir tasarımda zıt malzeme kullanımı ile yeni yapılacak yapının algısı kolaylaşmakta ve zıt yaklaşım yaratılabilmektedir. Benzer malzeme ile zıt yaklaşım yapılmak istendiğinde ise malzemenin rengi ve dokusu üzerinde değişiklik yapılmalıdır. Günümüze kadar ulaşmış ortaçağ kenti olan Brugge'da bir konu yapısında, renk ve doku benzer özellikler gösterirken malzeme farklılığı ile yeni yapı ortaya çıkarılmıştır (Şekil 51). Yine Brugge'da bulunan bir yapı biçim, oran/ölçü ile çevresi ile uyum içindeyken çağdaş malzeme kullanımı ile tamamen ayrılmaktadır (Şekil 52).

Şekil 51. Brugge'da Konut

Şekil 52. Brugge'da Bir Yapı

Süreklilik: Türk Dil Kurumunda süreklilik, sürekli olma, kesintisiz olarak sürüp gitme durumu ve devamlılık olarak açıklanmaktadır [135]. Güney, mimarlıkta sürekliliğin geleneksel toplumlarda kendiliğinden oluştuğunu, modern sistemlerde ise tercih edilen bir kavram olarak karşımıza çıktığını ifade etmiştir. Bu bağlamda sürekliliği amaçlayan tasarımlar, tercihlere dayalı olarak şekillenmektedir [162]. Süreklilik kavramı, mimari boyutta yapıların sürekliliği, tarihsel süreklilik ve cephe sürekliliği gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Tarihi çevrede yeni yapı tasarım kıstasları belirlenirken süreklilik kavramı cepheyi yaratan eleman ve araçların sürekliliği bağlamında değerlendirilmiştir.

Tarihi kent dokusunda belirlenen kriterler genelde benzerlik göstermektedir. Bu bağlamda, tarihi çevre içinde tasarım konusunda bir sonraki bölümde incelenecek Norman Foster yapıları "Çevre, Kütle, Cephe" ana başlıkları altında belirlenen tasarım ölçütlerinden yararlanılarak uyumlu ya da zıt yaklaşıma göre analiz edilecektir.

3. BÖLÜM

TARİHİ ÇEVREDE YENİ YAPILAŞMA UYGULAMALARININ NORMAN FOSTER ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Bir mimar olarak;
Şimdinin ve bilinmeyen geleceğin tasarımında,
Geçmişin farkında ve bilincinde olmak gereklidir…
Norman Foster

3.1. Norman Foster ve Mimarlığı

Tarihi çevrelerde mimari tasarımın nasıl şekilleneceğini belirleyen pek çok etmen bulunmaktadır. Tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımında kavramlar, yasal ve yönetsel süreçlerin yanı sıra mimarın bu konudaki tutum ve eylemsel davranışları en önemli belirleyicilerdir. Mimar, tasarım sürecinde birçok veriyi sentezleyerek sonuç ürüne ulaşma çabasındadır. Çalışmanın bu bölümünde dünya genelinde mimarlık alanında birçok yapısı bulunan ve mimarlık alanında etkili, yönlendirici özelliğe sahip Norman Foster'ın hayatı, mimari anlayışı ve tez için örneklem olarak seçilme nedenleri anlatılmış, konu ile ilgisi bağlamında belirlenen yapıları, tasarım yaklaşımları, koruma kriterleri, tarihi doku içinde yeni yapı ölçüt ve yöntemleri gibi belirleyiciler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu irdelemeler sırasında mimarın, tasarım yaklaşımı tasarım ölçütleri üzerinden uygun ya da zıt yaklaşımlardan hangisini tercih ettiği sorgulanmış ve Çevre, Kütle ve Cephe ana başlıkları altında bir önceki bölümde anlatılan tasarım kriterleri üzerinden yapıların analizi yapılmıştır. Bunlar;

- Çevre başlığı altında; kentsel entegrasyon, odak potansiyeli, yaya geçirgenliği, bağlam,
- Kütle başlığı altında; gabari, oran/ölçü, biçim/form, ekolojik yaklaşım,
- Cephe başlığı altında ise, renk, doku, malzeme ve süreklilik olarak belirlenmiştir.

Mimarın ve yapıların seçiminde, literatür taraması, gözlem teknikleri ve tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunun bağlamı dikkate alınmıştır. Tarihi çevrelerde yapılan yeni tasarımlar tarihi çevrede yapılmış yeni bir yapı olabilirken, tarihi yapı grubuna eklemlenmiş ek yapı niteliğinde birbirinden farklı durumlarda olabilmektedir. Bu bağlamda Norman Foster'ın farklı ülkelerde, hem tarihi çevrede yeni yapı, hem de tarihi yapıya çağdaş ek olarak tasarlanmış birçok yapısının bulunması Foster'ın seçilmesi konusunda etkili olmuştur. Tarihi dokudaki tasarım yaklaşımına birçok parametreyi göz önüne alarak ilk kez değinen bir çalışma olma noktasında özgünleşen bu araştırma, seçilen örneklerin de birbirinden farklı nitelikte, farklı tasarım yaklaşımları ile, farklı işlevlerde ve farklı ülkelerde yapılmış olması sebebiyle önem taşımaktadır. Bu bölümde, mimarın ortaya koyduğu örneklerin kavramsal olarak tarihi dokuda yeni yapı yaklaşım yöntem ve ölçütlerine uyumunun tespit edilmesi yanında, mimarın tarihsel bağlamda yapı, ek yapı yaklaşımlarında, ülke bazlı sürecin, yasa ve yönetmeliklerin tasarımdaki etkisi değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Böylece her tasarım probleminin çözüm sürecinde karşılaşılan; tasarımcının probleme yaklaşımı, yöntem, ölçüt ve yasal-yönetsel kısıtlamaların tarihi çevrede yeni yapı tasarımı bağlamında etkisi ortaya konmaya çalışılmış, ülkemizde bu konudaki yaklaşıma referans oluşturma ve farklı bir vizyonla genel bir değerlendirme yapma imkânı sunmuştur.

3.1.1. Norman Foster

1935 yılında Manchester' da doğan ve orta gelirli bir ailenin çocuğu olan Norman Foster, lise öğretimini Manchester' daki Burnage High School'da tamamladı. Gençlik yıllarında özellikle Le Corbusier ve Frank Lloyd Wright'ın çalışmalarına ilgi duyan Foster, mimarlık eğitimini Manchester Üniversitesi Mimarlık ve Şehir Bölge Planlama

Bölümünde tamamladı. Üniversiteden mezun olduktan sonra 1961 yılında Henry Bursunu kazanarak yüksek lisansını Yale üniversitesinde yaptı [163]. (Şekil 53,54).

Şekil 53. Yale Üniversitesi'nde Foster'ın Proje Sunumu [163]

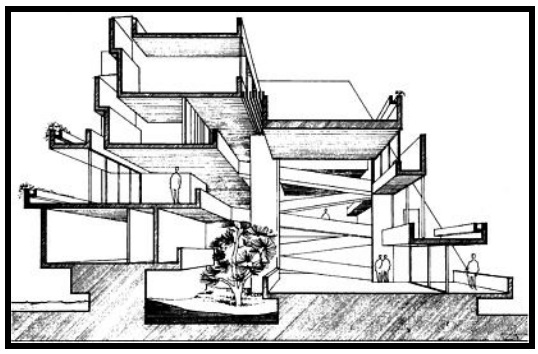

Şekil 54. Foster'ın Projesi, 1961 [163]

1963-1967 yılları arasında "Team 4" adı altında Richard-Sue Rogers ve eşi Wendy Foster ile birlikte çalışan Foster, 1967 yılında Londra'da adı daha sonra Foster and Partners olacak Foster Associates'i kurdu. Şirket, High Tech öncelikli tasarımları, teknoloji ağırlıklı biçim ve fonksiyonel çözümlemeleri ön plana çıkarmasıyla mimari yaklaşımını belli etti. Norman Foster'dan (Şekil 55) başka beş ortaktan oluşan şirkette, Barry Cooke mali işlerden sorumlu, David Nelson endüstri ürünleri ve mobilya tasarımcısı, Spencer de Grey ve Ken Shuttleworth mimar, Graham Phillips de mimar ve proje yönetiminde çalışmaktadır.

Foster and Partners şirketi günümüzde dünya genelinde 32 ülkede faaliyet gösteren ve şehir planlamaları, kamusal binalar, havaalanları, kültür yapıları, tarihi binalar, köprüler, metrolar, büro, okul, ofis ve iş merkezleri, endüstri yapıları, ulaşım, özel ev ve ürün tasarımı gibi geniş çaptaki çalışma alanlarında birçok ürüne sahip dünya çapında bir mimarlık ofisidir. Foster and Partners şirketinde (Şekil 56), teknik kadroda mimarlar, yardımcı mimarlar, görselleştirme uzmanları, ürün tasarımcıları, grafik tasarımcılar, iç mimarlar, mekân planlamacıları ve maketçiler yer almakta, yardımcı kadroda ise, muhasebe, iletişim, doküman yönetimi, enformasyon teknolojisi, büro hizmetleri, personel yönetimi gibi birimler bulunmaktadır.

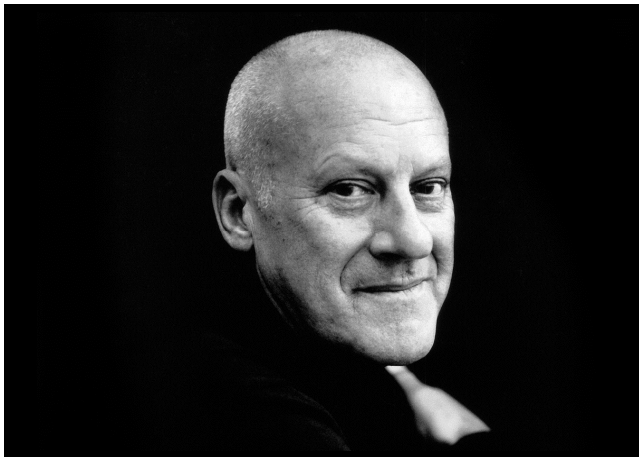

Şekil 55. Norman Foster [164]

Şekil 56. Foster and Partners Ofis Görüntüsü [165]

Dünyaca tanınmış sayısız başarılı mimarlık projesi yapması nedeniyle İngiltere kraliçesi tarafından, 1990 yılında şövalye unvanı alan Foster, 12 Haziran 1999'da yine kraliçe tarafından ömür boyu asilzadelik anlamına gelen "Lord" unvanı ile şereflendirildi [166]. Günümüze kadar yüzden fazla ulusal ve uluslararası yarışmada 220'den fazla ödül kazanan Foster, 1999 yılında mimarlığın nobeli olarak tanımlanan ve mimarlık ortamında önemli bir ödül olan 21. Pritzker Mimarlık ödülünü de kazanmıştır. 1967 yılında David Hockney, James Stirling, Willem de Kooning, Robert Rauschenberg, Anthony Caro, Frank Gehry, Renzo Piano, Leonard Bernstein, Mstislav Rostropovich, Ravi Schankar, John Gielgud, Ingmar Bergman, Akira Kurosawa ve Peter Brook gibi başarılı isimlerin de içinde bulunduğu özenle seçilmiş listesi olan Praemium Imperial Laureates listesine dâhil edilmiştir. 2002 yılında yaşam boyu başarılarından dolayı "Praemium Imperiale Yaşam Boyu Sanat Ödülü"nü almıştır. Foster'ın aldığı diğer ödüller arasında, 1999 yılında Berlin'de gerçekleştirdiği Reichstag Binası için MIIPIM Özel Jüri Ödülü (2000), AIA Altın Madalyası (1994), 1975 yılında Ipswich'te gerçekleştirdiği Willis Faber Dumas Yapısı için RIBA Ödülü (1990) ve RIBA Altın Madalyası (1983) sayılabilir. Foster and Partners, beş yüze yakın çalışanı ile Londra, Berlin ve Hong Kong başta olmak üzere farklı şehirlerde başarılı projeler yapmaya devam etmektedir.

3.1.2. Norman Foster Mimarlığı

Foster'ın tasarım anlayışı üzerinde Amerika'da öğrenim gördüğü zamanlarda tanıma fırsatı bulduğu Wright'ın şiirsel kurgusu, Kahn'ın mekânda ışığı kullanmaktaki yeteneği ve Mies'in tasarımlarında mükemmeli yakalama çabası etkili olmuştur. Başlangıçta benimsediği ilkeler bugüne değin yaptığı tasarımları yönlendirmiş, kullandığı yapım sistemi ve malzeme ile uyumlu biçim oluşturma, her zaman yeniyi arama tavrı istikrarlı bir biçimde devam etmiştir [167].

Modern, Geç Modern, Yüksek Modern ve Teknoloji Mimarlığı gibi sınıflama içinde Foster Mimarlığı eleştirmenlere göre Geç Modern grubu içinde yer almaktadır. Çünkü Foster, Yeni Modern olarak tanımlanan ve Modernist formlarla oynayarak dilin barok zenginleşmesini sağlayan Libeskind, Gehry, Koolhass ve Hadid gibi mimarlardan farklı olarak, modern mimarlığın ortaya koyduğu ilkeleri sürdürmek yolunda kararlıdır [168]. Charles Jencks Geç Modern eğilimini tanımlarken, modernizmin teknolojiye bağlılığından ve biçim soyutlamalarının sürekliliğinden söz etmektedir. Bu eğilimin post-modernizm gibi ön plana çıkan apayrı ikinci bir dil olmadığını, modernizmin kendi olanaklarının zorlanmasıyla oluşturulan dil zenginliği olduğunu ifade etmekte ve bu yaklaşımı Norman Foster ile özdeşleştirmekdir [169]. Bu düşünceler paralelinde kökleri Aydınlanma Çağı'ndan gelen Modernizm ile bağdaştırılan rasyonelliğin Foster'ın mimarlığının temelini oluşturduğunu söylemek mümkündür. Modernizm, günlük yaşamla ilişki kuramaması, tarihi ve geçmişi reddetmesi gibi başarısız yönleriyle eleştirilen bir tutum olmasına karşın Foster'ın modernliği ne insanı, ne günlük yaşamı ne de geçmişi reddetmekte, Foster iletişime dayalı rasyonellik anlayışını binalarında somut olarak kurgulamakta ve bu durum onun modernizmini farklı kılmaktadır [168].

Foster, mimarinin temelini oluşturan mekânsal kurguya titiz ve ciddi yaklaşımıyla hiçbir zaman modern olanın kötü olduğu düşüncesi etkisinde geri planda kalmamıştır. Çevremizin kalitesinin yaşam kalitesini belirlediğine inanan ve tasarımlarını bu çerçevede gerçekleştiren Foster, mimarlık yaşamını başlangıçtan itibaren biçimsel kaygılardan mimari ilkelere kadar tutarlılık içinde yürütmüştür. Foster'ın tutarlılığı ve bütüncül yaklaşımı sadece geçmişten günümüze kadar yaptığı yapılarında değil, tek

yapı ölçeğinde, binanın kendi içinde ve çevresiyle sağladığı ilişkide de görülmektedir [168].

Foster, 1969 yılında BP Shield'in Mart sayısında yayınlanan metinde, tasarımcının görevini en geniş anlamıyla, belirlenmiş problemlerin analizini yapmak ve en ekonomik tavır içinde en yüksek performansı başarmak için, en iyi biçimde hazır kaynakları organize etmek olarak tanımlamıştır. Birbirleriyle çatışma ve yarışma halinde olan bu gerekliliklerin problemlerin özünü oluşturduğunu ve sonuç ürünü ortaya çıkararak tarzları oluşturduğunu söylemiştir [170].

Bu görüş paralelinde Foster, mimarideki mekân kurgusunu kullanıcıların karmaşaya düşmeden hemen algılayabilecekleri nitelikte planlamaktadır. Onun tasarımlarında hiçbir gizemli tutumun olmadığı düzenli ve akılcı yaklaşım esastır. Mekânlarda saydamlık güçlü bir özellik olarak öne çıkmakta, iç mekânın dış mekân ile iç içe olması diğer bir ifade ile dışın içeriye alınması bazen yalnızca geçirgen yüzeyler ile sağlanırken, çoğunlukla da bina içinde yer alan oldukça geniş iç bahçelerle sağlanmaktadır [167]. Yapılarında yaya hareketini entegre etme ve iç mekanda kullanıcıya özgürlük tanıma endişesi birçok binasında öne çıkan diğer bir güçlü özelliktir. Tasarımlarında binayı şeffaf iç mekâna davet edici nitelikte ya da harekette akıcılığı sağlayan yürüyen merdivenler, galeriler ile tasarlaması bu durumu sağlamaktadır. Foster'a göre bina insan için aşılması gereken bir duvar değil, içine nüfus edilebilir ve içinde serbestçe hareket edilebilir bir varlıktır [168].

"*Beni gerçekten heyecanlandıran mimarlığın içindekilerdir. Bu biraz şeflik gibi. Bir ziyafet için pahalı malzemelere veya büyük fırsatlara gereksiniminiz yoktur. Mimarlık içinde bunun doğru olduğuna inanıyorum*" [171] sözleri ile Foster, hem tasarım konusundaki düşüncesini hem de uygulama biçimini ifade etmektedir. Foster basit ama yerinde, yeterli kullandığı ögeler ile kaliteli mekânlar yaratmaktadır [167].

Foster insan ve yaşam kalitesinin varlığın özünü oluşturduğuna inanmakta ve kalitenin her zaman nicelikten önce geldiğini, üslup ve modanın ikincil kalması gerektiğini düşünmektedir. Bu bağlamda çağa özgü kaliteyi yakalamakta teknolojik gelişmelerin kullanılması kaçınılmaz olmaktadır. Foster'a göre teknoloji gerekenin uygun biçimde

gerçekleştirilmesi ya da diğer bir deyişle nesneleri yapma sanatıdır. Teknolojiyi her defasında yeni bir yapım sistemi yaratmak için kullanan Foster, tasarladığı binaların kimliklerini biçimden çok strüktür ile ortaya koymaktadır [167]. Norman Foster teknolojiyi bürokrasi ve yönetici kadronun kullanım alanı olmaktan çıkarmış ve gündelik yaşama katmıştır. Bu sayede teknoloji otorite ya da güç aracı olmasından daha çok, insan yaşamına kolaylık getiren gündelik hayatın bir parçası olmuştur [168].

Yapı endüstrisi ile diğer endüstri arasında teknoloji transferine yönelik çalışmaları ile öne çıkan Foster için yapı, sadece gelişmiş teknolojinin uygulandığı bir alan değil; teknolojiyi zorlamaya, geliştirmeye, dönüştürmeye, yeni olanaklar yaratmaya yönelik bir deney alanıdır [169]. Bu düşüncenin izleri Foster'ın tüm binalarında daha iyi bir mekân kalitesine ulaşmak amacıyla incelikle tasarlanmış strüktür ile kendini göstermektedir. Malzeme ve teknolojik olanakları kullanmadaki yaratıcılığı ve cesareti onun mimarlık öğrenimine başladığı ilk yıllardan beri süren yapı detaylarına ilgisi sonucunda oluşan bilgisine dayanmaktadır. Foster'a göre tasarımda, öncelik açısından hiçbir detay küçük değil, tasarım bütünden en küçük detaya kadar ulaşan bir devamlılıktır. Bu bağlamda Foster'ın yarattığı strüktürel zenginlik tüm binalarında taşıyıcı sistemden yapı bileşenlerine kadar karşılaşılan bir özelliktir [167].

Foster strüktürün iki önemli düşünce paralelinde geliştiğini, bunlardan birinin sosyal ihtiyaçlar diğerinin ise teknolojik ihtiyaçlar olduğunu ifade etmiştir. Diğer bir deyişle iyi görünen ve iyi çalışan bir sistem kurgulanması gerektiğini söyleyen Foster, bu bağlamda fonksiyonun mu estetiğin mi daha önemli olduğu sorusunun yanıtsız olduğunu söylemektedir. Çünkü ona göre onlar ayrılamaz ve biri diğeri olmadan büyüyemez iki etkendir [172].

"*Stansted Londra Havayolları Binası'ndaki kafesli çatı örtüsü ve 12 metre yüksekliğindeki ağaçtan esinlenerek oluşturduğu taşıyıcı sistemin olgunluğu (Şekil 57,58), Tokyo Yüzyıl Kulesi'ndeki büro alanının kolonlarla bölünmemesi için yüksek katlar arasındaki ara katlar ile getirdiği çözümün üstünlüğü (Şekil 59,60,61) ve Frankfurt Commerzbank Genel Müdürlük Binası'ndaki her üç katta bir tüm büro mekânlarının farklı bir bahçeye baktığı ve rüzgar kıran bir tabakanın ardında açılan pencerelerin şaşırtıcılığı onun sanatına hayranlık duymayı yeterli kılar. Teknolojiyi her*

defasında yeni bir yapım sistemi yaratmak üzere kullanır ve bu çaba Foster'ın mimarlığının esasını oluşturur. Binaların kimlikleri biçimden çok ortaya konan strüktürleri ile belirginleşmektedir" [167].

Şekil 57.58. Stansted Havalanı, Londra, 1991 [173]

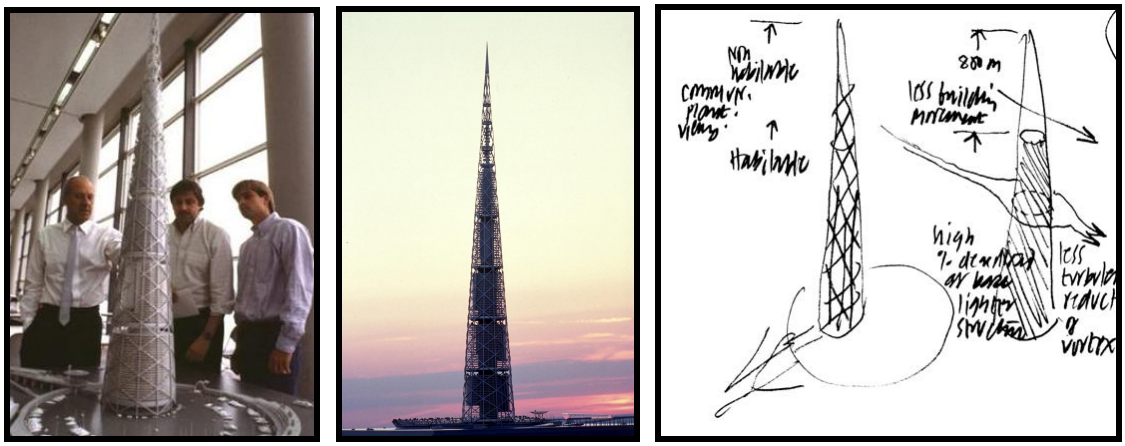

Şekil 59.60.61. Tokyo Yüzyıl Kulesi [174-175]

Dünya üzerinde küreselleşme, sanayileşme gibi etkiler üzerine oluşan yeni gelişmeler Foster'ı aynı zamanda çevre değeri, kaynak tüketimi ve teknolojinin nasıl kullanılacağı konusunda da hassas davranmaya itmiştir. Foster ekolojik mimarlık anlayışını "*Bence en uygun tasarım çözümü sosyal, teknolojik, estetik, ekonomik ve çevresel duyarlılıkları bütünleştirebilendir*" sözleriyle ifade etmektedir [176]. Ekolojik mimariye, yettiği kadar malzeme ve enerji harcanmasını sağlayarak katkıda bulunan Foster, bu tutumunu yüksek katlı binalarından kentsel ölçeğe uzanan geniş kapsamlı projelerinde dahi başarabilmiştir. İnsan sağlık ve mutluluğunun zenginlik ve bolluk ile gelmediğine

inanan Foster'ın bu çabasının arkasında yatan temel etken kaynakların sınırlı olduğuna inanmasıdır [167].

"*En yeni teknolojileri keşfedip uygun çözümler üretmekle beraber, doğal havalandırma veya doğal aydınlatmanın iç mekânlarda kullanımı gibi unutulan geleneklerden de esinleniyoruz. Ölçülebilir bir özellik olan binanın ekolojisiyle, ölçülmesi daha güç olan mimarinin şiirsel boyutları arasında bir ilişki buluyoruz*" sözleriyle de Foster ekolojik tasarım yaklaşımını ifade etmiştir [176]. Foster'ın çalışmaları arasında önemli bir yeri olan eolojik yapı tasarımları, mimarın çevre duyarlılığına ve teknoloji kullanımına verdiği önemi açıkça göstermektedir. Tüm çalışmalarında malzeme, detay çözümleri ve tasarım kararlarında rasyonel olanı seçmek, endüstriyel bileşenleri kullanmak mimarın en belirgin özelliklerindendir. Projedeki detayların kalitesi ve içeriği tasarımlardaki hassasiyetini net bir şekilde gözler önüne sermektedir [177].

Foster, uygulamalarında teknolojiyi etkin ve verimli kullanarak daha kaliteli ürünler vermeye çalışmış, daima insan mutluluğunu ve sağlığını tasarımlarında kendine esas nokta olarak belirlemiştir. Tasarımlarında en ince detayına kadar akıllıca oluşturulan strüktürler, neredeyse makine kadar düzenli ve kusursuz işleyen bina sistemleri, basit, kullanımda etkin malzemeler ve abartısız biçim, formlar onun mimarlık ilkelerini yansıtmaktadır. Düşüncelerinin uygulamalarıyla örtüşmesi ve bu birlikteliğin genellikle şaşması gibi tasarımda zor olan mesleki dürüstlük ilkelerine her zaman uygun tasarımlar yapmaktadır. Hiçbir zaman sırf moda ve gösteriş olan çözüm yollarını tercih etmemiş, kolay ve göz alıcı çözümlerden uzak durmuştur. Tasarımlarında en küçük ayrıntıya dahi önem gösteren Foster, hep titiz bir çalışma ve özenli bir yaklaşım sergilemiştir. Tasarımları bütününde değerlendirildiğinde çağın getirdiği yeni bakış açılarına, çevresel değerlere eğilebilen, gelişmeye açık, tarihi çevreye ve yapıların bulunduğu bağlama önem veren, sürdürülebilir, ekolojik, ve esnek bir mimari kişilik sergilediği söylenebilir. [167].

3.1.3. Farklı Mimarların Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Yaklaşımı

Tarihi yapıların bulunduğu çevrede tasarım yapmak, normal tasarım sürecinden daha fazla ve birbiriyle girift halde bulunan birçok veri barındırdığından daha karmaşık ve

zor olan bir tasarım sürecine dönüşmektedir. Tarihi çevre içinde ya da tarihi yapıya çağdaş ek tasarlayan dünya genelinde ünlü birçok mimar bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Daniel Libeskind, Richard Meier, Herzog & de Meuron ve Peter Zumthor gibi tasarımcılar olup, bu mimarların tasarım yaklaşımlarına kısa bir şekilde değinilmiştir. Bu çalışmada tarihi çevre içinde tasarım yaklaşımına Norman Foster yapıları üzerinden yaklaşılmasının en önemli sebebi Foster'ın diğer tasarımcılara göre daha fazla sayıda, işlevde, çeşitte, ülkede ve yaklaşımda yapılarının bulunuyor olmasının yanı sıra, Foster'ın tasarımlarında ekolojik, sürdürülebilirlik, tarihi çevrede bağlam ile kurduğu ilişkiler konusundaki titiz ve başarılı tutumudur.

Daniel Libeskind: Libeskind'in mimari kimliği kişisel kimliğine paralel özellik göstermektedir [178]. Mimarlığın politik bir eylem olduğunu düşünen Libeskind, tasarımların temsiliyeti ve anlatımı konusunda diğer mimarlardan farklılaşmaktadır. Libeskind tarihin bir inşa olduğunu ve tarihin önceden belirlenmiş, tanımlı bir yapı olarak değil, şimdi de üretildiği ve yeniden üretildiği sürece var olabileceğini düşünmektedir. Libeskind'e göre, mimar kent içinde ifadesini bulan tarihin çatışan yorumlarıyla baş etme sorumluluğu taşımaktadır. Anlamlı ve duyarlı mimarlık üretmenin ancak tarihi anlamaya çalışmak ve onunla uğraşmakla olacağına inanmaktadır [126].

Mimar projelerinde geçmişle bugünü birleştirirken, sadece boşluğu şekillendirmeyip, tasarıma tarihi, felsefi ve manevi anlamlar yüklemektedir [179]. Libeskind, tarihi çevrelerdeki tasarım anlayışını "*sadece tarihi taklit ederseniz, tarihi öldürmüş olursunuz…Gitgide daha nostaljik olmaya başladık, bunun mimar ve kent plancılar için iyi olmadığını düşünüyorum çünkü o zaman gerçekten bir hayalin peşinde giderler. Bence her dönemin, hatta senenin bir dili vardır, her senenin kendi dönemine ve bu dönemin ihtiyaçlarına referans veren bir görevi vardır. Yani, tarihi sadece 18. ya da 19. yüzyılı taklit ederek yeniden yorumlayamazsınız*" sözleriyle ifade etmektedir [180]. Libeskind'in kendi yorumundan da anlaşılacağı üzere tarihi dokuda tasarım uygulamalarında genelde çağın özelliklerini yansıtması açısından olumlu bulduğu karşıt/zıt yöntemi tercih etmektedir. Libeskind'in 1999 yılında tamamlanmış olan Berlin'de tasarladığı Yahudi Müzesi mimarın tarihi çevrede zıt tasarım yaklaşımına verilecek iyi bir örnektir. II. Dünya Savaşı'ndan kurtulmuş 18. Yüzyıl binasına ek

olarak yapılan çağdaş ek ile tarihi bina arasında görünür bağlantı olmayıp, iki bina form, malzeme, renk, doku gibi özellikler ile birbirine tezat yaklaşımdadır (Şekil 62,63).

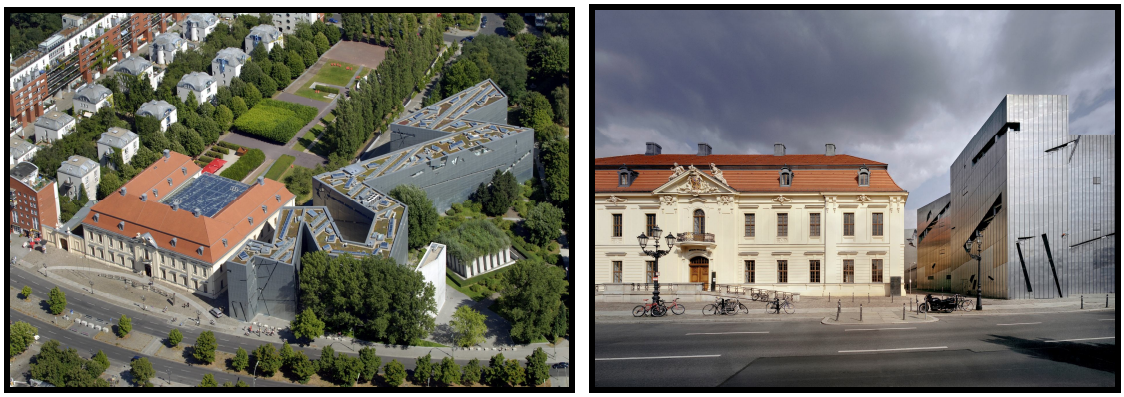

Şekil 62.63. Libeskind'in Zıt Yaklaşımla Tasarladığı Yahudi Müzesi, Berlin, 1999 [181]

Daniel Libeskind'in 2011 yılında Dresden'de Askeri Tarih Müzesi'ne yaptığı Çağdaş ekte mimarın tarihi yapıya yaklaşımdaki tavrını açık bir şekilde göstermektedir. Tarihi binayı piramit bir kütleyle kesen çağdaş ek yapıda da zıt yaklaşım tercih eden mimar, bu zıtlığı yine malzeme, doku, form gibi özelliklerle uygulamıştır (Şekil 64,65).

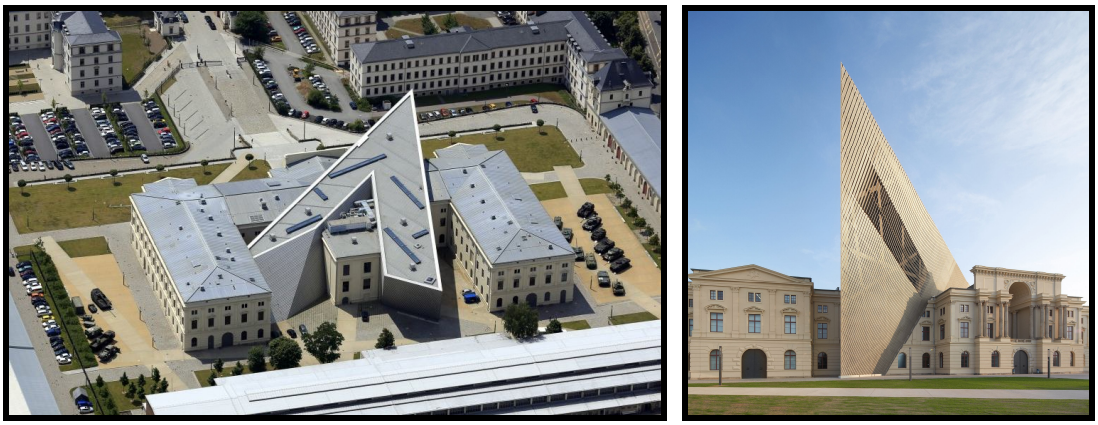

Şekil 64.65. Libeskin'din Zıt Yaklaşımla Tasarladığı Askeri Tarih Müzesi, Dresden, 2011 [182]

***Richard Meier*:** Meier, mimarlık yaklaşımını " *Her proje için işlevin yanı sıra, bağlama dikkatle bakıp, bağlamın ne olduğunu ve nasıl olması gerektiğini anlamaya çalışırız. Doğal kamusal kullanımın nasıl olduğunu ve nasıl olursa gelişip,*

canlanabileceğini düşünürüz" sözleri ile ifade etmektedir [183]. Modern mimarlığın sunduğu moda eğilimler yerine kendi felsefesine kullanan bir mimar olan Meier'ın [184], tasarımlarında genellikle Le Corbusier'in ilk dönemlerinin etkileri ve 20. yüzyıl ortalarında etkili olmuş diğer mimarların izleri görülmektedir. Richard Meier'in tasarımlarını etkileyen diğer mimarlar Mies Van der Rohe, Frank Lloyd Wright olup, beyazın tüm renkleri içinde barındırması nedeniyle beyaz renk Richard Meier'in en çok kullandığı renktir [185]. Her tasarımının birbirine benzer gibi görünmesine rağmen Meier, kendi kişisel teması üzerinde sonsuz varyasyonlar oluşturmayı bilmekte, kullandığı beyaz elemanlar ile kendi stilini yaratmaktadır [184].

Meier, planlarında ve cephelerinde birbirini tamamlayan geometrik biçimler ve şekiller üzerine kurguladığı mimarlık anlayışını tarihi çevrede yapmış olduğu tasarımlarında da devam ettirmektedir. Richar Meier'in 2006 yılında tamamlanan ve Roma'da bulunan Ara Pacis yapısı tarihi dokuda tasarım yaklaşımına verilecek iyi bir örnektir (Şekil 66,67). Tarihi bir doku içinde yer alan bu yapı, aynı zamanda alanda bulunan tarihi sunağı içine alacak şekilde tasarlanmıştır. Tarihi çevre içinde uygulanan tasarımda Meier'in genel tasarım yaklaşımı net bir şekilde okunmakta, yapıda kullandığı renk, malzeme ve cephe kurgusuyla çevresiyle zıtlık oluşturmaktadır.

Şekil 66.67. Richard Meier'in Tarihi Dokuda TaSarım Yaklaşımına Örnek Ara Pacis Müzesi, Roma, 2006 [125]

Richard Meier'in tarihi çevrede yeni yapı tasarıma verilebilecek bir diğer örnek Fransa'nın Nimes kentinde bulunan Musée de la Romanité Competition yapısıdır (Şekil

68,69). Gabari, oran/ölçek bağlamında çevresine saygılı yaklaşan Meier bu yapısında da genel tasarım yaklaşım ögelerinden olan geometrik formları ve beyaz rengi kullanarak çevresiyle malzeme, renk ve doku olarak zıt özellik taşıyan bir yapı tasarlamıştır.

Şekil 68.69. Musée de la Romanité Competition, Nimes, 2011 [186]

Herzog & de Meuron: Herzog & de Meuron şirketinin kurucuları ve en büyük ortakları Jacques Herzog ve Pierre de Meuron, aynı üniversiteden mezun olmuş iki mimardır. Dikdörtgen biçimlerin pürist basitliğinden ve malzemenin farklı ve bilinmeyen ilişkileri açığa çıkaracak şekilde kullanılmasına dayanan tasarım anlayışları, tarihi doku içinde ki uygulamalarında da kendini göstermektedir [187]. Tarihi çevrede tasarım ile ilgili görüşünü Jacques Herzog "*kültürel alanların dışarıdan algılanabilmesi ve artık davetkar mekanlar olduklarının anlaşılabilmesi için, onu çevreleyecek yeni yapının tamamen şeffaf olmasını istedik*" sözleri ile ifade ederken, Pierre De Meuron da tarihsel yapıları müdahale etmeden koruma anlayışının, yapı kompleksinin yeniden canlandırılmasına hizmet etmeyeceği için en kötü tercih olacağını ve genelde tarihi alanlarda bulunan yapıların temellerine zarar vermemek amacı ile yapılacak Çağdaş ek veya yeni yapının toprak altına gömülmemesi gerektiğini söylemektedir [188]. Bu görüşle tasarım yapan mimarların, tarihi çevrede uyguladıkları yapılarda da bu tasarım anlayışının izlerini görmek mümkün olmaktadır. Herzog & de Meuron'un tasarım anlayışları paralelinde tarihi çevrede yaptıkları yapılara verilecek iyi bir örnek, Madrid'te 2008 yılında tamamlanan Caixa Forum yapısıdır (Şekil 70,71). Eski bir benzin istasyonunun sosyal merkeze dönüştürülmesinde yapılan çağdaş ek, renk olarak benzer tonlarda tercih edilmiş ancak doku ve malzeme bağlamında zıtlık yaratılmıştır.

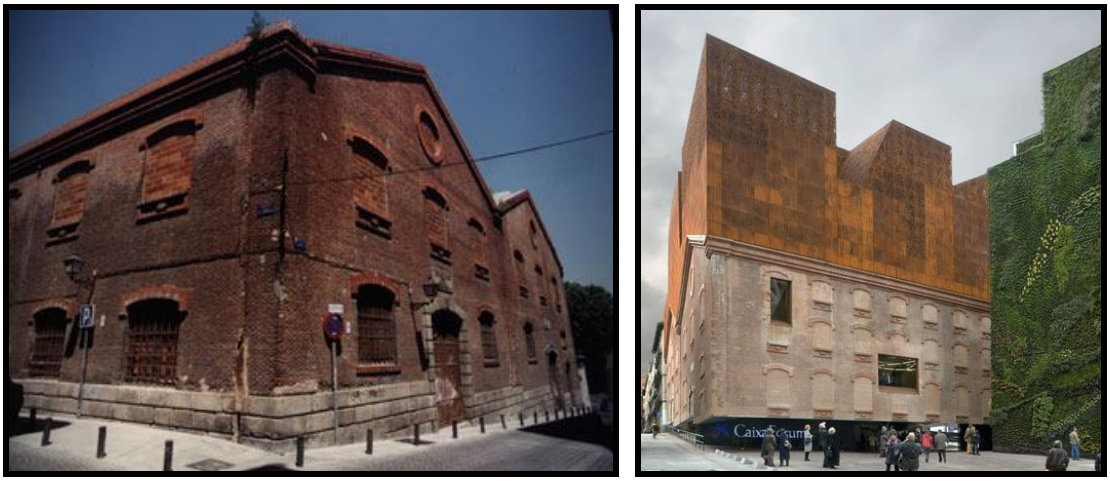

Şekil 70.71. Caixa Forum Madrid, 2008 Herzog & de Meuron [189-190]

Herzog & de Meuron'un tarihi bir çevrede ve tarihi bir yapıya ek olarak verilecek bir diğer örnek ise, Hong Kong'da gerçekleştirdikleri Dantel Kule'dir (Şekil 72,73). Yine benzer bir yaklaşımla yapılan kule, malzeme, renk ve doku olarak farklılaşmakta ve alanın gabarisine ve ölçeğine zıt bir tutum sergilemektedir. Bu tutumun tarihi dokunun özgünlüğünü bozacağını düşünen yerel halk ve yönetim, bu kulenin yapımına karşı çıkmaktadır.

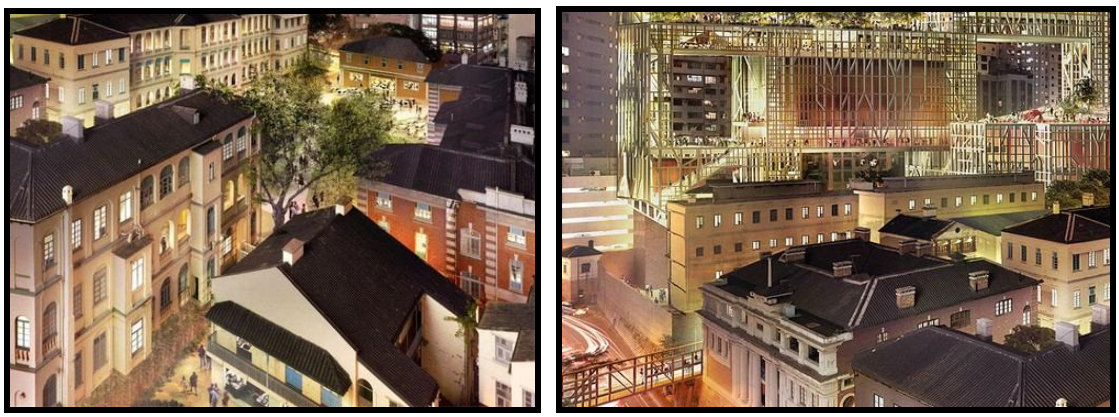

Şekil 72.73. Dantel Kule, Hong Kong, 2008. Herzog & de Meuron [191]

Peter Zumthor: Peter Zumthor'un mimari yaklaşımında doğal ve geleneksel malzemeyi harmanlama başarısı açık bir şekilde gözlemlenmektedir. İsviçre'de Anıtlar kurulunda çalışması tarihi yapılarda restorasyon konusunda tecrübe kazanmasına neden olmuş ve malzeme bilgisini modernist tarzdaki tasarımlarına yansıtmıştır [192].

Malzeme ve boşluklarla kurduğu ilişki restorasyon alanındaki tecrübesinin yanında malzemeye form verme, estetik duyarlılıkla malzemeyi yeniden keşfetme özelliklerini yansıtmaktadır. Estetik değer yargıları güçlüdür ama materyal dünyaya ve gerçekliklere endeksli olması, mimari anlamda onu minimalist ve mütevazi ölçekte yapılar tasarlamaya yönlendirmiştir [193].

Zumthor, mimari tasarımda her şeyden önemli olanın, mekânın kullanıcıda meydana getirdiği duygu yoğunluğu, mekânın atmosferi ve mekânın öznenin zihnindeki imajı olduğunu belirtmektedir. Tasarıma kafasında hayal ettiği bir imajla yola çıktığını söyleyen mimar, yapı ve kullanıcılar arasındaki ilişkileri, duyusal prensiplere ve farklı karakterdeki malzemelerin insan bedeninde oluşturduğu etkiye dayanarak tasarlamaktadır [194]. Mimarın bu tutumunu tarihi çevrede yapmış olduğu tasarımlarında da görmek mümkündür. 2007 yılında Almanya Köln'de eski kilise kalıntılarına yaptığı çağdaş ek ile tasarlamış olduğu Kolumba Müzesi'nde malzemelerin uyumu ve kullanımına dikkat etmiş, renk olarak benzer tonlar tercih ederken, malzeme ve doku olarak farklılaşmayı tercih etmiştir. Bu farklılığa rağmen tarihi dokuyla uyumlu bir bütünlük tasarlamıştır (Şekil 74,75).

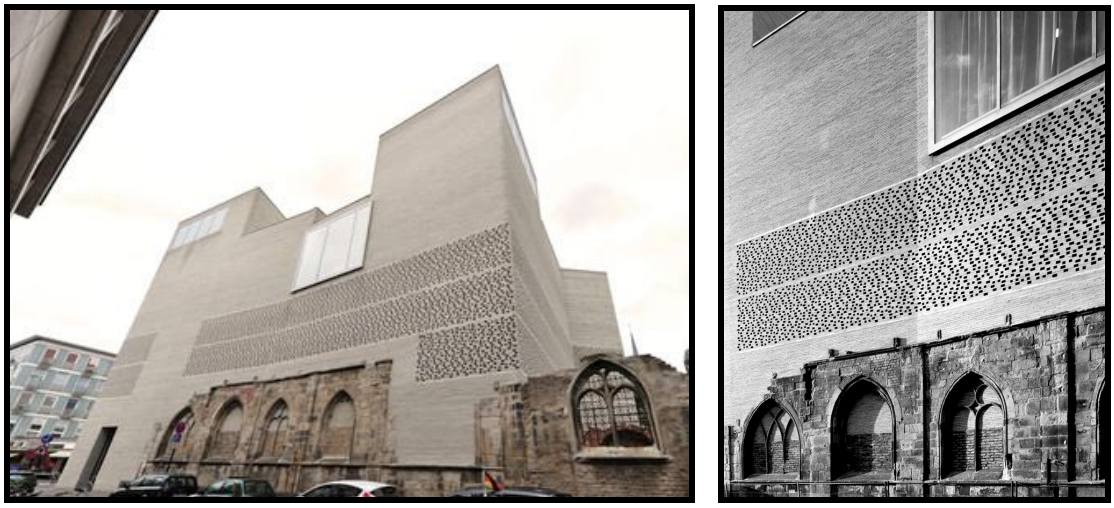

Şekil 74.75. Kolumba Müzesi, Almanya, 2007 Peter Zumthor [195-196]

3.1.4. Norman Foster'ın Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarım Yaklaşımı

Foster'a göre mimarlık "*hem iç mekân, hem de bir dış mekân deneyimidir. En iyi mimarlık, binaların sokak ya da ufuk çizgisiyle olan ilişkisinden, binaları oluşturan elemanların kendi arasındaki ilişkiye, yapıyı ayakta tutan strüktürden, yapının ekolojisine, kullanılan malzemelerden dolu-boş karakterlerine, formun sembolizminden ışık-gölge kurgusuna, biçimin simgesel olarak şehir ya da kasabadaki varlığını nasıl temsil ettiğine kadar birçok parçanın sentezinden ortaya çıkar. Bu düşünce, şehirde nirengi noktası yaratıyor olsanız da, tarihsel bir yerleşime uyum sağlıyor olsanız da her zaman geçerlidir*" [176].

Mimarlık konusundaki ifadesinden de anlaşılacağı üzere tüm yapılarında en ince detayı titizlikle düşünen Foster tarihi alanlardaki tasarım yaklaşımını "*Her zaman mimarinin insana ilişkin olduğuna inandım. Mimarlık zaman içerisinde var olur. Arsa (somut) ve geçmiş etkiler ile referans noktaları (soyut) onu geçmişten koparamama nedenlerimizdir*" sözleriyle ifade etmektedir [197]. Foster bu sözleri ile tarihi alanlarda tasarım yaparken yerin ruhu, bağlamı ve çağrıştırdığı özelliklerin referans alınmasının gerektiğini açık bir şekilde belirtmektedir.

Tarihi bir binaya yeni bir yaşam vermek ya da ek yapmak gibi bir durumda birçok seçenek ve olasılık olduğunu söyleyen Foster, tarihi alanların ve yerleşmelerin sadece eski olduğu için mi korunması gerektiğini sorgulamış ve eski olanın çirkin, sonradan yapılmış olanın daha güzel olabileceği ihtimali bulunduğunu ifade etmiştir. Bu durumda neyin korunup, neyin ortaya çıkarılması gerektiği önem kazanırken, tarihi bir yapının yanına çok güzel çağdaş mimari yapıt yapılabileceğini vurgulamıştır. Tarihi yapılara olan farkındalık duygusunun genellikle çağdaş/yeni bağlamda yapılan ürünler ile artırıldığını ve bu kararların çoğunda estetik ve yerin bağlamsal özelliklerinin bulunduğunu ifade etmiştir [163].

Foster, mimarlığın kamusal ile özel, eski ile yeni yan yana getirilip engeller olmadan kültürel karışım oluşturulduğunda ve özgürce hareket etme imkânı bulduğunda bütünlüğe kavuşabileceğini düşünmektedir. Böyle bir yaklaşım içinde her dönemin kendi kimliğini ve kültürel özelliğini yansıtması gerekmekte, geçmiş ve bugün arasında

yaşanan kırılmanın güçlü, uzun soluklu bir gelenek olduğu ve her zaman önemini koruyacağı göz önünde bulundurulmalıdır. Diğer bir yandan tarih, mimara detay katoloğu, izlenmesi gereken kurallar ve durağan değerler sağlayan sabit bir veri olarak algılanmamalı, tersine esin kaynağı, buluş ve yenilik olarak düşünülmelidir [167]. Bu bağlamda Foster, tarihi alanlarda yapılacak tasarımlarda tarihten birçok şey öğrenilme sebebini, tarihi parçaların aynısını inşa etmek olmadığını söylemiştir. Tarih konusunda detaylı araştırma, proje yapılacak alanın tarihsel arka planını öğrenmek, bağlam ve bulunduğu çevre ile ilişkisini çözmek ve tarihi yapının özelliklerini belirlemek için yapılmaktadır [163].

Tüm mekânsal yaratımlar o günün teknolojisi ve strüktürel bütünlük içerisinde yapıldığından, geçmiş dönemlerim mimarlığına ve tarihi eserlere saygı duymak gereklidir. Günümüzde teknoloji çağdaş kültürü oluşturan önemli bir parçadır ve teknolojik gelişmelerin dışında kalmak günümüz mimarisine savaş ilan etmek gibidir (Dener, 2000). Foster bu düşünceyi "*modaya uygun olsun ya da olmasın eskimekte olanlarda radikal vurgulamalar olacaktır. Binalarımız değişebilir, büyüyebilir, ve uyarlanabilir olmak için esnek tasarlanmak zorundadır. Toprak daha kıymetli hale geldiği için, bu güzellikleri arazinin pitoresk güzelliğine daha duyarlı olan binalarla bağdaştırmak zorundayız. Hem görsel hem de malzeme zenginliği olup, sürmesi gereken mevcut doğal kaynaklarımızı boş yere harcamak için hiçbir neden yoktur. Örneğin, yerleşim ve endüstri için yapılan yoğun kıyı gelişmeleri, deniz kenarındaki banliyöleri genişletmeden de yapılabilirdi. Benzer biçimde, geçmişten gelenlere dayalı, modası geçmiş planlama biçimlerinin yıkarak, kentlerimizin tarihi bölümlerini gerçek bir biçimde koruyabilir ve 20. yüzyıla eş değer modern bir anlayışla yeniden canlandırabiliriz*" sözleriye desteklemektedir [170].

Günümüzde mimarların problemleri arasında en önemlisinden birini şehre geniş ölçekten bakmamak olarak belirten Foster, şehrin ve tarihi alanın DNA'sının nasıl ve bu yapıdan neler öğrenilebileceğini sorgulamak gerektiğini belirtmiştir. Eğitim sürecinde mimarların sadece bireysel binalara odaklanıp, kentsel, bağlamsal ve tarihsel ölçekte bakmayı göz ardı ettiğini söylemiştir [198]. Tarihi alanlarda yapılacak her tasarımın kendi özgün özelliklerini taşıdığını düşünürsek ve her biri için farklı bir yöntem

uygulanabileceğini göz önüne alırsak Foster'ın ifade ettiği durum önemini net bir şekilde göstermektedir.

Özgün, otantik çevresel koşullar (context) içinde yer alan bir alanda tasarım üretimi, bu özelliği sayesinde monoton, kısa dönüşümlü ve günlük kullanım mantığı ile üretilen, diğer bir deyişle bant üretim mantığı ile üretilen tasarımlardan farklılaşmaktadır. Foster söz konusu olduğunda bağlamsalcı yaklaşım ifade ettiği tanımın dışına çıkarak yeni bir anlam kazanmaktadır. Yöresel, mimari, topografya ya da fiziksel çerçeve ile kurulan bir ilişkinin ötesinde, daha zengin bir çerçevede yeniden üretim sürecinin içinde kaybolmayacak özgün bir tasarım, yapılaşma yaklaşımı anlaşılmalıdır. Bu açıdan Foster mimarlığını bağlamsal yapan özelliğinde, her yapıda ayrı bir tasarım sürecinin oluşması ve özgün bir sonucun ortaya çıkarılması olduğu söylenebilir [169].

Alman Parlamento Başkanı Thierse'in "*Onun stili kelimenin geniş anlamıyla ışık saçan ve dünyaca tanınan bir yöntem. Akla gelen üç önemli özellik olan yenilik, ekolojik uyumluluk ve sosyal duyarlılık ilkelerini başarılı bir şekilde eski, yeni, geçmiş ve şimdinin sentezlenmesinde bina estetiğini sağlayarak demokratik bir strüktür ile bütünleştirmektedir*" [199] sözleri Foster'ın bağlamsal alanda yaptığı tasarım çalışmalarının başarısının ifadesinde destek niteliğindedir.

Tarihi yapıları ve alanları bir insanı anlıyormuşçasına özenle irdelemek gerektiğini söyleyen Foster, tarihin katmanlarını, tarihi alanı oluşturan bileşenlerin hangisinin ne değerde olduğunu, neyin kaldırılıp, ne kadar müdahale edilebileceğini ve geçmişin farkında olunması gerektiğinin önemi üzerinde durmuştur [163]. Tarihi bağlamda bulunan bir alanda tasarım yapmanın sosyal, ekonomik, kültürel ve estetik boyutlarını tam olarak anlayıp ona göre yaklaşım belirlemek, tarihi alanı zedelemeden onun özgünlüğünü ortaya çıkaran aynı zamanda günümüz özelliklerini yansıtan mimari yaklaşım kurgulayabilmek ancak Foster'ın da üzerinde durduğu bu ilkeler ile sağlanabilmektedir.

Spencer, Foster Stüdyosunun tarihi yapılara yaklaşımında tarihi yapılar için asla yıkılması gerekli yapılar düşüncesinde olmadığını çünkü Foster'ın tarihsel önyargılarla yüklü olmadığını ifade etmiştir [163]. Bu özellik sayesinde Foster tasarladığı yapılarda

hep karşıtmış gibi görülen el işçiliği ile makine işçiliği, sanatsal üretimle teknolojik üretim arasındaki karşıtlığı aşmaktadır. Foster'ın hemen her yapısında gözlenen özgünlük anlayışını onun yaratıya açıklığını, bağlama verdiği önemi kanıtlamaktadır. Foster'ın tasarladığı yapılar teknolojik, çağın gerekliliklerini hatta ekolojik ve sürdürülebilirlik özellikleri sağlayan yapılar olmalarına rağmen, büyük dişlilerden çok bir sanatçının tuvalinden çıkmış eserler gibidir [169].

Tarihi alanlara dair "*Bize hala zevk vermeye devam eden tarihi yerlerin çoğu, iyi tanımlanmış gereksinimler için özgün olarak planlanmış yanıttır*" [170] ifadesini kullanan Foster'ın, yere ve geçmişe duyarlılığı alışılagelmiş modern tanımı dışına çıkmasını sağlarken, kent dokusuna ve tarihe duyarlı yaklaşımları binalarında çeşitli şekillerde kendini göstermektedir.

Kent dokusuna göz önüne alarak gerçekleştirdiği tasarımlar arasında yer alan Hong Kong'daki Shanghai Bankası binasında (1986) (Şekil 76,77), çok katlı bir yapılaşmaya gitme gereği duymuş, ancak bunu yaparken dahi oluşturduğu meydan sayesinde total mekân yerine ardışık mekânlar dizisi oluşturarak, geçmişe ait bir mekânsal kurguyu yeniden üretme çabasına girişmiştir [168].

Şekil 76.77. Hong Kong'daki Shanghai Bankası,1986, Norman Foster [200]

Her mimari çağına ait olmalıdır. Foster'ın mimarisi mekânsal kurgu bağlamında ve zanaatkârane yaklaşımı ile geçmişe ve geleceğe duyarlı, ancak günümüze ait çağdaş bir mimari olması açısından, sadece imaj değil, görüntünün yanında mekân oluşturarak günlük yaşantıya iyi bir şekilde cevap verebilmekte, malzemeden yapı detayına, yapı detayından alt mekânlara, alt mekânlardan tüm binaya, binanın bağlamsal ve çevresel ilişkilerine uzanan bir bütünü titizlikle kurgulayabilmesi açısından başarılıdır [168].

Foster'ın geçmişe olan duyarlılığını birçok binasında görmek mümkündür. Foster'ın tarihi çevre içinde gerçekleştirdiği yapıların kaç tane, tasarım olarak nasıl olduğuna dair genel bir izlenim vermek amacı ile tarihi çevrede yapmış olduğu tasarımlar timetable olarak hazırlanmıştır. Dünya genelinde birçok ülkede tarihi dokuda yeni yapı ya da tarihi yapıya çağdaş ek tasarımı yapan Norman Foster'ın yapılarından tez kapsamında Almanya, İngiltere ve Fransa'da bulunan yapıları detaylı incelenecektir. Bu yapıların bazıları tarihi çevrede yeni yapı konumundayken, bazıları ise tarihi yapıya çağdaş ek niteliğindedir. Ayrıca her birinin farklı bağlamda, farklı işlevlerde ve ülkelerde olması bu yapıların incelenmesi kararının alınmasında etkin olmuştur.

Tablo 5. Norman Foster'ın Tarihi Dokuda ve Tarihi Yapıya Yaptığı Çağdaş Uygulamaları

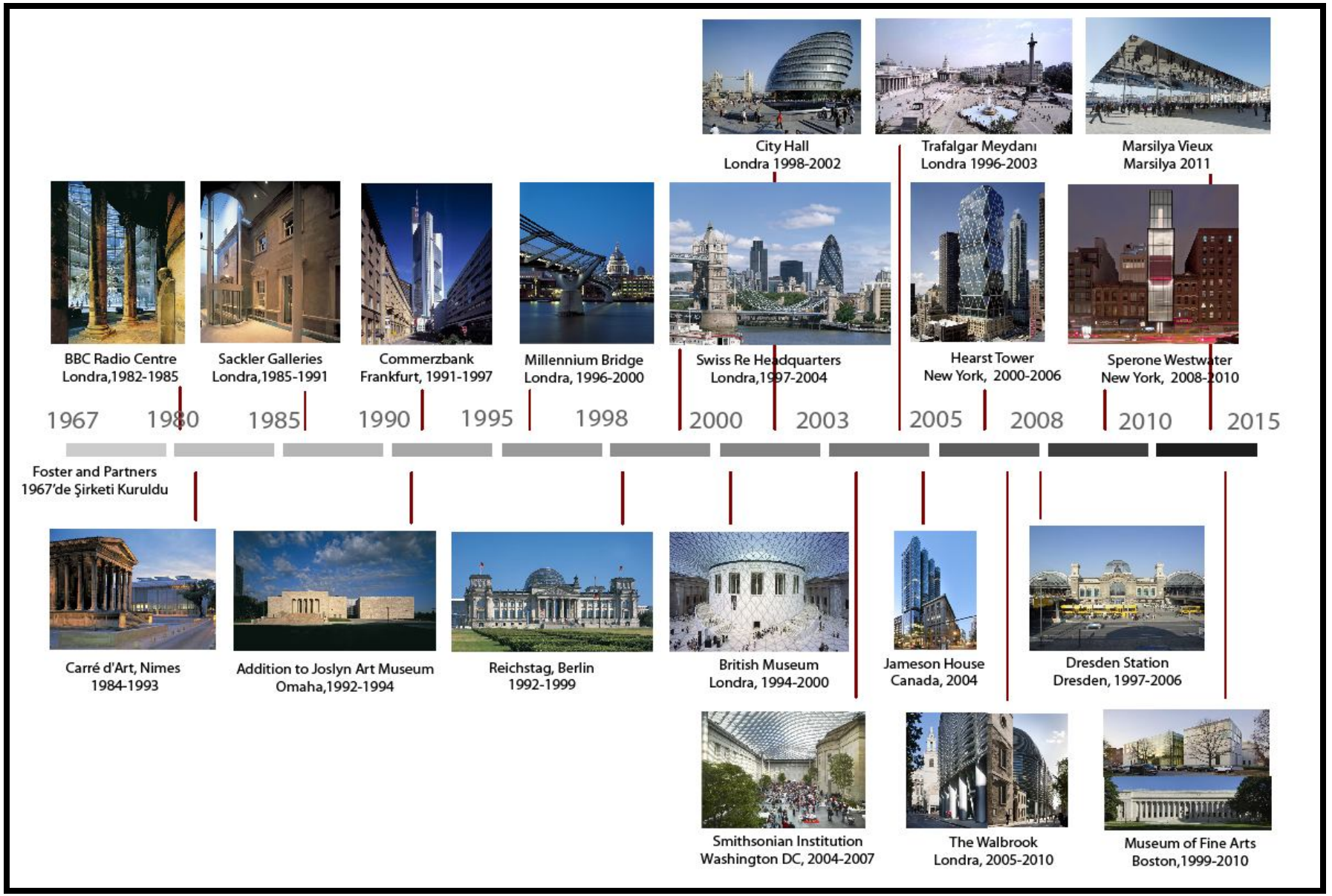

3.2. İncelenen Norman Foster Yapıları

Çalışmanın bu aşamasında, dünyada mimarlık ortamında etkili bir mimar olarak öne çıkan bir isim olan Sir Norman Foster'ın tasarlamış-uygulamış olduğu örneklerin tarihi dokuda tasarım ölçütleri ve yöntemleri bağlamında irdelenmesi/analizi amaçlanmaktadır. Ayrıca örneklerin bulunduğu ülkelerdeki yasal ve yönetsel süreçlerin tasarımı ne oranda etkilediğine de kısaca dikkat çekilecektir. Örneklerin seçilmesinde yapıların özgün özellikler taşımasına önem gösterilmiştir. Seçilen yapılar incelenen ülkeler olan İngiltere, Fransa ve Almanya'da bulunan, farklı işlevde, tarihi çevrede tasarım konusunda farklı niteliktedir.

Analiz sürecinde yapılar hakkında genel bilgi verildikten sonra, tarihi çevredeki durumları değerlendirilmiş ve yeni yapı tasarımında göz önünde bulundurulması gereken tasarım yöntemleri ve ana ölçütlerden oluşan tablo değerlendirilmesi yöntem olarak benimsenmiştir. Yapıların ölçütler üzerinden değerlendirilmesinde çevre, kütle ve cephe başlıkları altında kriterler belirlenmiş, bu kriterler üzerinden tasarım yöntemi değerlendirmesinde ise uyumlu ya da zıt kriteri baz alınmıştır. Tabloda fikir vermesi amacı ile yapıların bulundukları ülkelerin yasal-yönetsel durumlarının tasarım üzerindeki etkilerine kısaca değinilmiştir.

Tez kapsamı içinde İngiltere'den iki, Fransa'dan iki ve Almanya'dan iki olmak üzere toplam altı yapı seçilmiştir. Seçilen yapıların tamamı tarihi kimliğe sahip çevrelerin içinde ya da tarihi yapıya eklemlenmiş çağdaş ek niteliğindedir. Farklı alanları kapsaması ve farklı nitelikte olması amacı ile yapılardan üçü tarihsel alanda yapılmış yeni yapı, diğer üçü ise tarihi yapıya yapılmış ek niteliğindeki yapılardan seçilmiştir. İncelenen yapılar sırası ile;

- Carré d'Art, Nimes, Fransa (1984-1993)
- Great Court at the British Museum, Londra, İngiltere(1994-2000)
- Reichstag Alman Parlamentosu, Berlin, Almanya (1992- 1999)
- Marsilya Vieux Porti Marseille, Fransa (2011-2013)
- Kraliyet Sanat Akademisi, Sackler Galerileri, Londra, İngiltere (1985-1991)
- Commerzbank Headquarters, Frankfurt, Almanya (1991-1997)

3.2.1. Carré d'Art, Nimes, Fransa (1984-1993)

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımına Norman Foster'ın uygulamaları arasında verilecek en özel örneklerden biri Nimes'te bulunan Carré d'Art yapısıdır (Şekil 78). 1984'te düzenlenen bir yarışmayı kazanarak inşa edilen bu tasarım Fransa'nın Nimes şehrinde, M.S. 3. yüzyıldan kalma eski bir Roma yapısı olan Maison Carree'nin karşısında bulunmaktadır [75]. Maison Carree, M.Ö. 19-16 yılları arasında Augustus'un hükümdarlığı sırasında inşa edilmiş ve yüksek kaide, vurgulu cephe, yan duvarlarındaki gömme sütunlarıyla Roma tapınaklarının tipik özelliklerini taşıyan bir örnektir.

Şekil 78. Carré d'Art Yapısının Vaziyeti ve Çevre Dokusu [201]

İçinde Carré d'Art'ın da konumlandığı Nimes kenti Roma kültürüne ait anfitiyatro, su kemerleri, katedral ve tapınak gibi birçok Roma kalıntısına sahip tarihi özellik taşıyan çevresel dokuya sahiptir. Foster'ın yaklaşımı yapının bulunduğu tarihi çevreye çağdaş bir yorum getirmekte, oldukça büyük ölçekte tasarlanmış ve içinde birçok işlev barındırıyor olmasına rağmen, bölgesel ölçek, yapı gabarileri, parsel yerleşimindeki yapı derinliği ve yerleşme dokusu ile uyumlu alçakgönüllü bir görünüm sunmaktadır. Yapı vaziyet ölçeğinde incelendiğinde araziye konumlanış biçimi genellikle çevre yapıların çoğunda gözlenen karakteristik iç avlulu plan tipine uygun olarak tasarlanmış olup böylelikle genel dokunun verilerine saygılı davranılmıştır.

Tamamen boş bir parselde inşa edilen yapı, aynı bina içinde hem görsel sanatların hem de bilgi teknolojilerinin bulunduğu iki işlevin kesişmesini sağlamakta ve hiçbir tarihi dokuya fiziksel olarak dokunmamaktadır. Bu tasarım etkinliğinde kentsel bağlamın çok büyük bir etkisi olmuş, eski ve yeni ilişkisinin sağlanmasının yanı sıra yeni inşa edilen binanın da kentsel bütünlük içinde kendi çağının özelliklerini yaratması amaçlanmıştır [201]. Bu bağlamda tarihi çevrede yeni yapı tasarımında karşıtlık daha çok çağdaş malzeme olan cam ve çelik malzemeler ile sağlanmış, yalın ve geçirgen bir kütle yaratılmıştır. Böylece yapı kendi çağının mimari özelliklerini yansıtabilmiştir.

Projede kentsel boşluk ve yayaların kullanacağı kentsel alanlar yaratmak projenin ana tasarım parçalarındandır. Yapının girişi köşe noktasından alınmış ve yapı boyunca devam eden bu diyagonal aks sayesinde kentin yoğun iki bölgesi birleştirilmiştir. Otoparkların ve engelleyici pano, parmaklık gibi elemanların kullanılmaması, Maison Carrée ile uygun bir ortam sağlayan sosyal odaklı bir meydan yaratılmasını sağlamıştır. İnsanlarla ve kafelerle kaplı yeni meydan Nimes'in sosyal ve kültürel hayatını zenginleştirmiştir. Bu tasarım kararları neticesinde projenin sosyal, işlevsel ve kütlesel olarak kente entegrasyonu başarılı bir şekilde sağlanmıştır. Yapının yoğun aksların kesişiminde yer alması, yayalar için engelleyici elemanların bulunmaması, tasarım kararlarının sağladığı davetkarlık ve malzemedeki şeffaflık geçirgenliği ve insan sirkülasyonunun sürekliliğini sağlayarak, yapıyı odak noktası konumuna getirmiştir. Bu durum yapının önce, sonra fotoğraflarında açık bir şekilde görülmektedir (Şekil 79,80).

Şekil 79. Carré d'Art Galerisi Yapılmadan Alanın Görünümü [163]

Şekil 80. Carré d'Art Yapıldıktan Sonraki Genel Görünüm [201]

Kütle hacimsel olarak büyük olsa da, seçilen malzemeler ve tasarım ilkeleri sayesinde çevre bütünlüğü bozulmamış, tarihi dokuya duyarlı bir yapılaşma gerçekleştirilmiştir. Yapı, çağdaş malzemeler ve çağın tasarım ilkeleri doğrultusunda tasarlanmış ve bu bağlamda çevresi ile duyarlı bir ilişki kurmuştur. Trafiğin uzaklaştırılması, tasarım kararları sayesinde sosyal yönden sürdürülebilirliğe olumlu katkı sağlayan yapıda, kütlesel olarak ekolojik özellikte herhangi bir sisteme sahip değildir.

Carré d'Art toplamda dokuz kattan oluşmasına rağmen, çevredeki binaların ölçeği düşünülerek, çevre dokusuna, oran/ölçeklerine, gabarisine, formuna, genişlik/derinlik boyutlarına uygun tasarlanmış ve yapının yarısı toprak altına gömülmüştür (Şekil 81,82). 5 kat yüksekliğinde planın ana merkezini oluşturan cam çatılı atrium, bölgenin yerel avluları referans alınarak oluşturulan avludan ve basamaklı merdivenlerden oluşmaktadır (Şekil 83). Bu alanın tamamen gün ışığından faydalanabilmesi için, şeffaf ve hafif özellikte modern malzemeler kullanılmıştır.

Şekil 81. Eski ve Yeninin Birlikteliği Carré d'Art Genel Görünümü [201]

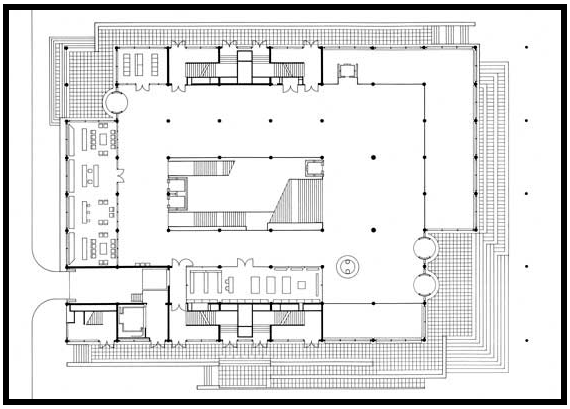

Şekil 82. Carré d'Art Zemin Kat Planı [201]

Şekil 83. Maison Carree Tapınağı Yönünde Carré d'Art Kesiti [163]

Yapının diğer konularda gösterdiği çevrenin formülünü yorumlayarak devam ettirme tavrı, malzeme ve renk konusunda yoktur (Şekil 84). Kullanılan malzemelerin renk ve doku olarak farklılaşması yaratılmak istenen kendi çağının özelliğini yansıtma özelliği konusunda önemli rol oynamış, cephede çağdaş yorumla süreklilik devam ettirilmiştir. Aynı zamanda yapının yer altında kalan mekânlarının da gün ışığından faydalanabilmesi için giriş zemin kattan yukarı kaldırılmıştır. Karşısında bulunan Maison Carree'nin girişindeki basamaklar ve sütunlar referans alınarak çağdaş bir dille tekrar yorumlanmış, yaratılan açık, yarı açık, kapalı mekânlarla insanların yapıya kolay dâhil edilmesi sağlanmıştır.

Servis, depo, sinema ve oditoryumun zeminin altında çözümlendiği binada, üst katlarda iki kütüphane ve galeriler bulunmaktadır. Sanat galerileri binanın üst kısmından gelen kontrollü gün ışığından faydalanırken, kütüphaneler alt ve üst katlarla bağlantılı olup, caddeden yapıya giren birinin kolay ulaşabileceği bir noktada konumlandırılmıştır [75]. En üst katta bir resepsiyon alanı ve yeni meydan düzenlemesini gören teraslı bir kafe bulunmaktadır (Şekil 85)

Şekil 84. Carré d'Art'ın iç avludaki merdiveninden görünüm [201]

Şekil 85. Carré d'Art'ın üst kattaki terasından görünüm [201]

Foster and Partners, Carré d'Art tasarımıyla alakalı görüşünde, tarihi alanlarda çağdaş bir yapı yapmanın kentin sosyal ve fiziksel dokusunun canlandırılmasında güçlü bir katalizör görevi yapacağını düşünmektedir. Bunun sağlanması için tarihi kentsel alanlar

konusunda aydın ve ileri görüşlü destekleyici yaptırımcıların olmasının gerekliliğini vurgulamaktadır [201].

Milenyum Köprüsü projesi ile Pritzker ödülü alan Norman Foster'ın Carré d'Art tasarımıyla ilgili olarak Pritzker Ödül jürisi, farklı tasarım problemlerine bağlamsal verileri göz önüne alarak olağanüstü çözümler üreten Foster'ın bu yeteneğinin kanıtı olarak Carré d'Art yapısının gösterilebileceğini ifade etmiştir. Binanın tasarımında boşluk, program ve dolaşımı sağlayan üç boyutlu sosyal matris oluşturan yapısı onun yeteneğini açık bir şekilde göstermektedir. Foster, lineer olarak kurgulanan sosyal yaşantıyı ve kent akışını başarılı mimari çözümü içeren binası sayesinde dikey olarak kurgulamıştır [199].

Foster eskizleri yapmak ve proje hakkında fikir edinmek için Nimes'in tüm sokaklarını, caddelerini ve yapılarını gezmiş, toplumun kültürel ve sosyal alışkanlıklarını gözlemlemiştir. Onu en çok etkileyen şey Nimes'in kentsel formunda bulunan karşıtlıktır. Özellikle, ışık ve gölge arasındaki kontrastlık, sütunların sağladığı doku ile açık alanların arasındaki çelişki onu etkileyen önemli detaylardır [163]. Kenti, kentin bağlamını öğrenmek ve yapının tasarım kararlarını verebilmek için birçok eskiz yapmıştır (Şekil 86,87,88)

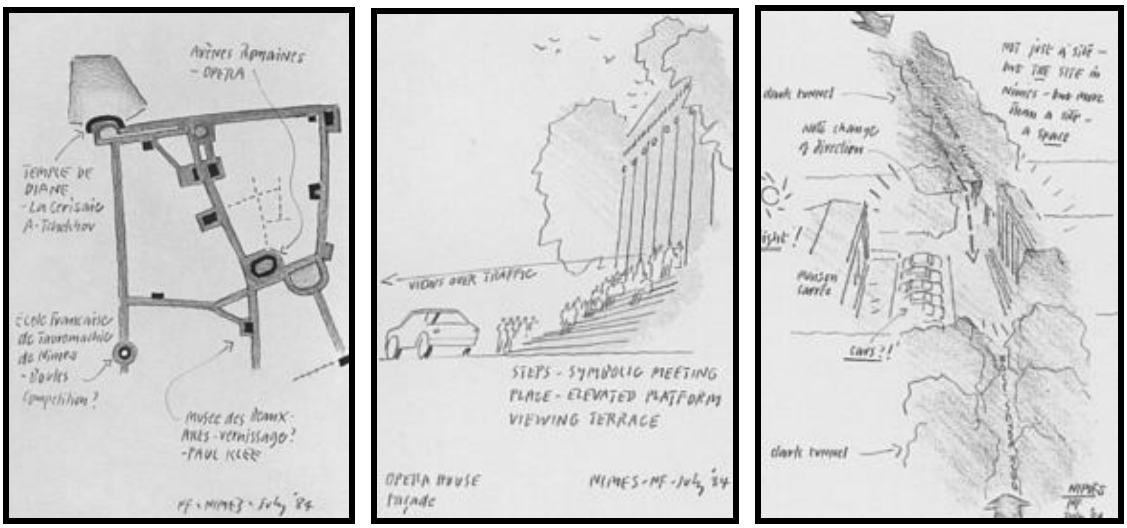

Şekil 86.87.88. Foster'ın Nimes'e ilk ziyaretinde çizdiği eskizler, 1984 [163]

Foster Nimes'te gerçekleştirdiği tasarımın, tarihi kentsel ölçekte yer almasından ve tarihi anıtlara yakınlığından dolayı çok önemli olduğunu söylemiş ve zemin kaplamasından Maison Carrée'nin ışıklandırmasına kadar tüm ayrıntıların detaylı bir şekilde analiz edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Tasarım yaklaşımını belirleyebilmek için tarihi araştırmalar yaptığını, bağlamsal ve çevresel gözlemler yaptığını buna göre yapıyı konumlandırdığını ifade etmiştir [163]. (Şekil 89,90).

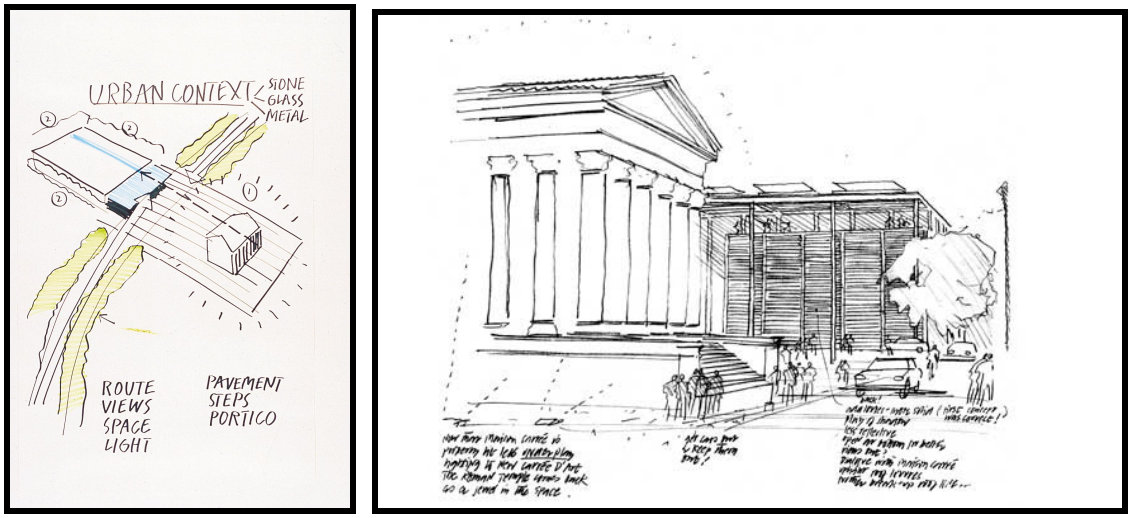

Şekil 89.90. Foster'ın tasarım yaklaşımını belirttiği çizimler ve görseller [201]

Foster tasarım yaklaşımını etkileyen detayları "*Nimes'in güçlü ama bir o kadar yalın rotaları, iyi tasarlanmış boşluklarından oluşan kentsel strüktüründen derinden etkilendim. Özellikle Roma tapınağı Maison Carrée önündeki boş alanın değişmemesi ve bu alanın doğallığını koruması gerektiğini düşündüm. Beni etkileyen iki önemli yapı Roma tapınağı ve Jardins de la Fontaine arasında çapraz bir aks oluşturdum ve böylece yayaların yapıya hareketini teşvik etmeyi amaçladım. Yerel mimari özellikle geleneksel Nimes evlerinin teras ve merdivenleri tasarım yaklaşımlarımı etkilerken, Roma Tapınağı'nın sütunlarının güncel malzeme kullanılarak çağdaş yorumu ile cömert, konuk sever kamusal mekân yaratmayı amaçladım*" [163] sözleri ile açık bir şekilde ifade etmektedir.

Tablo 6. Carré d'Art - Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı Değerlendirme Tablosu

YAPININ KİMLİĞİ		
Yapının Adı	Carré d'Art	
Yapım Yılı	1987-1993	
Yapının İşlevi	Galeri, Kütüphane, Kafelerden Oluşan Sosyal Donatı Alanı	
Konumu	Nimes, Fransa	
Durumu	Tarihi Dokuda Yeni yapı	

YAPININ TARİHİ ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ												
Tasarım Kriterleri	**Çevre**				**Kütle**				**Cephe**			
Tasarım Kriterlerine Yaklaşım	Kentsel Entegrasyon	Odak Potansiyeli	Yaya Geçirgenliği	Bağlam	Gabari	Oran/ölçek	Biçim/Form	Ekolojik Çözümler	Renk	Doku	Malzeme	Süreklilik
Uyumlu	●	●	●	●	●	●	●					●
Zıt								●	●	●	●	
Yapının Ülkenin Koruma Tutumu ile Bağlantısı	Fransa'da tarihi çevrede yapılacak yeni yapılar ve çağdaş ekler hem yasalar hem de kurumsal koordinasyon bütünlüğü ile yapılmaktadır. Gerekli görüldüğü takdirde imar planlarında yapılacak değişikliklerde göz önüne alınan nokta, tarihi çevrelere saygı ve yeni yapı tasarımının tarihi çevreden alınan referanslar ile yapılmasıdır. Foster'ın Fransa'da tasarladığı bu çağdaş yapı, ülkenin tutumu doğrultusunda yapılmış olumlu bir örnek denilebilir. Kendisi de projenin amacını eski ile sağlanacak ilişkide, eskiye saygılı olurken aynı zamanda yapının kendi çağdaş özelliğini yansıtmak ve pastiche (özgün olmayan/taklit) yaklaşımdan sakınmak olarak ifade etmiş ve ülke tutumu kapsamında çevreye duyarlı ve etrafındaki dokuyu referans alan tasarım gerçekleştirmiştir.											

3.2.2. Great Court at the British Museum, Londra, İngiltere (1994-2000)

Tarihi çevrede yeni ek tasarımına Norman Foster'ın uygulamaları arasında verilecek en nitelikli örneklerden biri Londra'da bulunan İngiliz Müzesi'ne yaptığı çağdaş çatı yapısıdır (Şekil 91). Bu yapı ile Queen Elizabeth II Avlusu, Müzenin iç avlusuna dönüşmüş ve Avrupa'da en büyük kamusal mekân yaratılmıştır. 2000 yılında tamamlanan bu tasarım, 1753 yılında dünyada ilk halk müzesi olarak kurulmuş olan İngiliz Müzesi'ne ek olarak tasarlanmıştır. 131 yarışmacının katılımı sonucu Norman Foster'ın kazandığı yarışmanın üç temel amacı; gizli alanları ortaya çıkarmak, eski boşlukların yeniden gözden geçirilmesi ve yeni alanlar oluşturmak olarak özetlenmiştir.

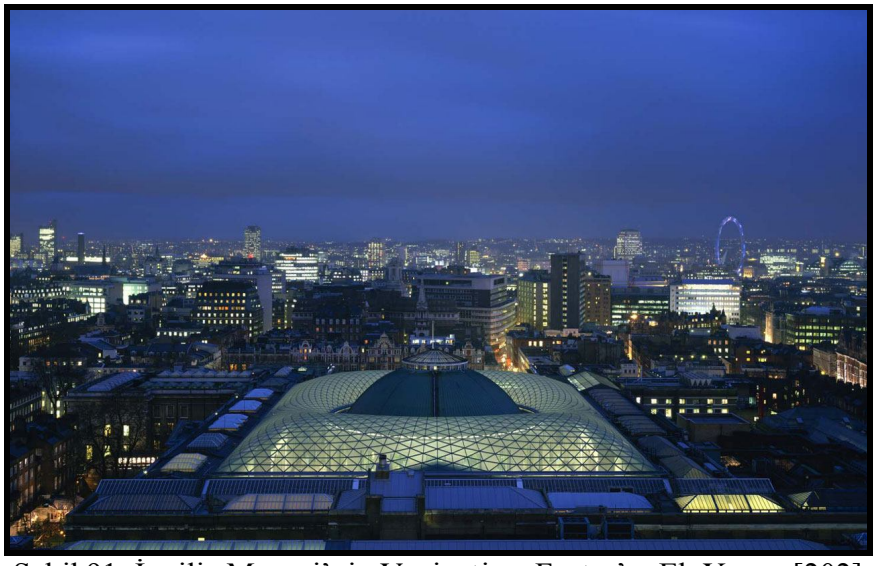

Şekil 91. İngiliz Müzesi'nin Vaziyeti ve Foster'ın Ek Yapısı [202]

İngiliz Müzesi, doktor, doğa bilimci, ve koleksiyoncu olan Sir Hans Sloane'nin eserlerini belli bir ücret karşılığı halka sergilemek istemesi ve bunu krala söylemesi sonucunda kurulmuştur. 1759 yılında halka açılan müze için ilk kullanılan bina, 1840 yılında daha büyük yapılar yapılması için yıkılan 17.yüzyıl yapısı olan Montagu Evi'dir (Şekil 92). 1823 yılında Kral'ın Kütüphanesi'nin sergilenmesi için bugün Quadrangular Binası olarak bilinen ve kuzey, güney, doğu ve batı olmak üzere dört kanattan oluşan yapı, Sir Robert Smirke tarafından tasarlanmıştır (Şekil 93). Smirke tarafından tasarlanan yapıda Yunan mimari tarzı kullanılmış olup, güney taraftaki kanatta sütun ve

alınlık yer almaktadır. 1857 yılında, hem bu dört kanat hem de ortadaki yuvarlak okuma odası tamamlanmıştır. Orjinalinde Smirke tarafından bahçe olarak tasarlanan avluda daha sonra, müzenin kütüphane bölümü için 1852-1857 yılında yapılan yuvarlak okuma odası ile birlikte tavana kadar yükselen birçok kitaplık yapılmıştır. 1997 yılında yeni kütüphane yapısının yapılması ile bahçe olarak tasarlanan alanın tekrar halka açılma fırsatı doğmuştur [203].

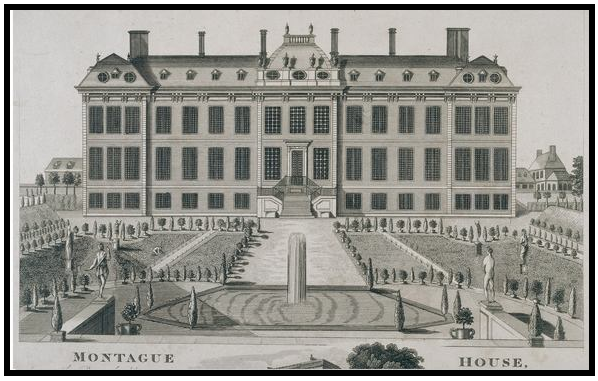

Şekil 92. Montagu Evi [204]

Şekil 93. Quadrangular Binası [205]

İngiliz Müzesi'nin avlusunda bulunan bu boş alan Londra'nın kullanılmayan ve kayıp olarak nitelendirilebilecek bir alanı olup, Foster'ın yaptığı çağdaş ek sayesinde yeniden aktif olarak kullanım imkânı bulmuştur. Bu alan olmadan İngiliz Müzesi'nin parksız bir şehre benzeyeceğini söyleyen Foster, İngiliz Müzesi'nin Londra'daki konumuna da dikkat çekmiştir. "*Müze, önemli tarihi alanların kesişim noktasında bulunmakta ve müzenin içinden geçirilecek bir aks sayesinde yeni bir kültürel rota yaratılabilmektedir. Kuzeyde İngiliz Kütüphanesi güneyde South Parkın bulunduğu rota bu aks sayesinde yaratılmıştır. Bu rotanın oluşumunda, müze ve şehir arasındaki dengenin sağlanması önemli olup avlunun tasarımda tercih edilen yöntem buna yardımcı olmuştur*" [206]. (Şekil 94).

Ziyaretçilerine sadece müzenin gezilmesi ve keşfedilmesi dışında kentsel bir deneyim sunan İngiliz Müzesi bu özelliği ile diğer müzelerden farklılaşmaktadır. Üst örtünün müzenin kentsel konumuna duyarlı şekilde tasarlanması müze ve kentsel alan arasında bağlantı kurmuş, geçirgenliği sağlamış ve buna bağlı olarak yaya organizasyonu ve insan sirkülasyonuna katkı koymuştur. Bu tasarım özellikleri sayesinde müze sosyal,

kültürel ve fiziki anlamda kente başarılı bir şekilde entegre olmuş ve kentte odak noktası haline gelmiştir. Çağdaş çatı eki, eklendiği müzenin bağlamına tamamen zıt, eğrisel ve parlak yüzeyleri ile yüksek teknoloji ürünü olduğunu açık bir dille ifade ederken, çevre dokuyla olan ilişkisinde bütünlük kurmakta ve bu özelliklerine rağmen çevre dokuyu ezerek egemen tek yapı konumuna gelmemektedir. Bu özelliği ile çevrenin bağlamsal dokusuna uyumlu bir yaklaşım sergilediği söylenebilen çağdaş ekin, tarihi İngiliz Müzesi ile kurduğu bağlamsal birliktelik söz konusu olduğunda ise zıt yaklaşım sergilediği net bir şekilde görülmektedir.

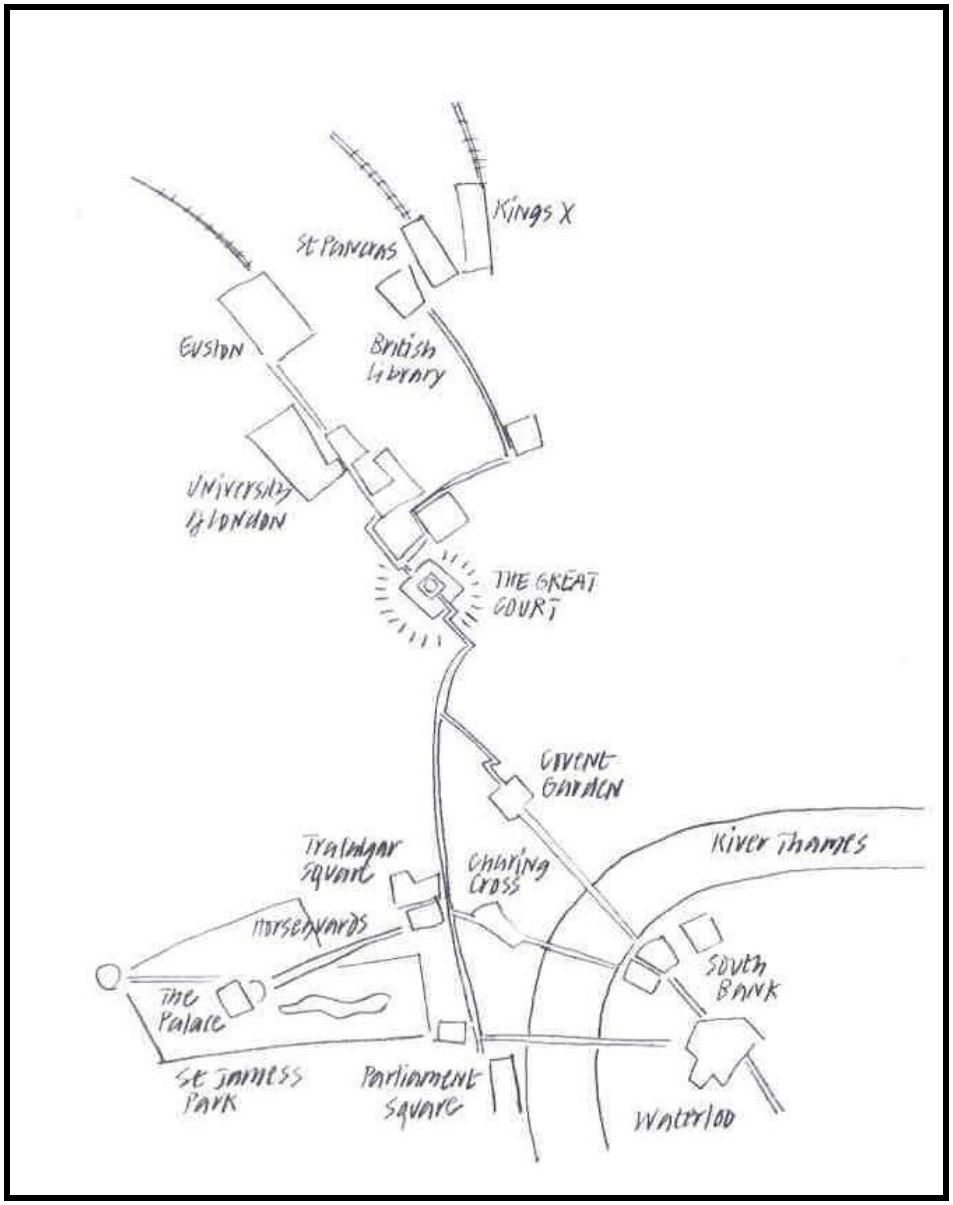

Şekil 94. İngiliz Müzesine Yapılan Ek ile Yaratılan Kültürel Rota [206]

Üst örtü eklemlendiği İngiliz Müzesi ile oran ve ölçek ilişkileri kapsamında estetik açıdan olumludur. Üst örtü ne müzeyi bastıracak kadar büyük ne de müzenin gölgesinde kalacak kadar küçüktür. Foster, alanın yeniden tasarlanmasında üst örtü olarak çağdaş malzemeler olan cam ve çelik kullanmıştır. Malzemenin rengi ve dokusu çağdaş özellik sergilemekle birlikte, yapının sürdürülebilirliğine hem sosyal, kültürel yaşantı hem de ekolojik anlamda katkı sağlamıştır. Bu tasarım kararları sayesinde, yapıya çok az yük getirerek yapının en az etkilenmesi için şartlar oluşturulmuştur. Aynı zamanda yapıya bina ölçeğinde ve çevresel ölçekte bakıldığında tasarlanan ek, kendi çağının kimlik özelliklerini yansıtan bir dil taşımaktadır.

Müzenin zemin kotundan girilen büyük avlu, etrafında konumlandırılan tüm galerileri de birbirine bağlamıştır (Şekil 95). Alan içinde bilgi noktaları, kitapçı ve kafeler bulunmaktadır. Alanın kalbinde bulunan Okuma Odası muhteşem hacmi ile tarihte ilk kez herkese açık bir bilgi merkezi durumundadır. Okuma Odasını çevreleyen büyük merdivenler hem geçici sergiler hem de restoran terası olarak kullanılmaktadır (Şekil 96). Avlunun altında Afrika Galerileri ve çocuklar için eğitim merkezleri bulunmaktadır.

Şekil 95. British Müzesinin Giriş Avlusu ve Okuma Odası [202]

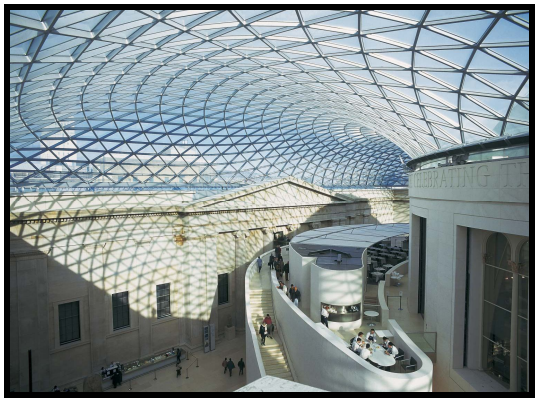

Şekil 96. Okuma Odası etrafında merdivenlerin restoran kullanımı [202]

İngiliz Müzesi'nde bahsedilen bu tasarımların yapılmasında glazed canopy tekniğinin kullanılması çok yardımcı olmuştur. "Sırlı gölgelik" olarak Türkçeye çevirebileceğimiz bu sistem sanatın, mimarinin ve mühendisliğin incelikli kullanımı ile ekonomik çözüm

üretmiş ve böylece yapının ekolojik anlamda sürdürülebilirliğine katkı sağlamıştır. Sistem sayesinde hem tarihi dokuya fazla yük binmemiş, hem de doğal güneş ışığından yaralanabilen geniş kentsel kapalı alan yaratılmıştır. Okuma odası ve avlu yüzlerini oluşturan dört taraftaki yapılar arasındaki düzensiz boşluk bu sistemin sağladığı hem estetik, hem de mühendislik açısından oldukça başarılı geometri sayesinde kapatılmıştır. Tasarlanan bu form camların strüktürünü sağlarken aynı zamanda güneşin zararlı etkilerini de azaltmıştır [202] (Şekil 97,98,99).

Tarihi dokuda tasarım yapan birçok mimar, yaptığı eklerde hem çağdaş mimari ilkeleri yansıtabilmekte, hem tarihi yapı ya da çevrenin algısına zarar vermeden tasarımını gerçekleştirmektedir. Ancak Foster bunların yanı sıra tarihi çevrede gerçekleştirdiği tasarımlarda ekolojik duyarlılık ile malzeme/sistem seçimi yapmaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Foster, tarihi yapıda yani yapı- yeni ek yapan diğer mimarlardan ayrışmaktadır.

Bu görüş paralelinde Quantrill (2005), The Norman Foster Studio: Consistency Through Diversity adlı kitabında Foster'ın İngiliz Müzesi ile ilgili başarısındaki dört temel etkeni şu şekilde açıklamıştır;

- Hafızayı Korumak, yuvarlak odanın temel form ve strüktürünü korurken görkemli iç mekânını yeni bir bilgi merkezi haline getirmiş ve kamusal deneyime sunmuş,

- Yuvarlak odanın dış kabuğu etrafında hafif çelik yapı elemanları ile yapıya duyarlı, doğal ışık alımını sağlayan şeffaf bir çatı oluşturmuş,

- Smirke tarafından klasik tarzda tasarlanan ana müze girişini, aynı zamanda avlu girişi yapmış,

- Bu tasarım stratejileri sayesinde, müzenin kalbine engelsiz giriş sağlamış, müzenin içindeki gezme rotasını net bir şekilde oluşturmuş ve genişletilmiş giriş alanı ile özel sergi alanına girmeden yapılacak oryantasyon için mekanlar oluşturmuştur [163].

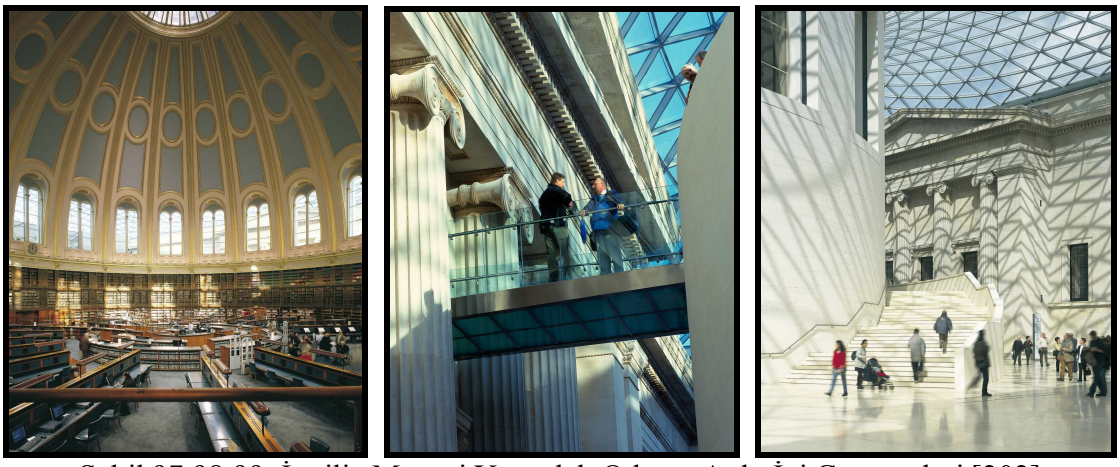

Şekil 97.98.99. İngiliz Müzesi Yuvarlak Oda ve Avlu İçi Görüntüleri [202]

İngiliz Müzesi'nde uygulanan çağdaş ek tasarımı süresince İngiltere'de etkin olarak görev alan English Heritage ve Royal Fine Art Komisyonları ile iletişim halinde olan Foster [163] işlev, strüktür ve malzeme ile ilgili uyguladığı tüm tasarım ilkelerinde bulunduğu doku ve bağlamın özelliklerini göz önünde bulundurmuştur (Şekil 100).

Deyan Sudjic, İngiliz Müze avlusunun boşaltılmasından sonra Foster'ın bir arkeolog gibi tüm detayları tek tek incelediğini belirtmiş, müzenin tarihi hakkında araştırmalar yaptığını söylemiştir. Mimarlık ve kentsel tasarımın karışımından oluşan projede klasizm ve yeni gelişen teknolojinin karşı karşıya gelmiştir. Foster bu karşıtlıklar içinde yaptığı çağdaş ek ile projedeki başarısını göstermiştir [206].

İngiliz Müzesine yaptığı çağdaş çatı strüktürü, biçimi ve malzemesi ile yapıya tamamen yabancı bir tutum sergilemekte, bunu yaparken de ekolojik, kültürel ve sosyal alanlarda yapıya katkı koymaktadır. Foster'da bu görüş paralelinde yapının tasarımındaki amacın insanlar ve araçlar, geçmiş ve günümüz arasındaki mükemmel dengeyi sağlamak, çağdaş kent yaşantısının kalitesini artırmak olduğunu söylemiştir. Bu tür projelerin bir dengeleme eylemi olduğunu belirten mimar, ister tek bir yapıya eklemlenen bir çağdaş bu kapsamda ek olsun, ister kentsel ölçekte bir yeni yapı olsun, geçmiş ve günümüz arasındaki balansın doğru sağlanması gerektiğini ifade etmiştir [176].

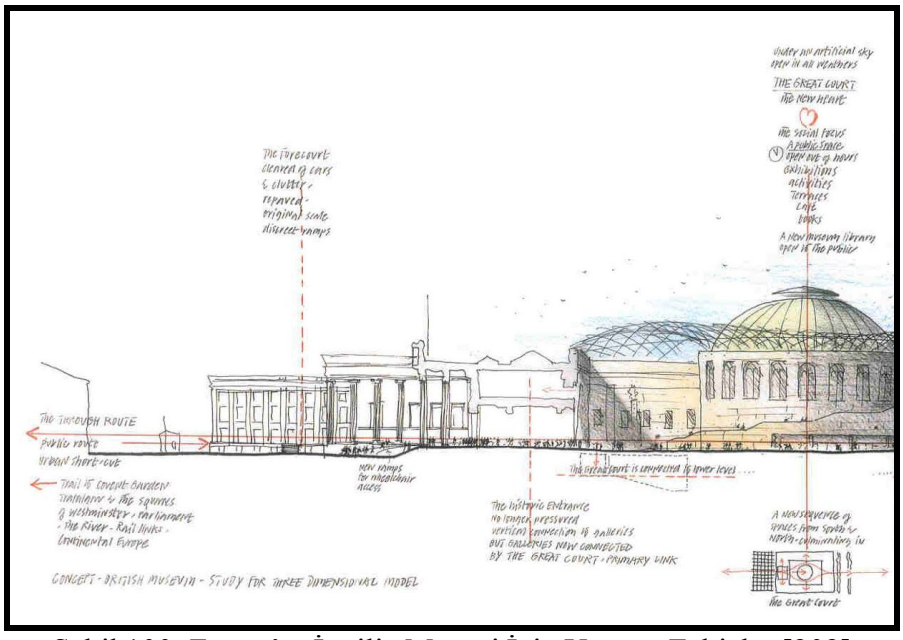

Şekil 100. Foster'ın İngiliz Müzesi İçin Yaptığı Eskizler [202]

Infra, Bringmann ve Barnes İngiliz Müzesi ile ilgili çalışmalarında müzenin, Avrupa'nın en büyük kapalı meydanı olması, işlevlendirmedeki başarısı, teknik detayların iyi gizlenmesi, enerji kaybını azaltması, iç sıcaklık kontrol mekanizmaları bulundurması gibi teknolojik özelliklerini ayrıntılı şekilde anlatmışlardır [207]. Bu bağlamda Foster'ın teknolojiyi tarihi alanlarda kullanma yeteneği açık şekilde görülmektedir.

Bu görüşe paralel olacak şekilde 2001 Yılında Heritage Lottery Fund kuruluşunun mütevelli heyetinin başkanı Graham Grene, İngiliz Müzesi'nin muhteşem avlusuna yapılan çağdaş ekin eski ve yeni arasında oluşturulmuş başarılı bir mimari birliktelik olduğunu söylemiştir. Eski ve yeni arasındaki ilişkinin cam ve çelik malzemeler kullanılarak yaratılmış teknoloji harikası olduğunu belirtmiştir [208]. Foster bu yapı ile RIBA, Civic Trust ve National Heritage gibi koruma ile ilgilenen sivil toplum kuruluşlarının da verdiği ödülleri kapsayan toplam on adet ödül almıştır [202].

RIBA Ödül Komisyonu, Foster'ın İngiliz Müzesi'ne yaptığı üst örtüyü Londra'nın kültürel mirasına eklemlenen güçlü ve hoş bir tasarım olarak nitelemiştir [202].

Tablo 7. İngiliz Müzesi- Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek Tasarımı Değerlendirme Tablosu

YAPININ KİMLİĞİ		
Yapının Adı	Great Court at the British Museum	
Yapım Yılı	1994-2000	
Yapının İşlevi	Müze	
Konumu	Londra, İngiltere	
Durumu	Tarihi Yapıya Çağdaş Ek	

YAPININ TARİHİ ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ												
Tasarım Kriterleri	**Çevre**				**Kütle**				**Cephe**			
Tasarım Kriterlerine Yaklaşım	Kentsel Entegrasyon	Odak Potansiyeli	Yaya Geçirgenliği	Bağlam	Gabari	Oran/ölçek	Biçim/Form	Ekolojik Çözümler	Renk	Doku	Malzeme	Süreklilik
Uyumlu	●	●	●	●	●	●	●	●				▬
Zıt									●	●	●	
Yapının Ülkenin Koruma Tutumu ile Bağlantısı	İngiltere, gelenekselci tutumunu tarihi dokuda yapılacak çağdaş yapı ve ek konusunda da sürdürmektedir. Bu konuda genelde çekimser tavır takınan ülkede, her yapı için özel izin alınması gerekmekte ve tasarım buna göre şekillenmektedir. İngiltere'de tarihi çevrede çağdaş yapı tasarımında yeni yapılacak yapının, çevrenin kalitesinin devam ettirmesi ve uzun vadede çevreye olumlu etki etmesi önemli bir yer tutmaktadır. Tarihi çevrede bulunan tarihi bir yapıya ek olarak tasarlanan bu uygulamada, Foster kullandığı yapım tekniği, malzemeler ve tasarım kriterleri sayesinde bu tutucu yaklaşıma yeni bir yorum getirmiştir. Bu sayede tarihi çevreye duyarlı kentle bütünleşen, yeni aktivite ve odak haline gelen ve ülkenin bu konuda yaklaşımına paralel bir uygulama gerçekleştirmiştir.											

3.2.3. Reichstag Alman Parlamentosu, Berlin, Almanya (1992- 1999)

Tarihi yapıya çağdaş ek tasarımına Norman Foster uygulamaları arasında verilecek etkili örneklerden biri, Berlin'de bulunan Reichstag Parlamento Binası'na yapmış olduğu çağdaş çatı strüktürüdür (Şekil 101). 18.yüzyılda yıkılan gümrük duvarının dışında bulunan eski kent merkezine Bismark tarafından yaptırılan Reichstag, iç mekânın 1933 yılında tahrip olmasının ardından Naziler tarafından kapatılmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında Ruslar tarafından ele geçirilmiştir. Savaş dönemimin bitmesi ile gündeme gelen Parlamento'ya çağdaş çatı strüktürü, 14 mimari büronun katılımıyla gerçekleşen mimari proje yarışması sonucu yapılmıştır. Yarışmayı Foster and Partners şirketi kazanmıştır. Foster'ın yarışma için önerisi dört temel nokta üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlar; Bundestag'ın dünyanın en önemli demokratik forumlarından biri olarak önemi, hükümetin halk tarafından yaklaşılabilir olması, tarihin anlaşılır kılınması ve geleceğin mimarisinde de önemli yer tutacak olan düşük enerjili, ekolojik ve çevreye duyarlı bir yapı tasarımı yapmaktır [209].

Şekil 101. Reichstag Almanya Parlamento Binasının Genel Görünümü [210]

1884-1894 yılları arasında neobarok şeklinde Paul Wallot'ın tasarımları doğrultusunda inşa edilen yapı, II. William yönetiminde tamamlanmıştır [209]. 137 m uzunluğunda ve 97m genişliğinde yapı kitlesinin, giriş holünden 75 metre yüksekliğe yapılmış cam ve demir kubbe sembolik güç ifadesi olmuştur [211]. Yapı 1933'e kadar İmparatorluk ve

sonrasında Weimar Cumhuriyeti Parlamento binası olarak kullanılmıştır. II. Dünya Savaşı sırasında çok zarar gören kubbenin kalıntıları 1954 yılında patlatılarak yok edilmiştir (Şekil 102). Yapının, Federal Meclis'in Berlin şubesi, toplantı merkezi ve sergi salonu işlevlerinde kullanılabilmesi için Paul Baumgarten tarafından 1961 yılında tadilat yapılmıştır (Şekil 103). 1990 yılında Doğu ve Batı Almanya'nın birleşmesi sonucu tekrar bir araya gelen Alman Federal Meclisi, hükümetin Bonn'dan Berlin'e taşınması üzerine 1991'de Reichstag'ı Alman Parlamentosu olarak kullanmaya karar vermiştir [209].

Şekil 102. II. Dünya Savaşı Sonrası Reichstag [212]

Şekil 103. 1960'larda Reichstag Parlamento Binası Genel Görünümü [213]

Sir Norman Foster, savaş ve duyarsız yeniden inşanın zararlarını yok etmek, yapının orijinal dokusu ve tarihin katmanlarını belirleyen, bir nevi yapının "yaşayan müze" olmasını sağlayacak bir yaklaşım ile tasarımına başlamıştır [214] Foster, orijinal neobarok yapıyı tekrar kazanmak için savaş sonrası yapılan konstrüksiyonu kaldırmıştır. İngiliz Müzesinde ki yaklaşımı ile paralellik gösterecek şekilde Reichstag Parlamento Binası'nda da, eklemlendiği tarihi yapı ile zıt iletişim halinde olan çağdaş çatı strüktürünün yapıya konumlanmasında eski kubbenin yeri tam olarak korunmuş, çağdaş bir yorumla yeniden yapılmıştır. Ayrıca ekin konumlandırılmasında, ekolojik ve sürdürülebilirlik ilkeleri göz önünde bulundurulmuştur.

Berlin'in yeniden doğuşunun sembolü olarak tasarlanan çağdaş kubbenin yer aldığı binada halk ve politikacılar ortak bir giriş kullanmaktadır (Şekil 104). Çağdaş yorumla

tasarım yapan Foster şehrin ana manzarasına açık, içine girip dolaşılabilen, toplantı salonunun tam üstüne cam kubbe yapmıştır. Modern mimarinin en etkili ilkelerinden olan geçirgenlik ilkesi, Parlamento yapısında halkın yapıya dâhil edilmesi, hatta kendi yöneticilerini izleyebilecekleri bu kubbe tasarımı ile sağlanmıştır. Hem sembolik hem de somut anlam taşıyan kubbe, insanların içeriye akmasını başarılı bir şekilde sağlamaktadır. Bu tasarım özellikleri ile sosyal, kültürel ve kütlesel olarak kente başarılı bir şekilde entegre edilmiş yapı, çağdaş çatı strüktürü sayesinde kentte odak haline gelmiştir.

Yapı hacimsel ve ölçek olarak hem çevresindeki yapılar ile uyumlu, hem de eklemlendiği Reichstag Parlamento binası ile uyumlu bir bütünlük oluşturmaktadır. Gabari olarak çevredeki yapıları çok geçmeyen ek çatı strüktürü, biçim ve form olarak neobarok yapının uyumlu bir yorumu olarak değerlendirilebilir (Şekil 105). Genel olarak kentin dokusu ile uyumlu olan yapıda, görsel anlamda bütünlüğünü sağlayan çağdaş çatı strüktürünün tarihi Parlamento Binası ile kurmuş olduğu ilişki, zıtlık kavramı ile ifade edilebilir.

Şekil 104. Reichstag Parlamento Binasının Giriş Cephesi [214]

Şekil 105. Reichstag Parlamento Binasının Genel Görüntüsü [215]

Mimari bir bütünlük sağlamak adına teknolojide ki ilerlemenin getirdiği avantajlar sayesinde gittikçe incelen, hafifleyen, saydam, yalın olup bulunduğu tarihi dokuya ya da eklemlendiği tarihi yapıya minimumda zarar veren çağdaş malzemelerin kullanımı Foster'ın Reichstag Parlamentosuna yaptığı çağdaş kubbe yapısı içinde geçerlidir.

Çağdaş malzemelerin günün teknolojisini yansıtan doku ve renk özellikleri, eklemlendiği yapı ile zıt bir görünüm oluşturmakla birlikte, Parlamento çevresi ve yapı ile bütünlük sağlamada başarılı bir örnek oluşturmaktadır (Şekil 106).

Foster, tarihi yapıya yaptığı çağdaş ek tasarımında, enerji üretimi, gün ışığının etkin kullanımı, doğal havalandırma, tarihi yapıya ve binanın tarihi katmanlarına saygılı bir yaklaşım geliştirerek ekolojik sürdürülebilirlik kapsamında da etkin bir yaklaşım geliştirmiştir. Tasarlanan çatı strüktürünün boyutları, eski yapının kabuğu dikkate alınarak belirlenmiştir (Şekil 107). Yarım küre biçimindeki bu kabuğun bağlam ve tarihi çevreye saygılı yaklaşım konusunda duyarlı olması, sembolik olarak yöneticilerin temsili olması, teknolojik ve ekolojik olarak kendi enerjisini üretmesi ve doğal gün ışığından maksimumda faydalanılmasını sağlaması açısından ön plana çıkmaktadır (Şekil 108).

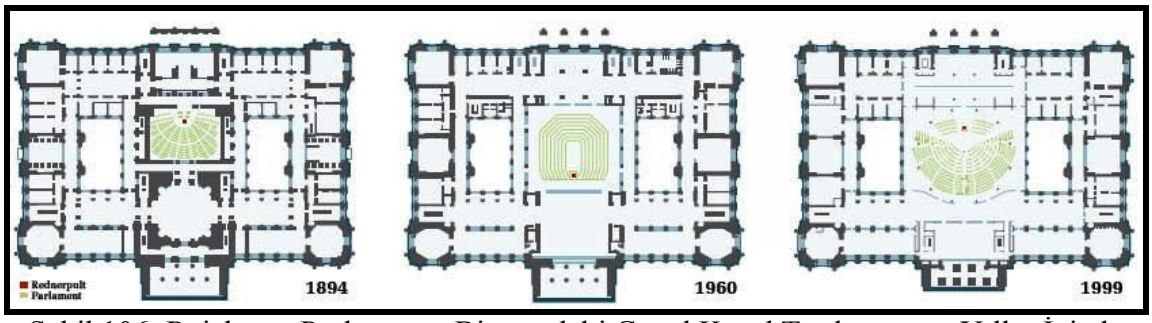

Şekil 106. Reichstag Parlamento Binasındaki Genel Kurul Toplantısının Yıllar İçinde Değişimi [216]

Şekil 107. Çağdaş Ek Olan Kubbenin Görüntüsü [214]

Şekil 108. Reichstag Parlamento Çağdaş Yapım Sistemi [214]

Halkın izleyebildiği toplantı salonunun üzerinde yer alan ve aynalarla oluşturulmuş düzenek, halka gözlem platformu olmak, gün ışığının içeri girmesini sağlamak, gece de iç mekânın ışığının dışa yansıtılmasını sağlamak gibi özellikler taşımaktadır (Şekil 109). Gece ışığın dışarı yansıtılarak ufuk çizgisine kadar ulaşması, Alman demokratik sürecinin canlılığını sembolize etmektedir. Bu bağlamda yapının iç mekân tasarımında da yeniden doğuşun, sevinç ve deneyimlere açıklığın sembolü olarak, cesur, ana renkler ve şeffaf malzemeler kullanılmıştır (Şekil 110). Aynı zamanda Rusların yaptığı grafitiler ve taşçı işaretleri silinmemiş ve geçmişten gelen ögeler olarak yaşayan müze düşüncesi kapsamında korunmuştur [214].

Şekil 109. Kubbenin Gece Görüntüsü [214]

Şekil 110. Kubbenin İç Mekân Görüntüsü [214]

Foster'ın tarihi çevre duyarlılığının yanı sıra, bu yapılarda ekolojik ve sürdürülebilir sistemleri kullanıyor ya da tasarımlarını ona göre biçimlendiriyor oluşu Reichstag Alman Parlamento binasında açık olarak gözlenmektedir. Foster'ın tarihsel duyarlılık çerçevesi içinde tasarlamış olduğu çatı strüktürü üzerine yerleştirilen fotovoltaik özellikli solar panellerle enerji tüketimini düşürmekte, iç mekânın havalandırılmasını sağlamaktadır (Şekil 113). Kullandığı enerjiden fazlasını üretebilme yeteneğine sahip olan bina etraftaki ek yönetim binalarının da enerji ihtiyaçlarını karşılayabilecek durumdadır. Enerji sağlanmasında bitkisel yağın kullanılmasını öneren Foster, böylece karbondioksit atımını azaltmış ve çevre dostu bir bina tasarlamıştır. İç mekan tasarımında da saydam çağdaş malzemeler olan cam ve metal kullanmıştır (Şekil 111,112).

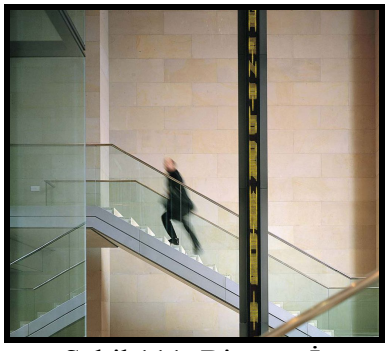

Şekil 111. Binanın İç mekânı [214]

Şekil 112. Binanın İç mekânı [214]

Şekil 113. Fotovoltaik Panel [214]

Reichstag Parlamento Binası'na eklemlenden çağdaş ekte dört unsura dikkat edilmiştir;

- Reichstag'ın dünyanın en önemli demokratik forumu olarak görülmesi,
- Halkın hükümet yönetiminin her kademesinde şeffaf siyaset anlayışıyla devlete yaklaşabilir olması,
- Kentlerin tarihinin ülkelerin yaşamına olduğu gibi, yapılarında şekillenmesini sağlayan bir güç olarak anlaşılması
- Geleceğin mimarlığında önemli bir yer tutacağına inanılan sürdürülebilir mimarlığın, düşük enerjili, çevre dostu bir tasarımın ortaya konması [217].

Foster, Reichstag tasarımı ile ilgili olarak böyle bir tasarım probleminin çözülmesi gerektiğinde incelenmesi gerekenin yapının değişim süreci ve yapının bu değişime adaptasyonunun nasıl sağlanması gerektiği olduğunu söylemiştir. Bu yapıda çatı strüktürünü adapte ederken, yapının kültürel ve tarihsel bir miras olduğunu göz önüne alan Foster, bu nedenle yeniliğin sembolü olan çağdaş kubbeyi tasarladığını ifade etmiştir (Şekil 114,115). David Nelson, birçok mimarın ve mimarlık ofisinin eskiyi anımsatan ya da benzeyen önerilerine rağmen Foster'ın tasarımda başından beri tarihi kubbenin benzerinin ya da taklidinin yapılmasına karşı çıktığını söylemiştir [163]. Bu durum, Foster'ın tarihi çevrelerde tasarım anlayışına güzel bir örnek teşkil etmektedir. Günümüzde uyum söylemi altında genellikle kolay bir yöntem olarak tercih edilen kopyalamaya yakın yöntemler, Foster için hiçbir zaman tercih edilen bir yaklaşım olmamıştır.

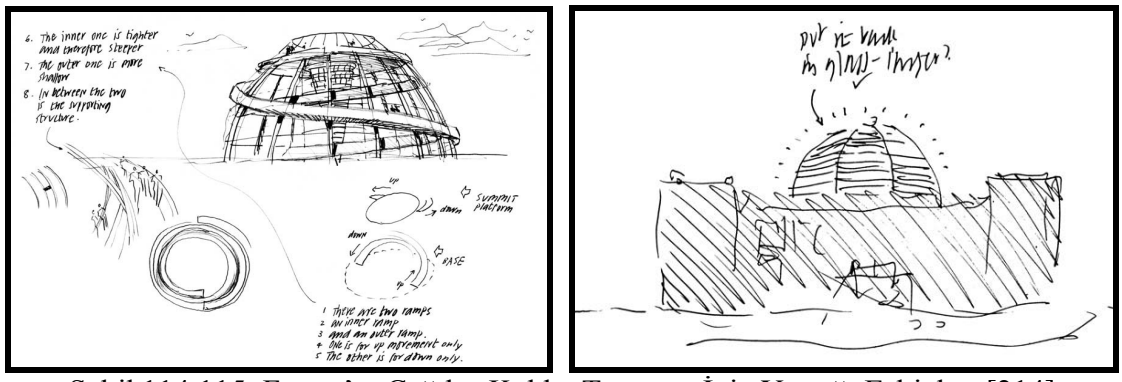

Şekil 114.115. Foster'ın Çağdaş Kubbe Tasarımı İçin Yaptığı Eskizler [214]

Pritzker Ödülü sırasında konuşma yapan Berlin Belediye Başkanı Diepgen (1999), Sir Norman Foster'ın Reichstag'ı tasarlarken tarihi katmanlar arasındaki bütünlüğü taşlarla gizleyip toplumu yanıltmak yerine, binanın yüzeyinde gösterdiğini söylemiştir. Dış görünüşünü değiştirirken tarihi katmanlara saygılı davranarak Berlin'in yeni sembolünü yarattığını ifade etmiştir [199].

Foster, Reichstag ile ilgili Alman Dergisine yazdığı yazıda binanın sürdürülebilir mimari yöntemlerini detaylı bir şekilde anlatmıştır [217]. Wolfgang Thierse, Norman Foster'ın eski ve yeni arasında ilişki kurmakta başarılı olduğunu söylemiş ve buna en iyi örneklerden birini Reichstag olarak göstermiştir [214]. Jenks ve Davidson Foster'ın tasarımını klasik koridorlu sistemden farklı olarak değerlendirmiş ve inanılmaz güzellikte bir akvaryuma benzetmişlerdir [214].

Şekil 116. Foster Reichstag'a Sunumu Hazırlarken [163]

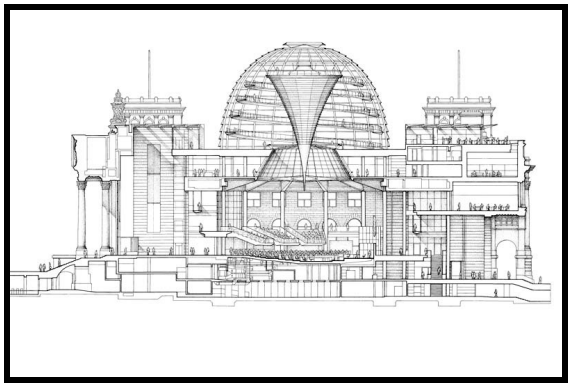

Şekil 117. Reichstag'ın Kesitini Gösteren Çizim [214]

Tablo 8. Reichstag - Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek Tasarımı Değerlendirme Tablosu

YAPININ KİMLİĞİ		
Yapının Adı	Reichstag Alman Parlamentosu	
Yapım Yılı	1992-1999	
Yapının İşlevi	Parlamento	
Konumu	Berlin, Almanya	
Durumu	Tarihi Yapıya Çağdaş Ek	

YAPININ TARİHİ ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ												
Tasarım Kriterleri	**Çevre**				**Kütle**				**Cephe**			
Tasarım Kriterlerine Yaklaşım	Kentsel Entegrasyon	Odak Potansiyeli	Yaya Geçirgenliği	Bağlam	Gabari	Oran/ölçek	Biçim/Form	Ekolojik Çözümler	Renk	Doku	Malzeme	Süreklilik
Uyumlu	●	●	●	●	●	●	●	●				▬
Zıt									●	●	●	
Yapının Ülkenin Koruma Tutumu ile Bağlantısı	Savaşlardan diğer iki ülkeye göre daha çok etkilenen Almanya'da yıkılan yapıların çağdaş eklerle onarılması ve tarihi çevrelerde açılan boşluklara yeni yapılar yapılması oldukça sık rastlanan bir durumdur. Bu kapsamda modern ve çağdaş yapıya karşı yine gerekli kurumlardan izin alınması ile birlikte daha ılımlı bir tavrın olduğu ülkede, Foster, tarihi çevrede tasarım tutumunu yine tutarlılıkla ve ilkeleri kapsamında devam ettirmiştir. Yapıldığı dönemin mimari ve kültürel özelliğini taşıyan Reichstag binasına, günümüz çağdaş mimari ilkeleri ve malzemeleri ile kubbe tasarlamış, aynı zamanda ekolojik ve sürdürülebilir mimariyi de göz önünde bulundurmuştur.											

3.2.4. Marsilya Vieux Limanı, Marsilya, Fransa (2011-2013)

İncelenmiş olan önceki örneklerden farklı olarak tarihi çevrede yeni yapı tasarımına kentsel ölçekte verilebilecek en özel örneklerden biri Norman Foster'ın Marsilya Vieux Liman bölgesi yenileme projesidir (Şekil 118). Marsilya, M.Ö. 6.yüzyılda kurulmuş, Avrupa'nın en eski şehri olarak bilinmektedir. Fransa'nın güneydoğusunda bulunan ve tarihi geçmişi ile yüksek mimari değer taşıyan kentte, eski yapılar iyi korunmuş olarak günümüze ulaşmış ve hala halk tarafından kullanılmaktadır [218]. Norman Foster'ın tasarımını yaptığı projede, kentsel tasarım konusunda Michel Desvigne katkıda bulunmuştur [219]. 2013 Avrupa Kültür Başkenti için oluşturulan bir dizi projeden biri olan Foster'ın Liman Projesi, Fransa'nın tarihi Marsilya kentinde bulunan dünya mirası listesinde yer alan liman bölgesi için gerçekleştirilmiş ve 2014'te Barselona'da düzenlenen kentsel tasarım konusunda Avrupa Ödülü'nü kazanmıştır.

Şekil 118. Norman Foster'ın Tarihi Dokuda Gerçekleştirdiği Marsilya Vieux Liman Projesi [220]

Marsilya Liman Bölgesi dünya mirası listesinde yer almasına karşın, Norman Foster'ın gerçekleştirdiği tasarım öncesinde araç trafiğinin yoğun olması, yeterli rekreasyon alanlarının olmaması gibi nedenlerden dolayı yayalar için erişilemez bir konumda bulunmaktadır. Bu durum kentsel yaşamın kesintiye uğramasına ve bu bölgenin

yeterince kullanılmamasına sebep olmuştur. Foster, tarihi bir kentte uygulama ve liman bölgesinin kullanımındaki sıkıntılar gibi çelişkili iki durumu dikkate alarak tasarımı buna göre şekillendirmiştir. Yenileme için uygulanan mastır planda göz önüne alınan, rıhtım bölgesini halkın kullanımına geri kazandırmak, performanslar ve etkinlikler için yeni mekânlar yaratmak, trafiğin kaldırılması ile yayalara güvenli alan sağlamak olmuştur (Şekil 119). Bu tasarım kararları alanın kente sosyal, kültürel ve ekonomik olarak başarılı bir şekilde entegre olmasını sağlamış ve kentte ilgi çekici bir odak haline gelmiştir. Tasarım kararlarının en önemli parçası olan yaya organizasyonu başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiş, yapının konumlanması ve formuyla geçirgenlik başarılı bir şekilde sağlanmıştır (Şekil 120). 2013 Avrupa Kültür Başkenti projesi kapsamında gerçekleştirilen dönüşüm projesinde, Foster her mimarinin çağına ait olması gerektiği düşüncesine sadık kalmış ve çağının özelliklerini yansıtan bir yapı tasarlamıştır. Bu nedenle yapının, içinde bulunduğu tarihi kent bağlamıyla kurduğu ilişki tezatlık taşımaktadır. Kurulan tezatlık ile Norman Foster'ın tarihi çevrede tasarım yaklaşımı hakkında fikir vermektedir.

Şekil 119. Limanın Düzenlemeden Sonraki Hali [220]

Şekil 120. Limanın Yayalaştırılmış Hali [220]

Tarihi dokuda tasarım yaparken, alanı bir cerrah titizliğine incelemek gerektiğini düşünen Foster, tarihi dokuyu oluşturan katmanların, bileşenlerin bağlam içinde değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. Marsilya'ya gerçekleştirdiği tasarımla mimar bu düşüncesini destekleyecek yeni bir uygulama ortaya koymuştur. Tarihi alanın okunabilirliğini ve algısını artırırken aynı zamanda çağının özelliklerini yansıtarak,

tarihi alana olan ilgiyi artıracak şekilde tasarımı şekillendiren Foster, bu bağlamda, yayaların kullanacağı alanı genişletmiş, tarihi dokunun algısını zedeleyen teknik tesisat birimlerini su üzerinde yaptığı yeni platformlar üzerine taşımıştır (Şekil 121). Bu düşünceyi kentsel tasarımı birlikte gerçekleştirdiği Michel Desvigne'de uygulamıştır. Kentsel tasarımda da tarihi alanlara uyumlu granit yüzey eski orijinal kireç taşı yerine kullanılmış, herkesin kolay ulaşmasını sağlayacak şekilde bordür seviyeleri ayarlanmış, liman bölgesine uygun zor aşınan, kaba dokulu malzemeler kullanılmıştır. Ayrıca doku ile uyumlu sokak mobilyaları ve su üzerine ahşap deniz kulüpleri inşa edilmiştir (Şekil 122).

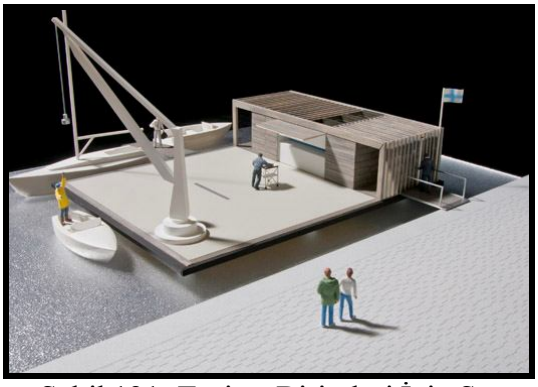

Şekil 121. Tesisat Birimleri İçin Su Üzerinde Yapılan Platformlar [220]

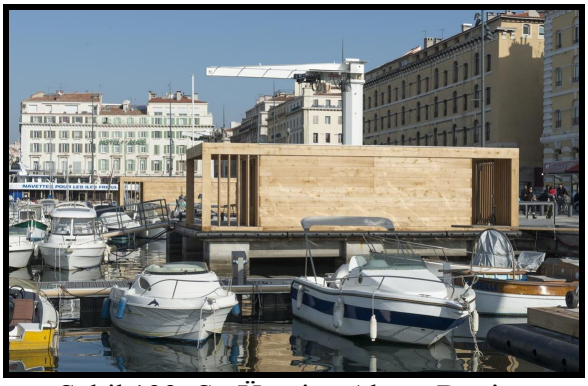

Şekil 122. Su Üzerine Ahşap Deniz Kulüpleri [220]

Projenin en çarpıcı noktasını oluşturan saçak, denizi, etrafını çevreleyen tarihi dokuyu ve altında ki kamusal yaşamı yansıtan, ufukta görünen basit, ince gümüş çizgiden çok daha fazlasını ifade etmektedir [221]. Çok basit ve yalın bir şekilde, pazarlar, özel günler ve çeşitli aktiviteler için tasarlanmış saçak, liman bölgesinin doğu ucunda bulunmaktadır. Yansıtıcı paslanmaz çelikten her tarafı açık, 46m uzunluğunda, 26m genişliğinde ve 6m yüksekliğinde olan yapı, silindirik sekiz ince sütun üzerinde havada durmaktadır (Şekil 123). Cilalı, aynalı yüzeyi ile çevresindeki tarihi dokuyu yansıtan saçağın profili kenarlara doğru incelerek yapının görsel etkisini azaltmıştır. Bu tasarım kararı ve çağdaş malzeme kullanımı sayesinde varlıkla yokluk arasında kendini var ederken son derecede çarpıcı olabilen saçak, hem halk için ilgi odağı yaratarak etrafındaki tarihi dokunun da algılanmasını sağlamakta hem de işlevini başarılı bir şekilde yerine getirmektedir (Şekil 124).

Saçak gabari, oran, ölçek ve form olarak içinde bulunduğu mevcut tarihi dokuya duyarlı bir yaklaşım sergilemiştir. Yapı sürdürülebilirlik kapsamında sosyal ve kültürel yönde olumlu katkı koyarken, ekolojik anlamda sürdürülebilirlik konusunda bir sisteme sahip değildir. Yapıda kullanılan malzeme, renk ve doku günümüz teknolojisini ve yapım sistemini gösteren çağdaş özellik taşımakta, bulunduğu tarihi doku ile karşıt bir ilişki kurmaktadır.

Şekil 123.124. İnce, çelik ve paslanmaz pavyon için tasarlanan saçak yapısı [220]

Foster and Partners şirketinin ortaklarından olan ve bu projede de etkin olarak görev alan Spencer de Grey, proje ile ilgili olarak amacın tüm Vieux port alanını erişilebilir hale getirmek olduğunu ifade etmiştir. Marsilya'nın bu alanının performanslar, etkinlikler için aktif olarak kullanılması ve halkın buraya çekilmesi istenmiştir [222]. Bu bağlamda kurgulanan hafif çelik yapı ile minimal müdahale hem istenilen amaca hizmet etmiş hem de tarihi dokuya saygılı bir yaklaşım sergilemiştir.

Foster'da Marsilya limanını bildiğini ve buraya uygulanacak tasarımın birçok veriyi barındırdığından dolayı zor bir süreç olduğunu ifade etmiştir. Ancak bunu yalın bir mimari ile gerçekleştiren projenin bölgenin iklimini, liman alanının bağlamını ve işlevi tam olarak karşılaması konusunda başarılı olduğunu ifade etmiştir [223].

Tablo 9. Marsilya Vieux Limanı - Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek Tasarımı Değerlendirme Tablosu

YAPININ KİMLİĞİ		
Yapının Adı	Marsilya Vieux Limanı	
Yapım Yılı	2011-2013	
Yapının İşlevi	Liman ve Rekreasyon Alanı	
Konumu	Marsilya, Fransa	
Durumu	Tarihi Dokuda Yeni Yapı	

YAPININ TARİHİ ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ												
Tasarım Kriterleri	**Çevre**				**Kütle**				**Cephe**			
Tasarım Kriterlerine Yaklaşım	Kentsel Entegrasyon	Odak Potansiyeli	Yaya Geçirgenliği	Bağlam	Gabari	Oran/ölçek	Biçim/Form	Ekolojik Çözümler	Renk	Doku	Malzeme	Süreklilik
Uyumlu	●	●	●		●	●	●					▬
Zıt				●				●	●	●	●	
Yapının Ülkenin Koruma Tutumu ile Bağlantısı	Fransa'da tarihi çevre içinde yeni tasarımlarındaki genel tavır ve tutum çevreye saygılı olmak, çevrenin gelişmesine katkı sağlamak ve çağdaş yapıyı kentsel tasarım ile birlikte düşünmektir. Kentsel alanda tasarlandığı Marsilya Vieux Limanı yenileme projesinde Foster, tarihi çevrede tasarım yaklaşımını yine ülkenin konuya yaklaşımına paralel şekilde, tutarlılıkla ve kendi tasarım ilkeleri kapsamında devam ettirmiştir. Tarihi dokunun algısını zedelemeden, okunabilirliğini artıran ve çevrenin potansiyeline olumlu katkı koyan Foster'ın bu yapısı Fransa'da uygulanmış iyi bir örnek olarak verilebilir.											

3.2.5. Kraliyet Sanat Akademisi, Sackler Galerileri, Londra, UK (1985-1991)

Foster'ın tarihi katmanlaşmayı ve tarihsel bağlamı göz önüne alarak yaptığı tasarımlardan en önemlilerinden biri Londra'da bulunan ve 1985 yılında yapımına başlanıp 1991 yılında tamamlanan Sackler Galerileridir. Kraliyet Sanat Akademisi Komisyonu'nun Sackler Galerisi için istediği bu proje, Foster'ın tarihsel bağlamda proje yapması için ilk fırsatı sağlamıştır. Foster'ın radikal bir anlayışla yeniden canlandırdığı Kraliyet Akademisi birçok önemli mimarın katkıları ile bugünkü halini almıştır (Şekil 125). Ziyaretçi tarafından tek bir yapı gibi algılanan Sackler Galerileri aslında 18.yüzyılda Lord Burlington tarafından dönüştürülen orijinal Palladian Evi ve arkada yer alan Viktoryen Galerisinin bulunduğu iki binadan oluşmaktadır.

Şekil 125. Sackler Galerisinin Genel Görünümü [225]

Burlington Evi 1666 yılında inşa edilmiş, ön cephesi 1720'de Colen Campbell tarafından yeniden düzenlenmiştir. 1815 yılında Samuel Ware tarafından bir bahçe cephesi yapılmış, 1867'de ise Sidney Smirke tarafından bir galeri eklenmiştir. Foster'ın binası, bahçe cephesiyle Smirke'in eki arasında 5 metre genişliğindeki aralıkta yer almakta ve üçüncü kattaki Diploma Galerileri'ne (Sackler Galerileri) yeni bir erişim yolu sağlanmaktadır [224]. (Şekil 126,127).

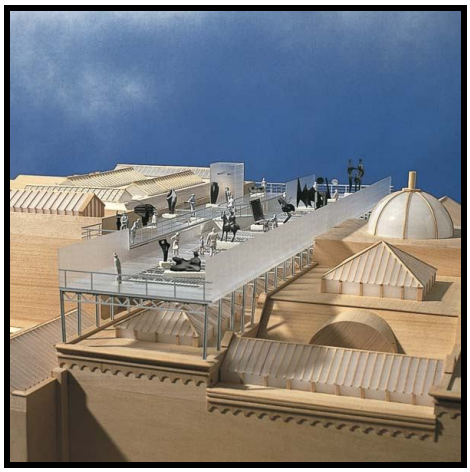

Şekil 126. Foster'ın Sackler Galerisine Yaptığı Çağdaş Ek [225]

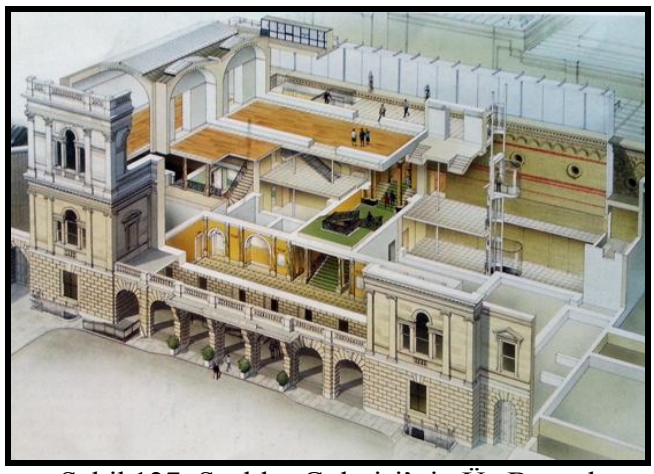

Şekil 127. Sackler Galerisi'nin Üç Boyutlu Görünümü [226]

Eski galerilerin sahip olduğu malzeme ve yapım sistemi dikkate alınarak yapılan bu tasarımda, probleminin çıkış noktasını Burlington Evi ve Viktoryen Galerisi arasındaki boşluğun yeniden keşfedilmesi oluşturmaktadır (Şekil 128). Bu boşluk arasına tasarlanan yeni bir merdiven ve cam asansör yeni yapılan galerilere ulaşımı sağlamıştır (Şekil 129). Bu yeni asansör ve merdiven, giriş salonu ve ana merdivenden bakıldığında hiçbir biçimde görülmeyip, Akademi'nin tüm katları arasındaki sirkülasyonu başarılı bir şekilde gerçekleştirmiştir. Foster diğer yapılarında olduğu gibi bu yapısında da tasarladığı çağdaş ek sayesinde, yapının odak haline gelmesini sağlamış sosyal, kültürel anlamda kente entegrasyonunu başarılı bir biçimde gerçekleştirmiştir. İki yapı arasında tasarladığı çağdaş ekin kentsel doku bağlamında olumsuz bir etki yaratmadığı görülmekte, bu yüzden bu kritere duyarlı olduğu düşünülmektedir.

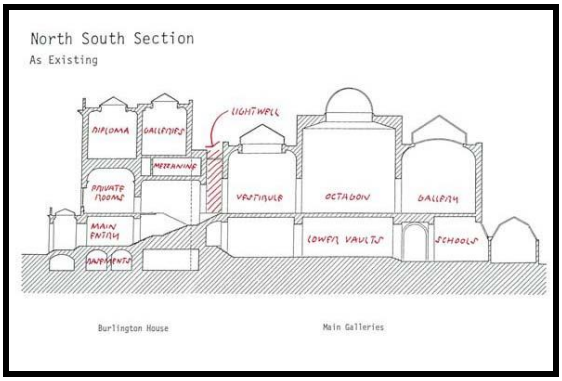

Şekil 128. Burlington Evi ve Viktoryen Galerisi Arasındaki Boşluk [225]

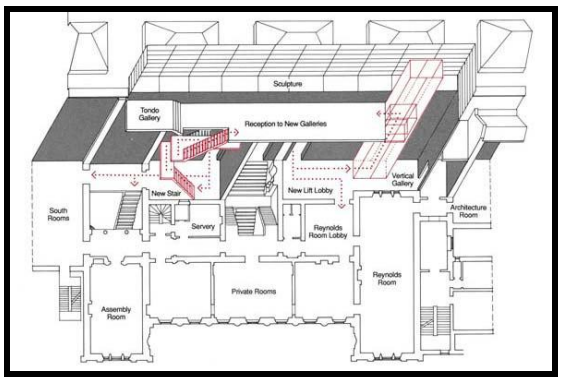

Şekil 129. Boşluk Arasına Tasarlanan Yeni Bir Merdiven [225]

Sackler Galerisi'ne Norman Foster tarafından eklenen çağdaş ek, çevredeki yapıların ve eklemlendiği tarihi yapının gabarisini geçmemekte, oran ölçek ve form bağlamında duyarlı bir yaklaşım sergilemektedir (Şekil 130, 131). Sürdürülebilirlik kapsamında sosyal ve kültürel yaşantının devamını sağlayan yapı, ekolojik anlamda da doğal ışık alımı, doğal havalandırma gibi duyarlılıklara sahiptir. Foster tarafından tasarlanan ek, çağdaş malzeme ve yapım tekniği ile yapıldığı için, eklemlendiği tarihi Sackler Galerisi ile tezat bir tutum sergilemektedir.

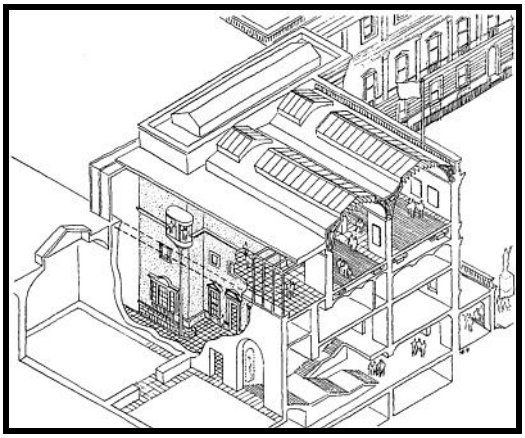

Şekil 130. Norman Foster Tarafından Eklenen Çağdaş Yapı [163]

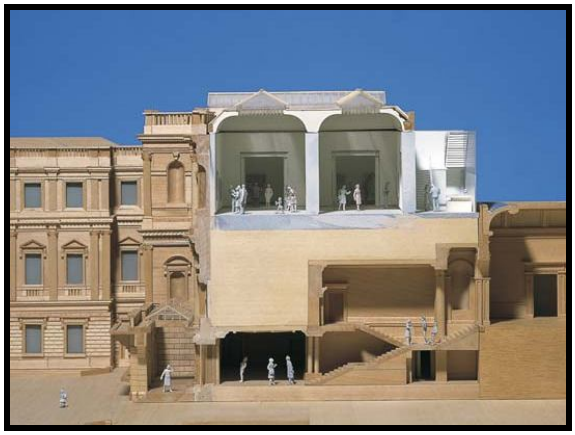

Şekil 131. Norman Foster Tarafından Eklenen Çağdaş Yapının Kesiti [225]

Eski binaların arasında strüktürel olarak bağımsız duran bu ardışık mekânlar birbirinden ışık ve malzeme değişikliği ile ayrılmaktadır (Şekil 132). Binaya çatı pencereleri ile ışık alınmaktadır ve farklı tipteki cam kullanımı ile doğal ışığın mümkün olduğu kadar alt kısımlara iletilmesi sağlanmıştır (Şekil 133). Tasarım sürecinde yapıya eklemlenen gereksiz ve yapının algısını zedeleyerek, okunmasını güçleştiren fazlalıklar atılmıştır. Bu çalışma sayesinde Burlington Evi'nin bahçe cephesi yüzyıllar sonra tekrar açığa çıkarılmıştır. Yeni galeriler ışık seviyesini denetlemek için hareketli panjurlarla yükseltilmiş ve prestijli sergiler içinde uygun hale getirilmiştir [224]. Bu tasarım kararlarının uygulamasında çağdaş malzemeler olan cam ve çelik kullanılmıştır. Çağdaş ek yapı mevcut tarihi dokunun doğal taş yapısı ile renk, doku özellikleri bağlamında karşıt bir birliktelik sağlamaktadır.

Şekil 132.133. Boşluğa Yerleştirilen Asansör ve Merdiven [225]

Tarihi çevre içinde tasarımın genel olarak, binaları oluşturan elemanların kendi arasındaki ilişkiye, yapıyı ayakta tutan strüktürden, yapının ekolojisine, kullanılan malzemelerden dolu-boş karakterlerine, formun sembolizminden ışık-gölge kurgusuna, biçimin simgesel olarak şehir ya da kasabadaki varlığını nasıl temsil ettiğine kadar birçok parçanın sentezinden oluştuğunu ifade eden Foster, tarihi yapıya yaptığı bu uygulamasında da bu tasarım parametrelerini göz önünde bulundurmuştur (Şekil 134). Burlington Evi ve Viktoryen Galeri yapıldıkları dönemlerin özelliklerini taşıdıklarından, belirli kontrastlıklar içermektedir. Foster'da kendi eklemlediği yapıyı günün teknoloji, yapım teknikleri ve malzemesi ile yapmış ve kontrastlığa yeni bir açı getirmiştir (Şekil 135). Aynı zamanda, Burlington Evi'nin tarihi potansiyelini ortaya çıkarmış ve zamanla erişilemez hale gelen Viktoryen galerilerine erişimi başarılı bir şekilde çözmüştür.

Şekil 134.135. Foster'ın Tasarım Kararlarına Göre Yaptığı Uygulamalar [225]

RIBA, Kraliyet Güzel Sanatlar Komisyonu, Mansell Yenileme Ödülü gibi önemli ödülleri de içeren toplamda 13 ödül alan yapı, Kraliyet Akademisi'nin uluslararası düzeyde belirlediği titiz kriterleri de sağlayarak çevre dostu yapı olma standartlarını elde etmiştir.

Quantrill (2005), Foster'ın yapısının yeniden doğuş anlamına gelen Rönesan yapıları kadar kaliteli ve iyi bir tasarım olduğunu söylemiş, yapıya yaklaşımını anatomiste benzetmiştir [163]. Amery'de 1991 Yılında Financial Time dergisine yaptığı konuşmada Foster'ın tasarımının başarısını anlatmış, Richar Cork'ta paralel bir görüş ile The Times Dergisinde Foster'ın tarzını geçmişten referans alarak moderni yaratmak olarak tanımlamıştır [225]. (Şekil 138).

Foster, Kraliyet Akademi mekânlarının niteliklerinin üç yüzyıl boyunca eklemlenen yapıların hepsinin birlikte oluşturdu mimari bütünlükten meydana geldiğini söylemiştir. Bu kapsamda tasarımı yapıların tarihi katmanlarına dikkat ederek ve çağdaş mimariden ödün vermeden gerçekleştirmiştir.

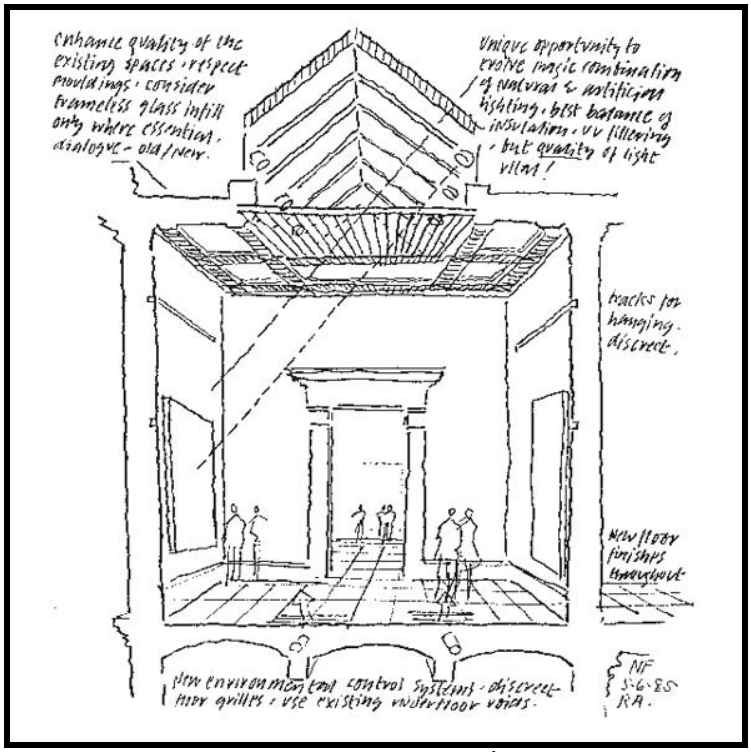

Şekil 136. Foster'ın Sackler Galerisi İçin Eskizleri [225]

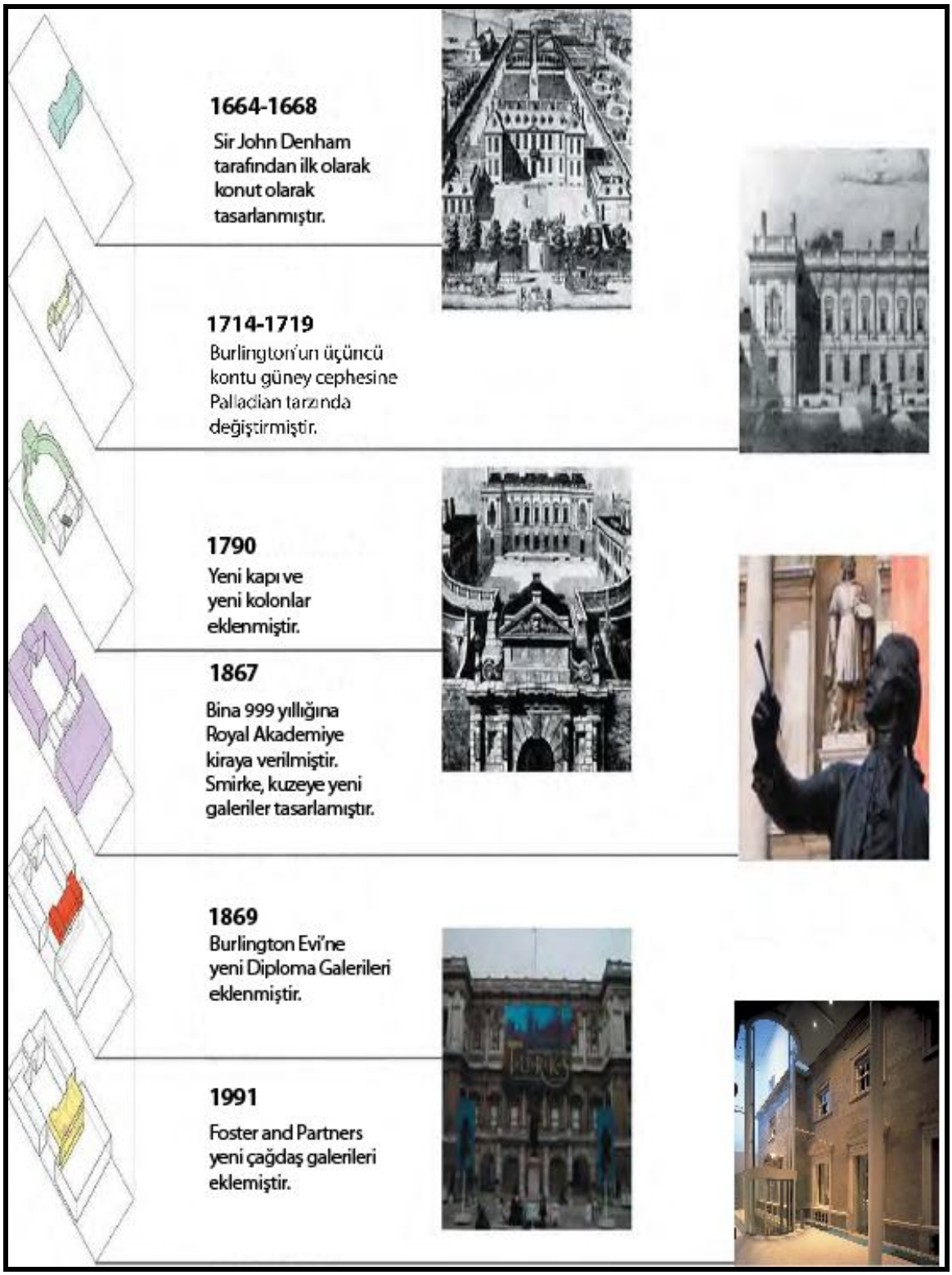

Şekil 137. Adamolekun, Bruce, Majidi'den Türkçeye Uyarlanmıştır- Sackler Galerisi Time Table [227]

Tablo 10. Kraliyet Sanat Akademisi, Sackler Galerileri - Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek Tasarımı Değerlendirme Tablosu

YAPININ KİMLİĞİ		
Yapının Adı	Kraliyet Sanat Akademisi, Sackler Galerileri	
Yapım Yılı	1985-1991	
Yapının İşlevi	Galeri	
Konumu	Londra, İngiltere	
Durumu	Tarihi Yapıya Çağdaş Ek	

YAPININ TARİHİ ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ												
Tasarım Kriterleri	**Çevre**				**Kütle**				**Cephe**			
Tasarım Kriterlerine Yaklaşım	Kentsel Entegrasyon	Odak Potansiyeli	Yaya Geçirgenliği	Bağlam	Gabari	Oran/ölçek	Biçim/Form	Ekolojik Çözümler	Renk	Doku	Malzeme	Süreklilik
Uyumlu	●	●	●	●	●	●	●	●				●
Zıt									●	●	●	
Yapının Ülkenin Koruma Tutumu ile Bağlantısı	İngiltere çağdaş yapılaşmaya yaklaşımda yeni yapılacak yapının çevreye etkisinin kapsamlı incelenmesi, önerilen yapının çevrenin değerini daha çok ortaya çıkarması, önerilen yapının ya da ek yapının şimdi ve gelecekte çevre kalitesini artırması ilkelerini önemsemekte, bu kapsamda hem tescil hem de planlama için izin alınması gerekmektedir. Ayrıca yeni yapı tasarımına tutumunun biraz daha ılımlı olmasını sağlayan etken çağdaş malzemelerin kullanılmasıdır. Foster'ın Sackler Galerisi, tasarım ilkeleri ve yaklaşımı, kullandığı malzemeler ile ülkenin tutumunu da destekler nitelikte, önceki yapılara saygılı başarılı bir uygulama gerçekleştirmiştir.											

3.2.6. Commerzbank Genel Merkez Binası, Frankfurt, Almanya (1991-1997)

Foster'ın daha önce incelediğimiz yapılarından farklı olarak tarihi çevrede yapmış olduğu yeni yapıya verilecek örneklerden biri Frankfurt'ta bulunan ve 1991-1997 arasında tamamlanan Commerzbank Genel Müdürlük Binasıdır (Şekil 138). Commerzbank'ı incelenen diğer örneklerden farklı kılan en belirgin özelliği tarihi dokunun gabari ve biçimlenişine zıt etkide tasarlanmış olmasıdır. Commerzbank, Sosyal Demokrat ve Yeşiller'in yönetimde olduğu dönemde, Commerzbank şirketinin yeni merkez binasını yeşil bina olarak istemesi sonucu ortaya çıkmıştır. 1991 yılında uluslararası yarışmayı kazanan Foster, yarışma şartnamesine uygun olarak ekolojik, çevreci, enerji korunumunu sağlayan, ekonomik ve esnek çalışma alanlarına sahip bir yapı oluşturmayı amaçlamıştır [228]. Ekolojik kriterlere göre tasarlanan ilk gökdelenlerden biri olması ile öne çıkan yapı, bu kriterleri sağlarken çevresel kaygılar ve doku özelliklerinin de dikkate alınarak bir arada uygulama çabasının ürünüdür.

Şekil 138. Commerzbank Genel Merkez Binası [229]

Avrupa'nın en yüksek binası ve dünyanın ilk ekolojik ofis kulesi olan Commerzbank 53 katlıdır. Ofis ortamında ekoloji ve çevresel etkiler için yeni model araştıran yapının enerji tüketimi, diğer ofis kulelerinin yarısına denk gelmektedir [229]. Kavramsal olarak

ağaç yaprakları ve gövdesi fikrinden yola çıkılan Commerzbank Genel Merkez Binası üçgen bir plana sahiptir. Tüm bina boyunca yükselen ve doğal havalandırmayı sağlayan atrium ağaç gövdesini temsil ederken, bina katları ise ağaç yapraklarını temsil etmektedir [209]. (Şekil 139). Üçgen biçiminde olan binanın planında her köşesinde içte çekirdek fonksiyonları, dışta gün ışığından yararlanmak ve rüzgâr etkisini azaltmak için eğrisel yüzeyler kullanılmıştır [230]. (Şekil 140).

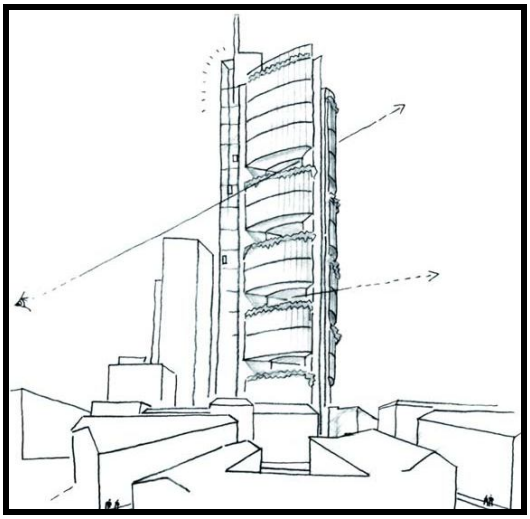

Şekil 139. Ağaç Gövdesi Atrium, Yapraklara Benzeyen Katlar [229]

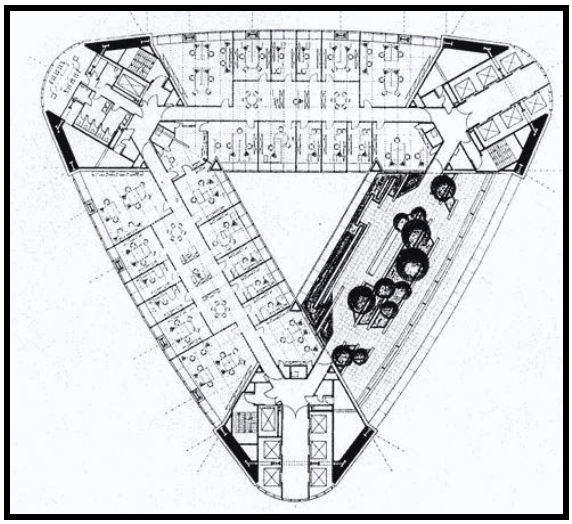

Şekil 140. Commerzbank Binasının Üçgen Kat Planı [163]

Foster'a göre, öncelik açısından hiçbir detay küçük değil, tasarım bütünden en küçük detaya kadar ulaşan bir süreçtir. Bu bağlamda Foster'ın yarattığı strüktürel zenginlik tüm binalarında taşıyıcı sistemden yapı bileşenlerine kadar karşılaşılan bir özelliktir. Uygulamalarında teknolojiyi her zaman etkin ve verimli kullanarak daha kaliteli ürünler çıkarmayı amaçlayan Foster, yöresel, mimari, topografya ya da fiziksel çerçeve ile kurulan bir ilişkinin ötesinde, daha zengin bir çerçevede yeniden üretim sürecinin içinde kaybolmayacak özgün bir tasarım, yapılaşma yaklaşımı kurgulamaktadır. Kısaca O çağın özelliklerini yansıtan, ekolojik, ekonomik, çevreci tasarım kurgusu yaparken tarihsel dokuyu hiçbir zaman tamamen göz ardı etmemektedir. Commerzbank yapısında gökdelen olma zorunluluğu ve işveren tarafından istenen diğer zorunluluklar olmasına rağmen, Foster'ın bina giriş tasarımı için sergilediği yaklaşım tarihi doku hassasiyetini ortaya koymaktadır (Şekil 141). Üçgen plana sahip olan yapının girişi kuzey

yönündedir. Yapı, zemin katında yeni bir kamusal mekân yaratmakta ve böylece binaya erişimi halk için cazip hale getirmeyi amaçlamaktadır (Şekil 142). Yapının zemin katında tasarlanan kafeler, alış veriş mekanları ve rekreasyon alanları yapının sosyal ve kültürel anlamda kente entegre olmasını sağlamıştır. Yapının içinden geçen aks sayesinde yaratılan bu kamusal alan, geçirgenlik ilkesinin gerçekleşmesini, yaya organizasyonu ve insan sirkülasyonunu yapıya çekerek, yapının odak olmasını sağlamaktadır. Yapı mevcut çevrenin bağlamsal özeliklerine ve yerleşme dokusuna ise karşıt bir tavır içindedir.

Şekil 141. Commerzbank Genel Müdürlük Binasının Görünüşü [229]

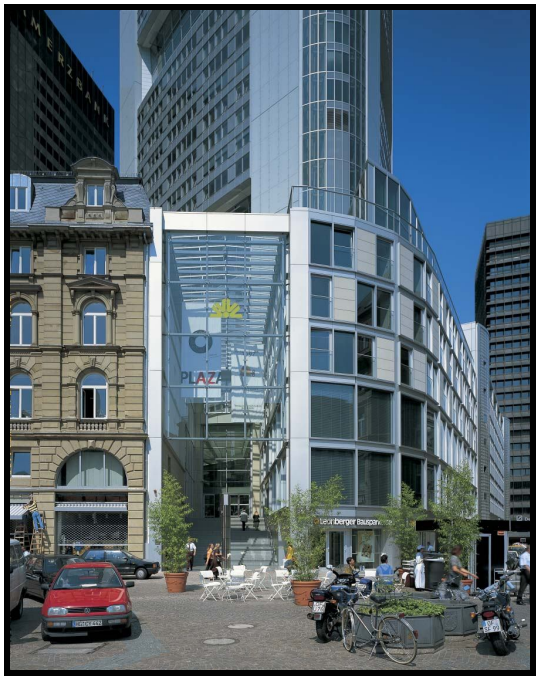

Şekil 142. Commerzbank Genel Müdürlük Binası Zemin Katları [229]

Binanın giriş bölümü bulunduğu çevredeki tarihi doku kitlesiyle gabari, oran/ölçek, derinlik gibi kriterler bağlamında uyum içindedir. Ana kütle geri çekilerek yaratılan bu durum göz hizasında, özellikle sokak kotunda binanın algısını mevcut dokuya uygun olarak şekillendirmektedir (Şekil 143). Ancak yapının genel olarak gabari, oran/ölçek ve formu göz önüne alındığında mevcut dokuyla tamamen farklı özellikler taşımaktadır. Bu nedenle yapının tarihi dokuda tasarım yaklaşımlarından zıt yöntem kullanılarak tasarlandığı rahatlıkla söylenebilmektedir (Şekil 144).

Şekil 143. Commerzbank Ana Binan Geri Çekilmesi [229]

Şekil 144. Yapının Tarihi Çevreden Genel Görünümü [229]

Üç cepheli kütle, her cephede üst üste dizili kat bloklarının arasına yerleştirilmiş gök bahçeleri ile parçalanmıştır [231]. Binanın katları, merkezi atrium çevresini saracak ve yaratılan boşluktan maksimum yararlanılacak şekilde tasarlanmıştır [229]. Her katta, kat alanının üçte ikisi bürolara ayrılırken, üçte biri dört kat yüksekliğinde bahçe olarak düzenlenmiş ve asansörler kullanım sırasında kullanıcıların bahçelerle görsel ilişki kurmasını sağlayacak biçimde tasarlanmıştır. Binada yer alan dokuz bahçenin bitkilendirilmesinde Kuzey Amerika, Asya ve Akdeniz olmak üzere üç bölgenin bitki türü özellikleri dikkate alınmıştır.

Dünyanın en yüksek ekolojik binası olmasıyla dikkat çeken Commerzbank'ın bu özelliğini sağlamasında ki temel fikirlerden biri, tüm yapı boyunca doğal havalandırma sistemi yaratmak olmuştur. Her büronun, dışarıdaki hava koşullarına göre manuel açılan ya da sistemin kendisinin ayarladığı pencereleri bulunmaktadır. Ayrıca, kış bahçelerinin hepsinin ana atrium ile bağlantılı olması doğal ışık ve havadan maksimum seviyede yararlanmayı sağlamıştır (Şekil 145).

Yapının tasarım kararlarının uygulanmasında Norman Foster'ın diğer yapılarında da olduğu gibi çağdaş malzemeler olan cam ve çelik kullanılmıştır (Şekil 146). Kullanılan malzemeler mevcut dokunun malzemelerine renk ve doku olarak farklılık oluşturmaktadır. Cephe sürekliliği bağlamında ise, Foster'ın mevcut tarihi cephenin silme hizalarını, pencere hizalarını yorumlayarak kullandığı ve sürekliliği sağladığı görülmektedir.

Şekil 145. Commerzbank Binasının İç Bahçe Görünümleri [229]

Şekil 146. Commerzbank Binasında Kullanılan Malzemeler [229]

Pritzker Ödülü Jüri konuşmasında, Foster'ın yaptığı çalışmalarda yapı estetiği ve işlevi yanı sıra, yapının sosyal, ekonomik, çevresel ve tarihsel değerlerine de dikkat ettiğine değinilmiş ve buna Commerzbank iyi bir örnek olarak gösterilmiştir [199]. Foster'da Commerzbank tasarımı ile ilgili olarak, yapının diğer gökdelenlerden ayrılmasını ssağlayan en önemli özelliğini, ekolojik olması, içinde bulunduğu mevcut çevreye 9 kattan oluşan cam giriş yapısı ile uyum sağlaması ve Frankfurt'un tarihi rotasını kesmeden bu rotaya destek olması olarak özetlemiştir [232]. Yapının Frankfur'un simgesi olması yanında, tarihi dokuda bulunan blokların ölçeğine saygılı yaklaştığını söyleyen Foster, bu kısmı kamusal alanın kalbi olarak tasarladığını belirtmiştir [233].

Tablo 11. Commerzbank Genel Merkez Binası - Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek Tasarımı Değerlendirme Tablosu

YAPININ KİMLİĞİ		
Yapının Adı	Commerzbank Genel Merkez Binası	
Yapım Yılı	1991-1997	
Yapının İşlevi	Genel Merkez Binası	
Konumu	Frankfurt, Almanya	
Durumu	Tarihi Dokuda Yeni Yapı	

YAPININ TARİHİ ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ													
Tasarım Kriterleri	**Çevre**				**Kütle**				**Cephe**				
Tasarım Kriterlerine Yaklaşım	Kentsel Entegrasyon	Odak Potansiyeli	Yaya Geçirgenliği	Bağlam	Gabari	Oran/ölçek	Biçim/Form	Ekolojik Çözümler	Renk	Doku	Malzeme	Süreklilik	
Uyumlu	●	●	●					●				●	
Zıt				●	●	●	●		●	●	●		
Yapının Ülkenin Koruma Tutumu ile Bağlantısı	Almanya'da savaşların boşalttığı yerlere kentlere olan ilgiyi artırmak amacı yeni yapılar tasarlanmıştır. Bu yapıların uygulanması için özel izin alınması gerekli olup, diğer ülkelere göre daha kolay bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Bu kapsamda ünlü mimarlara yaptırılan çağdaş yapılardan biri de Foster'ın Commerzbank yapısıdır. Frankfurt silueti üzerinde etkili bir varlığı olan kule, aynı zamanda çevresel ölçekle uyumlu ve hassas bir ilişki kurmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Foster, tarihi çevrede diğer yapılarına göre daha özgür bir yaklaşım sergilemiş olmasına rağmen, yine de çevreye olan duyarlılığa olumlu katkıda bulunmuştur.												

3.3. Sınıflama ve Değerlendirme

Bu bölümde, Sir Norman Foster'ın İngiltere, Almanya ve Fransa'da bulunan, tarihi dokuda yaptığı çağdaş örnekler incelenmiş, yapılar çevre, kütle ve cephe ana başlıkları altında, tasarım ölçütleri üzerinden değerlendirilmiştir. Çevre başlığı altındaki tasarım ölçütleri kentsel entegrasyon, odak potansiyeli, yaya geçirgenliği, bağlam olarak, kütle başlığı altındaki ölçütler gabari, oran/ölçek, biçim/form,ekolojik yaklaşım ve cephe başlığı altındakiler ise renk, doku, malzeme ve süreklilik olarak belirlenmiştir. Yapıların bu kriterler üzerinden hangi yöntemle yapıldığı da analiz edilmiştir. Bu yöntemler, uyumlu yapma yöntemi ve zıt yapma yöntemidir. Tarihi dokularda çağdaş yapı ve çağdaş ek tasarımlarında etkili olan kriterlerin ve yöntemlerin yanında, ülkelerin yeni yapı, çağdaş ek konusundaki tutumlarının da, tasarım ve mimar üzerindeki yönlendirici etkisi irdelenmiştir.

Analiz tablolarının oluşturulmasında temel etkenler göz önüne alınmıştır. Bunlardan ilki, tarihi dokuda yeni yapı/çağdaş ek tasarımlarında etkili olan ölçüt ve yöntemlerin sağladığı kavramlara göre değerlendirilmesidir. İkincisi, bu kavramlar üzerinden tarihi dokularda çağdaş yapı tasarım yaklaşımı olarak yapının bulunduğu bağlam içinde zıt-uygun olması durumunun sorgulanmasıdır. Sonuncusu ise, tasarımların bulundukları ülke bağlamında incelenmesi ve ülkelerin bu konudaki yaklaşımları ve bu yaklaşımların tasarıma etki boyutunun irdelenmesidir. Farklı ülkelerin yaklaşımı sorgulamanın yanında, mimarında tasarım yaklaşımını daha detaylı analiz edebilmek için örneklerin seçiminde de bu özellikler göz önünde bulundurulmuştur. Hem tarihi dokuda yeni yapı, hem de tarihi yapıya çağdaş ek bağlamında seçilen örnekler, farklı işlev, boyut, mimari özellik ve üslupta tasarlanmıştır.

Bu anlamda çalışma, tarihi dokuda çağdaş yapı tasarımından yola çıkarak, yaklaşımlar, kavramlar ve ülke tutumları analizi ile sonuçlanmıştır. İlk olarak aynı ülkede incelenmiş yapıların kavramsal analizlerin bir araya getirilmiş ve karşılaştırılmalı olarak değerlendirme olanağı sağlanmıştır. Her ülke için bu analiz tablosu tamamlandıktan sonra, mimarın tarihi çevrelerde yer alan çağdaş yapılarındaki tasarım yaklaşımları, ölçüt ve yöntemleri genel değerlendirme tablosunda değerlendirilmiştir.

Tablo 12. Fransa - Genel Değerlendirme Tablosu

YAPININ TARİHİ ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ													
Tasarım Yöntemi		**Tasarım Kriterleri**											
ÖRNEKLER		**Çevre**				**Kütle**				**Cephe**			
	Tasarım Prensip. Yaklaşım	Kentsel Entegrasyon	Odak Potansiyeli	Yaya Geçirgenliği	Bağlam	Gabari	Oran/ölçek	Biçim/Form	Ekolojik Çözümler	Renk	Doku	Malzeme	Süreklilik
CARRE DE ART	**Uyumlu**	●	●	●	●	●	●	●	●				●
	Zıt									●	●	●	
		Yapının konumu çevredeki yapıların bağlamına uygun tasarlanmış, saygılı yaklaşımıyla diğer yapıları ezmemiş ancak odak noktası.				Çevre yapıların gabarileri, oranları ve yapısal biçimlenişi dikkate alınmıştır. Yapının ölçeği çevre dokuya saygılı, geçirgen özelliktedir.				Yapının cephesinde, süreklilik çağdaş olarakyorumlanmış. Yapıda cam ve çelik kullanılmıştır. Renk ve doku olarak zıt karakterdedir.			
VİEUX LİMANI	**Uyumlu**	●	●	●		●	●	●					▬
	Zıt				●				●	●	●	●	
		Yapı bulunduğu çevrenin yaşantısını zenginleştirdiğinden kente entegredir. Bağlamsal zıt yapı, geçirgen ve çevresinde odaktır.				Gabari olarak uyumlu olan yapı, çevrenin oranlar sistemi ile ilişki kurmayan, kendi oranları ve formu ile akışkandır.				Yapı cephe olarak formundan dolayı bir süreklilik kaygısı gütmemiş, malzeme, renk ve dokusu ile mevcut dokuyla kontrast yaratmıştır.			
ÜLKELERİN KORUMA TUTUMLARI		Fransa çağdaş yapı konusuda çekimser bir tavırdadır.Fransa'da tarihi çevrede yapılacak yeni yapılar ve çağdaş ekler imar planlarındaki değişiklikler paralelinde ve çevreye saygı, tarihi dokudan alınan referanslar doğrultusunda yapılmaktadır. Bu bağlamda, Norman Foster'ın Fransa'da tasarlamış olduğu her iki yapıda ülkenin tasarım yaklaşımına cevap verecek nitelikte çevrenin iyi analiz edilmesi ile çevreye saygılı ve olumlu etki edecek şekilde tasarlanmıştır.											

Tablo 13. İngiltere - Genel Değerlendirme Tablosu

YAPININ TARİHİ ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ														
Tasarım Yöntemi		**Tasarım Kriterleri**												
ÖRNEKLER		**Çevre**				**Kütle**				**Cephe**				
	Tasarım Prensip. Yaklaşım	Kentsel Entegrasyon	Odak Potansiyeli	Yaya Geçirgenliği	Bağlam	Gabari	Oran/ölçek	Biçim/Form	Ekolojik Çözümler	Renk	Doku	Malzeme	Süreklilik	
İNGİLİZ MÜZESİ	**Uyumlu**	●	●	●	●	●	●	●	●				▬	
	Zıt									●	●	●		
		Yapılan çağdaş ek sayesinde müze, tarihi aksı bağlamış ve kente olumlu etkidedir. Yapı bütünlüğü sağlayan ek yapı, odak noktası oluşturmuştur.				Çevre yapıların ve eklemlendiği yapının gabari, oran ve ölçü sistemine uyumludur. Eğrisel biçim ve formu ile zıt yapı, ekolojik katkı sağlamıştır.				Cephesel anlamda süreklilikten bahsedilememekte, Çevresindeki ve eklemlendiği yapı ile renk, doku ve malzeme olarak zıttır.				
SACKLER GALERİSİ	**Duyarlı**	●	●	●	●	●	●	●	●				●	
	Duyarsız									●	●	●		
		Mevcut iki yapı arası yapılan tasarımda entegre olarak uygun olan yapı, bütünlüğü sağlamaktadır.Bağlama saygılı yapı odak olarak, yapıyı ezmemiş amaodaktır.				Mevcut yapıların gabari, oran ve ölçü sistemine sahiptir. Biçimi olarak farklılaşan yapı, sürdürülebilirliği sağlamıştır.				Ek yapı, mevcut yapının cephe algısını sağlayarak süreklilikte olumludur. Renk, doku ve malzemede karşıt özelliktedir.				
ÜLKELERİN KORUMA TUTUMLARI		İngiltere çağdaş yapılaşmaya yaklaşımda tutucu bir tavır sergilemekte ve önerilen yapının çevrenin değerini daha çok ortaya çıkarması ve çevre kalitesini artırması ilkelerini önemsemektedir. Sir Norman Foster'ın ülkedeki yapıları, ülkenin tutumuna paralellik göstermektedir. Her iki yapıda da çağdaş malzemeler ve tasarım ilkeleri ile tasarım yapan Foster, yapıların kalitesini ve yapıya olan ilgiyi artırmış bu bağlamla olumlu örnekler vermiştir.												

Tablo 14. Almanya - Genel Değerlendirme Tablosu

YAPININ TARİHİ ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ														
Tasarım Yöntemi		**Tasarım Kriterleri**												
ÖRNEKLER		**Çevre**				**Kütle**				**Cephe**				
	Tasarım Prensip. Yaklaşım	Kentsel Entegrasyon	Odak Potansiyeli	Yaya Geçirgenliği	Bağlam	Gabari	Oran/ölçek	Biçim/Form	Ekolojik Çözümler	Renk	Doku	Malzeme	Sürekllilik	
REİCHSTAG	**Uyumlu**	●	●	●	●	●	●	●	●				▬	
	Zıt									●	●	●		
		Yapılan çağdaş ek yapıya konumlanmasında olumlu etkidedir. Geçirgenliği sağlayan ek yapı ile yapı odaktır.				Yapıyla ve çevresi ile gabari, oran çerçevesinde uyumlu ölçektedir. Biçim ve form olarak eski biçimi ile uyumlu ve sürekliliği sağlamış.				Malzeme, renk ve doku olarak çevresine göre zıt karakterlidir. Çevrede bulunmayan cam ve çelik kendi doğal renginde kullanılmıştır.				
COMMERZBANK	**Uyumlu**	●	●	●					●				●	
	Zıt				●	●	●	●		●	●	●		
		Kentsel entegrasyonu sağlayan yapı, çevresel bağlamla zıttır. Geçirgenlikte başarılı olan yapı çevreye egemen bir konumdadır.				Gabari, oran olarak çevre doku ile ölçeği zıt olan yapı, kurgulanan sistemler ile sürdürülebilirliği başarılı şekilde gerçekleştirmiştir.				Yapı giriş bölümünde mevcut çevre ile cephe sürekliliğini sağlar. Cam, çelik malzemeler ve dokusu ile çevre ile zıt özelliktedir.				
ÜLKELERİN KORUMA TUTUMLARI		Almanya'da tarihi dokuda yeni yapı ve çağdaş ek yapma konusunda, savaşların boşalttığı alanlara yapılacak tasarım ve modernizm ile gelen ilerleme etkili olmuştur. İzinlerin ve kararların biraz daha ılımlı olduğu ülkede, Sir Norman Foster'ın yapılarında bu özellik görülebilmektedir. Çevresine ve eklemlendiği yapıya saygılı aynı zamanda kendi özelliklerini yansıtan çağdaş yapılar, ekoloji ve sürdürülebilirlik konusunda da başarılıdır.												

Tablo 15. Genel Değerlendirme Tablosu

YAPININ TARİHİ ÇEVRE İLE İLİŞKİSİ														
Tasarım Yöntemi		**TasarımKriterleri**												
ÖRNEKLER		**Çevre**				**Kütle**				**Cephe**				
	Tasarım Prensip. Yak.	Kentsel E.	Odak Pot.	Geçirgenlik	Bağlam	Gabari	Oran/ölçek	Biçim/Form	Ekolojik Çö.	Renk	Doku	Malzeme	Süreklilik	
FRANSA'DA NORMAN FOSTER YAPILARI														
CARRE DE ART	**Uyumlu**	●	●	●	●	●	●	●	●				●	
	Zıt									●	●	●		
VİEUX LİMANI	**Uyumlu**	●	●	●		●	●	●					▬	
	Zıt				●				●	●	●	●		
İNGİLİZ MÜZESİ	**Uyumlu**	●	●	●	●	●	●	●	●				▬	
	Zıt									●	●	●		
SACKLER GAL.	**Uyumlu**	●	●	●	●	●	●	●	●				●	
	Zıt									●	●	●		
ALMANYA'DA NORMAN FOSTER YAPILARI														
REİCHSTAG	**Uyumlu**	●	●	●	●	●	●	●	●				▬	
	Zıt									●	●	●		
COMMERZ BANK	**Uyumlu**	●	●	●					●				●	
	Zıt				●	●	●	●		●	●	●		

4. BÖLÜM
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarihi çevre, kentlerin özgün değerlerini yansıtan, kent kimliği yaratan en önemli unsurlardan biridir. Kentlerde önemli gelişmelere, tarihi olaylara tanıklık yapan tarihi çevreler, kentlerin okunabilirliğini ve algılanabilirliğini artıran hafıza mekânı olma özelliğindedir. Geçmişle gelecek arasında bir yerde konumlanmış olan bu çevreler, güçlü yer ve bağlam duygusu tanımlayarak insanlara bildik, tanıdık ortamlar sağlayarak ortak bir dil tanımlar. Bu özellikleri ile kültürel sürekliliğin sağlanmasına katkıda bulunurlar. Kent kimliğinin en somut örnekleri olan bu çevrelerin korunmaları, günümüzün kültürüne dair değerlerin katılımıyla kente entegrasyonunun sağlanması ve gelecek nesillere aktarılması çok önemlidir. Toplumlarda zaman içinde görülen ekonomik, fiziksel, kültürel, sosyal, teknolojik değişim paralelinde gerçekleşen, yeni ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan yeni mekân gereksinimleri, geçmiş uygarlıklarının yaşam biçimlerinin ve bu yaşam biçiminin oluşturduğu yapıların çağdaş yaşam içinde yer bulamamasına ve tarihi çevrelerin devinimine neden olmaktadır.

Bu bağlamda kentlerin kimliklerini belirleyen duygusal, düşünsel verileri ve yabancılaşmaya karşı tutunacak değerleri sağlayan tarihi çevrelere, günümüz ihtiyaç ve teknolojisine uygun yeni yapılar ya da çağdaş ekler yapılması zorunlu hale gelmiştir. Tarihi çevrelerin güncel ihtiyaçlar doğrultusunda değişime uğraması kaçınılmazdır, bu değişim ve dönüşümün sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi ise ancak koruma bilinci ile olur. Koruma ile tarihi çevrelerin korunması, tarihi çevrelerin gelecek kuşaklara aktarılması, tarihi değerlerin izlerini yansıtan yeni mekân olanakları yaratılması amaçlanmaktadır. Bu nedenle dönüşüm ve yenilenme kapsamında ihtiyaçlara cevap veremeyen ya da bir kısmı yıkılan yapıların bütünlenmesi amacı ile tarihi çevrelere yapılan çağdaş yapıların, günümüz yaşam tarzları ile bütünleşerek geleceğe aktarılması koruma eylemi kapsamı içerisinde değerlendirilmiştir.

Koruma kavramı, içerisinde birçok bileşeni barındıran çok boyutlu bir olgu olup, korumanın kapsadığı en önemli özellik tarihi çevrelerin taşıdıkları değerler ile birlikte yaşatılmasının sağlanmasıdır. Bu durumun sağlanabilmesi için, tarihi çevrelerde meydana gelen değişim ve dönüşümün bilincinde olmak ve buna uygun yasal, tasarımsal yöntemler geliştirmek gerekmektedir.

Bu çalışmada, tarihi çevrede yeni yapılaşma uygulamaları ardındaki düşünce, koruma biliminin öngördüğü yönetmelik ve tüzük, tasarımda etkili ölçüt ve yöntemler, tasarımı gerçekleştiren mimarın tutumundan oluşan parametreler ile okunmuştur. Tarihi çevrede yeni yapılaşma konusunda ilgili mevzuat ve ilkelerin neler olduğu saptanmıştır.

Bu kapsamda çağdaş korumanın kuramsal temelleri, bilimsel yöntemlere bağlı olarak 19.yüzyılda gelişmeye başlamış ve 20. yüzyılın ortalarına doğru daha çok bilinçlenen toplumlar, tarihi çevrelerin korunması ve geleceğe aktarılması için ulusal ve uluslararası tüzükler, konferanslar, anlaşmalar yapmıştır. Oluşturulan yasal düzenlemelerde tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı ile ilgili birçok koruma ölçütü tanımlanmıştır. Tarihi çevrede yeni tasarım konusuna değinen tüm tüzüklerde birbirine paralel ve bu konudaki eksikleri tamamlar şekilde oluşturulan bu ilkeler genel olarak şu şekilde özetlenebilir;

- Bulunduğu bağlamla uyum içinde olmalı,
- Ölçek, oran ve gabari olarak tarihi dokuya saygılı yaklaşmalı,
- Güncel teknoloji ve malzeme ile yapılarak, kendi çağının özelliklerini yansıtmalı,
- Yeni yapı tasarımına başlanmadan önce, mevcut tarihi çevreleri oluşturan dokular, yapılar iyi analiz edilmeli,
- Bulunduğu tarihi alanla dengeli, tutarlı ve uyumlu bir ilişki kurmalı,
- Tarihi çevreler yeni yapıya değil, oluşturulan yapı tarihi çevreye adapte edilmeli,
- Tarihi çevrelerin kalitesinin ve değerinin artırılmasına önem gösterilmeli,
- Geçmişi taklitten kesinlikle kaçınılmalı,
- Tarihi çevrelere yapılacak ekler kesin ve açık bir şekilde olmalı,
- Yapılacak çağdaş ek, tarihi dokunun bütünüyle birlikte düşünülmeli

olarak özetlenebilir.

Her tarihi çevrenin sahip olduğu özgün özelliklerin farklı olması, bu nedenle ülkelerin tutumlarının farklılaşmasına neden olması, tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen önemli unsurlardandır. Tarihsel sürekliliğin sağlanabilmesi için tarihi dokuların içinde bulunduğu yaşama katılabilmesi gerektiği konusunda bilinçlenen ülkeler, tarihi çevre koruma konusunun tarihi çevrelerde meydana gelen yeni yapılaşmadan bağımsız olamayacağının farkına varmıştır. Çalışma kapsamında incelenen yapıların bulunduğu ülkeler olan İngiltere, Almanya ve Fransa koruma konusunda en erken bilinçlenen ülkeler olmuş ve tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda kendi tarihi kimliklerine özgü tavır geliştirmişlerdir.

Koruma sisteminin iyi işlediği ve halkın koruma konusunda bilinç seviyesinin yüksek olduğu İngiltere, tarihi çevreye yapılacak yeni yapı ve ek kapsamında 1980'lere kadar tutucu bir tavır sergilemiştir. İngiltere'de tarihi çevrede yapılacak çağdaş tasarımda planlama ve tescille alakalı izin alınması gereklidir. Tarihi dokuda yapılacak her yapı için gabari, yükseklik, dokunma sınırı gibi konularda özel izin alınması gereklidir ve bu özelliklere göre imar ayrıcalıkları belirlenmektedir. Tarihi çevrede yapılacak tasarımda, yeni yapılacak yapının çevreye etkisinin kapsamlı incelenmesi, çevrenin değerini ortaya çıkarması, şimdi ve gelecekte çevre kalitesini artırması, uzun vadeli planlamasının yapılması dikkat edilmesi gerekli şartlar olarak belirtilmiştir.

Tarihi çevre korunması ve mimari anlamda her zaman öncü bir ülke konumunda olan Frsansa'da, tarihi çevrelerde yapılacak çağdaş yapılar, merkezi ve yerel yönetimin koordinasyonu ile işleyen bir sistem ile çalışmakta, tarihi dokuda yapılacak her türlü işlem için resmi mimarın izninin alınması gerekmektedir. Fransa'da tarihsel çevreler içinde gerçekleştirilecek tasarımda, geleneksel yapılı çevrenin korunmasına yönelik kurallara mutlaka uyulması, modern malzemelerle yapılacak yeni yapıların geleneksele saygı ve ilham ile yapılması, çağdaş yapıların kentsel plan tasarımı ile birlikte düşünülmesi gibi temel ilkeler bulunmaktadır.

Almanya, koruma konusunda özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında kaybedilen değerleri yeniden kazanmak isteğiyle hızlı adımlar atmak zorunda kalmış bir ülkedir. Tarihi dokuda yeni yapı tasarımında, yasal düzenlemelerin sağladığı yetkilerle bölge ve belediyelerden özel izinlerin alınması ve projelerin kurul onayından geçmesi

gerekmektedir. İki dünya savaşı geçiren ve bu yüzden tarihi dokuda birçok eksilme ve yıkım yaşamış olan Almanya, Fransa ve İngiltere'ye oranla tarihi çevrede yeni yapı tasarım konusunda daha ılımlı bir ülkedir. Dünya savaşlarının doğurduğu etkilerle tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda ekonomik güç ve kültürel isteği bu yönde geliştiren Almanya'da birçok yabancı mimarın önemli yapıları yer almaktadır.

Tez kapsamında konu ile ilgili olarak, Türkiye'deki durum da değerlendirilmiştir. Türkiye'de cumhuriyet öncesi ve sonrasında koruma konusunda oluşturulan sisteme bakıldığında, tez kapsamında incelenen diğer ülkelere nazaran kurumlar arası eş güdüm, koruma kültürü ve bilinci, maddi destek, koruma mevzuatlarının birbirleri ile bütünleşik olarak işlemesi konusunda sıkıntılar mevcuttur. Koruma amaçlı imar planlarının zamanında hazırlanmaması, koruma alanlarında ranta yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesi, koruma kurullarında siyasi ve politik etkilerin baskısı, uzman yetersizliği, koordinasyonunun iyi sağlanamaması tarihi çevre koruma konusunda yetersiz kalmaya neden olmakta, tarihi çevrelerde yapılacak yeni uygulamaların bu çelişkiden etkilendiği görülmektedir.

Ülkemizde, mimarlığın ranta alet edilmesi ile birlikte gelişen ortam içinde, mevzuatlarda da belirtildiği üzere yakın çevresi ile kurduğu duyarlı ilişkiyle öne çıkması gereken yeni yapılar ve çağdaş ekler, genellikle bağlamına uygun söylemi adı altında niteliksiz bilgiyi referans alan kimliksiz uygulamalar olmaktadır. Yasal, yönetsel tutumun yanı sıra çoğu mimarın da uyum olarak sadece taklit ya da eskiye öykünmeyi tercih etmesi, halkın bu konuya olan ilgisizliği ve bilincin düşük olması tarihi çevrelerin özgün kimliklerinin zedelenmesine neden olmaktadır.

Çalışmada, yasal, yönetsel mevzuatların yanı sıra tarihi çevrede tasarım ardındaki düşüncenin tasarım ölçüt ve yöntemleri ile okunması yapılmıştır. Bu kapsamda farklı tasarımcıların tarihi çevrede yeni yapı yapmada önerdiği ve etkinliğini belirlediği ilkeler incelenmiştir. İlkelerin temelde dayandığı nokta, tek yapı ölçeğinden kentsel ölçeğe geniş bir yelpazede bulunan tarihi çevrelerde yapılacak yapıların hem geçmişe saygılı, hem de geleceğe günümüz referanslarını iletebilecek nitelikte olmasıdır. Böylece tarihi çevrede yeni yapı yapma eyleminin misyonu olan, geçmişi ve bağlamını korurken,

bulunduğu çağın özelliklerini yansıtarak geleceğe aktarma sağlıklı bir şekilde gerçekleşecektir.

Tarihi çevrelerde tasarımın ilk aşaması, mevzuatlarda da belirtildiği gibi mevcut dokunun analiz edilmesi, özgün ve otantik değerlerin saptanması olarak belirtilmiştir. Böylece tasarımcının nasıl bir yol izleyeceği belli olacaktır. Tarihi çevrede tasarım konusunda kavram kargaşasına sebep olmamak için bağlamıyla bütünleşik (uygun) ve zıt yaklaşım olarak temel iki tasarım yöntemi kullanılmış olup, uygun yaklaşımda tarihsel dokuda yaygın olan eleman, ölçü, oran, düzen ve dokunun referans alınması sonucu çağdaş malzeme ve teknoloji kullanılarak tasarım yapmak esastır. Zıt yaklaşımda ise; tarihi dokudaki referanslara karşıtlık oluşturarak çağdaş malzeme, teknoloji ve mimari anlayış ile hem tarihi dokuyu, hem de günün özgün yapısını yansıtmak amaçlanmaktadır. Tarihi dokuda yapılacak tasarım ölçütleri tasarımcıların dikkat ettiği noktalar göz önüne alınarak ana tasarım parametresi olan çevre, kütle ve cephe ana başlıkları altında sınıflandırılmıştır. Bu başlıklar altında tarihi çevrede yeni yapı tasarımında etkili olan ölçütler şu şekildedir;

Tablo 16. Yeni Yapı Tasarımında Etkili Olan Ölçütler

ÇEVRE	**KÜTLE**	**CEPHE**
Kentsel Entegrasyon	Gabari	Renk
Odak Potansiyeli	Oran/Ölçek	Doku
Yaya Geçirgenliği	Biçim/Form	Malzeme
Bağlam	Ekolojik Çözümler	Süreklilik

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımının çok boyutlu bir olgu olduğu daha önce de belirtilmiş olup, her ne kadar ülkelerdeki yasalar, evrensel kararlar ve tasarım ölçütleri etkili olsa da, konunun mimarın tasarım yaklaşımı, yeteneği, bilgi birikimi, hayal gücü ile de birebir bağlantılı olduğu da yadsınamaz.

Norman Foster çevre kalitesinin yaşam kalitesini belirlediğine inanmakta ve tasarımlarını bu çerçevede gerçekleştirmektedir. En iyi mimarlığın, binaları oluşturan en küçük elemanlardan yapıyı ayakta tutan strüktüre, formun sembolizminden ışık-gölge

kurgusuna, biçimin simgesel olarak kentte kendini temsiliyetinden yapının ekolojisine kadar birçok parçadan oluştuğunu düşünmekte ve bu düşünce doğrultusunda tarihi alanlardaki tasarım yaklaşımını biçimlendirmektedir. Tarihi alanlarda yapılan çağdaş tasarımlarda tarihten gelen referansları, yerin bağlamsal özelliklerini kullanmak gerektiğini, ancak bunların taklit amacı ile değil tasarıma ilham verici kaynaklar olarak kullanılmasını belirten Foster taklit yaklaşıma net bir şekilde karşı çıkmaktadır. Foster, her dönemin kendi kimliğini ve kültürel özelliğini yansıtması gerektiğine inanmakta ve tarihi çevrede yaptığı yapılarda bu düşünce paralelinde çağdaş teknoloji ve malzemenin hem günümüzü yansıtma özelliğinden hem de ekolojik olarak katkısından ve sürüdürülebilirlik olanaklarından yararlanmaktadır.

Foster'ın hem tarihi çevreye yapmış olduğu yeni yapılar, hem de tarihi yapıya yapmış olduğu ekler, geçmişe olan duyarlılığını açık bir şekilde göstermektedir. Tarihi bağlamı çok iyi analiz eden Foster, tarihi çevre içinde yaptığı tasarımlarda tutarlı bir yaklaşım sergilemektedir. Norman Foster'ın geçmişten günümüze kadar tarihi çevrelerde tasarlamış ve uygulamış olduğu yapılarına baktığımızda, genellikle yasal ve yönetsel mevzuatlarda değinilen, tasarım ölçütlerinde belirlenen kriterlere uygun olduğu görülmektedir. Sir Norman Foster dünyaca ünlü bir mimar olup, yönetim üzerinde kullanabileceği bir nüfusa sahip olmasına rağmen, tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımında hiçbir zaman çevreyi geri plana atan yaklaşım ve uygulama kaygısında olmamış, buna dair bir istek geliştirmemiştir.

Bu değerlendirmeler ışığında, tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı konusunda yasal, yönetsel mevzuatın, ülkelerin yaklaşımlarının ve tasarım ölçütlerin nasıl ve ne ölçüde etkili olduğu açıklanmaya, çağdaş yapı tasarımında tercih edilen yöntemde mimarın etki payı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, tarihi çevrede yapılacak yeni yapı tasarımında etkili olan ve dikkat edilmesi gerekli çıkarımlar şu şekilde sıralanabilir.

Mevzuatlar ve devletlerin yasal, yönetsel tutumu konusunda;

- Tarihi çevrelerde yapı yapmak çok boyutlu sistemler bütünü olup, tarihi çevre içinde çağdaş yapı ya da ek tasarımında mevzuatlardaki ilkelerin iyi özümsenmesi ve araştırılması gerekmektedir.

- Mevzuatlarda belirlenen ilkeler, her ülkenin kendi özgün karakteristik özelliklerini taşıyan tarihi çevrelere göre uyarlanmalıdır. Ülkeler, tarihi çevrelerin korunması, sürdürülebilmesi ve geleceği aktarılması kapsamında hazırladığı bu yasal, yönetsel sistemi sağlıklı bir işler-kontrol mekanizması ile sürdürmeli, tarihi çevrelerde yapılacak yapılar için gerekli bütçe ve uzman kadro oluşturulmalıdır. Bu kapsamda tezde incelendiği ve yukarda da belirtildiği üzere, İngiltere, Almanya ve Fransa gibi Avrupa ülkelerinde korumanın ve koruma sisteminin düzenli işliyor olması, yeni yapı tasarımının daha saygılı yapılmasını ve çevreye olumlu katkı koymasını sağlamaktadır. Ülkemizde ise, bağlamsal uygunluk söylemi altında ranta yönelik yapılan yeni yapılaşma, tarihi alanların kimliklerini zedeleyerek, özgünlük değerlerini düşürmektedir.

- Korumada sağlıklı sonuçlar alabilmenin ilk şartı halkın bu konuda bilinçlenmesi olduğundan, koruma ile ilgili kamuoyu oluşturulmasına özen gösterilmeli, eğitim sisteminde koruma konusuna yer verilmelidir. Tarihi çevrede yapılacak olan çağdaş tasarımların koruma kapsamı içinde değerlendirilmesi gerektiği halka anlatılmalı, ranta ve ekonomiye dönük kazanç sağlamak amacıyla takınılan yıkıcı tutum önlenmelidir. Bu bağlamda, İngiltere, Almanya ve Fransa bu konuyu başarmış ülkeler olarak nitelendirilebilecekken, ülkemizde bu konuda büyük sıkıntılara sebebiyet verecek eksiklikler bulunmaktadır.

- Koruma konusunda halkın bilinçlenmesi sivil toplum kuruluşlarının oluşmasına ve bu kuruluşların tarihi çevrelerin sürdürülebilir kimliksel özelliklerine katkı sağlamasına neden olmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının aktif olarak görev aldığı İngiltere, Fransa gibi ülkelerde koruma konusunda gerçekleştirilen çağdaş yapı uygulamaları ekonomik olarak devlet bütçesine daha az yük getirirken aynı zamanda STK'ların içinde bulunan danışma kurulları, tasarımların nasıl olması gerektiği konusunda yönlendirici olmaktadır. Ülkemizde STK'lar korumada etkin olarak rol alamamaktadır.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarım ölçüt ve yöntemleri konusunda;

- Tarihi çevrelerde yapılacak yeni yapıların bulunduğu kentsel hareket ve dolaşım sistemi iyi analiz edilmelidir. Tarihi dokularda yapılacak yeni yapıların yoğun bir kentsel aksta bulunması veya meydan yaratması, bu yapıların nasıl konumlandırılması gerektiği hakkında ipucu vermektedir.

- Tarihsel bir çevre içinde yapılacak yapının, mevzuatlarda, yasa ve yönetmeliklerde belirlendiği üzere tarihsel ve kültürel sürdürülebilirliğe katkı sağlaması ve mevcut dokunun kalitesini artırması için tarihi çevre ile kuracağı bütünlük ve kente entegre edilmesi önem taşımaktadır.

- Tarihi çevrelerde yapılan yeni yapıların mevcut doku ile kuracağı bütünlük, geçirgenlik ve yaya organizasyonu gibi ilkeler dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Böylece mimari, sosyal ve kentsel yaşam anlamında yaşamın devamı ve sürekliliği sağlanmış olmaktadır.

- Eğer çağdaş yapı kentsel ölçekte yapılıyor ise, çağdaş yapının yapılacağı çevrenin dokusal, tarihsel, yapısal ve mimari özelliklerinden oluşan bağlamsal yapısı iyi analiz edilmeli, yeni yapılacak tasarım bu özelliklerden aldığı referanslara göre şekillenmelidir. Eğer tek yapı ölçeğinde yapılacak çağdaş ek tasarımı söz konusu ise, dokusal analizin yanı sıra, ekin yapılacağı mevcut yapının tarihi, mimari özelikleri, malzeme ve dokusu belirlenmeli, ekin tarihi yapıya en az hasarla yapılmasına ve kendi döneminin özgün özelliğini yansıtacak şekilde olmasına dikkat edilmelidir.

- Tarihi yapının cephesindeki en küçük ögeden, kütlesel ölçeğe kadar her elemanının oransal yapısı referans alınarak, çağdaş yapı ile bütünlük kurulabilmektedir. Tarihi çevrede yapılacak yeni yapı gabari, oran, ölçek bağlamında hacimsel olarak mevcut dokuya saygılı yaklaşmalı, kütlesel etkisi ile tarihi dokunun okunmasını ve algısını zedeleyerek, ezici bir pozisyonda olmamalıdır.

- Yapılacak çağdaş yapıda biçim ve form çok önemli ölçütler olup, mevcut dokuyla uyumun ya da zıtlığın sağlanmasına yardımcı olan en önemli bileşenlerdendir. Bu kapsamda, kütlenin biçimlenişi, çevrenin kültürel kimliğini ve bütünlüğünü olumlu katkı sağlayacak şekilde seçilmelidir.

- Tarihi çevre içinde tasarımın yöntemini belirleyen en önemli unsurlardan biri de malzeme, renk ve doku özelikleridir. Yeni yapılarda kullanılan malzemeler çevredeki yapıların genel karakterini yansıtabilecekleri gibi, farklı renk ve dokuda da olabilirler. Böylece çevreyle kurulan ilişkide uyum ya da zıt yaklaşım belirlenebilmektedir. Bu konuda dikkat edilmesi gereken unsur, zıtlık sağlanırken tarihi çevrelerin özgün özelliklerinin ezilmemesi, mevcut dokunun arka planda kalmamasıdır. Tam aksine, mevcut dokunun malzemesi ve rengi ile birebir aynı özellikte yapılan çağdaş yapılar, yanıltıcı bir taklit olacaklarından bu tutumdan da kesinlikle kaçınılmalıdır.

Tasarımcının tutumu konusunda;

- Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda en önemli etkenlerden bir diğeri tasarımcının mimari bilgisi, hayal gücü, görsel hafıza yapısı ve tüm bunların oluşturduğu tasarım anlayışıdır. Mimarın tarihi çevre içinde tutumu, çevreye saygılı ve çevrenin mevcut kalitesini artırmak yönünde olması, yeni yapı tasarımında önemli bir kriter olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Tasarımcı hem mevzuatlardaki tasarım yaklaşımlarına hâkim olmalı, hem de ülkelerin tarihi dokuda tasarım için uyguladıkları kriterleri göz önünde bulundurmalıdır.

- Tasarımcının mimari alanda çok eser veren ünlü bir mimar olması ve elinde bulundurduğu güç, tasarımı etkileyen bir unsur olmamalıdır. Norman Foster bu konuda olumlu bir örnek olarak verilebilmektedir.

- Tarihi çevre içinde tasarım yapacak mimar, tarihi dokuyu iyi özümsemeli ve uygun ya da zıt yaklaşıma bu analizle karar vermelidir. Güncel moda ya da rant

kaygısı odaklı tasarımlarla, özgün özellikteki bu alanların kimliklerini zedelememelidir.

- Tarihi dokuda yeni yapı tasarımı yapılacak alanlarda, tasarım yaklaşımı kararında ve uygulamasında uluslararası tasarım ölçüt ve yöntemleri göz önünde bulundurulmalıdır.

- Tasarımcının tarihi çevrede geçmişten aldığı referanslarla günümüz özelliklerini yansıtırken ekolojik anlamda duyarlı olması çevreye olumlu katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak, bu çalışma ile tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı ardındaki etkenler irdelenmiş, yeni yapılar tasarlanırken bu etkenlerin göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmış ve gelecek çalışmalar için basamak oluşturmak amaçlanmıştır. Tarihi çevrelerde sergilenecek yaklaşımın sınırlarını belirlemek ve bir kalıp halinde oluşturmak çok kolay değildir. Ancak dünyadaki tutumun izlenmesi, mevzuatlarda yer verilen ilkelerin farkında olunması, tasarımda dikkat edilmesi gerekli ölçüt ve yöntemlerin bilinmesi, bu konuda birçok eseri bulunan mimarların yaklaşımlarının analiz edilmesi bu konuda yardımcı olabilmektedir. Teknoloji ve malzemelerin gün geçtikçe daha çok gelişmesi ve mimari anlamda birçok avantaj sağlaması, tarihi çevreler ile uyumlu, doğru oranda, doğru malzemelerle ve doğru ilkelerle yapılan olumlu uygulamaların artmasını ve tarihi çevrelerin özgün kimliklerinin korunarak geleceğe aktarılmasını sağlayabilir.

Bu çalışma ile aynı zamanda yeni yapılaşmaya farklı bir perspektiften bakmak ve ülkemiz için tarihi dokuya yaklaşımda kaynak oluşturmak amaçlanmıştır. Bu kapsamda tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda ülkemizdeki durumu, bilinçli bir kamuoyu yaratarak, eğitim sisteminde bu konunun yer alması ile daha ileriye taşımak mümkün olabilecektir. Tarihi çevre bilincinin küçük yaşlarda verilmesi ve Norman Foster gibi cesur, araştıran, inceleyen ve tasarım ölçüt ve yöntemlerine hâkim olan mimarların sayısının artması bu konuda önemli bir etkendir. Ayrıca kurumsal kargaşayı çözmek, STK'ların etkin katılımını sağlamak, ekonomik ve teknik desteği artırmak ve devamlılığını sağlamak tarihi çevredeki niteliksiz yapılaşmanın önüne geçilebilmesini sağlayacak diğer faktörlerdir

Tablo 17. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Rol Oynayan Etkenler

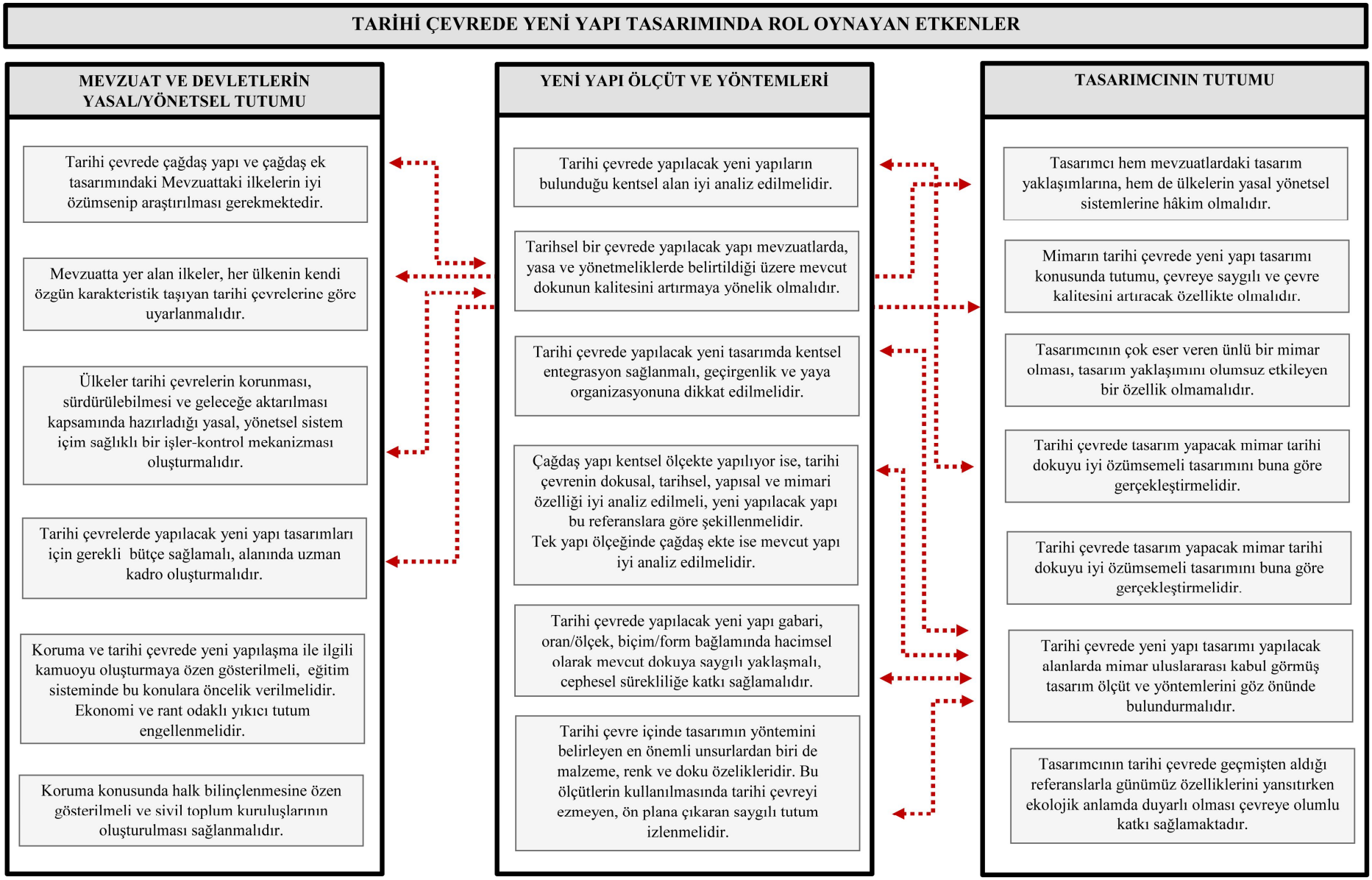

KAYNAKLAR

1. Özer, B., 1993. Yorumlar, Kültür–Sanat–Mimarlık, YEM Yayınları, 2.Baskı, İstanbul. 480s.

2. Yılmaz, G.M., 1992. Tarihi Çevre ve Koruma Kavramı, **Tasarım, s.39**, İstanbul.

3. Asatekin, G., 2004. Kültür ve Doğa Varlıklarımız, Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?, T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, DÖSİMM Basımevi, 184s.

4. Madran, E., Özgönül, N., 2005. Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, 189s.

5. Zeren, M., 2010. Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu, Yalın Yayıncılık, 90s.

6. Papageorgiou, A., 1971. Continuity and Change, Praeger Publishers, London, 185s.

7. (Web sayfası: https://tr.pinterest.com/pin/373024781611112683/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

8. (Web sayfası: https://www.flickr.com/photos/artandmale/630536232/) (Erişim tarihi: Kasım
   2015)

9. (Web sayfası: http://cristimoise.net/2014/02/21/siena-italy-2/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

10. Akçura, N., 1978. Tarihsel Çevre Korumasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar, s.18. TMMOB ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Panel, 30s.

11. Kangal, U., 1978. Tarihsel Çevre Korumasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar, s.21. TMMOB ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Panel, 30s.

12. Velioğlu, A., 1992. Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir

Araştırma, K.T.Ü., Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon. 216s.

13. Kuban, D., 1965. İstanbul'da Tarihi Çevrenin Önemli Bir Kısmı Ortadan Kalkıyor, **Mimarlık, s.24**, İstanbul. 20-21s.

14. Batur, A., 1975. Tarihi Çevre Korumasında Siyasal ve İdeolojik Boyutlar, **Mimarlık, s.139**, İstanbul. 14-17s.

15. Aysu, E., 1976. Eski Kent Mekanlarını Düzenleme İlkeleri, Kent Planlama Bütünü İçinde Sistematik Bir Çözümleme-Planlama-Tasarlama Modeli, İDMMA, Mimarlık Fakültesi, Doktora Tezi, İstanbul. 575s.

16. Rudofsky B., 1964. Preface, Architecture without Architects: a Short Introduction to Non-Pedigreed Architecture, Doubleday, New York,155s.

17. Şahin, A. Güner S., 2006. "Kültürel Miras Koruması ve Sivil Toplum Örgütleri Arasındaki İlişki" *Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 16-18 Kasım 2006,Sabancı Kültür Merkezi, İzmir,* 2. Cilt , s: 548-555

18. Ahunbay, Z., 1999. Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, Yem Yayınları, İstanbul, 194s.

19. Meydan Larousse, cilt 7, s.505-506

20. Keleş, R., 1981. Kentbilim Terimleri Sözlüğü, TDK Yayınları, No:474, Ankara, 224s.

21. Tekeli, İ., 1991. Kent Planlaması Konuşmaları, TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, 189s.

22. Hasol, D., 2005. Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, s. 253-254, 517s.

23. Sözer, S., 1978. Tarihsel Çevre Korumasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar s.25. TMMOB ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Panel, 30s.

24. Kuban, D., 1998. Tarihe Sahip Çıkmanın Eylemsel Koşulları, **Mimarlık, s. 281.** İstanbul. 8-9s.

25. Tapan, M., 1995. Koruma Bilinci, Cemre Basın Yayın, İstanbul. 76s.

26. Günay, R., 2007. Kültür Mirasını Korumada Çeşitli Yaklaşımlar, Colloquium Anatolicum VI:1-25.

27. Üstünkök, O., 1978. Tarihsel Çevre Korumasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar s.21-22. TMMOB ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Panel, 30s.

28. Tanyeli, U., 1997. Aykırı Koruma Söylemi Gerekli mi?, **Ege Mimarlık, s. 22.** İstanbul, s. 22.

29. Eruzun, C., 1987. Kentsel Sitlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Önemi, *Türkiye 11.Şehircilik Günü Kolokyumu, Tarihi Kentlerde Planlama Düzenleme Sorunları, 6-8 Kasım, Edirne,* s.47.

30. Tunçer M., Madran E., Özgönül N., Alp S., Kılıççöte N., 2012. Kültürel Miras Mevzuatı, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, 156s.

31. Lynch, K.1960. The Image of the City, MIT Press, Cambridge MA.194s.

32. Madran, E., 2001. Kent Belleğinin Oluşumunda Mimarlık Yapıtları, **Mimarlık, s. 298.** İstanbul, 47-49s.

33. Karaman, A., 1989. Kentsel Peyzaj, **Yapı Dergisi, s. 89,** 54-58s.

34. Eyüpoğlu, A., 2009. Tarihi Kentlerin Korunmasında Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Kararlarının Edirne Kenti Örneğinde Değerlendirilmesi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Edirne, 307s.

35. Zeren, N., 1981. Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, İstanbul Teknik Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul.

36. Demirel T., 1993. Türkiye'de Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması ile İlgili Politikalar, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 354s.

37. Ergüden, 1978. Tarihsel Çevre Korumasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar s.23-24. TMMOB ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Panel, 30s.

38. Rapoport, A., 2002. Geleneksel Çevreler, Kültür ve Koruma, **Mimarlık s. 304,** YEM Yayınları, İstanbul, s.28

39. Asatekin, G., 1978. Tarihsel Çevre Korumasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar s.17. TMMOB ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Panel, 30s.

40. Akar, T., 2009. Tarihi Ticari Merkezlerde Koruma ve Kullanım Sorunları, **Dosya 14.1,** TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 43-50.

41. Çubuk, M., Erkün, S., Eryoldaş, A., 1987.Tarihi Kentlerde Planlama/Düzenleme Sorunları. *Türkiye'de Tarihi Kent Dokusuna İmar Müdahalesi (Kastamonu Örneği) ve Tarihi Kentlere Kamu Müdahalesi (Fransa Örnegi). Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu,* s.70, Edirne.

42. Ekinci, O., 1997. Korumak Devrimciliktir, **Ege Mimarlık, s.22,** İstanbul. 35-36s.

43. Kuban, D., 1984. Çağdaş Koruma , Tasarım ve Planlama İlişkilerine Kuramsal Bir Yaklaşım, **Mimarlık, s.202,** İstanbul, 3-5s.

44. Madran, E. 1978. Tarihsel Çevre Korumasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar s.18-19. TMMOB ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Panel, 30s.

45. Resuloğlu, S., 2005, Koruma Olgusu Ve Kültür Ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının Yaklaşımları, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 198s.

46. Büyükmıhçı, G., Kılıç A., 2015, Tarihi Dokuda Yeni Yapı Uygulamaları; Yasal Ve Eylemsel Sınırlar, *13-19s. 9. Uluslararası Sinan Sempozyumu, 21-22 Nisan 2015, Trakya Üniversitesi.*

47. Erder C., 1999. Tarihi Çevre Kaygısı, Odtü Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 131s.

48. Baysan N., 2007. Tarihsel Çevre Koruma Mevzuatının Değişim Süreci: İzmir Mithatpaşa caddesi Örneği, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, 257s.

49. Akçura, N., 1973. Yabancı Ülkelerde Eski Eserlerin Korunması**, Mimarlık Dergisi, s.118**, İstanbul, 13-17s.

50. (Web sayfası: http://www.sculpturesmedievales-cluny.fr/collection/notre-dame.php) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

51. (Web sayfası: http://www.bc.edu/bc_org/avp/cas/fnart/arch/gothic_arch.html) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

52. Kuban D., 2000. Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram Ve Uygulama, YEM Yayınları, İstanbul, 207s.

53. Erder C., 1975. Tarihi Çevre Bilinci, Odtü Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 316s.

54. Görgülü Z., Dinçer, Y., Alioğlu F., Seçkin N., Tuncer F., Görgülü T., Aydın, Ö. E., 2013. Editör: Uçkan, O. Restorasyon Ve Koruma İlkeleri, Anadolu Üniversitesi Yayını, 1. Baskı, Eskişehir, 185s.

55. (Web sayfası: http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Tuzukler2&dil=tr) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

56. (Web sayfası: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0884650001353670152.pdf) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

57. (Web sayfası: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0901543001353670596.pdf (Erişim tarihi: Kasım 2015)

58. (Web sayfası: http://www.eib.org/attachments/jessica_bristol_accord_sustainable_communities.pdf) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

59. (Web sayfası: http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Duyuru&sira=4&dil=tr) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

60. (Web sayfası: http://www.international.icomos.org/Paris2011/GA2011_Declaration_de_Paris_EN_20120109.pdf) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

61. (Web sayfası: http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0209751001353671440.pdf) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

62. (Web sayfası: http://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Secretariat/2015/GA_2014_results/GA2014_Symposium_FlorenceDeclaration_EN_final_20150318.pdf) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

63. Akın, N., 1988. Türkiye'de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar, **Mimarlık Dergisi, sayı: 228**, İstanbul, 40-43s.

64. Candaş, N., 2002. Tarihi Çevre Korumada Yaklaşımlar ve Teknikler, Örnekleme: Doğu Karadeniz Bölgesi Kentsel Sitleri, KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 237s.

65. Zeren, N., 1984. Tarihsel Çevre Korumasında Yaklaşımlar, Tarihsel Çevre Koruması Seminer Dizisi, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.

66. Sungur, A., 1989. Kentsel Koruma Anlayışının Gelişimi ve Ülkemizde Koruma Politikasının Belirlenmesi İçin Yardımcı Bir Araştırma, İTÜ, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

67. Candaş, N., 2007. Doğu Karadeniz Bölgesi Kentsel Sitlerinde Koruma Sürecinin Değerlendirilmesi, KTÜ, Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 246s.

68. Şahin, S., 2004.Kültür Ve Turizm Bakanlığı Müfettişliği Raporu

69. English Heritage, 2008. Conservation Principles Policies And Guidance For The Sustainable Management Of The Historic Environment, English Heritage Publisher, Londra, İngiltere.

70. (Web sayfası: https://historicengland.org.uk/advice/hpg/HP/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

71. Yılmaz, B., 2006. Avrupa Birliği'ne Üye Bazı Ülkelerdeki Kültür Varlıklarını Koruma Yaklaşımı, Örgütlenme ve Türkiye, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 122s.

72. Cansunar G., 2011. Koruma Politikaları Bağlamında Tarihi Dokuların Yaşayan Kente Entegrasyonu, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 496s.

73. Okyay, İ., 2001. Fransa'da Kentsel Sit Alanlarının Korunması : Malraux Yasası, Yem Yayınları, İstanbul, 133s.

74. Songülen, N., 2009. Fransa'da Koruma Olgusu ve Koruma Mevzuatının Gelişimi, **Dosya 14.2,** TMMOB Ankara Şubesi, s.43-58

75. Altın, E., 2002. Paris 1900-2000, 6,8s. Boyut Yayınları, Mimarlık ve Kent Dizisi, Paris, 1900-2000. Boyut Matbaacılık, İstanbul. 110s.

76. (Web sayfası: https://tr.wikipedia.org/wiki/Almanya) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

77. Yücel, C., 2004. Türkiye'de Kentsel Koruma Alanlarının Planlanmasına Yönelik Bir Sistem Önerisi, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 213s.

78. Madra, E., 2002. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kültür Varlıklarının Korunmasına İlişkin Tutumlar ve Düzenlemeler: 1800 – 1950. Odtü Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 232s.

79. Kejanlı, N., Akın C.T., Yılmaz A., 2007. Türkiye'de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme, Dicle Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı: 19,** 179-196s.

80. Aladağ, H. 2010. Kültür Varlıklarının Korunmasında Koruma Yönetimi Süreci, Yüksek Lisans Tezi, YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 187s.

81. Branca, A.F., 1979. Çev. Ecevit, Ö., Tarihsel Çevrede Yapı Eylemi, **Mimarlık Dergisi, sayı: 158**, İstanbul, 45-46s.

82. Yıldız H., 2011. Tarihi ve kentsel dokularda çağdaş yapı tasarımı**. Batı Akdeniz Mimarlık Dergisi, s. 49**, 38-45s.

83. Pugin, A. W. 1836. Contrasts: Or, a Parallel Between the Noble Edifices of the Fourteenth and Fifteenth Centuries and Similar Buildings of the Present Day Shewing the Present Decay of Taste, James Moyes, Londra. 50s.

84. Sitte, C., 2002. L'Arte di Costruire le Cittá, Saggi di Architettura, Editoriale Jaca Book, Milano. 216s.

85. Jokilehto, J.,1998. Organizations, Charters and World Movements - An Overview, Context: New Buildings in Historic Settings, John Warren, John Worthington, Sue Taylor (der.), Architectural Press, Oxford, 40-50. 184s.

86. Bilgin Altınöz, A.G., 2010, Tarihi Dokuda Yeni'nin İnşası, **Ege Mimarlık, s.75,** İstanbul, 18-25s.

87. Eldem, N., 1992. Tarih Bilinci ve Çağdaş Kişilik, **Arradamento Dekorasyon,** İstanbul, 100-101s.

88. Asatekin G., 2011. Miş gibi yapılar üzerine ikinci yazı. **Batı Akdeniz Mimarlık Dergisi, s. 49,** 6-11s.

89. Akçura, N., 1992. Günümüzde Tarihi Çevre Koruması Konusunda Görüşler, **Mimarlık Dergisi, s. 249,** İstanbul, 17s.

90. Van Der Voordt, T. JM ve Van Wegen, H. BR, 2005. Architecture In Use, Elsevier Architectural Pres, 237s.

91. Dibner, D. R. ve Dibner-Dunlap, A., 1985. Building Additions Design, Mcgraw-Hill, 204s.

92. Golding F., 2001. Builng In Contex (New Development In Historic Areas), English Heritage, London, 39s.

93. Sack, M., 2001. Çev. Üçer, İ., Eski ve Yeninin Bütünleşmesi, **Mimarlık Dergisi, s. 297**, İstanbul, 44-45s.

94. Hürol, Y., Ercan, E., 1993. İstanbul'da Bir Eyfel, **Yapı Dergisi, s. 136,** İstanbul.

95. Tekeli, İ., 1987. Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler, *Türkiye 11. Şehircilik Günü Kolokyumu, Tarihi Kentlerde Planlama Düzenleme Sorunları, 6-8 Kasım, Edirne*, 19-21s.

96. Kurrent, F., 2001. Çev: Üçer, İ., Eski Bir Çevrede Yeni Yapılaşma, **Mimarlık Dergisi s. 297,** İstanbul, 39-41s.

97. Baytin, Ç., 2000. Mevcut Çevrelerde Yeni Yapı Tasarımında Mimari Yaklaşımlar, **Yapı Dergisi, s.229,** İstanbul, 6-51s.

98. Baytin, Ç., 1994. Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım, İstanbul Örneğinde Bir Uygulama Modeli, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

99. Aksoy, Ö., 2010. Biçimlendirme (Özgün Baskı-1977 KTÜ), Yem Yayınları, İstanbul, sf: 46, 28.

100. Karatosun, M., 2010. Geleneksel Dokularda Yeni Yapı Tasarımı: Alaçatı Örneğinin İncelenmesi, **Ege Mimarlık, Ekim 2010**, 32-35, İzmir.

101. (Web sayfası: http://www.galerie.roi-president.com/displayimage.php?album=16&pos=4) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

102. (Web sayfası: https://pixabay.com/tr/anayasa-mahkemesi-bina-abd-544218/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

103. Anonim, 1969. Atina Antlaşması. Ankara: İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü Sosyal Araştırma Dizisi-52.

104. Aydın, E., 1998. Tarihi Çevre içindeki Yeni Yapılaşmaların Uygulama Sonuçları, Mimar Sinan Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul.

105. (Web sayfası: http://www.valentinfiumefreddo.com/Paris%20ressuscite/Les%20halles/Les%20Halles.htm) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

106. Rasmussen, S.E, 2010. Yaşanan Mimari, Remzi Kitapevi, İstanbul, 248s.

107. Öymen Gür, Ş., 2007. Gerçek ile Taklit Arasında Mimarlık, **Mimarlık Dergisi, s. 333**, Ankara

108. Bektaş, C., 1992. Koruma Onarım, Literatür Yayınları, İstanbul.319s.

109. Botton, A., 2007. Mutluluğun Mimarisi. Sel Yayıncılık, İstanbul, 298s.

110. (Web sayfası: http://www.eskisehirbld.gov.tr/eskisehir_turu_odunpazari_evler.php) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

111. (Web sayfası: http://www.tevazu.eu/wp-content/uploads/2014/11/dis05.jpg) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

112. (Web sayfası: http://www.tasarimyarismalari.com/istanbul-camlica-camii-yarismasi-sonuclandi/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

113. (Web sayfası: http://www.boyutpedia.com/1652/64960/hanedanin-orta-kusagi-gottfried-bohm) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

114. Kortan, E., 2005. Le Corbusier Gözüyle Türk Mimarlık ve Şehirciliği, Boyut Yayıncılık, İstanbul, 156s.

115. Akın, N., Batur. A., 2003. Kentsel Korumada Cephe Sürekliliği: Konuralp Örneği, **Mimarist Dergisi, s. 10,** İstanbul, 68-74s.

116. Ekinci, O., 1991. Muğla "Deneyiminden" Esinlenerek...Kültürel Çevre Ve Mimarlık Üzerine, **Mimarlık Dergisi, s. 1,** Ankara, 36-39s.

117. (Web sayfası: http://www.archdaily.com/93496/prater-street-kis-peter-epiteszmuterme) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

118. (Web sayfası: http://www.archdaily.com/67620/agence-commerciale-opac-de-laube-colomes-nomdedeu-architectes) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

119. (Web sayfası: http://www.martin-argyroglo.com/198124/2104664/portfolios/architecture) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

120. (Web sayfası: http://www.msxlabs.org/forum/sanat-ww/364219-rafael-moneo.html) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

121. (Web sayfası: http://www.architectmagazine.com/project-gallery/sainsbury-wing-national-gallery) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

122. (Web sayfası: http://www.cerezforum.net/konu/pritzker-mimarlik-odulu.57896/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

123. (Web sayfası: http://www.mimarlikmuzesi.org/Gallery/Photo_6_6_1960lar.html?Page=2) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

124. (Web sayfası: http://www.e-architect.co.uk/toronto/royal-ontario-museum) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

125. (Web sayfası: http://torontoist.com/2007/05/inside_the_rom/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

126. Atalay Franck, O., 2001. Bağlantılı Eylemler Olarak Araştırma ve Tasarım, Çağdaş Dünya Mimarları Dizisi 12: Daniel Libeskind, Boyut Yayın, s:38-46, İstanbul.127s.

127. Brolin, C. B., 1980. Architecture In Context, Fitting New Buildings With Old, Van Nostrand Reinhold Company, 45, New York,160s.

128. (Web sayfası: http://www.archdaily.com/7093/basque-health-department-headquarters-in-bilbao-coll-barreu-arquitectos) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

129. (Web sayfası: http://www.archdaily.com/55428/moderna-museet-malmo-tham-videgard-arkitekter) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

130. (Web sayfası: http://www.richardmeier.com/?projects=ara-pacis-museum-2) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

131. (Web sayfası: http://www.archdaily.com/332367/herzog-de-meurons-elbphilharmonie-to-be-completed-by-2017/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

132. (Web sayfası: http://divisare.com/projects/223671--cole-De-Musique-Maurice-Durufle/images/3702779) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

133. Teh Scottish Government, 2010. New Design in Historic Settings, Crown Copyright.

134. Düzgün, H., 2010. Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Tasarımında Kabuk-Bağlam İlişkisinin Temel ve Güncel Tasarım Kavramları Açısından İncelenmesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 134s.

135. (Web sayfası: http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS. 55fe5e6778a218.06096390) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

136. (Web sayfası: http://www.iku.edu.tr/userfiles/file/sanat_ve_tasarim/ iletisim_sanatlari/dersnotu/tasarim_5_ilke.pdf) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

137. (Web sayfası: http://v3.arkitera.com/g67-kentsel-donusum.html?year=&aID=793) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

138. Güngör, H., 2005. Görsel Sanatlar Ve Mimarlık İçin Temel Tasar, Esen Ofset Matbaacılık, İstanbul, 258s.

139. (Web sayfası: http://e-gezirehberi.blogspot.com.tr/2015/01/prag-rehberi.html) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

140. (Web sayfası: http://www.tichelaar.nl/projecten/museum-de-fundatie-zwolle) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

141. Venturi, R., 2005. Mimarlıkta Karmaşıklık ve Çelişki (Çeviren: Serpil Mezi – Özaloğlu), Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, 256s.

142. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/projects/bbc-radio-centre/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

143. (Web sayfası: https://tr.pinterest.com/pin/209910032608105644/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

144. (Web sayfası: https://tr.pinterest.com/pin/348184614914348352/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

145. (Web sayfasıhttp://www.fosterandpartners.com/projects/sperone-westwater/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

146. (Web sayfası: http://www.wielaretsarchitects.com/en/projects/v_house/3198) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

147. Kuban, D., 2007. Mimarlık Kavramları, Yem Yayınları, İstanbul, 108s.

148. Ching, F.D.K., 2007. Mimarlık Biçim, Mekân Ve Düzen (Çeviren: Sevgi Gökçe), Yem Yayınları, İstanbul, 400s.

149. Kıran A., Polatoğlu Ç., 2006. Bina Bilgisi' ne Giriş, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul.

150. İzgi, U., 1999. Mimarlıkta Süreç, Kavramlar, İlişkiler, Yem Yayınları, İstanbul, 255s.

151. Cordan, Ö., 2002. Mimari Formun Kavramsal Analizi, KTÜ, FBE, Trabzon, 761s.

152. (Web sayfası: http://www.guggenheim.org/new-york/about/frank-lloyd-wright-building) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

153. (Web sayfası: http://www.amazing-snaps.com/2013/11/the-city-of-light-paris.html) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

154. (Web sayfası: http://www.bilgiustam.com/surdurulebilirlik-nedir/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

155. Elker C., Utkutuğ G., 2012. Çevreye Duyarlı Tasarım *Konferansları II: Çevre Ve Yaşam İçin Tasarım: Ekolojik Tasarım, http://kurumsal.data.atilim.edu.tr/pdfs/121219.pdf*

156. Roth, L. M, 2002. Mimarlığın Öyküsü-Öğeleri, Tarihi&Anlamı (Çeviren: E. Akça), Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 720s.

157. Aytuğ, A., 1989. Mimaride Doku Kullanımının Psikolojik Etkileri Üzerine Bir Araştırma, **İstanbul Üniversitesi Psikoloji Çalışmaları Dergisi, YTÜ, Sayı:1**, Cilt: 17, 37-46s

158. (Web sayfası: http://theultralinx.com/2014/03/random-inspiration-125-architecture-cars-girls-style-gear/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

159. (Web sayfası: http://www.archdaily.com/365260/market-hall-in-ghent-marie-jose-van-hee-robbrecht-and-daem/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

160. (Web sayfası: http://www.archilovers.com/projects/136403/recupero-della-ex-fornace-di-riccione.html) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

161. Soygeniş, S., Soygeniş M., 2006. İstanbul Bir Kent Yorumu, Birsen Yayıncılık, İstanbul, 248s.

162. Güney, E.D., 2003. Mimarlık ve Gerçeklikleri ve Mimarlıkta Zamanın Kavranışı, İTÜ, Doktora Tezi, İstanbul.

163. Quantrill, M., 2005. The Norman Foster Studio: Consistency Through Diversity, Taylor & Francis e-Library, Londra, İngiltere, 285s.

164. (Web sayfası: http://www.walterknoll.de/en/designer/norman-foster) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

165. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/about-us/team/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

166. Öztürk, Ü., 2012. Ekolojik Ve High Tech Mimari Tasarım İlkeleri Bağlamında 2000 Yılı Sonrası Norman Foster Yapıları, Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 118s.

167. Dener, A., 2000. Norman Foster'ın Formülü: Çokça Akıl Bir Tutam da Duygusallık, Çağdaş Dünya Mimarları Dizisi 7: Norman Foster, Boyut Yayın, s:41-49, İstanbul.159s.

168. Uluoğlu, B. 2000. Bir Başka Modern, Çağdaş Dünya Mimarları Dizisi 7: Norman Foster, Boyut Yayın, s:7-15, İstanbul. 159s.

169. Güzer, C. A. 2000. Teknolojiye Boyamak, Çağdaş Dünya Mimarları Dizisi 7: Norman Foster, Boyut Yayın, s:81-87, İstanbul. 159s.

170. Norman Foster, 1969. Ekincioğlu, M., 2000. Yaşamak İçin Tasarım, Çağdaş Dünya Mimarları Dizisi 7: Norman Foster, Boyut Yayın, s:120-127, İstanbul. 159s.

171. Foster, N., 1986. Lyons Memorial Lecture, RIBA.

172. Foster N. 1994. Architecture and Structure, Foster + Partners

173. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/projects/stansted-airport/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

174. (Web sayfası: http://www.bdonline.co.uk/top-10-unbuilt-towers-millennium-tower-by-norman-foster/5023747.article) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

175. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/projects/millennium-tower/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

176. Foster, N. 2003. Architecture and Sustainbility, Foster + Partners

177. Enercan, T., 2004. High Tech Akım Ofis Yapıları ve Ekolojik Ofis Yapılarının Gelişimine Olan Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

178. Tanyeli U., 1998. Mimarisiz Temsileyetten, Temsiliyetin Mimarisine, Arrademento Mimarlık Dergisi, İstanbul, 43-45s.

179. Köse, R., 2002. Mimar ve Yapısı: Özne ve Nesne Etkileşimlerinin Doğası, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 117s.

180. (Web sayfası: http://tasarimvakfi.org/yayinlar/kent-hafiza-fonksiyonunu-teknolojik-araclardan-devralmalidir-ve-her-seyi-hatirlatmalidir/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

181. (Web sayfası: http://libeskind.com/work/jewish-museum-berlin/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

182. (Web sayfası: http://libeskind.com/work/military-history-museum/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

183. (Web sayfası: http://www.architecturaldigest.com/architecture/2013-05/architect-richard-meier-interview-article) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

184. (Web sayfası: http://lebriz.com/pages/lsd.aspx?lang=TR&sectionID=8&articleID=486&bhcp=1) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

185. (Web sayfası: https://tr.wikipedia.org/wiki/Richard_Meier) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

186. (Web sayfası: http://www.richardmeier.com/?projects=musee-de-la-romanite) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

187. (Web sayfası: https://en.wikipedia.org/wiki/Herzog_%26_de_Meuron) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

188. (Web sayfası: http://www.mimarizm.com/Haberler/HaberDetay.aspx?id=48258) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

189. (Web sayfası: http://www.mimdap.org/?p=5173) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

190. (Web sayfası: http://www.dezeen.com/2008/05/22/caixaforum-madrid-by-herzog-de-meuron/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

191. (Web sayfası: : http://www.mimarizm.com/Haberler/HaberDetay.aspx?id=48258) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

192. (Web sayfası: https://tr.wikipedia.org/wiki/Peter_Zumthor) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

193. (Web sayfası: http://www.arkitera.com/haber/14560/yildizlar-mimarlar-icin-ne-diyor_) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

194. Öktem Erkartal P., Ökem H. S., 2015. Mimari Tasarımda Dokunma Olgusu ve Dokunsal Haritalamaya İlişkin Bir Alan Çalışması, Megaron Dergisi, Cilt:10, sayı:11, 92-111s. İstanbul

195. (Web sayfasıhttp://www.archdaily.com/72192/kolumba-musuem-peter-zumthor) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

196. (Web sayfası: http://www.e-architect.co.uk/architects/peter-zumthor) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

197. Foster, N., 1988. Norman Foster Royal Gold Medal Address 1983, A+U Extra Edition, Tokyo.

198. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/media/Essays/Arquitectura-Lo-Comun-Norman-Foster-Architecture-and-Shelter-The-Aesthetics-of-Scarcity.pdfbu) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

199.The Pritzker Architecture Prize, 1999

200. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/projects/hongkong-and-shanghai-bank-headquarters/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

201. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/projects/carr%C3%A9-dart/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

202. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/projects/great-court-at-the-british-museum/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

203. (Web sayfası: https://www.britishmuseum.org/about_us/the_museums_story/general_history.aspx) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

204. (Web sayfası: https://www.britishmuseum.org/explore/highlights/highlight_objects/archives/j/james_simon,_the_north_front_o.aspx) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

205. (Web sayfası: https://www.britishmuseum.org/about_us/the_museums_story/general_history.asphttps://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Smirke_(architect)#/media/File:British_Museum_from_NE_2.JPG) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

206. Foster N., Sudjic D., Grey S., 2001. Norman Foster and The British Museum, Prestel Verlag, Münih, 120s.

207. Infra S., Barnes R., Brıngmann A., 2001. Revealing a Forgotten Space: The Great Court at the British Museum, Sulze Technical Review, Hampshire, United Kingdom, 17s.

208. (Web sayfası: https://www.britishmuseum.org/pdf/annualreview0001.pdf) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

209. Tanyeli, U., 2002. Berlin 1990-2002. Boyut Yayınları, Mimarlık ve Kent Dizisi, Berlin, 1990-2002. Boyut Matbaacılık, İstanbul. 110s.

210. (Web sayfası: https://tr.wikipedia.org/wiki/Reichstag#/media/ File:Berlin_reichstag_west_panorama.jpg) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

211. Phaidon, 2004, The Phaidon atlas of contemporary world architecture, Phaidon Press, 192, 282, 289, 472 p.

212. (Web sayfası: https://tr.wikipedia.org/wiki/Reichstag#/media/File:Reichstag _after_the_allied_bombing_of_Berlin.jpg) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

213. (Web sayfası: https://tr.wikipedia.org/wiki/Reichstag#/media/File: Reichstag_und_Siegess%C3%A4ule_um_1900.jpg) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

214. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/projects/reichstag-new-german-parliament/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

215. (Web sayfası: http://masterok.livejournal.com/669562.html) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

216. Özeler, N., 2010. Ekolojik Mimarlıkta Mimari Bütünlesmenin 1990 Yılı Sonrası Ken Yeang ve Norman Foster'ın Yapıları Özelinde İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Eskisehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 184s.

217. Foster, 1999. The Reichstag Energy Story, Spektrum der Wissenschaft (http://www.fosterandpartners.com/practice-data/essays/)

218. (Web sayfası: https://tr.wikipedia.org/wiki/Marsilya) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

219. (Web sayfası: http://www.dezeen.com/2013/03/06/vieux-port-pavilion-by-foster-partners/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

220. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/projects/marseille-vieux-port/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

221. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/news/archive/2014/04/marseille-vieux-port-wins-european-prize-for-urban-public-space/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

222. (Web sayfası: http://www.archdaily.com/340004/vieux-port-pavilion-foster-partners) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

223. (Web sayfası: http://www.divisare.com/projects/225043-foster-partners-nigel-young-marseille-vieux-port-pavilion) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

224. Altın, E., 2002. Londra. 1980-2000, 6,8s. Boyut Yayınları, Mimarlık ve Kent Dizisi, Londra, 1980-2000. Boyut Matbaacılık, İstanbul. 110s.

225. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/projects/sackler-galleries-royal-academy-of-arts/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

226. (Web sayfası: https://proyectos4etsa.wordpress.com/2014/06/14/sackler-galleries-royal-academy-1985-1991-norman-foster-associates/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

227. Adamolekun, Bruce, Majidi, 2006, The Sackler Galleries At The Royal Academy of Arts,London Architectural Association School of Architecture Building Study, AA E+E Environment & Energy Studies Programme, Foster and Partners, 13s.

228. Rice, D., Smith, M., Zaknic, I., 1998, 100 of the world's tallest building, Hazar Publishing Ltd., 178 s.

229. (Web sayfası: http://www.fosterandpartners.com/projects/commerzbank-headquarters/) (Erişim tarihi: Kasım 2015)

230. Tönük, S., 2001. Bina Tasarımında Ekoloji, YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul, 133s.

231. Bilgin, Utkutuğ, 1999. Tasarım Ve Üretim Sürecinde Mimar-Mühendis İş Birliğini Yansıtan Üç Örnek Bina, Iv. Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi Ve Sergisi Bildirile İ R Kitabı I. Cilt, İzmir, 39-58s.

232. Foster, N., 1995. Commerzbank: The Social Tower, Foster + Partners

233. Foster, N., 2008. The Third Industrial Revolution, Foster + Partners.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Ayşegül KILIÇ
Uyruğu: Türkiye (TC)
Doğum Tarihi ve Yeri: 25 Kasım 1988, Kayseri
Medeni Durumu: Bekâr
Tel: +90 555 708 77 17
Fax: -
email: aysegul_pusat@hotmail.com
Yazışma Adresi: Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü 38039 Talas/KAYSERİ

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	EÜ Fen Bilimleri Enstitüsü	2015
Lisans	DEÜ Mimarlık Fakültesi	2012
Lise	Nuh Mehmet Küçükçalık Anadolu Lisesi, Kayseri	2006

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2013- Halen	Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Restorasyon Anabilim Dalı	Araştırma Görevlisi

YABANCI DİL

İngilizce

YAYINLAR

1. Büyükmıhçı, G., Karahan S., Kılıç A., "Conservation Education Techniques: The Role and Importance of Modern Technology", IETC 2014, Chicago, USA, September 3-5, 2014.

2. Büyükmıhçı, G., Kılıç A., "Tarihi Dokuda Yeni Yapı Uygulamaları; Yasal Ve Eylemsel Sınırlar", 9. Uluslararası Sinan Sempozyumu, Edirne, Türkiye, Nisan 21-22, 2015.

3. Ayten, M., Baydoğan, M. Ç., Ayten Seyhan, S., Karahan, S., Kılıç, A., "Kentsel Yenilemeye Farklı Bir Yaklaşım Önerisi: Kayseri Sahabiye Mahallesi", Uluslararası Kent Araştırmaları Kongresi, Eskişehir, Türkiye 16-17 Nisan, 2015.

4. Ayten, M., Baydoğan, M. Ç., Ayten Seyhan, S., Karahan, S., Kılıç, A., "The Duality on Historical City Center and New City Center: Unidentity of a center in Case of Kayseri", International Conference on Changing Cities II, Porto Heli, Peloponnese, Greece, June 22-26 , 2015.

MESLEKİ UYGULAMALAR

1. Kayseri, Talas, Amerikan Koleji 1. Bina Öğrenci Yatakhaneleri Binası, Rölöve Çalışmaları (Büyükmıhçı, G., Kozlu, H., Karahan, S. ile beraber)

2. Sivas, Çepni, Surp Sarkis Kilisesi, Rölöve, Restitüsyon, Konservasyon, Restorasyon Projeleri (Büyükmıhçı, G., Kozlu, H., Karahan, S. ile beraber)